72572

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KİLİSLİ ABDULLAH SERMEST (HÂLİS) DİVANI
(Metin-İnceleme)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Abdurrahman **GÜZEL**

HAZIRLAYAN
Abdullah **ŞAHİN**

Çanakkale
1998

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Abdullah Şahin'e ait **"Kilisli Abdullah Sermest (Hâlis) Divanı"** adlı çalışma jürimiz tarafından *Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı* 'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Danışman)

Üye: Prof. Dr. Kemal YÜCE

Üye: Yard. Doç. Dr. Hamdi GÜLEÇ

T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Prof. Dr. Kemal YÜCE
Enstitü Müdürü

"BURADA İLERİ GÖRÜŞ HAKİMDİR"[1]

M. Kemal ATATÜRK

[1] Ulu önder M. Kemal ATATÜRK Halep dönüşü Kilis'te Abdullah Sermest'in tekkesini gezip gördükten sonra bu sözü söylemiş ve tekkenin kapatılmamasını emretmiştir. bk. Milliyet Gazetesi 4 Ağustos 1989.

ABSTRACT

The sufi Abdullah Sermest Halis, from Kilis was one of the nineteenth century religious and mystic Turkish Literature poets.His Persian and Turkish poems were collected in Divan. This thesis has been formed by the transfer of Divan to the Turkish alphabet and the study of the poems in Divan. This research consists of four main parts under the advisory of respectable Professor Abdurrahman Güzel.

In the introduction part, the geographical, political, social and cultural conditions of the century, our poet lived, is dissertated and to grasp the cultural richness that provided the grouth of Abdullah Sermest, some information is given about the lives of the poets and scholars lived in Kilis till 19th Century.

In the first part, the mythical and historical life of Abdullah Sermest and his works are dissertated and the researches about his grouth, teacher and tomb is presented.

In the second part, his poems are dissertated according to the form rules such as rhyme, assonance, proseforms, language and style features.

The third part is for the research of the religious and mystic elements. In conclusion part the researches are shortly summed up.

In the fourth and the last Part, The text of Divan, composite poem index, general bibliyography and the photocopy of the "A Copy" of Divan are found.

I present this thesis to concerning, with my respects and I hope that it will be of great importance for transferring the Turkish Culture to the next generations.

Abdullah **ŞAHİN**

ÖZET

Bu tez, XIX. yüzyıl Dinî ve Tasavvufî Türk Edebiyatı şairlerinden olan Kilisli mutasavvıf Abdullah Sermest Hâlis'in Farsça ve Türkçe şiirlerinin toplandığı Divan'ın günümüz alfabesine aktarılması ve Divandaki şiirlerin incelenmesinden meydana gelmiştir. Saygıdeğer Prof. Dr. Abdurrahman **GÜZEL**'in danışmanlığını yaptığı bu araştırma dört ana bölümden oluşmuştur:

Giriş bölümünde, şairimizin yaşadığı yüzyılın coğrafî, siyasî, sosyal ve kültürel durumu incelenmiş ayrıca Abdullah Sermest'in yetişmesini sağlayan kültür zenginliğini kavrayabilmek için XIX. yüzyıla kadar Kilis'te yetişmiş âlimler ve şairlerin hayatı ve eserleri hakkında özet bilgiler verilmiştir.

I. bölümde, Abdullah Sermest'in menkabevî ve tarihî hayatı ile eserleri incelenmiş, yetişmesi, hocası ve türbesi hakkında yapılan araştırmalar sunulmuştur.

II. Bölümde, onun şiirleri vezin, kafiye, redif, nazım şekilleri, dil ve üslûp özellikleri gibi şekil bilgisine ait kurallara göre incelenmiştir.

III. bölüm, din ve tasavvuf öğelerinin araştırılmasına ayrılmış, netice bölümünde ise yapılan araştırmalar kısaca toparlanmıştır.

Son bölüm olan IV. bölümde ise divan metni, karma şiir indexi, sözlük, bibliyografya ve Divan'ın A nüshasının fotokopisi bulunmaktadır.

Türk kültürünün gelecek nesillere aktarılması yönüyle bir katkıda bulunacağını umduğum bu eseri saygılarımla ilgililere takdim ediyorum.

Abdullah ŞAHİN

SÖZ BAŞI

Çalışmamızın konusu **Kilisli Abdullah Sermest Hâlis'in Divanı**'dır. Abdullah Sermest, Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın son temsilcilerinden biridir.

"Türk kültürüne hizmet vermek emeliyle, kütüphane raflarında veya vârislerde gizli kalmış, araştırma sahasına çıkamamış tasavvufî bir eseri gün ışığına çıkarmak, eserden hareketle bu eserin Türk ve Dünya Tasavvufundaki yerini tespit etmek, ilim dünyasına bir eseri daha kazandırmak" amacını gerçekleştirmek üzere bu çalışmaya başladım.

Türklerin İslâmiyeti kabulü ile başlayan tasavvuf çığırının Türk'ün öz kültürü, zevki, dili ve anlayışıyla biçimlenmesi sonucu ortaya çıkan Türk tasavvufu alanında eser vermiş birçok şairimiz vardır. Ne yazık ki bunların birçoğunun bugün adı bile bilinmemektedir. Bu şair ve yazarlarımızın Türk kültür tarihinde önemli bir yeri olan eserlerinden birini asrımıza taşımak, ilgililere ve araştırmacılarımıza sunmak istedim.

Çalışmasını yaptığımız Divan'ın şairi Baytazzade Abdullah Sermest Hâlis Efendi, Kilis'in yetiştirdiği lirik şairlerin başında gelir. Kilis Osmanlı'da önemli merkezlerden birisi olmuş yetiştirdiği âlim ve şairleriyle şöhret bulmuştur. Tezimde Abdullah Sermest'in zamanına kadar yaşayan bu irfan ordusu ve eserleri hakkında özet bilgiler vermeye çalıştım. Abdullah Sermest, hem tasavvufî kişiliğiyle şiirlerinde insanlara ders vermiş, hem de gönlünden kopup gelen coşkun duyguları gazelleriyle terennüm etmiştir. Bu şiirler, Osmanlı alfabesiyle yazılmış dört nüshadan edisyon kritik metotlarıyla karşılaştırılarak okundu. Şiirlerin transkripsiyonu yapıldı, fakat XIX. yüzyıla ait bir eser olduğu için teze konulmadı. Eser, belirli bir plan dahilinde incelendi. Kusurlarımız oldu ise başta şairimiz merhum Abdullah Sermest Efendi olmak üzere tüm kültür araştırmacılarımızın affına sığınırım.

Çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen kısıtlı zamanlarında bile yanımda olan başta tez danışmanım ve hocam Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL'e, Farsça şiirlerin okunmasında yardımcı olan Doç. Dr. Nasir Niray'a şairimiz Abdullah Sermest'in torunları Hüsamettin Tazebay ve Dr. Uygur Tazebay'a, Kilis'te bana yardımcı olan Mehmet ve Abdülhamit Beyler'e teşekkürü bir borç bilirim.

Abdullah ŞAHİN
Çanakkale
1998

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız.
İst.	: İstanbul
AKKT	: Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi
KKDD	: Kilis Kültür Dayanışma Derneği
yay.	: yayınları
a.g.e.	: adı geçen eser
TKE	: Türk Kültürü ve Edebiyatı
MEGSB	: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
DİBY	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
TEİM	: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
BTK	: Büyük Türk Klasikleri
s.	: sahife

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT I
ÖZET II
SÖZ BAŞI III
KISALTMALAR V

GİRİŞ 1
A) XIX. YÜZYILDA KİLİS'İN SİYASÎ, SOSYAL ve KÜLTÜREL DURUMUNA KISA BİR BAKIŞ 1

a) Coğrafî ve Siyasî Durum 1

b) Sosyo Ekonomik Durum 7

1. İktisat 10

2. Göçebeler 10

3.Şehir Hayatı 10

c) Kültürel Durum 11

B) XIX. YÜZYILA KADAR KİLİS'TE YETİŞEN ÂLİMLER ve ŞAİRLER 15

a) Âlimler 18

b) Şairler 22

I. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN HAYATI ve ESERLERİ 33

A) Menkabevî Hayatı 33

1. Bombay Seyehatı 33

2. Cübbe Hadisesi 34

3. Tanrı'ya Yakınlığı 34

4. Müziği Olan Yakınlığı 35

5. Evlenmesi 35

B) Tarihî Hayatı 36

1- Ailesi 36

2- Doğum Tarihi ve Yaşadığı Devir 38

3- Yetişmesi 44

4- Silsilesi ve Oğlu Mehmet Vakıf Efendi 45

5- Hocası Muhammed Can 51

6- Vefatı, Türbesi ve Tekkesi 52

C) Eserleri: 56

Divan 57

II. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ 58

I- Vezin 58

II- Kafiye 65

III- Redif 67

IV- Nazım Şekilleri 68

V- Dil ve Üslûp Özellikleri 69

A) Gramer Şekilleri ve Kelime Hazinesi 69

1- Gramer Şekilleri 69

2- Kelime Hazinesine Kısa Bir Bakış 71

a) Dinî ve Tasavvufî Kelimeler 71

b) Taş, Toprak ve Maden Adları 74

c) Hayvan Adları 74

d) Eşya Adları 74

e) Musiki Aletleri 75

f) Yiyecek ve İçecekler 75

g) Dinî, Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler 75

h) Mekan Adları 76

ı) İnsan Vücuduna Ait Adlar 77

i) Bitki Adları 77

3- Bugüne Göre Arkaik Kelimeler 77

B) Anlatım Şekilleri 80

1- Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım 80

2- Doğrudan Doğruya Anlatım 83

3- Mükâleme ve Sual Yoluyla Anlatım 86

4-Tasvir 90

5- Açıklama 93

6- Tahkiye 93

7-Delil ve İspat Yoluyla Anlatım 94

C) Diğer Üslûp Özellikleri 95

1- Tekrir 95

2- Mecaz 98

3- Deyim 101

4- Halk Söyleyişleri 104

III. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNDE DİN ve TASAVVUF 108

I-DİN 108

a) İtikat 108

1- Allah 108

2- Melekler ve Şeytan 109

3- Peygamberler 111

4- Ahiret 114

5- Kaza ve Kader- Hayır ve Şer 116

b) İbadet 117

1-Namaz 118

2- Oruç 119

3- Hac-Zekat 120

c) Ahlâk 120

1-Buğz, İnat ve Fesatlık 121

2- Kibir ve Riya-Tevazu ve Bî-riya 122

3- Hased (Hıkd) ve Kin 123

4- Esir-i Nefs, Bî-edeb ve Hayasızlık 124

5- Pend (Nasihat) 124

d) Diğer Dinî Unsurlar 124

1- Ayetler ve Hadisler 124

2-Dua ve Yemin 128

II- TASAVVUF 129

a) Vahdet-i vücûd 129

1- Vahdet-Kesret 131

2- Ten-Cism 132

3- Nişan-Bînişan 132

b) Bezm-i Elest 132

1-Bezm-i Ezel 133

2-Vatan-Firkat (Hecr, Ayrılık)-Vuslat 133

c) Meratib-i erba'a (Dört Kapı) 134

d) Evliya 137

e) Teferrüç 140

NETİCE 141

IV. BÖLÜM

DİVAN METNİ 148

KARMA ŞİİR İNDEKSİ 302

SÖZLÜK 335

BİBLİYOGRAFYA 368

DİVANIN A NÜSHASININ FOTOKOPİSİ 373

GİRİŞ

A) XIX. YÜZYILDA KİLİS'İN COĞRAFÎ, SİYASÎ, SOSYAL ve KÜLTÜREL DURUMUNA KISA BİR BAKIŞ

a) Coğrafî ve Siyasî Durum

Kilis'e bugünkü şekliyle bakarsak şu bilgilere ulaşırız: Gaziantep'in ilçelerinden birisi iken şimdi il olmuştur ve yüzölçümü 1.243 km^2'dir. İl toprakları Suriye sınırı ile kuzeyindeki Toroslar'ın dış sıraları arasında uzanır. Şehir Suriye sınırına 48 km uzaklıkta, Kefiz Dağı'nın eteklerindedir. Islahiye İlçesi'ne komşudur. "Afrin Nehri" ile bu nehre karışan "Safi Çayı" ve güneye akan "Kıvık Nehri" vardır. Tahıl, baklagiller, sebze, zeytin ve üzüm yetiştirilir; hayvancılık yapılır. Un, buz, zeytin yağı, ve sabun yapım evleri, ipek ve pamuk dokuyan atelyeleri ve tabakhaneleri vardır. Yer altı kaynağı denince akla fosfor yatakları gelir. Kilis, sınır ticaretinde önemli bir merkezdir.

Kilis, çok eski uygarlıklara beşiklik yapmış bir beldedir. Bu belde, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden önce yörenin tüm tarihsel süreçlerini yaşamıştır. Orta Tunç Çağı'ndan beri önemli bir yerleşim birimidir. Kalde, Asur, Hurri, Mitanni devletleri arasında yer aldıktan sonra Hitit İmparatorluğu'nun egemenliği altına girdi.Persler döneminde II. Keyhüsrev'in yönetimine geçti. M.Ö. IV. yüzyılda Selefkiler tarafından alındı. Romalılar Selefkileri M.Ö. 64'te ortadan kaldırınca Kilis de kendi topraklarına geçti. Roma İmparatoru Teodosius ölünce 395'ten sonra Doğu Roma İmparatorluğu tahtına geçen Arcadius'a bağlandı. Yapılan kazılarda bu uygarlıklara ait izlere rastlanmaktadır.

Roma kaynaklarında kentin adı "Ciliza Sive Urmagiganti" olarak anılmaktadır. "Kilis" adı Asur kaynaklarında da "Kilizi" şeklindedir. Ebu'l-Fedâ Tarihi'nde Hicrî VII. asırda "Gilze" ismini taşıdığı yazılmaktadır. Araplar Kiliz, Türkler Kilis demektedir. Hicretin ilk yıllarında İslâm egemenliğine giren Kilis, Bizans'a karşı sınır karakolu görevi yaptı. XI. asrın sonlarında I. Haçlı

Seferi sırasında Urfa Kontluğu'na bağlandıysa da önce Büyük Selçuklulara, ardından Anadolu Selçuklulara bağlandı. Daha sonra I. Selim tarafından fethedilmiştir.

Halep Eyaleti'nin sancağı olarak kalan Kilis'in XVII. yüzyılda kentteki ev sayısının 4660'a ulaştığını, etrafının yüksek surlarla çevrili olduğunu, bu surlarda "tedribe" denilen sekiz kapının bulunduğunu ve 30 cami'nin, 7 medresenin, 3 hamamın 11 hanın, 2170 dükkanın, 1 bedestenin bulunduğunu Evliya Çelebi'den öğreniyoruz.

H.703 yılında Timur'un Azaz Kasabası'nı işgal etmesiyle buradaki halk Kilis'e yerleşir ve Kilis büyür. Tarihte önemli bir yeri olan Merc-i Dabık Savaşı Kilis civarında yapılmıştır. Burası Halep ile Kilis arasındadır. Hicrî 922 tarihinde Yavuz Sultan Selim'in Halep'i fethetmesiyle Kilis de Türk vatanına katılmıştı.

Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın 1831'de başlattığı ayaklanma sırasında Kilis, İbrahim Paşa tarafından ele geçirildi ve ancak 1840 yılında Osmanlı yönetimine tekrar bağlandı. Mısırlı İbrahim Paşa Kilis'i 8 sene işgal etmiştir. Bu yıllarda Halep ili merkez sancağına bağlı olan Kilis'te 5 bini çeşitli illerden olmak üzere 20.000 nüfusun yaşadığı Ali Cevat tarafından belirtilmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar on nahiyesi ve altı yüz kadar köyü olan Kilis'in yüzölçümü yaklaşık 1500 km^2 idi. Halep eyalet halinde idare edilirken Kilis oraya bağlı bir kasaba durumundaydı. Kilis'te 1835 yılına kadar sancak beyleri ve müsellim ünvanlarıyla idare eden reisler vardı. Zaman zaman derebeyleri de halkı egemenliği altına alırdı. Halep'e tayin edilen hakim veya valiler Kilis hükümet reisliğini kimi zaman para karşılığında kendi adamlarına satar, bunlar da keyfî bir şekilde halka hükmeder ve çeşitli zulümler işlerlerdi. Kilis tarihinde yöneticiler tarafından yapılan zulümler çoktur. 1835 yılından sonra müftünün başkanlığında 10 üyeden oluşan meclis kuruldu. Bundan sonra kazada yegane yetki sahibi bu meclis olmaya başladı. Kilis İbrahim Paşa tarafından işgal edildiği için meclisin

kararları çok da adil olmamıştır.[1] Bu tarihlerde İbrahim Paşa'nın yaptırmak istediği kışla için halk angarya usulü çalıştırılmıştır. **"Füru' Meclisi"** adı verilen bu meclis tarafından kışlada çalıştırılmak üzere 250 amele ve 250 merkep temin edilmiştir. Nahiyeler o vakitler boybeyiler tarafından idare edilirdi. Bunlar meclise karşı sorumlu idiler. Meclis de daha önce zikredildiği gibi Halep'e bağlıydı. Bu siyasî kadronun dışında Daldabanoğlu gibi derebeyleri de halkın üzerinde etkiliydiler.

XIX. yüzyıla, Abdullah Sermest'in zamanına, kadar Kilis'in siyasî tarihi açısından önemli gördüğümüz şahısları kısaca tanıtmakta fayda görüyoruz:

Canbolat Bey, ilk sancak beyidir. İbni Arabi namıyla bilinen Kasım Bey'in oğludur. Kanuni Sultan Süleyman Acem seferinden dönerken Halep'e uğramış **Canbolat Bey**'i takdir etmiş ve Kilis'e sancak beyi yapmıştır. Göreve başlayan **Canbolat Bey** Kürt eşkıyasına aman vermemiş, Hatta Kanuni'nin Halep'e ikinci gelişinde kırktan fazla eşkıyayı öldürüp Kanuni'nin geçeceği yollara dizmişti. Bu durum Kanuni'nin hoşuna gitmedi ve onu azletti, fakat Rüstem Paşa'nın yardımlarıyla görevine tekrar döndü. Canbolat Bey bugün hala Kilis'te dimdik ayakta duran ünlü Canbolat Camii'ni yaptıran kişidir. Ayrıca Paşa Hamamı, Eski Hamam ve Kapalı Çarşı'yı yaptırmıştır. **Canbolat Bey,** 1591 yılından sonra vefaat etmiş ölümüne kadar sancak beyliğinde bulunmuştur.

Aşıklı Ali Paşa, 1724 yılından sonra Kilis'e iki yıl hükmetmiştir. **Aşıklı Ali Paşa**'nın Zamanı karışıklıklarla geçmiştir. İdaresine yapılan isyan hareketi, Halep'ten gelen Hekimbaşıoğlu tarafından bastırılmıştır. 1748 yılından itibaren Kilis ve Azaz bir sancak sayılarak her ikisi bir sancak beyi tarafından yönetilmeye başladı. 1753 yılında sancak beyi olan ve iki yıl görevine devam eden **Sarı Abdurrahman Paşa,** halka çok zulmetmiştir. Katlettiği

---

[1] bk. *Kilis Tarihi,* Avukat Kilisli Kadri, İst. 1932, s.56-57

insanların kellelerini biriktirdiği yere **"Kelle Kulesi"** adı verilmiştir.

Kilis'in yönetimde beceriksiz sayılan reislerinden birisi de **Kürt Mehmet Ağa**'dır. Muhaliflerini bastırabilmek için Halep'teki Beylerbeyi Abdi Paşa'dan yardım istemiş, o da gelip Kilis'i yağmalamıştır.

Kilis'in siyasî tarihinde önemli bir yeri olan, halkın olumsuz yönde çok etkilendiği meşhur derebeyi **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** kendi kuvveti ve zoruyla 1783 yılında reisliğe oturdu. Daha sonra yaptığı birtakım yararlı işlerden dolayı kendisine paşalık ünvanı verilmiştir. Derebeyliğini 7 sene sürdüren **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** civar bölgelere de hep korku salmıştır. Ayıntap'ı (Antep) istila etmiş, orayı yağmalamış, halka çok zulmetmişti. Halk, bu zulme dur deyip ona karşı isyan başlattı. **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** yediği kurşunla can verdi, Çok yakın adamı Kör Bilal'in kellesi kesildi.

1810 yılında Kilis müsellimliğine tayin edilen Bir derebeyi olmasa da zulümde ileri giden ve çok muarız toplayan **Fazlı Ağa,** Halepli Hamut Paşa'nın mutemetlerindendi. Muarızları Halep'e giderek kendisini Hamut Paşa'ya şikayet ettiler ve rüşvet teklif ettiler. **Fazlı Ağa** bu durumdan haberdar oldu. Hamut Paşa, Kilis'e gelince **Fazlı Ağa** hemen onun yanına gider ve şöyle der: "Paşam bu kel kafayı ucuz satma, ne kadar istersen ben vereyim.". Hamut Paşa, **Fazlı Ağa**'yı korumuş, muarızlarını sürgüne göndermiştir. İbrahim Paşa Kilis'i işgal edince **Fazlı Ağa**'nın harem ve selamlık dairelerini asker koğuşu olarak kullanmıştır.

Zeynel Bey, 1835 yılından sonra iki yıl Kilis'i idare etmiş. Kendi zamanında Kilis işgal altında bulunduğu için birçok yolsuzluğa adı karışmıştır. Esnaftan yaptığı alışverişlerin parasını vermez, borçlarını ödemezdi. Halk kendisini idare mahkemesine şikayet eder. İşgalci İbrahim Paşa'nın askerleri yüzünden köylerdeki ekinciler kaçar, köyler harap hale gelir. Bunu duyan Mısır seraskerlik makamı Kilis'e emirname gönderir, köylerdeki bu durumun düzeltilmesini, aksi takdirde Zeynel Bey

ve arkadaşlarının sürgüne gönderileceği bildirilir. Emirnameden sonra köyler için yeni memurlar tayin edilir.

Topaloğlu Mustafa Ağa, 1801 yıllarına doğru derebeylik kurmuş idi. Halka karşı yargı yetkisine bile kendisini sahip görüyor, gerekirse idam cezası veriyordu. Halk sonunda isyan etti, Hacı Said'in evine kaçan **Topaloğlu Mustafa Ağa**'yı yakalayıp kellesini kestiler.

Hacı Ömer Oğlu Veli Ağa, Kürt Dağı'nda oturan Rişvan Aşireti'nin reisidir. Babası ve dedesi gibi bir Derebey'i idi. Dedesi Hacı Ömer Ağa'dan dolayı Hacı Ömer Oğlu olarak bilinir. Halka zulmetmeye başladı ve gururu yüzünden hükümete baş kaldırdı. 1823 yılında Kilis Müsellimi olan Ayıntaplı Hacı İbrahim Ağa zamanında onun üzerine asker gönderilmiş, fakat bir sonuç alınamamıştı. Kilis, İbrahim Paşa tarafından işgal edilince hükümet tarafından **Veli Ağa**'nın mallarına el konulmuştur. 1836 yılında **Veli Ağa**'nın eşi Kilis Meclisi'ne müracaat etmiş, zaptedilen malların birkısmının kendisine ait olduğunu söyledi ve ispat etti. Bunun üzerine bazı mallar kendisine verildi. Kilis'in işgali sona erince **Veli Ağa** affedilmiş, affedildikten sonra hükümete çok faydalı işler yapmış ve kendisi mükafat olarak Kilis müsellimliğine getirilmiştir. **Veli Ağa,** 10 yıl Kilis'i iyi idare etti ve 1852 yılında hayata veda etti.

Hacı Ömer Oğlu Halil Ağa, Veli Ağa vefaat edince oğlu Halil Ağa kendi başına bir derebeylik ihsas etti. Kısa bir süre sonra Kilis idaresinde etkili bir şahıs oldu. 1853 yılından sonra Kilis'e kaymakamlar gönderilmeye başlandı. İlk tayin edilen kaymakam Habip Paşa'nın **Halil Ağa** karşısında eli kolu bağlıydı. **Halil Ağa,** sonunda hükümete isyan etti. **Halil Ağa**'nın 5 bin askeriyle hükümet askerleri çarpıştı. Bozguna uğrayan **Halil Ağa** kaçtı. Daha sonra yakalanarak Edirne'ye gönderildi. Oradan da kaçarak tekrar Kilis'e geldi, Kürt Dağı'na yerleşip derebeylik nüfuzunu kazanmaya çalıştı. Halep Valisi Derviş Paşa Kilis'e askerleriyle birlikte gelip Halil Ağa'yı yakaladı ve Halep'e götürdü. Derviş Paşa Kilis Müftüsü Salih Efendi'nin Halil

Ağa'nın adamlarından olduğunu tespit etmiş ve müftülükten almıştır. **Halil Ağa** Kozan'a nefyedildi ve orada 1865 yılında Kolera'dan öldü. **Halil Ağa** çok genç olduğu ve çok yakışıklı olduğu için halk onun ölümü üzerine ağıtlar yaktı. Bu şiirlerden bir dörtlük şöyledir:

Şu yalan dünyada bir arslan yetti
Doymadı ömrüne tez günden gitti
Zalim Derviş Paşa zül kader etti
Düşmana kala idin Hacı Ömer oğlu[2]

Kilis'te Halil Ağa'nın ölümünden sonra nüfuzlu bir kişinin çıkamaması ve kaymakamlığın düzenli bir şekilde halkı idare etmesi sebebiyle derebeylik sona ermiştir. Kilis, bu yıllardan sonra sürekli kaymakamlar tarafından yönetildi. Bu kaymakamların içinde 1882 yılında göreve gelen Sabri Efendi halkın nazarında iyi bir nam bıraktı. Sabri Efendi Kilis'in güneyine bir de cami yaptırmıştır.

I. Dünya savaşı sonucunda Türkiye'nin yabancı devletlerce işgal edilmesi sonucu Kilis'e önce İngiliz askerleri girdi (6 Ocak 1919). Ekim ayında ise yerini Fransızlar aldı ve halka çeşitli zulümler yaptı. Bir gün Fransızlar bir Türk kadınına çarşı içinde musallat olunca halk galeyana gelmiştir. Şahin Bey tarafından Kuva-yı Milliye'nin bir şubesi de Kilis'e kurulmuş ve düşmana karşı mücadele devam ettirilmiştir. 2 yıl süren işgal 20 Ekim 1921 tarihli Ankara İtilafnamesi'yle kaldırıldıysa da Kilis'in bazı bölümleri Suriye sınırları içinde kaldı. Bu durum iki ülke arasında imzalanan 1926 sınır düzeltmesi anlaşmasıyla bir ölçüde giderildi. Kilis'ten düşman gitti, ama Kilis'in en bereketli toprakları ne yazık ki Suriye topraklarında kaldı.

İngilizler çekilince Fransızlara karşı koyabilmek için halk, Canbolat Camii'nin avlusunda toplanmış ve miting yapmıştır. Daha sonra "Cem'iyyet-i İslâmiyye" kuruldu. İngilizler geldikleri gibi gittikten sonra Kilis'ten geçen Mustafa Kemal Paşa düşmana

---

[2] Şiirin devamı "Avukat Kilisli Kadri, *Kilis Tarihi*, İst. 1932, s.83"tedir.

karşı oluşan milis kuvvetlerini görünce çok sevinmiş Kilislileri tebrik etmiştir. Ayrıca şairimiz Abdullah Sermest Halis'in yerine geçen oğlu Mehmet Vakıf'ın tekkesine gitmiş gördüğü çağdaş uygulamalar karşısında memnun kalmış ve tekkenin kapatılmasına izin vermemiştir. Hayatı boyunca bağnazlıkların karşısında, devletine bağlı, ileri görüşlü, medeniyete açık olan, Şeyh Mehmet Vakıf Tazebay şapka devriminden sonra Kilis'te ilk şapka giyen kişi olmuştur. Şeyh Hazretleri: "Memlekete büyük hizmet verenleri sevmek saymak gereklidir, ulu'l-emre itaat etmek lazımdır." demiştir. Şeyh Mehmet Vakıf Hazretleri Mustafa Kemal'i, Fevzi Çakmak'ı ve Kâzım Karabekir Paşa'yı çok severdi.

b) Sosyo-Ekonomik Durum

İl teşkilatından sonra Kilis'te derebeylik devri sönmeye başladı. Bunun yerini eşraflık ve hanedanlık almaya başladı. Kilisli Kadri Timurtaş'a göre bu yeni gelişen eşraflık ve hanedanlık içi riya dolu bir ananedir. O bu konuda şöyle der:

"Evvelden şerâfet şahsî ilim ve meziyette ve fıtrî asalette aranırdı. Eşraf mensup olduğu hanedanın asalet ve necabetini şahsında tecelli ettiren, ilm ü ahlak cihetiyle yükselmiş olan kimseler demekti... Fakat bilahere eşraflık mefhumu safveti asliyesini kaybetti. Şerafetin mefhumu büsbütün değişti, eşraflık her ne şekilde olursa olsun servet sahibi olduktan sonra iyi kötü bir kuvvete ve çok defa hükümet kuvvetine istinat ederek halka nüfuz ve tegallüb icra etmekten ibaret sayıldı.[3]

Hanedanlık süresince gerçek manada faziletin simgesi olan Hacı Fazıl, Hacı Nafi, Sezai Efendi, Asım Efendi, Selim Ağa gibi kişiler çıkmış, fakat hanedanlık meşrutiyetten sonra kapanmış ve eski ehemmiyetini kaybetmiştir.

Kilis'in sağlıklı bir halkı vardır. Ölüm yaşı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın neticesi

---

[3] bk. a.g.e. s.86

olarak verem hastalığı bir süre yaygınlaşmıştır, ayrıca İbrahim Paşa'nın Kilis'i işgali sırasında halka bulaşan trahom hastalığı bazı yıllarda ciddi oranlara yükselmiştir. Bu hastalık yüzünden kör olan kişiler zenbil sanatıyla uğraşmışlardır. Öyleki bunlara ait bir çarşı bile vardı.

Kilis halkı edebiyattan çok hoşlanır, iyi kötü herkes bir gazel bir türkü veya bir koşma bilir ve bunu musiki ile söylerler. Örneğin şair Bekir Vahit Efendi aynı zamanda bir musikişinastır. Güzel sesleriyle ün bulan Şiverinlioğlu Mehmet, Veysininoğlu Mehmet ve Manici Halil gibi kişiler ondan ders almışlardır.

Kilis halkı zeki ve nüktedandır. Hayatın her safhasında neşenin ve latifenin izleri görülür. Kilis, mantık beldesi olduğu için alışverişlerinde bile mantık ölçüsü hakimdir.

1738, 1806 ve 1820 yıllarında halkı derinden etkileyen üç deprem meydana gelmiştir. Kadı camii son depremde kısmen yıkılmıştır. 1718, 1760, 1786 ve 1828 yıllarında ise taun afeti ortaya çıkmıştır. Bu hastalık, yüzlerce insanı öldürmüştür. Yine 1737, 1791 ve 1805 yıllarında olan kıtlıklar halkı zor durumlarda bırakmıştır. 1737 (H. 1150) kıtlığı için halk şairi *Halıcıoğlu,* bir destan yazmıştır. Halkın ne denli zor durumda olduğunu gösteren bu destanın ikinci dörtlüğü şöyledir:

Yediği arpalar karnında bitti
Kurtlara kuşlara ziyafet etti
Bin yüz ellisinde dünyadan gitti
Arpa diye diye gitti boz hımar[4]

XIX. yüzyılın başlarında meydana gelen kıtlıklarda hayat pahalılığı artmış, halk o kadar çok sıkıntı çekmişti ki ekmeğin fiyatına zam yapan kadıyı sokaklarda sürümüşlerdir. 1914 yıllarındaki kıtlıkta açlıktan olan insanlar olmuştur. Bir şair bu kıtlığı şöyle ifade eder:

---

[4] bk. a.g.e. s.106

1333 yılında pahalılık geldi cihana
Ot yenildi, kan içildi, el yetmez oldu nane[5]

Kilis'te alim ve şairler ilmî ve edebî münazara yaparlar. Münevver gençler arasında beyit müsabakaları yapılırdı. Beyit okunur, beyit hangi harfle bitiyorsa diğeri o harfle başka bir beyte başlar ve bu böyle devam eder. Beyit söyleyemeyen kişiler belirlenen para cezasını öder. O parayla güzel bir ziyafet çekilirdi.

Başlık parası adeti XIX. yüzyılda vardı. Güzel bir kıza sahip olan aile için bu durum zenginlik demekti. Düğünler genelde bir hafta sürer. Düğüne davet edilen kişilere adına okuntu denilen ipek top ve aba gibi hediyeler verilirdi. Düğüne gelenler de düğün sahibine at, koyun gibi hediyeler getirir. Düğün cumartesi başlar perşembe günü davetlilere verilen bir ziyafetle sona erer. Erkek evi, kızı almaya gittiklerinde gençler orada cirit oynarlar ve neşe içerisinde gelin getirilir.

Çocukların sünnetleri, bir merasimle yapılır. Yaşları 1 ile 12 arasında değişen çocuklar bahar aylarında sünnet edilir. Merasime akraba ve dostlar çağrılır, onlara bir ziyafet verilir. Çocuklar güzelce giydirilir, süslü atlara bindirilir, sokaklarda dolaştırılır. Daha sonra da sünnet edilir, tekbirlerle karyolalara yatırılır.

Bayramlar ve kutsal geceler diğer illerimizdeki gibi yapılır. Ramazan ayında öğleden sonra hafızlar tarafından Kur'an okunur, ikindiden sonra da vaazlar verilir, ancak bu vaazlarda sosyal içerikli konulardan çok cennet, cehennem gibi ahirete yönelik konulardan bahsedilir.

Cenaze merasimi Türk ve İslâm örfüne göre yerine getirilir. Cenaze evinde üç gün yemek pişmez, dost ve akrabalar tarafından getirilir. Cenaze sahiplerine akrabaları tarafından çeşitli hediyeler getirilir, onlar teselli edilmeye çalışılır. Ölüm

---

[5] bk. a.g.e s.108

günü "kazma takırtısı" adıyla bir hayrat yapılır, bir hafta sonra "tevhit hatmi yapılır", kırkıncı gün de yine bir hayrat yapılır, fakir fukaraya dağıtılır.

Şimdi de Kilis halkının sosyal yaşayışını etkileyen diğer unsurlardan bahsedelim:

1-İktisat: Kilis'te çiftçilik, sabunculuk, mimarlık, yemenicilik, demircilik, bakırcılık, kuyumculuk, terzilik, kunduracılık, tenekecilik, marangozluk, sabancılık, boyacılık ve dokumacılıkla uğraşan meslek erbabı vardır. Mimarlıkla genelde Rumlar, Çiftçilik, marangozluk, sabancılık, dokumacılık ve yemenicilikle Türkler diğer mesleklerle ise Ermeniler uğraşırdı. Azınlıklar daha sonra gidince onlara ait sanatlar Türklere geçmiş oldu. Mal mübadelesi Kilis köylerinde tahıl ve hububat ile yapılırdı. Köylere giden çerçiler sabun, mendil, iplik gibi eşyaları arpa ve buğday ile değiştirirlerdi. I. Dünya savaşına kadar, Kilis ucuz bir memleket olarak bilinirdi. Savaştan sonra pahalılık artmaya başladı. Konumuz olan yüzyılda kasaba civarındaki arazi birçok küçük parçalara ayrılmış ve halka dağıtılmış idi. Köylerde nisbeten daha geniş tarlalar vardır. Kazada arazinin ekilip biçilmesi genelde ortaklık şeklindedir. Tarla sahibi tarlasını ve tohumu verir, ortak olan şahıs işçiliğini ve masrafını yapar. Ortaya çıkan ürün ikiye bölünerek pay edilir. Bağ ve zeytinlikler de bu şekilde yapılırdı.

2-Göçebeler: Kilis dahilinde göçebe halinde yaşayan aşiretler vardır. Bunlar, Barak, savcılı, Bereketli, Hamatlı, İzorlu ve Türkmen aşiretleridir. Türkmen aşireti Türkçe, diğerleri hem Türkçe hem de Kürtçe konuşurlar. Bunlar göçebe bir halde oldukları için nüfusa kayıtlı olmazlardı. Bu yüzden XX. asra kadar askere dahi alınmazlardı. Türkmen aşireti eskiden beri Türkmen Nahiyesi dahilinde çoğunlukla meskundür. Şihlar, Musabeyli ve Karacalı nahiyeleri dahilindeki bu göçebe aşiretler devecilik ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşırlar.

3-Şehir Hayatı: Kilis I. Dünya Savaşı'ndan önce Munbuç, Fellah, Elbeyli, Musabeyli, Amiki, Şakağı, Okçuizzettin, Türkmen

Şeyhler ve Karacalı adlarında on bir nahiyeden oluşuyordu. Halk çoğunlukla Türktü. Türk halkı bu yöreye Abbasiler zamanında yerleşmişlerdir. Türkmenler Halep'teki Benimerdas Devleti zamanında yerleşmiştir. Selçuklular zamanında Türklerin sayısı daha da artmıştır.

Kilis'te Ermeni, Katolik, Yahudi ve Arapça konuşan Rum Ortodoks azınlıklar da bulunuyordu. Yahudiler diğer bölgelerdekiler gibi genellikle ticaretle uğraşırlardı. Ermeniler ve Katolikler İstiklal Harbi sırasında ayrılmışlardır. Daha sonra Rumlar da siyasî bir anlaşmayla Kilis'ten ayrılmıştır. Amiki, Şakağı, Okçuizzetin, Şeyhler ve Com nahiyelerinde çoğunluğu Türkler olmak üzere Kürtlerle karışıktı. Kürtdağı adını verilen bu nahiyelerin birçoğu sonradan Suriye'de kalmıştır. Fellah Nahiyesi'nde Türk ve Arap karışıktır. Munbuç, Musabeyli, Elbeyli ve Türkmen Nahiyeleri tümüyle Türk'tür. Kilis'te Türk kültürü ve ananesi mükemmel bir şekilde yaşanmaktadır. Asırlardan beri Suriye ile yakın ilişkiler olduğu halde Türklüğünden bir nebze olsun ödün vermemiştir. Halep'le olan yakınlığı kültürel alışverişe bir ortam hazırlamıştır. Halep'e gidip ders veren nice âlimler Kilis'te yaşamıştır.

c) Kültürel Durum

Kilis eskiden beri ilim ve irfan kaynağı olarak şöhret kazanmıştır. Kilis, bu şöhreti yetiştirmiş olduğu alimlere borçludur. Bağlı bulunduğu medeniyete göre şekillenen tüm şehirler gibi Kilis de çok hareketli Osmanlı bölgelerinden birisi olmuştur. Halep'le komşu olması siyasî ve kültürel durumunu etkilemiştir. "Kültürel gelişmeler, siyasî gelişmeleri belli mesafelerden takip eder. Siyasî anlamda şehir ne kadar gelişirse bir süre sonra aynı oranda kültürel gelişme de tabii bir sonuç olarak kendini gösterir."[6] Her mahallede 3, 4 cami bulunması, bu camilere bağlı olarak cami medreselerinin gelişmesi halka yönelik yapılan aydınlatma hareketi Kilis'i bir kültür merkezi haline

---

[6] İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s.78-79.

getirmiştir. Kilis kasaba halinden şehir hayatına doğru ilerledikçe ilmî hayat da o nisbette gelişmiştir. 1688 yıllarından özellikle şairimizin yaşadığı yıllara kadar sahasında meşhur birçok ilim adamı yetişmiştir. 1807 yılında Edirne Valisi olan Celal Paşa, 1824 yılında Halep Valisi olan Mehmet Vahit Paşa, Şeyhülislam Üryani-zade Esat Efendi ve kendi asrının edebiyatında önemli bir yeri olan Hakii Kadim gibi şahısların yetiştiği bir topraktan daha sonraları Rıfat Bilge, Faruk Kadri Timurtaş gibi sahasında otorite şahsiyetlerin çıkması bu ilim ve irfan silsilesinin bir uzantısıdır. Bu konuyu alimleri tanıttığımız bölümde belirttiğimiz için üzerinde fazla durmak istemiyoruz.

Ancak Türklere mahsus bir anane olan büyüklere hürmet, zayıflara yardım, birbirinin dertleriyle ilgilenmek gibi yüce hasletler Kilis halkının önemli özelliklerindendir. Kilis'te hayır messeseleri bu yüzden gelişmiştir. Cami ve çeşmelerin çoğu hayırsever insanlar tarafından yaptırılmıştır. Halk eskiden beri ilim adamlarına ve eşrafa hep hürmet etmiştir. Dışardan gelen gelen memurlara bağrını açmış, onlara sahip çıkmıştır. Köylüler, Köye gelen misafire kurban keser, onları ağırlar, memnun etmek için gayret gösterir, bundan da zevk alırlardı. Yalnız, bu güzel hasletlere sahip olan halk her zaman iyi muameleye tabi tutulmamış. Makamını ve şöhretini kötüye kullanan çok insanlar yetişmiş, yer yer halkı isyana zorlamışlardır. Siyasî durumu işlediğimiz bölümde bu kişilerden kısaca bahsetmiştik.

Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş ve toprakları düşman kuvvetler tarafından paylaşılmıştı. 1919 yılında başlayan Millî Mücadele sonucunda 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Ülkede bütünüyle uygulanan bir değişim hareketi neticesi tekke, zaviye ve dergahlar kapatıldı. Bu dönemde birçoğu ferdî özlem ya da bunalımlardan yola çıkarak, kollektif şuurun dile getirilmesi biçiminde yorumlanabelecek, mistik tavırda bazı şair ve yazarlara rastlanır.

Kilis'in kültür zenginliğinin önemli bir bölümünü de mimarîsi oluşturur. Kilis'te Memlûklüler döneminde yaptırılan

plan ve bezemleriyle Osmanlı mimarisini etkileyen yapıtların çoğuna bugün rastlayamıyoruz.

1334'te Abdullah bin Hacı Halil'in yaptırdığı Ulu Cami 1709 ve 1905'te onarılmıştır. Düzgün kesme taştan dar ve uzun planlı caminin kuzey cephesinde dokuz kapısı vardır. XIX. yüzyılda onarılan orta kapının yanlarında sivri kemerli derin nişler bulunmaktadır. kemerler, yıldızlar ve geometrik şekillerle bezenmiştir. İki sahınlı ana mekan, yüksek bir kubbeyle örtülüdür.

1515'te Seyyide Fatma tarafından yaptırılan Akçurun Camii de Memlûk özellikleri gösterir. İnce uzun gövdeli çok köşeli minare avlunun batı köşesindedir.

Canbolat Camii Osmanlı döneminin ilk örneklerinden biridir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Kilis ve çevresinin beyler beyliğine getirilen Canbolat Bey zamanında inşa edilmiştir. Bu camiye "Tekke camii" denilmektedir. 1553'te yaptırılan bu cami kare planlı ve tek kubbelidir. Son cemaat yeri altı sütuna oturan beş kubbeyle örtülüdür. Avluda Canbolat Bey'in türbesi vardır.

1569 tarihli yazıtı bulunan Şeyh Cami'ini Hacı Bakî Murat yaptırmıştır. Beş sütuna oturan düz çatılı son cemaat yerinin önünde küçük bir avlusu vardır.

1655'te Abaza Hasan Paşa'nın yaptırdığı Şeyhler Camii düz ahşap çatılı bir ana mekanla altı sütunlu son cemaat yerinden oluşur.

1664'te Kilis Vovyoda'sı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılan Hindioğlu Camii düz çatılı küçük bir yapıdır.

1683 tarihli Çalık Camii geniş bir son cemaat yeri ile dik dörtgen planlı ana mekandan meydana gelmiştir. Avluda yer alan medrese odaları yıkılmıştır.

XIX. yüz yılda Salih Ağa'nın onarttığı Cüneyne Camiinin ilk yapım tarihi bilinmemektedir. Düzgün kesme taştan dar uzun dik dörtgen planlı bir camidir.

1525'te Mevlâna Celâleddin Rûmi adına yaptırılan Mevlevîhane halk arasında Aktekke adıyla bilinir. Konuk odaları, dinlenme yerleri mutfak, şeyh odaları, havuzlu fıskiye, mezarlık bölümleri yıkılmış, yalnızca ortada büyük yanlarda dört küçük kubbeyle örtülü semahane günümüze ulaşmıştır. 1876'da onarılmıştır.

Bir Nakşibendi Tekkesi olan Şeyh Abdullah Efendi Tekkesi 1858 tarihlidir. Avluda eserimizin şairi Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin türbesi vardır.

Abdullah Sermest Efendi'nin 1879'da yaptırdığı Baytazhan onarılarak çarşıya dönüştürülmüştür. Birinci kat kemerleri arasında aslan kabartması vardır.

Kilis'te başlıca tarihî hamamlar şunlardır: 1545 tarihinde yaptırılan Hoca Hamamı, 1562'de yaptırılan Eski Hamam, 1567'de yaptırılan Paşa Hamamı, 1599'da yaptırılan Hasanbey Hamamı, 1785'de yaptırılan Tuğlu Hamam.

1654 yılında yaptırılan İpşirpaşa Çeşmesi, 1635 tarihli Kurtağa Çeşmesi, 1623 tarihli Fellah Çeşmesi (Bu çeşme 1782 tarihinde onarılmıştır.), 1844 tarihli Kavaf Çeşmesi sayılabilecek diğer anıtlardır.

Horoz kalesi'nin yanında eskiden "Huri Peygamber" denilen "Urya Nebi"nin makamı vardır. Peygamber Efendimizin vahiy katiplerinden "Şerahbil bin Avf"ın, Mikdat bin Esvet ve Şeyh Muhammed Ensarî'nin kabirleri vardır. Bu mübarek şahısların Hz Ömer zamanında Suriye'yi fethe gönderilen orduda bulundukları ve burada şehit oldukları bilinmektedir.

Kilis'te bulunan türbeleri kısaca şöyle sıralayabiliriz: Canbolat Türbesi, Bekir Dede Türbesi, Hulk Dede Türbesi, Şeyh Muhammed Ensarî Türbesi, Şurahbil Hazretleri Türbesi, Şemun

Nebi Türbesi, Şeyh Mansûr Türbesi, Şeyh Muhammed Bedevî Türbesi, Talha ve Zübeyr Türbesi, Şeyh Ahmed ve Şeyh Muhammed Türbesi, Tekke Türbesi (A. Sermest ve oğlu M. Vakıf Efendi'nin türbeleri), Hocazade Abdullah Enverî Türbesi

B) XIX. YÜZYILA KADAR KİLİS'TE YETİŞEN ÂLİMLER ve ŞAİRLER

Kilis, din ve tasavvuf büyüklerine asırlarca beşiklik yapmış nice şairleri bağrında yetiştirmiştir. Kilisli Abdullah Sermest, bir din ve tasavvuf büyüğü olmasının yanı sıra bir gazel şairi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tasavvuf insanlık tarihinin çeşitli devirlerinde daima mevcut olmuştur. İnsanoğlunun en yüksek değerlerinden birini teşkil etmiştir. Tarikat, bugün her ne kadar yozlaşmış olsa da İslâmiyet'in doğuşundan beri bu yolun mensupları olan sofiler, yol manasına gelen "tarîkat"adıyla fikrî ve manevî dünyalarını yaşamış, yaşatmaya çalışmışlardır. Tarikat dört unsurdan biridir: şeri'at, tarikat, hakikat, ma'rifet.

Şeri'at; bütün Müslümanların bilip de uygulaması gereken din kurallarıdır.

Tarikat; şeriat dairesi içinde şeyhlerin emrettikleri rabıta, zikir, murakabe ve huzur gibi usulleri tatbik etmektir.

Hakikat; her şeyde ilâhî kudreti görebilmektir. Hakikat yolunda ilerleyen salik her şeyde hikmet görür, gam ve kederden kurtulur. Tarikatta ihlâs ve sadakata erişmeyen hakikata eremez.

Ma'rifet; hakikate erdikten sonra ortaya çıkan ilâhî ilhamlar ve ilm-i ledünnî'dir. Hakikate ermeyen ma'rifete erişemez, ma'rifet ehli, bütün mahlûkata şefkat eder. Kendi aleyhine bile olsa Hak'dan vazgeçmez.[7]

---

[7] Mahir İz, *Tasavvuf*, İst. 1995, Kitabevi Yay., s.9, 10, 11, 12

Tasavvuf; Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak ebedî saadete ermek için nefisleri temizleme, ahlâkı tasfiye, iç ve dışı tenvirden bahseden ilimdir. Tasavvuf, nefsi bilme, kalbini bilme, nefsini temizleme, kalbini temizleme, mükaşefe, müşahede, makamlar, kurb, vüsûl, fena, beka, sekr, sahv, kabz, bast, ilham gibi hallerdir.[8]

İslâm'da esas olan tebliğ vazifesinin büyük bir kısmı tarikat büyükleri tarafından yerine getirilmiştir. Bu tarikatların amacı insanları tek olan tarikat-ı Muhammediyye'ye ulaştırmaktır.[9]

Tasavvuf bütünüyle hikmettir; o, ahlâktır.Tasavvuf, Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmaktır. İnsan, yüce bir şerefe sahip ilimlerle vasıflandığı zaman onun rûhu temizlenir ve mertebesi büyür. Mertebelerin en yücesi de marifetullahtır. Allah'ı bilmeye giden yolların en yücesi de tecellîler ilmidir. Onun altında ise tefekkür vardır. tefekkürün altında ise, başka bir ilâhî ilim yoktur. Sûfîlerin indindinde şüphe imkansızdır, şüpheler ancak, aklî delil sayesinde meydana gelen nazarî ilmlerde olur.[10]

İmam Malik Hazretleri, "Tasavvuf bilmeyen fakih, fıska; tasavvufu bilip de fıkhı bilmeyen ise zendekaya düçar olabilir. Bu ikisini cem' eden hakikate vasıl olur." demektedir.

Emevî Devleti kurulup refah ve mutluluk artınca halk dünya ve saltanat etrafında toplanmaya başladı. İslam'daki safvet gittikçe kaybolmaya başladı. Abbasî Devleti kanlı bir şekilde kurulunca zühd erbabı kimseler yetişmeye başladı. Bu öze dönüş demekti. Bunların etrafında toplanan insanlar dergâhlar kurmaya başlamış ve böylece tasavvufun ve tarikatın temelleri atılmıştır. Anadolu'da da tasavvufun gelişimi yine sıkıntılı dönemlere rastlar. Sûfîlik mesleğine sığınan kişi dünya dertlerinden kendini ancak bu yolla arındırıyordu. İbrahim Âşık Tennûrî bu gerçeği şöyle ifade etmektedir:

---

[8] a.g.e., s. 30

[9] a.g.e. s.34

[10] Muhyiddîn İbnü'l- Arabî, *El-Fütûhat El-Mekkiyye*, KBY, Ank. 1990, s.19,23,25

Gelse celâlinden cefâ
Yâhut cemâlinden vefâ
İkisi de câna safâ
Kahrın da hoş lütfun da

Aksaray şeyhlerinden İbrahim Efendi tasavvufu şöyle tarif etmektedir:

Tasavvuf, cümle zerrât-ı cihânda Hakk'ı görmektir
Tasavvuf, gün gibi kevne nümâyân olmaya derler

Tasavvuf, anlamaktır yetmiş iki milletin dilin
Tasavvuf âlem-i akla Süleymân olmaya derler

Tasavvuf, cânı cânâna verip âzâde olmaktır
Tasavvuf, cân-ı cânân, cân-ı cânân olmaya derler

İslâm coğrafyasında tasavvufun yaşandığı ve yaşatıldığı belirli merkezlerden birisi de Kilis'tir. Mevlevî Tekkesi ile Abdullah Sermest'in tekkesi buna en güzel delildir. Burada yetişen İslâm âlimleri sadece tasavvufla ilgilenmemiş diğer ilimlerle de iştigal etmiş ve bu sahalarda da eserler neşretmişlerdir. Kilis, özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda önemli bir İslam bilimleri merkezi olmuştur. Mantık sahasında yetişen ilim adamları arasında dünyaca tanınmış olanlar vardır. Bu sebeple çeşitli İslâm ülkelerinden Kilis'e ilim tahsil etmek için gelenler vardı. Böyle bir ilim ortamının olduğu muhitte sanat ve edebiyatın olmaması mümkün değildir. Kilisli âlim ve şairleri kısaca tanıtarak Abdullah Sermest'in yetiştiği ilim ve sanat ortamı hakkında bilgi sahibi olacağız.

a) ALİMLER

1-Çekmeceli-zade (1684-1757)

Asıl adı Hacı Mustafa Efendidir. Aliyyilkarî denen bir zattan icazetnamesini almıştır. Kilisteki Çekmeceli Camii'ni inşaa ettirmiştir. Aynı zamanda hattat olan Hacı Mustafa Efendi inşa ettirdiği camide tedrisata başlamıştır. Kilis'te ilmi ihyaya çalışan ilk kişi kabul edilir. Arapça ve Farsça'yı iyi bilirdi.

Eserleri: Usûl-i Fıkıhtan "ibni Melek Şerhi", Feraizden "Mufassal Ceride", Akaidden "Saadeddin Haşiyesi", "Müşkat Haşiyesi"

Bu eserler kendi el yazısıyla yazılmıştır.

2-Üryani-zade Osman Efendi (1702-1754)

İcazetnamesini Çekmeceli-zade'den almıştır. Küçük Cami denen medresesinde tedrisata başladı.

Eserleri: Kaside-i Nûniyye Şerhi, Kaside-i Hemeziyye Şerhi, Hizbü'l-Azam Şerhi, Kaside-i İbni Kadip Şerhi, Avamil Şerhi, Elfiye Şerhi, "Banet Süat" Tahmisinin Şerhi ve Hicaziye Şerhi

3-Uncu-zade Hasan Efendi (1709-1779):

Çekmecelizade ve Ebû Said Hadimî gibi âlimlerden ders almıştır. Kilis müftülüğü yapmıştır. Vaazlarını müslümanların yanında müslüman olmayanlar da dikkatle dinlerdi.

Eserleri: Usûl-i Fıkıh, Feraiz, Meanî, İlm-i Münazâra, İlm-i Arûz ve Mikat, Mukantara ve Rübü'l-Mucib

4-Çekmeceli-zade Mehmet Efendi (1738-1806):

İcazetnamesini babası Hacı Mustafa Efendi'den almıştır. Babasının ölümü üzerine yerine geçerek tedrisata başlamıştır.

Eserleri: Dürreti'l-Ebrar Fî Gavamizi'l-Menar

Bu eser usûl-i fıkıhtan on iki ilimle ilgili bir şerhtir. Bu eser çalınmış ve Mısır'da satılmıştır. Baş tarafından kırk sayfalık bölümü torunlarındadır.

5-Kırık Oğlu Abdurrahman Efendi (1740-1812):

Kilis müftülüğü yaptı, Ulu Cami Medresesinde tedrisat yaptı. Şair Hacı Abdülnafi Mahir Efendinin büyük dedesidir.

6-Yavaşça -zade Haşim Efendi (1756-1824):

Mantık, Havass ve hendese ilimlerinde başarılıdır. İcazetnamesini Uncuzade Hasan Efendi'den almıştır. İlim için Mısır, İstanbul ve Rumeli'yi dolaştı. Abdullah Efendiden Mikat ve Havass ilimlerini öğrendi. 12 yıl sonra Kilis'e döndü ve Hacı Ali Ağa Camii Medresesi'nde ilim öğretmeye başladı.

Eserleri: Hendese, Feraiz, Cezerî Şerhi, Mukantara Tercemesi,

7-Mantıkî Hacı Ömer Efendi (1757-1820):

Kilis'in ünlü ve ilk mantıkçısıdır. İcazetnamesini Akatzade Abdullah Efendi'den almıştır. Kesikminare Camii Medresesi'nde öğrenci yetiştirdi. Mantıktaki başarısı ilerlediği için başka illerden âlimler gelir, ondan mantık öğrenirlerdi. Musıkiyi çok seven, şen şatır bir zat idi.

Eserleri: "Tasdik ve Tasavvurat" ile "Kadı Mir"e birer şerh yazmıştır.

Bu eserlerin yazma nüshaları Hoca-zadelerin kütüphanesindedir.

8-Hoca-zade Abdurrahman Efendi, (1766-1846):

Büyük Hoca adıyla bilinir. Mantıkî Ömer'in Kilis'te açtığı mantıkçılık cereyanının devamcısıdır. Dokuzlu-zade Sadık Efendi'nin oğludur. Uncu-zade Hasan ve Mantıkî Ömer'den ilim öğrenmiştir. Kesikminare Camii Medresesi'nde ilim öğretmiştir.

Eserleri: Türkçe Mantık Risalesi, Kazimir Haşiyesi, Tasdikat ve Tasavvurat Haşiyeleri

9-Cenginli Hacı Hasan Efendi (1771-1843):

İlk tahsilini Kilis'te bitirdi. Sonra İstanbul'a gitti, Allâme Deli Emin Efendi'den icazetnamesini aldı. Kilis'e, Cenginli köyü'ne, döndü. Bir yandan ziraatla uğraşırken bir yandan da eser verdi.

Kaside-i Bürde'ye bir tahmis yazmıştır, fakat bu eser bulunamamıştır.

10-Karadağlı-zade Hafız Mehmed Efendi (1781-1862):

Çekmeceli-zade Mehmed Efendi'den icazetnamesini almıştır. Mehmet Camii Medresesinde öğrenci yetiştirdi. her sene Halep ve Hama taraflarına gider, oralarda ders anlatırdı.

Eserleri: Er-Rahman Sûresi'nin Tefsiri, İbnisirin Tercemesi

Bu eserler matbu değildir.

11-Hacı Hafız Efendi (1783-1875):

Asıl ismi Mehmed'dir. İcazetnamesini Büyük Abdurrahman Efendi'den almıştı. Çalık Camii Medresesi'nde ders okuttu. Fıkıh ve kıraat ilmine sahip idi. Dışarıdan gelen talebelerin kalması için camide onlara hücreler tahsis ederdi.

12-Sadaka-zade Hacı Sadık Efendi (1787-1855):

60 yaşlarında iki gözünü de kaybettiği için asrında "Kör Katip" lakabıyla bilinirdi. Fıkıhta ihtisas sahibi idi. İcazetnamesini Mantıkî Ömer Efendi'den almıştır. Sonra Servili Medrese'de tedrisata başladı.

13-İmam Hacı Sadık Efendi (1805-1872):

Büyük Abdurrahman Efendi'den dersler aldı. Daha sonra Şam ve Mısır'a giderek tahsilini tamamladı.

14-Hattat Hoca Mustafa Efendi (1805-1877):

Hacı Hafız Efendi'den icazetnamesini almıştır. Fıkıh ilmiyle uğraşmıştır. Tabakhane camiinin imamlığını yapmış, aynı zamanda da ders okutmaya devam etmiştir.

15-Oylumlu-zade Mehmed Efendi (1809-1872):

Hacı Hafız Efendi'den icazetname almıştır. Daha sonra Çalık Camii Medresesi'nde ders okutmaya başlamıştır. Fıkıh ve Feraiz sahalarında şöhret bulmuştur.

16-Hoca-zade Abdullah Enverî Efendi (1825-1885):

Büyük Abdurrahman Efendi'nin oğludur. İcazetnamesini babasından aldı. Tasavvufa çok meraklıydı. Tasavvuf ilmini Baytaz-zade Şeyh Abdullah Efendi (şairimiz Abdullah Sermest)'den öğrenmiştir. Kesik Camii Medresesi'nde tedrisata başladı. Mantık ilminde ilerlemişti, başka illerden Kilis'e gelip ondan ilm-i mantık öğrenirlerdi.

Matbu' Eserleri: "Tasavvurat, Tasdikat, Fenarî ve İsagoci Haşiyeleri", Türkçe Mantık Zübdesi, Hüseyniye Haşiyesi

Yazdığı mantık haşiyelerinin hepsine birden "Havaşi-i Cedide" adı verilir. Tasdikat Haşiyesini Sultan Abdülmecid'e takdim etmiş ve yüz lira ihsana mazhar olmuştur.

Yazma Eserleri: Celâleddin-i Devvanî Haşiyesi, Şerh-i Akaid Haşiyesi, Hayalî Haşiyesi, Tehzibü'l-Mantık, Miriebü'l-Fetih Haşiyesi, Molla Cami Haşiyesi, Zübde Risalesi (ilm-i kıraata dair, fakat eksik kalmış.)

17-Keçik-zade Müftü Abdurrahman Efendi (1834-1878):

Büyük Abdurrahman Efendi, Hattat Hoca ve Hacı Hafız Efendi'den dersler aldı. Kadı Cami Medresesi'nde dersler verdi. 1296 yılında müftü oldu, ölümüne kadar da bu görevine devam etti. Kendisine yalnız Müslüman olanlar değil, olmayanlar da itimat ederdi.

18-Hoca-zade Mehmet Tahir Efendi (1843-1887):

Büyük Abdurrahman Efendi'nin oğlu ve Abdullah Enverî'nin kardeşidir. İcazetnamesini abisinden aldı. Servili Medrese'de tedrisata başladı.

Eserleri: Netayic Haşiyesi, Kazımî Haşiyesi, Muhtelitat Risalesi

Bu eserler matbu'dur. Eserlerini zamanın şeyhülislamına göstermiş takdir almıştır.

b) ŞAİRLER

1-Mustafa Ruhî Efendi (1720-1797) :

Kilisli şairlerin başlıcalarındandır. Kilis'te bilinen ilk şairdir. Kilisli Ruhî diye bilinir. Çelebi-zadelerdendir. Çekmeceli-zade'den icazetnamesini almıştır. Güllü Cami medresesinde ilim öğretmiştir. Remil ilminde ihtisas sahibi idi. Edebî kişiliği sayesinde İstanbullu şair Zatî ile tanışır, mektuplaşırdı. Felsefî şiirleri çoktur. Şam zelzelesi dolayısıyla yazdığı iki şiiri onun sanatçı kişiliğini ortaya koyar. Tarih-i İbretname'de derebeyi Daldaban Mehmet Paşa'nın yaptığı yolsuzlukları, ayaklanma sonucunda nasıl öldürüldüğünü anlatır. Bu şiirde felsefe ve tarih iç içedir.

Eserleri: Divan, Ruh-i Şuruh (Pendi Attar'ın Mufassal Şerhi), Tabirname, İnşa, Kur'an-ı Kerim Havassı

Ruhî Efendi'nin divanı ele geçmemiştir, fakat elde edilen şiirleri derlenmiştir. Diğer eserleri torunlarındadır.

2-Haki-i Kadim (1757-1832):

Asıl adı Mehmet Haki'dir. Kendisi Davut-ağaoğullarındandır. Kilis'in edebiyat tarihinde önemli bir yer teşkil eder. Eserlerinde sade bir dil kullanır. Kilis'te birçok

müessesenin tarih taşlarında onun tarih manzûmeleri vardır. Uncu-zade Hasan Efendi'den icazetname almıştır. Hindioğlu Camii Medresesinde tedrisata başlamıştır.

Yazmış olduğu divanı tab' ettirmek için İstanbul'a gitmiş ve orada kalmaya başlamıştır.

3-Şair Meylî (1770-1841):

Nalbant çıraklığından şairliğe yükselmiştir. Hakii Kadîm'den etkilenmiş, kendini okumaya vermişti.

"Şahidî" adlı esere "Meylî Tuhfesi" yazmıştır. Eserin nerede olduğu bilinmemektedir.

4-Sağır Katip (1784-?)

Kilis'in Bölük Mahallesi'nde doğmuş ve küçük yaşta babasını kaybetmiştir. İlköğrenimini mahalle mektebinde bitirdikten sonra kendi kendini yetiştirmeye çalışmıştır. Küçük yaşlarda şöhret bulduğu için Ruhî Efendi tarafından duyulmuştu. Ruhî Efendi ona ilim öğretmiştir. Zamanın birçok ilmini öğrendikten sonra çeşitli görevlerde bulunmuştur. Müftü katipliği, müderrislik ve başmüderrislik yapmıştır. Şiirlerinde **"sağır"** mahlasını kullanır.

Sağırname ve Divan-ı Sağır Katip adlı eserleri vardır, fakat bu eserler kaybolmuştur.[11]

5-Bekir Vahit Efendi (1802-1887):

Nükteli ve cinaslı sözler söylerdi. Hicviyyeler söylemiştir. Büyük Abdurrahman Efendi ve Hacı Sadık Efendi'den dersler aldı. Ulu Cami Medresesi'nde tedrisata başladı. Sağlam bir mantık ve muhakemeye dayanan şiirleri vardır.

Hicve dair şiirlerini sağlığında yırtmıştır. Kalan şiirleri Mektep Kütüphane verilmiş, fakat sonradan kaybolmuştur.

---

[11] bk. Mehmet ALTINAY, *Genç Kilis Gazetesi*, 29. 3. 1956 sayısı

Vesim Efendi tarafından yazılıp düzenlenmiş bir yazmanın varlığından bahsedilmektedir.[12]

6-Şair Fasiha Hanım (1809-1862):

Kilis'in şair ailesinden denilebilir, çünkü Merkupçü Rahmi ve Nutkî onun kardeşleridir. Edebiyat tarihimizde kadın şairlerin yok denecek kadar az olması göz önünde tutulursa onun Kilis için ne denli önemli bir kişi olduğu daha iyi anlaşılır. Onun varlığı Kilisteki edebiyat ve kültür ortamının en önemli kanıtıdır. Zıddî-zadelerden Mehmet efendi'nin kızıdır. ilk tahsilini mahalle mektebinde gördükten sonra dayısı Yavaşça-zade Haşim Efendi'den ders alarak tahsilini tamamladı. Arapça ve Farsça öğrendi. Şiirlerini sade bir dille söylemiştir. Şair Bekir Vahit Efendi ile tanışırdı. Lirik şiirlerinin felsefî şiirleri vardır. Hamamname adlı bir şiiri meşhûrdur.

Fasiha Hanım'ın hazırlamış olduğu şiirler mecmuası daha sonra kaybolmuştur.

7-Müftü Hakî Efendi (1822-1906):

Âlim ve şair olan Hakî Efendi, Bediroğullarından Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk öğrenimini bitirdikten sonra Büyük Abdurrahman Efendi, Hacı Sadık Efendi ve Hacı Hafız Efendi'den ilim tahsil etti. Hem ders verir hem de memurluk yapardı. 1895 yılında Kilis müftüsü oldu ve ömrünün sonuna kadar bu vazifede kaldı. Âlim olarak ün yaptığı için şairlik kudreti ikinci planda kaldı. Şiirlerinde lirizm görülmez. Methiyyeler, tarihler yazmıştır. Gazellerinde klasik Divan Edebiyatı mazmunlarını işlemiştir. Hakî Efendi, Abdullah Sermest'in bir gazeline tahmis yazmıştır. Bu tahmis çalışmamızın Divan Metni bölümünde verilecektir. Bu tahmis Abdullah Sermest'in divanında yer almaktadır.

---

[12] bk. S. BAŞÇILLAR, *Kilisli Divan Şairleri Antolojisi*, KKDD, S.37

Müretteb bir Divan ve Mecelleye dair bir eseri vardır. Bu eserler çocuklarındadır.

8-Merkupçu Rahmi (1824-1894):

Kardeşleri Fasiha Hanım ve Nutkî gibi doğuştan şairdir, fakat onlar kadar tahsil görmemiştir. Divan Edebiyatı'nı çok sever, edebî menkîbelere aşırı bir ilgisi vardı. Hür düşünceli, mizahı seven bir şairdi. Bazı gazellerinde Emrî mahlasını kullandı. Kardeşi Nutkî genç yaşlarda Kilis'ten ayrıldığı için hakkında pek bilgi yoktur. Nutkî'ye ait bir gazeli Kadri Timurtaş Kilis Tarihi adlı eserinde nakletmiştir.

Rahmî'nin birkaç şiiri dışında diğerleri kayıptır.

9-Hacı Abdülnafi Mahir Efendi (1826-1906):

Âlim, nasir ve şair idi. Şairlik kudreti yüksekti. Ağır bir dili vardır. Asrındaki şairleri pek beğenmez tenkit ederdi. Fuzûlî, Bakî ve Nef'î gibi şairleri iyi tedkik etmişti. Bekir Vahit Efendi'den dersler almıştır. Ulu Camii'nin müderrisi, hatibi ve imamı idi.

Bir Divançesi ve Letaifü'l-Emsal adlı darb-ı meseller mecmuası vardır. Bu eserleri basılmamıştır. Şiirlerinde *Mahir* mahlasını kullandı.

10-Yavaşça-zade Mehmet Sezaî Efendi (1829-1896):

Yavaşça-zade Süleyman Efendi'nin oğludur. Ailesinin kökeni Kırım Türklerine dayanmaktadır. Olgun bir kişiliğe sahip olduğu için çevresinde "Ebu'l-Fadl-ı Kemal" şeklinde anılmıştır. Sade üslûbu ve zarif nükteleriyle Kilisli şairler içinde sivrilir. Şairlik kudreti yüksek olduğu halde şiirleri, bir divançeyi dolduracak kadar azdır. Bekir Vahit Efendi'den dersler aldı. Medrese tahsili yaptı, fakat icazet almadan ayrıldı. Adliye katipliği yaptı. 1879 yılında Halep Valisi Hüseyin Cemil Paşa'nın öldürülme olayını İstanbul'dan gelen görevliler çözemeyince bu görevi kendisi almış ve başarıyla sonuçlandırmıştır.

Şiirlerini içeren divanı torunlarındadır. Şiirleri düzenli olarak derlenmemiştir. Bu yüzden çoğu şiirleri kayıptır. Divan geleneğini şiirlerinde sürdürmüş gazel ve kasideler yazmıştır.

11-Şair Zihnî Baba (1834-1891):

Asıl adı Mehmet Nadrat'tır. Sade üsluplu, açık fikirli, lirik bir şairdir. Rakı içer, sarhoşken söylediği şiirleriyle halkı coştururdu, bazen ağlatırdı.

Baytaz-zade Şeyh Abdullah Efendi (Abdullah Sermest)'ye intisap etmiş, muhabbet ve teslimiyet göstermişti. Bu bakımdan şiirlerinde tasavvufun etkisi çoktur. Sarhoş olduğu vakitler Abdullah Sermest'in tekkesine gider, orada Tanrı'nın birliğini ve büyüklüğünü duyar, bu duyguları şiire dökerdi. Rind ve kalender meşrebdir. Bekir Vahit Efendi ve Hattat Hoca'dan bir müddet dersler aldı.

Derviş Efendi adlı yakışıklı bir medrese talebesine aşırı bir alakası olduğu ve buna şiirler de yazdığı bilinmektedir.

Tek eseri olan Divan matbudur. Divanının taş basmalarından biri Ankara Millî Kütüphane'de bulunmaktadır. Baytaz Tekkesi'nin muhtelif yerlerinde hakkedilmiş tarih manzûmeleri vardır.

Abdullah Sermest'in ölümü üzerine çok üzülmüş, kalender ruhu sönmüştü.

12-Abdullah Re'fet Efendi (1838-1905):

Hacı Abdülkadir Ağa'nın oğludur. İlk öğrenimini mahalle mektebinde tamamladı. Bir müddet Bekir Vahit Efendi'den ders aldı. Tarihî mekanlarda yazılı tarih manzumeleri ile birtakım gazelleri vardır. Şiir üslubu olarak Hacı Nafî Efendi'yi taklit etmiştir. Sade üslupla çok kolay şiir yazardı. Kilis dışında memuriyetlerde bulundu. Görevinden dolayı çok şiir yazamadı, ancak emekli olduktan sonra şiirler yazdığı bilinmektedir. Tarih manzumeleri dışındaki şiirleri kayıptır.

13-Hacı Fazıl Efendi (1840-1885):

Kırıkoğullarından Hamit Efendi'nin oğludur. İlk öğrenimini ve rüştiyeyi bitirdikten sonra medrese tahsili gördü. Hattat Hoca, Bekir Vahit Efendi ve Keçik-zade Abdurrahman Efendi'den dersler almıştır. Kör Hüseyin Medresesi'nde ders verdi. Aruzla yazılmış sade şiirleri vardır. Şiirlerinde Fazıl mahlasını kullanmıştır. Sık sık Halep'e gider orada bulunan müderris ve şairlerle dil ve bilim tartışmalarına katılırdı. Ünü Medine'ye kadar gitmişti.

Şiirlerinin dışında "Ma'mûlat Tercemesi" adlı tasavvufa dair bir eseri ile basılmış küçük bir mantık kitabı vardır. Şiirlerinin çoğu kaybolmuştur.

14-Hafız Ahmet Agâh Bey (1851-1926):

İlk öğrenimini bitirdikten sonra hafızlığa çalıştı ve Kur'anı ezberlediği için Hafız ünvanını aldı. Divan Edebiyatı'na bağlı kalmasına rağmen Yeni Edebiyat'a da yabancı kalmamıştır. Bekir Vahit Efendi ve Hacı Abdülnafi Efendi'den sarf, nahiv ve mantık gibi dersler aldı. Hattatlığı vardır. Çeşitli illerde posta müdürlüğü ve müfettişliği yaptı. Şiirlerinde felsefî fikirlere rastlanır. Halep, Sivas, Diyarbakır, Elazığ ve Adana'da posta teşkilatlarında çalıştı.

Şiirlerini içeren mecmûası torunlarındadır.

15-Şair Lütfullah Hazım Efendi (1857-1912):

Sağıroğullarından Lütfullah Hazım'ın oğludur. İlk öğrenimini özel olarak Amasyalı Abdurrahman Hoca'nın yönetimi altında gördü. Daha sonra rüştiyeye başladı ve ilk şiir örneklerini burada vermeye başladı. Şiirlerinde Lütfî mahlasını kullandı. Müftü Hakî Efendi ve Bekir Vahit Efendi'den dersler aldı. Arapça ve Farsça'yı iyi bilirdi. Sadî ve Hafız Şirazî'nin eserlerini çok okurdu. Şiirlerinde Lûtfî mahlasını kullandı. O Kilis şairleri içinde dili ve ölçüyü en iyi kullananlar arasındaydı.

Annesinin ölümünden sonra arzuhalciliğe başladı, çeşitli memurluklarda bulundu.

"Mecmua-i Lütfî" adlı bir divançesi vardır. Şiirleri Abdülhamit Sağıroğlu ve Hasan Şahmaran tarafından derlenerek "Mecmua-i Lütfî" adıyla bastırılmıştır. Bu eserde 39 gazel yer almaktadır.

Yukarıda kısaca tanıttığımız şairler, Abdullah Sermest'in zamanına kadar olan ve zamanındaki şairlerdi. Daha sonraları Muharrem Kemal (1863-1947), Ahmet Muhtar Yavaşça (1875-1939), Hüsnü Efendi (1876-1917), Rıfat Bilge (1874-1953), Hamî (1879-1957), Cezzaroğlu Hacı Ahmet (1887-1968), Mecit Dilmen (1887-1953), Ahmet Rami Atan (1889-1958), Kadri Timurtaş (1891-1964), Mazhar Tokuz (1902-1972), Sait Dilmen (1903-1969) ve Hafız Kamil Kıdeyş (1911-1984) gibi ünlü şairler yaşamıştır.

Abdullah Sermest'in zamanına kadar yaşayan şairlerin şiirleri incelendiğinde onların Divan geleneğini sürdürdüklerini görüyoruz. Genelde aşk, şarap, kadın, hasret, vuslat gibi din dışı konular işlenmiştir. Zaman zaman da Ruhi Efendi'nin iki şiiri gibi toplumsal şiirlere rastlanır. Mizah ve hiciv şiirleri de önemli bir yer tutmaktadır. Tasavvufî şiir denince aklımıza Abdullah Sermest ve Zihnî Baba gelmektedir.

Halk tarzında şiir yazan şairlere rastlayamıyoruz, ancak 1737 kıtlık yılında yazıldığı anlaşılan bir manzûme için Alıcıoğlu isminden bahsedilmektedir.[13]

16-ABDULLAH SERMEST [14]

Tasavvuf, Türk topraklarına, İslâmiyet girdikten ve Irak'ta bu akım güçlenip diğer bölgeleri de etkilemeye başladıktan sonra yayılmıştır. Bu ince görüş ve düşünüş sistemini Türk halkı yadırgamamış, eski geleneklerinden bazılarına yakın yönleri

---

[13] bk. a.g.e. s.5

[14] bk. I. bölüm.

bulunan İslâm dinini seve seve benimsemişler ve yüksek ahlâk kurallarına da uygun düştüğü için ona bağlanmışlardır. Böylece Müslümanlık, Orta Asya'ya girip de Türklerin *hür yaşamalarına* yeni katkılarda bulunup onların zaferlere yönelmelerinde müessir olunca, sofilerin, şeyhlerin teşvik ve telkinleri, yol göstericiliği de önem kazanmıştır. [15]

Türklerin İslâmiyet'i kabûlünden bu tarafa bütün Türk devletlerinde hemen her şehirde cami ile beraber bir tekke ve zaviye görülür.

Türklerdeki şeyh telakkisi bir bakıma Türklerin destan kahramanlarını, yenilmez başbuğlarını hatırlatıyordu. Her iki türlü kahraman da insan üstü güçlere sahipti ve onların ümit ve heyecan verici, yeniden canlandırıcı özellikleri vardı. Dervişler, şeyhler, mürşitler, bu canlandırıcı özellikleriyle İslam dininin ve tasavvufunun ilkelerini yumuşak bir dille telkin ve izah ederek Türklerde kültür değişmelerini sağlıyorlardı.

Eski ozan, şaman ve baksılara nisbetle çok yeni bilgiler ve ülkülerle dolu derviş-şairler, kısa zamanda Türkistan'ın gönlünü kazanmıştır.[16]

Tasavvuf öğretileri Türkleri, nefse hakimiyet, insanlara iyi muamele, kötülüklerden temizlenme, hoşgörü, Tanrı'yı tanıma, öte dünyada hesap verme endişesi, ibadet hassasiyeti gibi yüce hasletlerle vasıflandırıyordu. Türk karakterine çok uygun olan bu hasletleri Türkler çok sevdi. Kendilerine iki dünya saadetini vadeden mürşitlere ata, baba gibi sıcak, candan sıfatlar taktılar. Bunlar arasında Arslan Baba[17], Korkut Ata, Çoban Ata gibi, hatıraları birer mukaddes isim halinde yaşayan simalar vardır.

---

[15] Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, *TKE*, MEGSB, İst. 1988, s.59

[16] N. Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB, İst. 1987, s.276

[17] Menkıbeye göre, Bir gaza gününde Hz. Muhammed'in ashâbı aç kalmış, peygamberden yiyecek istemişlerdi. Peygamber dua etmiş ve Cebrâil, onlara cennetten hurma getirmişlerdi. Hurmalar yenirken bir tanesi yere düşmüş, Cebrâil de: "Bu hurma, sizin Türkistanlı ümmetinizden Ahmed Yesevi'nin kısmetidir." haberini vermişti. Hz.

Gerçek anlamda sûfîliğin en güçlü merkezi Horasan'dır. Burada yetişen şeyhler ve dervişler fikirlerini göçebe Türkler arasında daha rahat yayma imkanı bulurlar. Hele hele Hoca Ahmed Yesevî (ö.H.562) vaaz, nasihat ve irşadıyla İslâm inancını Türkler arasında sağlamlaştırır ve onların mücahede azmini artırır. Sayram Şeyhi İbrahim'in oğlu Ahmed Yesevî, Yesi'de gördüğü ilk tahsilden sonra Buhara'da devrin ünlü âlimlerinden Ebû Yakub Şeyh Yusuf Hamedanî'ye intisap eder. Ahmed Yesevî, kendi tarafından kurulan Yeseviye tarikatı mensuplarına ve halka Şeyhi Yusuf Hamedanî'den aldığı bilgi ve feyzi son derece sade ve basit bir dille anlatmaya muvaffak olur. Onun başarısının en önde gelen sebeplerinden biri, fikirlerini halkın millî nazım şekli olan dörtlüklerle ve yine halkın millî vezni olan hece vezniyle söylemesidir. O, hikmet adını verdiği manzûmelerinde cennet, cehennem, mucizeler, kıssalar, İslâmî menkîbelerle birlikte temizlik, abdest, namaz gibi şeriatın vazgeçilmez yönlerinden; hak ve hakikat yolunun zahmetlerinden bahseder.[18]

Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilen Ahmet Yesevî'nin on iki bini kendi muhitinde, doksan dokuz bini de uzak ülkelerde bulunan müridleri ve geleneğe uygun olarak hayatta iken tayin ettiği pek çok halifesi bulunmaktaydı. Bunlar arasında Mansûr Ata, Harizmli Said Ata, Süleyman Hakîm Ata vardır. Ahmet Yesevî, edebî şahsiyetinden ziyade fikrî şahsiyetiyle, tarihî hayatından ziyade menkıbevî hayatıyla Orta Asya Türk dünyasının en büyük ismidir.[19]

Muhammed hemen Arslan Baba'yı çağırmış hurmayı ona vermiş hurmayı ona vermesini emretmişti. Hz. peygamberin duasıyla Arslan Baba asırlarca yaşamış, sonunda Türkistan'a gelerek yetim Ahmed'i bulmuştu. Arslan Baba çocuğu bulunca küçük Ahmed ona: " Baba emânetiniz hani, nerede." diye sorunca Arslan Baba şaşırmış. Arslan Baba uzun müddet Ahmed Yesevî'nin mürşidi oldu. b.k. , Prof. Dr. Fuad Köprülü, *TEİM*, DİBY, Ankara, 1981, s.28 ve N. Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB, İst. 1987, s.276-277

[18] Doç. Dr. A. Kırkkılıç, *Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf*, Timaş Yay. İst. 1996, s.73-74

[19] TDV *İslam Ansiklopedisi*, İst. 1989, c.2, s.161

XIII. asırda Anadolu'da tasavvuf akımları gelişmiş, ve geniş ölçüde tesirli olmuştur. Mevlâna Celâleddin Rumî gibi Anadolu erenleri ilim ve şiir yolu ile Türk insanını asırlarca eğitmişler, daha da ötesi halka mal olmuşlardır. Bu asırda, sadece Türk edebiyatına değil Arap ve Fars edebiyatlarına, hatta yenilerde dünya fikir tarihine ve edebiyatına tesir eden ve etmeye devam edecek olan Yunus Emre yetişmiştir. O, Yesevî'den daha ileri giderek şeriat öğretileri yerine daha ağır olan fenafillah gibi konulara değindi. Büyük mutasavvıf Yunus, tasavvufun en karışık umdelerini arı şiirleriyle basit bir dille halka anlattı ve ezberletti. O, hikmet gibi şiirler söyledi ve ilâhî tarzının kurucusu oldu.

Şeyhler, dervişler, sôfîler, halkın hocaları, eğiticileri olmuş, tekkelerde bir nevi halk okulu, tasavvuf erbabının kulüpleri olmuştur, denebilir.[20]

Anadolu'da tasavvufun kısa bir sürede yaygınlaşmasını sağlayan faktörlerden biri de Türklerin Moğol istila ve zulümlerinden sonra siyasî, iktisadî, maddî ve manevî boşluğa ve kargaşaya düşmeleriydi. Tasavvuf, böyle bir dönemde dünyanın faniliğini anlatarak insanımızı sabırla olgunlaştırıp kemale erdirmeye çalışıyordu. İnsanımız, içinde bulunduğu güç şartlardan dolayı içinde oluşan boşluğu, ümitsizliği Horasan Erenleri'nin, Rum Abdalları'nın, Anadolu Erenleri'nin sunduğu aşk şarabıyla dolduruyordu. Aslında Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı, din ve tasavvuf öğretilerini sunan bir araç olmuştur. İlahiler, destanlar, menkîbeler, nefesler, devriyeler, hikmetler, gazeller, kasideler mutasavvıfın elinde bir eğitim vasıtasıydı. İslâmı böyle sunan mürşid, elbette Türk'ün kalbinde daha fazla yer edinecekti.

Abdullah Sermest, Türk'ün öz kültürünü Orta Asya'dan Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal, Hacı Bayram Velî, Eşref-i Rûmî, Fuzûlî, Âşık Ömer, Gevherî, Seyranî vb.'den

---

[20] Prof. Dr. A. Karahan, *TKE*, MEGSB, İst. 1998, s.60

itibaren 19. yüzyıla getiren halkanın önemli şahsiyetlerinden biridir. Onun sarhoş bir şairi bile tekkesine alması ona feyiz vermesi, bize Mevlana'nın "Ne olursan ol, yine gel" sözünü çağrıştırmaktadır. Abdullah Sermest, bir sonraki bölümde bütün yönleriyle tanıtılacağı için şimdilik bu kadarıyla yetiniyoruz.

XIX. yüzyıl Tekke Edebiyatı'nın gerçek anlamda son dönemidir. Bu dönemdeki şairlerin başlıcaları şunlardır:

"Encümen-i Şuara topluluğunu meydana getiren şairlerden Leskofçalı Galip (1828-1867), Hersekli Arif Hikmet Bey ((1839-1903), Yenişehirli Avnî (1826-1883), Osman Şems Efendi (1813-1893), Keçecizade İzzet Molla (1775-1829), Nazif Dede (1794-1861), Kazım Paşa (1821-1889), Eşref Paşa (1819-1894), Agah Paşa (?-1906), Kuddusî (1760-1848), Sivaslı Sûzî (1765-1830), Mehmed Ali Hilmi Dede (1842-1907), Edib Harabî Dede(1853-1918)..."[21]

---

[21] bk. *BTK*, İst. 1989, Ötüken-Söğüt Yay. C.9, S. 195

I. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST 'İN HAYATI ve ESERLERİ

HAYATI:

A) Menkabevî Hayatı

Abdullah Sermest'in menkabevî hayatı hakkında geniş bilgilere ulaşılamadı. Torunları tarafından aktarılan bazı menkîbeler onun hayatı ve karakteriyle ilgili önemli ipuçları niteliğindedir.

1-Bombay Seyahati

Abdullah Sermest Kilis'e dönmek için şeyhi, Muhammed Can-ı Efgânî'den izin isteyince , şeyhi ona : "Bir Bağdat'ı gör, gel hele." der. Abdullah Sermest Bağdat'a gider, gezer tekrar şeyhinin huzuruna gelir. Şeyhi : "Bağdat'ı gördün mü?" der, Abdullah Efendi de :"Belî gördüm." der. Şeyhi: "Öyleyse bir de Bombay'ı gör, gel." der. Abdullah hiç itiraz etmeden Bombay'a gitmek için Hindistan yollarına düşer.

Bombaya giden Abdullah orada ilginç şeyler yaşar. Bombay'da gezerken yolu bir Budist tapınağına rastlar. Tapınağa girer, bir de ne görsün karşısında daha önce birlikte olduğu Müslüman âlim arkadaşı Budistlerle birlikte ibadet ediyor, onlara vaaz u nasihat ediyor. Çok şaşıran Abdullah: " Nasıl olur da bir Müslüman, Budist tapınağında ibadet eder, onlara vaaz verir." diye düşünür. Abdullah Efendi hiç sesini çıkarmadan, geçer bir köşeye oturur. Tapınaktaki dinî merasim bittikten sonra kendisini gören arkadaşı, Abdulah Efendi'nin yanına gelir Selam verdikten sonra: "Hoş geldin," der. Daha sonra da Abdullah Efendi'ye hitaben: " Sen göreceğini gördün, artık geldiğin yere dönebilirsin, görüyorsun ki Allah'a giden yolar çoktur." der.

Abdullah Sermest, Mekke'ye, şeyhinin yanına, döner; şeyhi Muhammed Can ona memleketine gitmesini, orada tebliğ ve irşad faaliyetlerinde bulunmasını emreder. Abdullah Sermest böylece memleketi olan Kilis'e döner ve tarikatını kurar.

2- Cübbe Hadisesi

Bir bayram günü Abdullah Sermest'in yanına Hocazade Abdullah Enverî de gelmiştir. Beraber tekkede konuşurlarken içeriye yalın ayak, sırtında yamalı bir gömlekle yoksul bir kişi girer, bayramlaşır. Bu sırada Abdullah Sermest, Abdullah Enverî'nin kuağına fısıldar: " Üşüyor yazık, şu adama cübbeni ver." Abdullah Sermest'in sırtında pahalı bir cübbe, Abdullah Enverî'nin sırtında da yeni aldığı bayramlık cübbesi vardır. Abdullah Enverî cübbesini vermek istemez, Abdullah Sermest'e "Sen ver" der. Şeyh Abdullah hiç tereddütsüz cübbesini çıkarır yoksula verir.

Pahalı cübbeyi Abdullah Sermest'ten alan yoksul kişi yolda giderken: "Ulan senin gibi bir adamın böyle pahalı bir cübbe neyine, git şunu pazarda sat, ucuz bir cübbe al, geri kalan parayla da başka ihtiyaçlarını karşıla." şekinde düşünür. Yoksul kişi pazara gider, kasabanın ileri gelenlerinden zengin bir adama cübbeyi satar. Meğer cübbeyi satın alan bu adam "Şeyhin huzuruna bayramlaşmaya giderken elim boş gitmeyeyim." diye düşünüp almıştır.

Abdullah Sermest, Abdullah Enverî ile sohbet ederken içeriye elinde cübbeyle zengin adam girer. Kendi cübbesinin geri gediğini gören Şeyh Abdullah Sermest Abdullah Enverî'ye bakıp gülümser. Abdullah Enverî de hiç bozuntuya vermeden: "Ne gülüyorsun, benim cübbeyi versem geriye gelmezdi ki" der.

3- Tanrı'ya Yakınlığı

Abdullah Sermest, zamanın katı tutumlu, dar kafalı din adamları tarafından sürekli tenkit edilirdi. Şeyh Hazretlerinin inceliğini düşünemezlerdi. Bunlardan bir kısmı birgün Hocazade

Abdullah Enverî'nin yolunu çevirirler, derler ki: " Ey hocaefendi, siz ki şöhretiyle meşhur, uzaklardan gelen talebelere ders okutan, mantıkçı, şeyhülislamlığa aday bir âlimsiniz, bu adamın (Abdullah Sermest'i kasdederek) yanına niçin gidiyorsunuz, bu adamda ne buluyorsunuz."

Abdullah Enverî onlara şu karşılığı verir:

– Ben ne kadar da âlim olsam benim ilmim onun yanında birşey ifade etmez, zira şifre onun elinde, öbür tarafla o irtibatlı.

4- Müziğe Olan Yakınlığı

Abdullah Sermest, arkasından kendisine çalgıcı, sarhoş diyen katı tutumlu din adamlarını bir gün yemeğe davet eder. onlara zengin bir sofra hazırlar. Yenilir, içilir; ziyafetten sonra Şeyh Abdullah, saz takımını çağırır. Müzik dinlemeyi günah sayan bazı din adamları, ayrılmak için şeyh Abdullah Sermest'ten izin isterler. Şeyh, onlara izin vermez, zorla çıkmak isteyenler için de kapıya iri yarı güçlü adamlar koydurur. Onlar dışarı çıkmak isteyenleri bırakmazlar.

Abdullah Sermest misafirlerine hitaben: "Yemeği yediniz, müziği de dinlemeniz gerekir" der. Hocalar ister istemez otururlar. Müzik başlar, ortalığı hoş nağmeler kaplar. Hocalar kendinden geçmeye başlar.

Müzik faslı bittikten sonra Abdullah Sermest hocalara "Günah mı bu." diye sorar, hocalar hiç cevap veremezler.

5- Evlenmesi

Abdullah Sermest, şeyhi Muhammed Can'dan izin alıp memleketi olan Kilis'e dönerken kasabaya girmeden önce bir kuyudan su içmek istemiş. Kuyunun yanına gitmiş, orada bir kız testisine su dolduruyormuş. Kızdan içmek için su ister, ama kızdan da bir güzel azar işitir. Kız: "İşim var veremem." demiştir.

Abdullah Sermest Kilis'e girer, Kilis'te kimsesi olmadığı için Şeyh Muhammed Ziyaretine yerleşir. Onu görenler, yanına gidenler, ona yemek götürenler olur. İlmiyle ve takvasıyla şöhreti kısa sürede tüm Kilis'te duyulur. Kasabanın ileri gelenleri onun ziyarette yatıp kalkmasını arzu etmedikleri için ona halkın da katılımıyla bir tekke yaparlar. Şeyh Abdullah, tekkeye yerleşir, şeyhinin emrini yerine getirir, halka tasavvufî telkinlerde bulunur. Bir süre sonra da Kilis'in ileri gelenleri, halen bekar olan Şeyh Abdullah'ı evlendirmek isterler.

Bir gün Abdullah Sermest Keçik-zade Hacı Ömer Ağa'nın evine yemeğe davet edilir. Çeşitli konular görüşülürken söz dönüp dolaşıp evlenmeye getirilir. Şeyh Abdullah'ın artık bir yuva kurması gerektiği söylenir. Şeyh Abdullah'ın kendi yakınlarından bir büyüğü olmadığı için adet üzere kendisine önderlik edip baş göz etmek istediklerini belirtirler, hatta Hacı Ömer Ağa isterse kendi kızlarından birini de verebileceğini söyler.

Hacı Ömer Ağa, üç kızını da Şeyh Abdullah Sermest'in karşısına çıkarır. Hangisini isterse onunla evlenebileceğini söyler. Abdullah Sermest, ortada duran Zahide'yi ister. Zahide, Şeyh Abdullah Kilis'e girerken ona su vermeyen kızdır.

Abdullah Sermest Zahide'yle evlenir, ama Zahide'yi isteyen iri yarı külhanbeyinden korunmak için bir süre yanında koruma gezdirmek zorunda kalır.

Abdullah sermest Efendi ömrü boyunca Zahide Hanım'dan su başında gördüğü çıkışlara benzer çıkışlar gördü ve bu çıkışlarından dolayı da ondan hep hoşlandı.

B) Tarihî Hayatı

1- Ailesi

Babası, Mehmed Tazebay Efendi; annesi Çekmeceli Hoca'nın torunudur. Babası, Çekmeceli Camii'nde müderrislik

yapardı. Muhammed Tazebay Efendi'nin babası Mustafa Ağa; Mustafa Ağa'nın babası da Süleyman Akif'tir.

Tazebay ailesinin kökeni ile ilgili, görüşlerine başvurduğumuz Abdullah Sermest'in torunlarından Dr. Uygur Tazebay'a göre soy, bugün Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Doğu Türkistan Özerk Uygur Bölgesi'nin başşehri Urumçi'nin güneydoğusunda, Urumçi'ye 200 km. mesafede bulunan Turfan şehri ve civarında 14-15. yüzyıllarda yaşamış Tümenbay aşiretine dayanmaktadır.

Tümenbay ve Tomanbay aşiretlerinden Tümenbay ailesi nüfusça çoğalınca bu aileden ayrılanların başına genç bir Uygur, reis olarak geçmiştir. Bu aileye "genç reis" anlamında TAZEBAY denilmiştir. Öztürkçe'de "taze" yerine "taza" kelimesi kullanılmaktadır. "bay" ise iki anlamda kullanılırdı. Biri, "reis, başkan" anlamında, diğeri "zengin" anlamındadır. Tazebay Ailesi meydana geldikten sonra 16. yüzyıl ortalarında aileden bir grup Turfan'dan Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan, Azerbaycan ve Tükmenistan'a göç etmiş buralarda yaşamaya devam etmiştir. Buralarda bu ailenin devamı halen yaşamaktadır.

Bugün Doğu Türkistan Özerk Uygur Bölgesi'nin çeşitli kentlerinde yaşayan Tazebay ailesi fertleri TAZABAY soyadını taşımaktadırlar. Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan'da yaşayanlar ise Sovyetler Birliği tesirinde kalarak TAZABEYAVA (Tazebay kızı) veya TAZABAYOF (Tazebay oğlu) şeklinde soyadlarını kullanmaktadırlar.[22]

---

[22] Örneğin, şu anda Kırgızistan Cumhuriyeti Endüstri Bakan Yardımcısı da *TAZABAY* soyadını taşımaktadır: "Marat Madigerovitch *TAZABEKOV*". Görüldüğü gibi bu zatın soyadı *TAZABEK* yani *TAZABEY*'dir, ancak kelimenin sonuna bazen "of" bazen de "ov" getirilerek "oğlu" anlamında kullanılmaktadır.

Asya Türk Cumhuriyetlerinden ülkemize yüksek eğitim için gelen öğrenciler arasında aslen Uygur olan Kazak vatandaşı "Gülnara *TAZABAYEVA*" da *TAZEBAY* ailesinden olup bu soyadı *TAZABEYAVA* olarak taşımaktadır. (bk. Ankara Üniversitesi

Azerbaycan'da, Kafkaslar'da ve hatta Kars'ta erkek ismi olarak TAZEBAY adlarına da rastlanmaktadır. Gerek İran (Tahran)'ın, güneybatısındaki "Şablak (Mahabat)" şehrinde, gerekse Irak (Bağdat)'ın kuzeydoğusundaki Süleymaniye şehrinde de halen TAZEBAY soyadını kullanan ailelere rastlanmaktadır. Abdullah Sermest'in oğlu Merhum Şeyh Mehmet Vakıf Tazebay Şablak (Mahabat) kentinde yaşayan Tazebay ailesinin reisi durumunda bulunan, o tarihte 90 yaşlarında bulunan Efrûsiyet Bey adlı bir zatla mektuplaştığını torunu Dr. Uygur TAZEBAY'a 1960 yılının başında Ankara'ya geldiklerinde nakletmiş ve ses bandıyla da bu konuşma tespit edilmiştir.

Süleyman Akif, 18. yüzyılın ikinci yarısında Taşkent'ten Tazebay aşiretinden ayrılıp tahminen 18. yüzyılın II. yarısında Irak üzerinden Kilis'e gelmiş ve kasabanın güneybatı ucundaki harman yerine çadırlarını kurmuştur. Tazebay aşireti Taşkent'te devecilikle uğraşan bir aşiretti. Süleyman Akif Çekmeceli Camii'nin yanında evini yaptırarak ailesini yerleştirmiş ve o camiide hocalığa ve tedrisata başlamıştır.

Süleyman Akif ve Mustafa Efendi beraber hacca giderler, bir daha geri gelmezler. Akıbetleri hakkında bilgi alınamamıştır. Hoca Mehmed Efendi tahsilini devam ettirmek için Kilis'te kalır. Kilis'te Çekmeceli-zadelerden bir kızla evlenir. Abdullah Sermest bu evlilikten doğar. Hoca Mehmed Efendi hacca gider ve o da dönmez, bir süre sonra da hanımı vefaat eder.

2- Doğum Tarihi ve Yaşadığı Devir

Abdullah Sermest, 1819 (H.1235) yılında Kilis'te doğdu. Ailenin tek çocuğu olan Abdullah küçük yaşlarda hem öksüz he de yetim kalmış macera dolu, çileli, fakat başarılarla dolu bir hayata başlamıştı. 6 yaşında babası Hoca Mehmed Efendi'yi bir süre sonra da annesini kaybetti. Bu sıralarda Oylum Köyü'nden babası

Tömer Dil Merkezi yayınlarından *"Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrencilerin 1. Sertifika Sınav Sonuçları Kitabı"* tarih 29. 1. 1993 sayfa 112)

Hoca Mehmed Efendi'nin derslerine devam edenlerden birisi Abdullah'ın kimsesiz kaldığını görünce onu köyüne götürür. Küçük Abdullah 7-8 yaşına kadar babasının köydeki talebeleriyle düşüp kalkar ve tahsilini ilerletebilmek için Kilis'e gidip gelmeye başlar. Okumaya ve öğrenmeye karşı hırslı olan bu kabiliyetli çocuğa Akçurun Camii müderrisi Hacı Hafız Efendi ders verdi. Kilis'teki öğrenim hayatı 17-18 yaşlarına kadar devam etti. Çok çalışkan ve zeki olan Abdullah ne yazık ki Mısır Hidivi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın onu zorla askere alması sebebiyle öğrenimini yarıda bıraktı.

1831 yılında Kilis'i işgal eden ibrahim Paşa, kasabanın batısında, şimdiki Kurtağa Caddesi üzerinde büyük bir kışla yaptırdı. İbrahim Paşa Kilis'e trahom hastalığını ve zulmü getirdi. Kışlanın yapımında halkı zorla bedava çalıştırdı. Mısırlı İbrahim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu askerleriyle karşılaşmış ordusu darmadağın olmuştu, bunun üzerine Kilis'e dönmüş ordusuna asker toplamaya başlamıştı. Sadece gençleri değil, eli ayağı tutan, askerlik yapabilecek kim varsa hepsini topluyordu. askerlik süresi süresizdi ve kaçmak isteyenler ölümle cezalandırılıyordu.

Bir rivayete göre[23], İbrahim Paşa bir gün kışlanın önünde davul zurna çaldırıyor. Sesi duyan Kilis halkı kışlanın önüne toplanıyor. Gelenlerin hepsini kışlanın içine alıyorlar. Kışla doluyor, Paşa'nın askerleri kışlayı sarıyor. Askerliğe elverişli olmayanları dışarı çıkarıyorlar. Geriye kalanları da Mısır'ın başkenti Kahire'ye götürüyorlar. [24]

---

[23] Abdullah Sermest'in torunu Hüsâmettin Tâzebay

[24] Hüsamettin Tâzebay'dan dinlediğimiz şu hikâye kayda değerdir: Bir kadının kocasını, oğlunu ve kardeşini İbrâhim Paşa askere alınca kimsesiz kalan kadın isyan etmiş ve paşanın huzuruna çıkmıştı. Paşaya kimsesiz kaldığını ifâde etmiş, paşa da hangisini istiyorsa onu vereceğini, askere götürmeyeceğini söylemiş. Kadın tarihe geçecek şu sözleri söylemiş: **" Koca istersen elde var, çocuk istersen belde var, bana kardeşimi verin o hiç bir yerde bulunmaz."** der. Bu sözler İ. Paşa'nın çok hoşuna gitmiş ve kadının , askere aldığı üç yakınını da askere almaktan vazgeçti.

İbrahim Paşa'nın Kahire'ye götürdüğü asker adayları içinde 17-18 yaşlarında olan Abdullah da vardır. 1836 yılında Kahire'ye gönderilen Abdullah'ın kaç sene askerlik yaptığı tam bilinmiyor. Abdullah Sermest, Mısır'da iken Fransız **Kölit Efendi**'den tıp ilmini öğrendi. Bu arada hattatlık ve hakkaklık öğrendi. İyi bir hakkak ve hattat oldu. Kıymetli akik ve yakut taşlarını oymakta mahareti vardı. Mısırda iken bu üç sanat sayesinde müreffeh bir hayat yaşadı. Mısırda ne kadar kaldığı bilinmiyor, ama torunu H. Tazebay'a göre en az 10 yıl kalmış olmalı, çünkü bu ilimler ancak bu kadar zamanda bütün yönleriyle öğrenilir. Ayrıca bu on yıl boyunca askerlik yaptı mı bunu da bilemiyoruz, muhtemelen askerliğin kısa sürmüş olması gerekiyor, çünkü bu ilimleri askerlik yaparak öğrenemez ve bu işten kolayca para kazanamaz.

Henüz tasavvufa dair hiçbir fikri ve tahsili olmayan genç hakkak Abdullah bir gün Mısır çarşısında üç dört nüfustan ibaret fakir bir ailenin dilenmekte olduğunu gördü. Bu fakir aile hangi dükkana baş vursa kovuluyor, hiçbir yardım görmüyordu. Bu vaziyet Abdullah Efendi'nin rikkat ve merhametini celbetti. O fakir ailenin perişan ve pejmürde kıyafeti yüreğini sızlattı, hemen o ailenin önüne düşerek cebinde bulunan 5 altın kadar parasını sarf ile bunların elbise, yemek vesair ihtiyaçlarını temin etti. Bu hadiseden sonra gördüğü işaret üzerine Mekke'ye gitti. [25]

Abdullah Efendi rüyasında Peygamber Efendimizi gördü. Peygamber Efendimiz ona Mekke-i Mükerremeye gitmesini söyledi.[26]

Abdullah Efendi rüyasında aldığı işaretle, Kahire'deki işlerini halleder ve Mekke yollarına düşer. Mekke'ye vardığında rüyasında gördüğü Afganlı **Muhammed Can** Hazretleri'yle karşılaşır ve ona intisap eder. 12 sene şeyhinin rahle-i tedrisatında diz çöküp ders alır, çilesini doldurur.

---

[25] Avukat Kilisli Kadri Timurtaş, *Kilis Tarihi*, ist. 1932, s.213

[26] *Evliyâlar Ansiklopedisi*, T. Gazetesi Yayınları, İst. 1992, c. 3

Abdullah Sermest, Şeyhi Muhammed Can'ın vasıtasıyla **Abdullah-ı Dehlevî**'nin rûhaniyetinden istifade etti. [27]

Amelî ve nazarî tasavvuf tahsilinden sonra şeyhi kendisine icazetname verir ve post-nişin olarak Kilis'e gönderir. Abdullah Sermest Efendi şeyhinden icazet alınca tahminen 1858 yılında Muhammed Can'ın sakası olan Saka Ali Baba[28] ile beraber Kilis'e döndü ve o güne kadar aldığı eğitimiyle özellikle tasavvufî alanda halkı irşada başladı. Kilis'te önce Şeyh Muhammed Bedevî Ziyareti'ne yerleştiler. Ziyaretine gelip gidenler oldu. Onu daha önce tanıyanlar karşılarında çok farklı bir Abdullah bulmuşlardı. Artık karşılarında âlim, fazıl, hoşsohbet, mütevazi bir muhterem vardı. Abdullah Efendi artık 40 yaşlarındaydı, kasabanın ileri gelenleri ona bilgisi ve kültüründen daha fazla yararlanmak için Çekmeceli-zade Camii'nin karşısına bir tekke inşaa ettiler. Tekkesine de kavuşan ve şeyhi tarafından post-nişin olarak vazifelendirilen Abdullah artık tarikatını kurmuş ve Şeyh Hacı Abdullah Sermest-i Velî olmuştur. Bu tekke halen sapasağlam ayaktadır.[29]

---

[27] a.g.e

[28] Bu muhterem şahıs Şeyh Abdullah Sermest'e de hizmet etmiştir. Kabri Baytazoğlu Tekkesi'nde türbe içindedir, ayrıca İ. Hakkı Konyalı'nın *AKKT* adlı eserinin 524. sahifesinde Mekke'den meşhur Hoca Tahsin Efendi ile ders arkadaşı olduğunu onun da İstanbul'a gittiğini yazmaktadır.

[29] 1. 8. 1997 Cuma günü tekkedeydim tekke sapasağlam ayaktaydı ve gelip gidenler şeyh *Abdullah Sermest* ve oğlu *Şeyh Mehmet Vakıf* Hazretlerinin türbesini ziyaret için adeta yarış halindeydiler. Ziyaretçiler sadece Kilis'ten değil Türkiye'nin çeşitli yerlerinden özellikle Kahramanmaraş, Gaziantep gibi civar illerdendi. Ziyarete gelenler ekmek ve yemek getiriyorlar, aç olan insanlara ve fakirlere gelen bu yemeklerden sofra hazırlanıyor ve nasipleniyorlar. Tekkede kediler bile nasibini alıyor, çünkü ziyaretçiler bunu bile ihmal etmiyorlar. Karınlarını doyuran fakirler, tekkeden ayrılırken çoluk çocuğuna götürmek için yiyecek paketleri yaptırıyor, onlara da götürüyorlardı. Tekkedeki hatim-hânede yatak, yorgan, çarşaf hasılı yatmak için her şey vardı, yatıya gelen ziyaretçiler orada geceleyebilirlerdi. Kadınlar için ise yatabilecekleri ayrı odalar tahsis edilmişti. Yetkililer bu geleneğin çok eskilerden tekkenin kurulduğu günden bu güne uzandığını ve gelecekte de devam edeceğini söylediler. (Abdullah ŞAHİN)

Şeyh Abdullah Sermest, Keçikzade Hacı Ömer Ağa'nın kızı Zahide Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Mustafa Vakıf, Mehmet Vakıf, Süleyman Akif isimli oğulları ile Şehnebat isimli bir kızı dünyaya geldi.

Şeyh Abdullah Baytazzade Tekkesi'nde ömrünün sonuna kadar dinî ve tasavvufî irşat yaptı, feyzinden yüzlerce insan faydalandı. Zamanın şeyhülislamlığa aday olan ünlü âlimi Hocazadelerden Abdullah Enverî Efendi bile onun tekkesinde tasavvufî terbiyesini aldı.

Abdullah Sermest Kilis ve civarında çok geniş bir etki alanı buldu. Bilgisi, üstün kişiliği ve yardımseverliği sayesinde her yerde, herkesten saygı gördü. Bağnaz ve katı görüşlü softalarla savaştı.[30] Kilislileri madde ve mana ilimleriyle cihazlandırdı. Kazdığı akik ve yakut taşlarından sağladığı kazançla tekkenişinlerin masraflarını da karşılıyordu. Hatem-i Tayyi (Tayyi Kabilesine mensub ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü Abdillah Bin Sa'd"ın lakabı) gibi cömertti. Tekkesine gelen ve konan herkesi bir hediye ile sevindirmeyi ihmal etmezdi. Bir sene Kilis'te kıtlık olmuştu, Şeyh Abdullah Efendi başka yerlerden develerle zahire getirterek fakirlere dağıtmıştı.[31]

Abdullah Sermest, doğumundan 18 yaşlarına kadar II. Mahmut'un saltanatı zamanında, Osmanlı idaresinde yaşadı. Askerlik ve ilim öğrenme vesilesiyle yaklaşık 24 yıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrı kaldı. Bu sebeple Osmanlı'nın hızla çöktüğü bir devirde kendisini ülke dışında ilme ve tasavvufa veren bir kişinin Osmanlıdaki karışıklıklardan ve siyasî olaylardan etkilenmesi çok zordur. Aşağıda vereceğimiz tarihî bilgiler şairimizin dolaştığı yerlere göre kronolojik bir sıraya dayanacaktır.

Abdullah Sermest doğduğunda dönemin padişahı II. Mahmut'tur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki

---

30 S. Başçıllar, *Kilisli Dîvan Şâirleri Antolojisi*, KKDD Yay., İst.

31 İbrahim Hakkı Konyalı, *AKKT*, İst. 1968, s.524

otoritesi giderek bozulmaktadır. II. Mahmut bu siyasî karışıklıklar içerisinde birtakım ıslahatlar yaparak Osmanlının gerilemesini önlemeye çalışmaktadır.

A. Sermest'in 1836 yılında Mısır'a gönderildiğini yukarıda zikretmiştik. Bu dönemlerde Mısır'ın durumu ise şöyledir:

1833'teki Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı Kütahya ve Hünkar İskelesi Anlaşması'ndan sonra kısmen çözümlenmiştir, fakat bu çözümden ne Mısır ne de Osmanlı memnun kalmıştır. Mısır 1833'ten 1839 yılına kadar yanına Fransa'nın desteğini alarak hızla bir gelişme sürecine girmiştir. işte Abdullah Sermest Mısır'ın Fransa ile ilişkilerinin iyi olduğu bir dönemde Mısır'a gelmiştir. Mısır'ın, Fransa'nın yanında yer almasına tepki gösteren İngiltere'nin teşviki ile Osmanlı, 1839'da tekrar Mısır'a savaş ilan etmiştir, fakat yine mağlup olmuştur. Bunun üzerine İngiltere Mısır meselesini uluslararası platforma taşıyarak 1840 Londra Mütarekesi ile Mısır sorununu çözümlemiştir. Bu çözüme göre Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve oğullarına sadece Mısır Valiliği verilecek ve Mısır'ın Osmanlı ile olan özerk durumu devam edecek ve Mısır vergi verecektir. Osmanlı Devleti'nde 1839'da Mısır sorunu devam ederken II. Mahmut'un yerine Abdülmecid padişah olmuş ve yeni padişah ilk iş olarak Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.

Abdullah Sermest'in Mekke'ye gittiği 1846 yıllarında, Hicaz Osmanlı'ya bağlı bir eyalettir. Mısır isyanı sırasında Cidde valiliğinde bulunan Kavalalı'nın oğlu İbrahim Paşa bölgeye hakimdir, Mısır'ın etki sahası içindedir.

1847- 1859 yılları arasında Osmanlı, Rusya dışındaki Avrupalı devletler ile iyi ilişkiler içerisindedir. 1853-1856 yılları arasındaki Kırım savaşında Osmanlı-İngiliz-Fransız ittifakı sonucu Rusya mağlup edilmiştir. 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı ilk kez Avrupa devleti sayılmış ve toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altına alınmıştır. Bu, Osmanlı'nın giderek güçsüzleştiğini gösterir. 1856'da ilan edilen Islahat

Fermanı ile Osmanlı'daki azınlıklar Müslüman halktan daha fazla hakka sahip olmuştur.

Şairimiz tahminî 1858 yılında Kilis'e gelmişti. 1861'de Abdülmecid'in ölümü üzerine Abdülaziz tahta geçmiştir. Bu dönemde, Genç Osmanlıların Meşrûtiyet için yaptıkları mücadele giderek artmıştır. Nitekim 1876'da Meşrûtiyet'in ilanı sözünü veren II. Abdülhamit tahta geçirilmiştir. Meşrûtiyet ilan edilerek Kanûn-ı Esasî kabul edilmiş ve meclis açılmıştır, fakat 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında meclisin ülke aleyhine çalıştığını iddia eden II. Abdülhamit, meclisi kapatmıştır. Bu dönemden sonra sıkı bir istibdat başlayacaktır. 1880 yılında hayata veda eden Abdullah Sermest Hazretleri Abdülhamit devrini çok az yaşamıştır.

3-Yetişmesi

Abdullah Sermest yukarıda da belirtildiği gibi 18 yaşlarına kadar Kilis'te kalmış ilk öğrenimini bitirdikten sonra Hacı Hafız Efendi'den ilim tahsil etmiş. Babası müderris olmasına rağmen kendisi küçük yaşta iken vefaat ettiği için ondan ilim tahsil edememiştir. Askerlik vesilesiyle Mısır'ın başkenti Kahire'ye gitmiş orada da tıp, hakkaklık ve hattatlık ilimlerini öğrenmiş. Bu arada Arapçasını ve Farsçasını bir hayli ilerletmiş bulunuyordu. Arapça ve Farsça'yı bu dillerde şiir yazacak kadar iyi biliyordu. Divan metni bölümünde bu şiirlere yer vereceğiz. ilm-i kıraat'ta da söz sahibi idi.

Mısır'dan ayrılıp Mekke'ye gittiğinde Şeyhi Afganlı Muhammed Can Hazretleri'nin rahle-i tedrisatında bulunmuş, tasavvuf eğitimini onda tamamlamıştır. 12 yıl şeyhinin yanında kalıp kemalâta erince icazetnamesini almış ve memleketi olan Kilis'e dönerek aldığı zahirî ve batınî ilimleri ve 40-41 yıllık kültürel birikimini başkalarına aktarmak için ömrünün sonuna kadar çalışmıştır.

4- Silsilesi ve Oğlu Mehmet Vakıf Efendi

Elimizde bulunan, asıl nüsha olarak kullandığımız divanın sonunda "silsile-i şerîfe" yazılmıştır. Bu silsilenin Zihnî Baba'nın Divanı'nda da bulunduğunu biliyoruz. Abdullah Sermest'in bağlı bulunduğu tasavvuf cereyanını tespit edebilmek için tarikat silsilesi bizim için önemlidir.

Silsile-i Şerîfe

1
Hazret-i Muhammed (r.a.)
2
Hazret-i Ebûbekir- Sıddîk (r.a.)
3
Selman Farisî
4
Kasım İbn-i Muhammed
5
İmam Ca'fer
6
Bayezid-i Bestamî
7
Ebû Hasan Harkani
8
Ebû Kasım Cürcanî
9
Ali Feramedî
10
Yusuf Hamedanî
11
Abdülhalik Gücdüvani
12
Arif Rivgerî
13
Mahmud İncir Fagnevi
14
Ali Ramitenî
15
Muhammed Baba Semmasî
16
Seyyid Emir Külâl
17
Bahaeddin Nakşbend

18
Muhammed Alâeddin Attar
19
Mevlâna Ya'kub Çerhî
20
Ubeydullah Ahrar-ı Taşkendî
21
Muhammed Zahid
22
Derviş Muhammed
23
Muhammed Hacegî Emkenegî
24
Muhammed Bakî Billah
25
İmam Rabbanî
26
Muhammed Ma'sum
27
Şeyh Seyfeddin

28
Hafız Muhsin
29
Muhammed Bedvanî
30
(Şemseddin) Habibullah Mazhar
31
Abdullah Dehlevî[32]
32
Muhammed Can
33
Abdullah Sermest
34
Ali Akif Ayntabî[33]
35
Ahmed Hamdi Elbistanî[34]

---

[32] Diğer nakşî silsilelerinden burada ayrılır. Abdullah Dehlevî'den sonra Mevlânâ Hâlid Bağdâdî gelir. bk.: Tasavvuf ve Tarikatler, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İst.1194, s.374

[33] A. Sermest'in halîfesi

[34] A. Sermest'in halîfesi

Mehmed Vakıf[35]

Türk insanına belirgin etkiler bırakan tarikatlardan biri de, **Nakşibendîlik** veya **Nakşîlik** diye anılan tarikattır. Yesevîlik'in bir kolu olan bu tarikat daha sonraki zamanlarda bünyesinde birtakım değişiklikler yapmıştır. "Kurucu" olarak anılan **Muhammed Bahaeddin Nakşbend** (ö. 1389) in adına izafetle anılır.[36]

Bahaeddin Nakşbend'den önce bu tarikat **Hacegâniye** olarak anılırdı. Bu sebeple Toplu hale yapılan zikrin[37] Nakşîlikteki adı **Hatm-i Hacegân**'dır.[38] Nakşîlik, *Hazret-i Peygamber*'e, biri *Hz. Ebûbekir*'e, diğer ikisi *Hz. Ali*'ye çıkan iki silsile ile ulaşmaktadır. Nakşî silsilesi *Ebû Yezid Bestamî*'ye kadar **Sıddıkiye**, *Abdü'l-Halık Gücdüvanî*'ye kadar **Tayfuriye** adlarıyla bilnirdi.

Bahaeddin Nakşbend, Abdülhalık Gücdüvani'nin ruhsal olarak kendisini eğittiğini söyler. Nitekim kendisinin Emir Külal'in aksine *Abdülhalık Gücdüvani*"ye uyarak "zikr-i hafî (sessiz zikir)"yi tercih etmesi onun üzerindeki tesirini gösterir. *Abdülhalık Gücdüvanî*, **Ahmed Yesevî**'nin mürşidi olan *Yusuf Hamedanî*'nin yetiştirdiği bir velîdir. Onun terbiye aldığı kişiler arasında **Yesevî** mürşitleri olan *Kusam Şeyh* ve *Halil Ata* da vardır.

---

[35] A. Sermest'in oğlu

[36] Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar*,Yeni Boyut Yay., İst. 1997, s.81

[37] Toplu zikirlerin adına âyin denir. Mevlevîler âyine, semâ; Kâdirîler, devrân; Rıfâîler ve Sâdîler zikr-i kıyâm; Halvetîler darb-ı esmâ; Nakşîler hatm-i hâcegân adını verirler. Ayrıca âyin-i sükvârî, âyin-i Cem, âyin-i ehlüllah gibi âyin çeşitleri de vardır.

[38] Nakşibendî âyinidir, müridler şeyh huzûrunda diz üzerine oturup fikir ve nazar, mâsivâdan tecrîd edilerek şeyhe ve asıl matlûb olan Hakka vasl ve teveccüh edilir. Şeyhin işâretiyle "Fâtihâ, İhlas, Elem Neşrah" sûreleri tespit edilen sayıda okunur. Bu sırada güzel sesle terennüm edilen ilâhî cemaati vecde getirir.

Bahaeddin, henüz üç günlük bir çocukken Kasr-ı Arifan'a gelen Hoca muhammed Baba Sammasi tarafından manevî evlatlığa kabul edildi ve büyüdüğü zaman da tasavvufî terbiyesi o sırada beraberinde bulunan Seyyid Emir Külal'e bırakıldı.[39] *Şeyh Emir Külal*'in müritlerine "Bahaeddin'e uyun." sözü üzerine müritleri, *Emir Külal* vefaat edince *Bahaeddin Nakşbend*'e uymuşlardır. Böylece *Bahaeddin*'in çevresi bir anda büyümüştür.

Nakşibendî Tarikatı *Bahaeddin Nakşbend*'in halifelerinden *Alâeddin Attar, Zahid Bedahşî* ve *Muhammed Parsa* tarafından çok geniş bir alana yayıldı. **Yeseviyye** tarikatının bulunduğu yörelerde büyük taraftar kazandı. Bilhassa *İmam Rabbanî* zamanında Hindistan ve çevresinde yayılma kaydetti. İmam Rabbanî'nin oğlu *Muhammed Ma'sûm* da ciddi bir tedris tezgahından geçerek, babasının mu'tedil tasavvuf yolunu devam ettirdi. Oğlu *Şeyh Seyfeddin*, halifesi *Seyyid Nûr Mehmed Bedvanî* ile tarikat hem naklî, hem tasavvufî ve hem de müsbet ilimleri tedris eden bir medrese, bütün halka açık bir müessese haline getirildi.

Bahaeddin'in kurduğu tarikatın, mensuplarınca özellikle Türkiye'de **"Şah-ı Nakşibend"** ünvanıyla tanınır. Nakşibend ünvanının taşıdığı mana ve bu ünvanın one ne zaman ve nasıl verildiği konusunda ilk Nakşibendî kaynaklarında bilgi yoktur. Sonraları bu ünvanın devamlı yapılan hafî zikrin kalpte bıraktığı "nakş"a (iz) bir işaret olduğu söylenmiş ve bu yorum genel kabul görmüştür.[40]

Nakşbendî Tarikatı *Fatih Sultan Mehmed* zamanında Ubeydullah Ahrar'ın halifelerinden *Molla İlâhî* vasıtasıyla İstanbul'a girdi. Osmanlı padişahları Nakşbendîliği himaye ettiler. Nakşîlik tam anlamıyla sünnî bir tarikattır. Bu tarikat

---

[39] Mahir İz, *Tasavvuf*, Kitabevi Yayınları, İst. 1995, s.211

[40] *TDVİA* ist. 199, c.4, s.459

Türk kültürüne halk maarifine Anadolu vahdetine büyük hizmetleri geçmiş bir tarikat olarak kabul edilmiştir. [41]

Bahaeddin Nakşibend tarikatı hakkında şöyle der: "Bizim yolumuz, Allah'ın gösterdiği kurtuluş yoludur. Çürkü bu yol, sünnete uymak ve Ashab-ı Kirama tabi olmaktır. Bu sebeple bizim yolumuzda az zamanda çok kazanç elde edilir. Fakat sünnete uymak ve riayet etmek sabır ve tahammül ister. Biz, bizim yolumuza girenleri istersek cezbe ile, dilersek bir başka usulle terbiye ederiz. Çünkü rehber olan âlim, bir doktora benzer. Hastanın hastalığını tespit eder ve ona göre ilaç verir. Bizim yolumuzda yalnız kalmak değil sohbet esastır. Biz sonda ele geçecek şeyleri başa yerleştirdik.[42]

Nakşibendiyye'nin temeli on prensipten oluşur. Bunlara her Nakşibendî dervişi uymakla mükelleftir. Her Nakşibendî; zikrinin sayısını *(vukuf-ı adedî)*, her an Allah'la dolu olduğunu *(Vukuf-ı zamanî)*, zikrederken nefeseni kesip Allah'a bağlanmayı bilmek *(vukuf-ı kalbî)*, nefes alıp verirken gaflette olmamak *(huş der dem)*, yürürken ayağına bakmak *(nazar ber-kadem)*, ahlâkî olgunluğa kavuşmak yani halktan Hakka sefer *(sefer der vatan)*, toplulukta halvette olmak *(halvet der encümen)*, zikretmek *(yad kerd)*, nefy ü ispatın anlamını kalbine nakşettikten sonra dönmek *(baz geşt)*, halini muhafaza etmek *nigâh daşt)*, yad etmek *(yad daşt)* zorundadır.[43]

Nakşibendiliğin kurucusu olan Bahaeddin Nakşibend Hanefî Mezhebi'ne bağlı idi. Sohbetlerinde ilim ve ahlâka büyük yer verirdi. *"Tarîkımız sohbettir."* derdi. Nakşibendiye'den **Ahrariyye, Camiyye, Halidiyye, Kasaniyye, Mazhariyye, Muradiyye, Müceddidiyye** ve **Naciyye** türemiştir. Nakşî

---

41 Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İst. 1994, s.372-373

42 *Dinî Terimler Sözlüğü*, T. Gazetesi Yay.,İst. s. 89

43 Doç. Dr. A. Kırkkılıç, *Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf*, Timaş Yay. İst. 1996, s. 316

tarikatının Türkiye'de en yaygın kolu Mevlâna Halid el-Bağdadî (ö. 1826) ye nisbet edilen **Halidiyye** koludur.

Abdullah Sermest Hazretleri'nin silsilesi Mehmet Vakıf Hazretleri'nde son bulmuştur. Bu tarikat silsilesi,Tekke ve Zaviye Kanunu'na muhalefet etmemek için bizzat şeyhi Mehmet Vakıf tarafından sona erdirilmiştir, bugün devam etmemektedir. Mehmet Vakıf babası Abdullah Sermest gibi hoşgörülü ve aydın bir insandı. Kilis ve çevresinde **"Şeyh Efendi"** diye bilinen Mehmet Vakıf Tazebay'ın başı açık olan eşi Beşire Tazebay Milliyet Gazetesi'nin 4 Ağustos 1989 tarihli bir haberinde eşi hakkında şunları söylemektedir:

"Şeyh Efendi, **Atatürk**'ün fikirlerini çok beğenirdi. Şapka Devrimi'nde Kilis'te ilk şapkayı giyen o oldu. Tekke ve Zaviyeler Kanunu çıktıktan sonra **Atatürk**, Halep dönüşü tekkeyi gezdi. Düğmesi kopmuştu, bana verdi diktim. Tekkeyi gezip gördükten sonra, ***"Burada ileri görüş hâkim"*** diyerek kapatılmamasını emretti. O zaman kapatılmayan tek tekke bizimkiydi. **'Memleketimizde hiç yoksul kalmamış gibi Vahabilere bol bol para gidiyor.'** diye hiç hacca gitmedi. Örtünmeye karşıydı. Alman dinler tarihi profesörü **Bayan Schimmel** kendisini sık sık ziyaret eder, Farsça ve Türkçe konuşarak tasavvuf ve Hafız Divanı üzerine konuşurlardı."

Aynı tarihli gazetede Mehmet Vakıf Tazebay'ın torunu olan YÖK eski başkan vekili Dr. Uygur Tazebay ise **"Dedem aydın bir insandı. Atatürk'e kitaplara hayrandı. Yobazlığa karşıydı."** demektedir. Mehmet Vakıf Tazebay ülkemizin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden biri olan Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ın da hocasıdır. Sayın Timurtaş Mehmet Vakıf Tazebay hakkında şunları söylemiştir:

"Onun kadar aydın ve ileri fikirli bir din adamı güç bulunurdu. Taassuptan uzak, İslâmın gerçeğine ve özüne en uygun bir anlayış ve görüşü vardı. Hurafeler ve batıl inançların tamamıyla karşısında idi. Müslümanlığın bir şekil değil bir ruh ve

mana meselesi olduğuna ve buna uygun bir ahlâklı davranışın bulunması lüzumuna inanıyordu."

"Rahmetli, benim hocamdı. 24 yıl kadar önce 15-16 yaşında bir lise öğrencisi iken ondan Farsça okumuştum. O yıl, Almanların Balkanlara inmesi dolayısıyla okullan nisan ortasında tatil edilmişti. Önce *Habib Efendi*'nin **Hulâsa-i Rehnüma-yı Farisî**'siyle başlamış, sonra *Şeyh Sadi-i Şirazî*'nin **Gülistan**'ını okumuştuk. İkinci yıl **Hafız Divanı**'nın büyük kısmını okutmuştu. Üniversite birinci sınıfta bulunduğum senenin yaz tatilinde ise *Sadî*'nin **Bostan**'ını göstermiştir. İlk feyzi kendisinden almıştım. Bu yalnız Farsça öğrenmek bakımından değil, her bakımdan feyz alış idi. Bunu hayatımın çok mesut ve şeref verici bir hadisesi telakki ediyor, kaderin bir lütfu sayıyorum. Onun 4 Mayıs 1965 tarihinde ebedî âleme göçmesiyle Kilis **Efendi'siz** kalmıştı. "[44]

Görüldüğü üzere, ülkemizin aydınlanma çağında, bizlere ışık tutan Abdullah Sermest'in oğlu da ayrıca tedkik edilmesi gereken bir şahsiyettir.

5- Hocası Muhammed Can:

Evliyanın büyüklerindendir. Afganlıdır. Doğum yeri ve tarihi bilinmiyor. 1849 (H. 1266) yılında Mekke'de vefaat etti. İlim tahsilini tamamladıktan sonra büyük İslâm âlimi ve mutasavvıfı Abdullah Dehlevî'nin hizmetlerinde bulunarak yüksek derecelere ulaştı. Gündüz hocasının hizmetinde bulunur, geceleri Şeyh Kutbuddin Bahtiyar-ı Kaki Hazretleri'nin kabrine giderek sabaha kadar ibadet ederdi. Abdullah Dehlevî'den icazet aldı. Hicaza gitti, ömrünü irşatla geçirdi. Muhammed Can'ın yüksek halleri Sultan Abdülmecit Han'ın annesinin kulağına varınca Valide Sultan onun için Mekke'de dergah yapılmasını emretti. Muhammed Can Hazretleri burada talebe yetiştirdi.[45]

---

[44] İbrahim Hakkı KONYALI, *AKKT*, İstanbul 1968, s.526, 527

[45] bk. *İslâm Âlimleri Ansk.*, (T. Gazetesi Yay.), *Makâmât-ı Mazhariyye*, s.188; *Sefînetü'l-Evliyâ*, c.2, s.161

6- Vefatı, Türbesi ve Tekkesi

Hep başkaları için yaşayan büyük velî Abdullah Sermest Hazretleri 1880 (H.1297) yılında fani hayata veda edip ebedî âleme göç etti.[46] Kalabalık bir cemaat ile kılınan cenaze namazından sonra tekkenin içindeki bahçeye defnedildi, sonra üzerine kubbesi yapıldı ve kabri türbe haline getirildi.

Kilis'in yetiştirdiği yegâne lirik şair Şeyh Abdullah Efendi, ilim ve kemalat ciheti ile de yaşadığı devrin yüksek bir şahsiyeti idi. Bilhassa tasavvuftaki manevî iktidarı ile yalnız Kilis halkını değil, etraftaki memleketler ahalisini de cezb ve teshir etmiş ve umumun hüsn-i zan ve hürmetini kazanmış idi. O zamanın dinî temayülatı karşısında günden güne yüksek bir hüviyet kazanan Şeyh Efendi, tesis ettiği tekyede hem ders okutur, hem de zikir merasimleri yapardı. Erkek ve kadınlardan mürekkep bir çok müdavimi kendisinden feyz-i manevî almaya çalışırlardı. Mumaileyh şen ve şatır yaşamayı sever, musikiden çok hoşlanırdı. Hatta zikir esnasında bile musiki bulundurmakta bir beis görmezdi. Şeyh Efendi'nin kıraat ilmine de vukufu tamdı. Hocazade Abdullah Efendi kıraat ilmini mumaileyten öğrenmiştir.[47]

Evlatlarından Mehmet Vakıf babasının tarikat adaplarını devam ettirmiş, fakat "Tekke ve Zaviyeler" kanununa muhalefet etmemek için şeyhten ziyade bir âlim olarak tebliğ ve irşat faaliyetlerine devam etmiştir. Abdullah Sermest'in iki halifesi olmuştur. Bunlardan Elbistanlı Hacı Ahmet Efendi hem şeyhinin yerini doldurmaya çalışmış hem de şeyhinin daha küçük yaşlarda

---

[46]Dîvânın A nüshasının sonuna vefaat tarihiyle ilgili, sonradan yazıldığı anlaşılan, şu bilgilere yer verilmiştir:

"Şeyh Hâce-i Abdullah Tazebay Hazretleri'nin târih-i vefaatı 24 Rebî'ül- Âhir 1298 senesi hamîs gicesi saat iki buçuk raddelerinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

Rûmî 12 Mart 1297 hamsî gicesi saat iki buçuk raddelende civâr-ı Hakka vâsıl."

Bu bilgiler D nüshasında da aynıdır.

[47] Avukat Kilisli Kadri Timurtaş, *Kilis Tarihi*, ist. 1932, s.212

olan oğlu Mehmet Vakıf'ı yetiştirmiştir. Abdullah Sermest Efendi vefaat ettiğinde Mehmet Vakıf henüz 6 yaşlarındaydı. Diğer halifesi ise Antepli Ali Efendi'dir.

Merhum Abdullah Sermest'in tekkesi, Bölük Mahallesi'nde olup Kurtağa Caddesi'ndeki Çekmeceli Camii'nin karşısındadır. Kapısı Türk yapı geleneğine uygun olarak doğuya açılmaktadır.

Taş kemerli kapının eni 1.40, yüksekliği 2.10 metredir. Kemerin üstündeki kitabede karışık bir talik yazı ile 3 beyit bulunmaktadır. Bu tarih manzumesinin son beytini okuduğumuzda ebced hesabına göre 1275 yani M. 1858 rakamı ortaya çıkıyor. Bu da tekkenin bu tarihte yapıldığını gösteriyor.

Himmet-i pîr ile yazdım zihniyâ târihîni
Nev binâ a'lâdır vâlâ-yı Şâh-ı Nakşibend

Tekkeye üç basamaklı bir merdivenle inilir. Tekkenin avlusu karo ile döşelidir ve avlu kapısından girince sağdaki merdivenle şeyh dairesine çıkılır. Girişte solda ise kapıları ve pencereleri batı yönünde olan altı derviş hücresi vardır. Hücrelerin bitiminde mescid olarak da kullanılan bir hatim-hane vardır. Hatim-hanenin kapısı kuzeye bakmaktadır. Mescidin kapısının üzerindeki kitabede Şair Zihni Baba'ya ait bir şiir vardır. Bu kitabenin üzerinde *"Yâ Hazret-i Müceddid-i elf-i sâni"*[48] Kitabenin sağında ise Ashab-ı Kehf'in isimleri yazılı bir madalyon görülür. Bu kitabedeki şiirin son beytini verelim, bu kitabede hatim-hanenin ne zaman yapıldığını öğrenebiliriz:

İlhâm ile yazıldı Zihnî bu tam târîh
Bab-ı hüdâ-yı zibâ dergâh-ı feyz-i ulyâ
Târih: 1276 (M.1859)

Hatim-hanenin üstü betondur. Kıble ve sağ tarafına ikişer, soluna ve son cemaat yerine birer pencere açılmıştır. Burası

---

[48] Ey iki bin yılının yenileyicisi

tarihlere bakılırsa şeyh odası ve hücrelerden bir yıl sonra yapılmıştır.

Türbenin güney köşesinde Abdullah Sermest'in türbesiyle aile kabristanı vardır. Türbeye avlunun sağındaki ve solundaki yol takip edilerek varılır. Avlunun sağındaki yol izlenirse sağlı sollu mezarlar görürsünüz. Sağ taraftaki mezarlar şeyhin soyundan gelen erkeklerin, sol taraftakiler ise kadınların mezarlarıdır. Bu mezarların bitiminde beş pencereli ve tek kubbeli bir türbe görülür. Türbenin kapısı kuzey yönünde olup, kapının üstünde sağda ve solda iki aslanlı oluk vardır. Bu iki oluğun arasında bir madalyon içinde "Lâilâhe illellah, El-melikü'l-hakku'l-mübîn ve Muhemmedü'r-rasûlüllah sâdıku'l-va'dü'l-emîn" yazısı vardır. Kapının sağındaki pencerenin üstünde güzel bir ta'lik ile **"Yâ Hazret-i Şâh-ı Sermest-i Velî"** [49] yazılıdır. Yine kapı ile pencere arasında kısma hem Osmanlıca hem de Latince hatim-hanedeki kitabenin aynen monte edilmiş olduğu görülür.

Türbe, ortasında kapısı bulunan bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde yedi kabir vardır. Kapıdan girişte en uçtaki mermerle yapılmış mezarda iki mevta vardır. Mezarın kitabesinde:

"Mehmet Vakıf Efendi'nin Refikası **Beşire Hanım** D.1901, Ö. 2.3.1990"

"Mustafa Vakıf Efendi'nin kızı **Sakine Hanım,** Ö.1907"

İkinci mezarda Mehmet Vakıf Efendi'nin kardeşi Akif Efendi'nin Hanımı **Saliha Hanım**

Üçüncü mezarda, **Saka Ali Baba**

Dördüncü mezarda, Mustafa Vakıf Efendi'nin eşi **Fatma Hanım**

Beşinci mezarda, Abdullah Sermest Hazretlerinin oğlu **Süleyman Akif Efendi,** Ö.1942

---

[49] يا حضرت شاه سرمست ولي

Altıncı mezarda, Abdullah Sermest Hazretlerinin refikası **Zahide Hanım,** Ö.1916

Yedinci mezarda, Şeyh Menmed Vakıf Hazretleri'nin oğlu, **Ekrem Efendi,** Ö.1991[50]

Türbenin kıble duvarındaki kitabede şunlar okunur:

Hazret-i cânа[51] ne hıdmetler idüb niçe zamân
İtdi tahsîl-i rızâ hakk ile oldı lâ-mekân
Geldi üçler remz idüb Rahmî didi târîhini
Şîr-i Ahmed mahremi sâkî Muhammed Ali Cân

Bu tarih manzûmesini Abdullah Sermest'in müridlerinden Merkupçu Rahmî yazmıştır. Kitabeden Saka Ali Baba'nın M.1874 yılında vefaat ettiğini anlıyoruz.

Türbeyi ikiye ayıran duvardaki kapının üstünde yine Rahmî Efendi tarafından yazılmış şu kitabe vardır, bu kitabe Abdullah Sermest'in bölümüne girerken karşımıza gelir:

Müceddid meslegin tecdîd iden sâhib reşâdet bu
İderdi neşr-i nisbet hâs ile amma ne himmet bu
Çıkub on iki pîrân itdi ilhâm Rahmî'ye târîh
Makâm-ı dil-güşâya sür yüzi bâb-ı velâyet bu[52]

fî sene 1298 (M.1881)

---

[50] Ekrem Efendi altı yıl Baytazzâde Vakfı mütevelliliği yapmıştır.

[51] "Hazret-i cânâ" şeklinde kastedilen kişi Abdullah Sermest'in şeyhi ve hocası *Muhammed Can* Hazretleri'dir.

[52] Rahmî Efendi bu manzûmeyi yazdığı vakit türbede Abdullah Sermest'ten başka kimse olmadığı için onun adına yazılmıştır. Tarih ise Abdullah Sermest'in ölüm târihini belirtmektedir. İbrahim Hakkı Konyalı bazı kısımları farklı yazmıştır. "Rahmî" yerine "Zihnî", "raşâdet" yerine "saâdet" gibi. Aslı şöyledir:

مجدد مسلكن تجديد ايدن صاحب رشادت بو
ايدردي نشر نسبت خاصله عامه نه همت بو
چيقوب اون ايكي پيران اتدي الهام رحمي يه تارخ
مقام دلكشايه سور يوزي باب ولايت بو
في سنه ١٢٩٨

Türbenin ikinci bölümünde ise dört sanduka bulunmaktadır. Girişte ilk sandukada Abdullah Sermest'in hanımı ile kızı Şehnebat Hanım bulunmaktadır. İkinci sandukada, Abdullah Sermest Efendi'nin büyük oğlu Mustafa Vakıf Efendi ile Mehmet Vakıf Efendi'nin torunlarından Mustafa Halis medfûndur. Üçüncü sandukada Abdullah Sermest Efendi yatmaktadır. Sandukanın üstü yeşil bir kadife ile örtülüdür. Üzerinde şu yazı vardır:

Ber ser-i türbet-i mâ çün güzeri himmet hâh
Ki ziyâret gehi rindân-ı cihân hâhed bud[53]

Dördüncü sandukalı kabirde ise Şeyh Muhammed Vakıf Efendi medfundur. Sandukası dışardan görünsün diye daha yüksek yapılmıştır.

Türbenin doğu tarafındaki bahçede Zahide Hanım'ın akrabaları ile türbeye hizmetleri geçen kişiler defnedilmiştir.

C) ESERLERİ

Abdullah Sermest Hazretleri'nin üç eserinin olduğu bilinmektedir. Bunlar Türkçe, Farsça ve Arapça şiirlerinin bulunduğu **Divan'ı**, **Tıpla ilgili bir eseri** ve **Sıffin Vak'ası** adlı bir tarih kitabıdır.

---

53 "Bizim türbemizin yanından geçerken himmet iste, çünkü bu ziyâret yeri cihân rindlerinin arzu ettikleri yerdir. Aslı şöyledir:

بر سر تربت ماچون كذر همت خاه
كه زيارتكه رندان جهاد خواهد بود

şiirlerinin var olduğu sanılmaktadır. Divan, şairimizin ölümünden sonra yazıldığı için bazı aksaklıkların olması da normal karşılanmalıdır.

DİVAN:

Abdullah Sermest'in **Divan**'ının 4 nüshası elime geçti. Bunları torunlarından Hüsamettin Tazebay ve Dr. Uygur Tazebay'dan aldım. Divanların asılları kendilerinde de bulunmadığı için fotokopi edilmiş metinler üzerinde okudum. Çalıştığım bu tez 4 nüsha karşılaştırılarak yapılmıştır.

Metin, daha az hatalı görülen **A** nüshası esas alınarak yazıldı. **C** nüshası redif ve kafiyeye dayanılarak düzenli bir şekilde hazırlandığı için şiirler, **C** nüshasına göre sıralandı. **C** nüshasında toplam 127 şiir bulunuyor. Bu şiirlerin sırası tezimde aynen korunmuştur. Divanda Türkçe şiirlerin dışında 13 Farsça gazel, 1 Arapça gazel, 1 Arapça-Türkçe karışık gazel, 1 Farsça müstezat, 2 Farsça nazm ve bir Farsça nutuk vardır. Bu şiirler Türkçe şiirlerin arasına kafiye sırasına göre yerleştirilmiştir.

A nüshasında, yani asıl nüshada, tolam 126 şiir bulunmaktadır. 3. nüshadan fazla olarak 128 ve 129. şiirler tespit edilip divan metnine yazılmıştır. Bu nüshada 126 ve 27. şiirler yoktur.

B nüshasında, toplam 124 şiir vardır. **C** nüshasındaki şiirlerden farklı şiire rastlanmamıştır. Eksik olarak 111. şiirin yarısı, 125. şiirin son beyti, 112, 126 ve 127. şiirler yazılı değildir.

D nüshasında, toplam 120 şiir tespit edilmiştir. 3., 15., 48., 65., 124., 125. ve 126. şiirlere rastlanmamıştır.

II. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I- VEZİN:

Bilindiği gibi Tekke şiiri halkın anlayabileceği dille millî vezin ve yaşayan Türkçe ile meydana getirilen edebî mahsullerdir, fakat tekke şairleri halkın sosyal durumunu da göz önünde tutarak aruzla da şiirler söylemişlerdir. Abdullah Sermest, Divanı'nda hece vezniyle yazılmış şiir yoktur. Şiirlerin hepsinde divan geleneğine uygun olarak aruz ölçüsü kullanılmıştır.

Yapılan tespite göre aruz kalıplarından en çok Bahr-i Remel, ikinci sırada Bahr-i Hezec kullanılmıştır. Bahr-i Muzari' kalıbıyla da bir şiir yazılmıştır.

Şairimizin tercih ettiği vezinler:

1) Bahr-i Remel

a) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

– · – – – · – – – · – – – · –

Sâkıyâ dervîşlik mülki 'acâyib mülk imiş
Keşf kıl bu câmda ol mülk mübhemdir bana

Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar-ı Kerrârsın
Gizli îmânım sana bu sehv-i secdemdir bana[54]

* *

Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık[55]

* *

---

[54] A.1.

[55] A.18.

Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana[56]

b) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
· · – – · · – – · · – – · · –

Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek geh egerek[57]

* *

Tîr-i 'ışkında yorulmaz bu kadar koşdı gönül
Çıkarub taglara saglar ile bâzı yorayım[58]

* *

Burakub sevdiğini âteşe yâri gide mi
Bu kebâbın yaşı tâ var ola zârı gide mi[59]

* *

Bu seher şânelemiş zülfini feryâdım eli
Sana dirdim koma feryâdım eli yâdım eli[60]

c) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün
· · – – · · – – · · – – · · – –

İstemem seyr-i cihân bâgı ki sensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nistî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[61]

* *

Ka'be-i hüsnüne hâlin Hacer-i Esved bilürüm
Geçmedi bûse-i sevdâsı beyâz oldı serimden

---

[56] A.1.
[57] A.20.
[58] A.28.
[59] A.41.
[60] A.45.
[61] A.11.

Kurtılur mı ne kadar tiz ola ma'nâ-yı kebûter
Fikr-i zor-âverî-i pençe-i bu şâh-ı perimden[62]

2) Bahr-i Hezec

a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün
– – · · – – · · – – · · – –

Yandım güzelim sabridemem vazgelebilmem
'Aklım evi de şimdi perî-hânelik eyler

Leylî-i zamânım giderek artdı cünûnum
Kergeslere destâr-ı serim lânelik eyler[63]

* *

Ferdâya salar var ise bir şübheli 'ilmi
Ey cehl-i mürekkeb bugün inkârına değmez[64]

* *

Hâk olsam o gül vaz mı gelür cevriden ammâ
Bu derdi mezârımda biten hâre mi dirsin[65]

* *

Kızdırdı seni ser-zeniş-i münkir-i 'ışkım
Böyle gidişi bu revişi özge fen itdin[66]

b) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
· – – – · – – – · – – – · – – –

Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin
Komaz bakdırmaya var bir emîni inceden ince

---

[62] A.32.
[63] A.7.
[64] A.15.
[65] A.19.
[66] A.21.

Belî pîr ü mugân fâş itmedi râzını her meste
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince[67]

* *

Alur bûy alsa bu şîrîn dehenden inceden ince
Gazâl-ı 'âlem-i 'ışkı hatenden inceden ince[68]

* *

Ne nâziksin gözüm cânım keten ten inceden ince
Seni gül-zâre koymaz bir dikenken inceden ince[69]

* *

Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îzifimi dil [ü] cândan gövündürdün
Beni kan ağladır dâ'im 'adûlarım öğündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn[70]

* *

Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller urmasun dirsen[71]

3) Bahr-i Muzâri'

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

– – · – · – – – – · – · – –

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u seyr-i bâgı

Cân muntazır selâma gelmez mi bâr-nâme
Yazmaz mı ser-i hâme depretmeden dudağı

---

67 A.35.

68 A.35.

69 A.36.

70 A.34.

71 A.20.

Derd-i dilim devâsı şu tagların hevâsı
Geçmişdi mâcerâsı yâr gitdi kaldı dâgı[72]

Abdullah Sermest şiirlerinde sık sık medd yaparak ritm sağlamaktadır:

Sâkıyâ der*vîş* lik mülki 'acâyib mülk imiş
Keşf **kıl bu** *câm* **da ol** *mülk* **mübhemdir bana**[73]

* *

Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdın beni
Ten-i kânûnumı a'*sâb* **larım teng-i telim**[74]

* *

Bilemem nerde kalur âhiri kârım giderek
Besbeter mi olurum *âh* **o yâri severek**[75]

* *

Gâh ayağ ile salın tenhâ fezâ-yı *'aşk* **da**
Gâh tur bezme çerâg ol *gâh* **dön câm-ı Cem ol**[76]

Dinî ve Tasavvufî Türk edebiyatı mahsullerinde aruz hatalarına sık sık rastlanır. Bu, tekke edebiyatına ait eserlerde doğal unsurdur. Bu sebeple bu edebiyatın temsilcilerinden birisi olan Abdullah Sermest'te de aruz hataları görülür.

İmâle örnekleri:

İsterim bed-nâm olam 'âlemde lîkin korkarım
Ol ban*a* birkaç zamândan sonra hoşc*a* âd olur[77]

* *

---

[72] A.38.

[73] A.1.

[74] A.26.

[75] A.20.

[76] A.23.

[77] A.9.

Salınur g*ü* ler gezer pervâsı var m*ı* zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

İgnel*ü* sanduka kor sallar vücûd-*ı* Hâlis'i
Bu Fireng-*i* hüsnd*e* 'uşşâk içün 'âdet budur[78]

* *

Yine pîr-*i* mugânın fitnesiyle neyledin sâkî
Der-*i* sûfî-i Sermest'*e* yamandırdın bulandırdın[79]

* *

Sarılsan koynum*a* girsen n'ol*a* birgice rü'yâda
Gamınl*a* başım*a* dest-*i* emeller urmasun dirsen[80]

Zihaf örnekleri:

Gelmendi bana geldin 'aceb kime k*î* n itdin
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen itdin[81]

* *

Sâk*î* lütfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan görse seni tutmaz olur tutan elim[82]

* *

Vâd*î* -i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sînâ'dan alur[83]

Sermest'in şiirlerinde, bilinen aruz hatalarının dışında vezne uymayan mısralara da rastlanır. Hatalı mısralar italik olarak yazılmıştır:

---

[78] A.11.
[79] A.18.
[80] A.20.
[81] A.21.
[82] A.26.
[83] A.7.

Örnekler:

– · – – – · – – – · – – – · –

Girmeyeyim kûyına hiç görmeyeydim rûyını
Şimdi görsen hâlimi kâfirsen ehl-i îmân olun [84]

* *

Mâcerâmız kadıyyü'l-hâcâta kalsun mı din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola[85]

* *

Bâg-ı hüsnün şeft-âlûlanmış güzellenmiş senin
Zînet yolunmuş hümâyiş âl u bâlûlanmamış [86]

– – · – · – – – – · – · – –

Ey var hân-mânım derdine düşdi cânım
Geh yahşî geh yamânım geçdi çü vaslı çağı[87]

– – · · – – · · – – · · – –

Germi serdine tahammül olamaz gerdûnun
Tolandı 'abalandı kabalandı savışdı[88]

* *

İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy
Bükdi belimi bu sözler kırdı ayagımı [89]

Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Özetle tekke edebiyatına mahsus olan bu aruz hataları Abdullah Sermest'in şiirlerinde de vardır. Aruz ölçüsünün kullanımında zorlanılmış, imale ve zihaflar sıkça yapılmıştır. Bunun yanında vezin

---

[84] A.19.

[85] A.36.

[86] A.23.

[87] A.38.

[88] A.42.

[89] A.43.

hatasının olmadığı çok kolay söyleyişlerin yer aldığı şiirleri de yok değildir.

II-KAFİYE:

Tekke şairleri kafiye konusunda oldukça rahat ederler. Yani, yarım, tam, zengin , her türlü kafiye çeşidini kullanırlar. Abdullah Sermest'in şiirlerinde tam ve zengin kafiye kullanıldığını görüyoruz. Sık kullanılan rediflerle ahenk sağlanmıştır. Bazen redifin kafiye gibi kullanıldığı beyitlere de rastlanır.

Felek bir katre âbın virmedin mazlûma zulm itdin
Revâ mı Ehl-i Beyt'e bu muhâlif rûzigâr*ındır*

Hikâyâtı duyan 'âşık olur Sermest düşer bî-hûş
O sermestlik bu bî-hûşluk muhibb-i hânedân*ındır* [90]

Bazen ahengi sağlamak için Türkçe kelimelerde ince seslinin kalın sesli şeklinde yazıldığı da olmuştur.

Yakışur gerçi sana her ne giyarsan ammâ
Bensiz umdım diyesin sebz ü libâsı *giyamam*

Ne kadar ince uzun olsa cebîn-râh-ı güzel
Zannım oldur ki ölürsem de bu yolda *kayamam* [91]

Tam Kafiye:

Sâkıyâ mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i *Cem'dir bana*

---

[90] A.8.

[91] A.29.

Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i Nûhı haşmet-i İskender-i d*emdir bana* [92]

* *

Fikrime girmez iken girdi elime cânân
Gâh gamdan delilik gâh ferahz*âdan alur*

Vâdî-i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sîn*â'dan alur* [93]

* *

Sâkî lûtfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan görse seni tutmaz olur tutan *elim*

Şübhelendin boyun eğmekle tekâpûlarıma
Egriden togrı haber bir seni görmek em*elim* [94]

* *

Râm iden taşrîfini vechim sevâdım âteşim
Yoksa basman hâneme pek 'akl ver*âsındadır*

Aşiyân-ı zâga da'vet kıldıgım 'Ankâ'sını
İltifât-ı Kâf-ı 'Ankâ 'ilm-i esm*âsındadır* [95]

Zengin Kafiye:

Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider
Kılmadan varın fedâ hem virmeden c*ânın sana*

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] 'irfân ile açmış hâce dükk*ânın sana* [96]

* *

---

[92] A.1.

[93] A.7.

[94] A.26.

[95] A.7.

[96] A.1.

Öldürdü beni gerçi güzel şimdi bu müşkil
Her kadrini bilmezlere cân*ânelik eyler*

Hasretle kodı Hâlis'i dostı sefer itdi
O vuslatı bu firkate efs*ânelik eyler* [97]

* *

Vâh saçın fikrinde 'ömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sult*ânım yeter*

Gerçi ist'dâd yok bende yüzün fikrindeyim
'Afvı kıll virme saçın fikrini cân*ânım yeter* [98]

* *

Ferdâ gamın imrûz ile gel ber-taraf eyle
Bilmem kederi virmese pür-câm-ı k*eder bu*

Asma kızı mâder atamız pîr-i mugândır
Peh peh ne güzel vâlide [vü] yahşî p*eder bu* [99]

* *

Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm içün z*emîni inceden ince*

Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir y*emîni inceden ince* [100]

III-REDİF

Tekke şairleri bilhassa gazellerinde kafiyelerden sonra sık sık redif kullanırlar. Abdullah Sermest de gazellerinde redifi çok kullanmıştır. Kelime halindeki rediflere şu örnekleri verebiliriz (Rediflerin yanına şiir numaraları verilmiştir.):

---

[97] A.7.

[98] A.8.

[99] A.35.

[100] A.35.

Ayrılık (30),	itdiñ (49, 50, 51, 52),
ol (54),	kılan (68, 69, 75, 70),
eylerim (62),	olmasun (72),
haberin (71),	ince (81, 82, 83),
Ali (87),	getürdiñ (45),
dirseñ (44),	olun (42),
idem (58),	savışdı (100),
gibi (104),	itmiş beni (105),
itmez beni (111),	seni (91,95),
gele (85),	n'ola (84),
kalemim (61),	arz-ı hâl (56),
oldı gel (55, 57),	dirsiñ (41),
evi (109),	bu (79, 80).

Gelmeñdi baña geldiñ 'aceb kime kîn *itdin*
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen *itdin* [101](49)

* *

Dîvâne bugün mi beni mecnûn dün *itdin*
Ay gün yok idi bildiler anı bugün *itdin* [102](50)

* *

'Işkıñla beni âh kuru bir odun *itdin*
Bâzâr görüşmekde nidâ degmesün *itdin* [103](51)

IV-NAZIM ŞEKİLLERİ

Abdullah Sermest, Halk Edebiyatı'na nazım türlerine hiç yer vermemiş, tam anlamıyla bir Divan Edebiyatı sanatçısı gibi Divan Edebiyatı'na ait nazım şekillerini kullanmıştır.

Divanlarda bulunan toplam 129 şiirden 110 tanesi gazeldir. Bu gazellerden 95'i Türkçe, 13'ü Farsça, 1'i Arapça, 1'i Arapça-

---

[101] A.21.

[102] A.21.

[103] A.21.

Türkçe karışıktır. Türkçe gazellerden birisi musammattır. Geriye kalan 19 şiirden 2'si müstezat (biri Farsça, biri Türkçe), 2'si muhammes, 3'ü terci'i bend, 1'i tahmis, 1'i Farsça nutuk, 3'ü müseddes, 1'i müseddes-i müzdevic, 1'i müsemmen-i mütekerrir, ve diğerleri nazm ve müfredlerdir. Divanda yer alan tahmis, şair Hakî'ye aittir. Şiirlerin nazım şekilleri divan metnindeki şiirlerin başlarında belirtilmiştir.

Divan'a nutuk'un girmiş olması Abdullah Sermest'in Tekke Edebiyatı geleneğinden istifade ettiğini gösterir. Gazel sayısındaki fazlalık ve gazeldeki kabiliyeti onun lirik gazel şairi olarak tanınmasını sağlamıştır.

V-DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

A) Gramer Şekilleri ve Kelime Hazinesi

1) Gramer Şekilleri

Abdullah Sermest XIX. yüzyılda yaşamış bir şair olarak gramer şekilleri bakımından tabiidir ki kendi yüzyılının özelliklerini gösterecektir, ancak onun şiirlerinde "Eski Anadolu Türkçesi"ne ve Kilis yöresine ait gramer şekilleri de mevcuttur.

senden yana

Hâk olub ey put yolunda var ümîdim beklerim
La'l-i züvvârın çeke *senden yana* **topragımı**[104]

Gördümdi

Gördümdi **seni dün harem-i Ka'be'de zâhid**
Sermest bugün hayrola deyri vatan itdin[105]

kakmadılar

---

[104] A.43.

[105] A.22.

Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar *kakmadılar* **kim ne kınk var ne çıkık** [106]

yeriş: **yürüyüş**
Gösterme yeter kâmetini böyle *yerişle*
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat[107]

vazgelebilmem
Yandım güzelim sabridemem *vazgelebilmem*
'Aklım evi de şimdi perî- hânelik eyler[108]

çagıram
İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram **rahm kıl pîrim efendim el-amân**
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[109]

bilgil
Dâ'im aglarsın gönül gel gâh ağla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül

İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di *bilgil* **Hudâdan hayr u şer**[110]

---

[106] A.18.
[107] A.4.
[108] A.7.
[109] C.74.
[110] A.13.

olaldan, bu durur

Nedir ey kanlı zâlim bagrımı her dem idersin hûn
Onulmaz yâresi bagrım *olaldan* **ben sana meftûn**
Ki sen Leylâ'ya döndün olmuşam ben dahi bir Mecnûn
Akar dü çeşmimin yaşı olub Nîl Fırat Ceyhûn
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım *bu durur* **senden 'adûlar olmasun memnûn**[111]

iyleyüben, duram

Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr *iyleyüben* **kanda** *duram* **hem**[112]

neydügin

Agladır Haşre kadar mü'mini hayy [u] meyyiti
Mâtem-i şâh-ı şehîdân ile Ehl-i Beyti
Neydügin **eyledi hüzn ile civân [u]yigiti**
Âh heyhât didi vâh le'allü-leyti
Görmeyeydim yıkılaydım böyle habâş-â râyı[113]

2) Kelime Hazinesine Umumî Bir Bakış

Sermest, kelime hazinesi yönüyle çok zengin bir dile sahiptir. Hayatın her safhasına ait sözcüklere onun şiirlerinde rastlamak mümkündür. Kullandığı kelimeler sayıca bir divan şairini aratmayacak kadar fazladır. Bu sözcüklerden bazıları sözlük sırasına göre aşağıya yazılmıştır:

a) Dinî ve Tasavvufî Kelimeler

âbid,	acz,	âkıl,
akl-ı beşer,	âlem,	âlem-i bâlâ,
âlem-i fânî,	Allah,	amel,
ârifân,	âsumân,	âşık,
avâlim,	ayıklık,	âyîn,

---

111 A.34.

112 A.28.

113 A.49.

ayrılık, bâd-ı hevâ, bâde,
bahr, bahş, baht,
baht-ı siyâhî, baht-ı yâver, bahtiyâr,
bâtıl, bâtın, bâzâr,
bedbaht, bende, berdûş,
Besmele, bezm, bezm-i ezel,
bî-dîn, bî-riyâ, Billâh,
bülbül, büt, câh-ı celâl,
cân, cân-ı cânân, cân-ı cihân,
câzû, cehl-i mürekkeb, Cennet,
Cennet-i Adn, Cibrîl, cilve,
cism, cüdâ, cünûn,
cünûn-ı aşk, cür'a, çarşû,
dâr-ı fânî, defter, dehân,
dehr, delîl, derâvîş,
dergâh, ders, dervîş,
deryâ, devâ, devrân,
dîn, dil, dilârâ,
dilber, dirnek, du'â,
dünyâ, dürr, düşmân,
ebed, efendim, ehibbâ,
ehl, emr u nehy, emr-i a'zam,
erbâb-ı râh, esrâr, eşkıyâ,
etkıyâ, evliyâ, ezel,
fakr, felek, firak,
firkat, fitne, fütüvvet,
gayr, gebr, gedâ,
genc, gönül, gümân,
habs-gâh, hacc, hâce,
Hakk, hakîkat, hâl,
halvet, harâbât, harâm,
Hârût, hased, hayr,
hayy, hecr, hıyânet,
hiçlik, hidâyet, hikmet,
hilkat, himmet, Hudâ,
humar-hâne, hum-hâne, hûr,

hükm,
îman,
ilm-i nebî,
kabir,
kibir,
kül-han,
mana,
mey,
müderris,
nefs,
nübüvvet,
özge,
pîr-i harâbât,
râhib,
rûy-ı zemîn,
sâkî,
sâlih,
secde,
sırat,
sû-i zan,
sultân,
şehr,
Şeytân,
takvâ,
Tamu,
tavâf,
Tersâ,
tövbe,
uşşâk,
vasl,
vuslat,
Yehûdî,
zâhid,
zikr,
hüssâd,
ibâdet,
imâmeyn,
kader,
kul,
ledünnî,
Mârût,
mey-hâne,
Müslimân,
nezr,
ömür,
peygamber,
pîr-i mugân,
rind,
rûz-ı âhir,
salâh,
sanem,
seyyid,
sohbet,
sûfî,
süfehâ,
şer'-i şerîf,
şirk-i hafî,
tâli,
tapmak,
tekye,
tevâzu,
ukbâ,
vâ'iz,
velâyet,
vücûd,
yokluk,
zât,
zünnâr...
ışk,
ilm-i hâl,
insân,
kendüzi,
küfr,
levh,
Mevlâ,
molla,
namaz,
nişân,
öz,
pîr,
râh-ı şerî'at,
rindân,
sakal,
salât,
savm,
sır,
sû-i niyyet,
sulehâ,
şâh,
şeyh,
şükür,
tâlib,
tarîk,
ten,
top u çevgân,
ukûl,
vahdet,
vîrâne,
vücûd-ı mutlak,
yol,
zebânî,

b) Taş, Toprak ve Maden Adları

akîk,	altun,	cevher,
dürr,	elmâs,	gil,
gubâr,	gümüş,	Hacer-i Esved,
la'l,	remâd,	seng,
timür,	tuz,	türâb,
yâkut,	zer,	zerrîn...

c) Hayvan Adları

âhû,	andelîb,	Ankâ,
arslan,	bülbül,	büz,
deve,	domuz,	Düldül
ejder,	eşek,	gazâl,
geyik,	har,	hargûş,
it,	kebûter,	kehle,
kelb,	kerges,	köpek,
köstebek,	kuş,	kuzu,
mâr,	merkeb,	mûr,
mürg,	neml,	peşşe,
seg,	selvâ,	şâhbâz,
şîr,	tûtî,	zâğ...

d) Eşya Adları

âyîne,	beydak,	câm,
cübbe,	çember,	çevgân,
çıkrık,	çorab,	dolâb,
esbâb,	eşyâ,	fincan,
gömlek,	hâme,	iğne,
inbîk,	ipek,	kalem,

kazan,	kemend,	kemer,
keten,	kıyâfet,	kîse,
küleh,	kürek,	leğen,
libâs,	meş'ale,	mîzân,
mihekk,	mum,	mühür,
ocak,	piyâle,	pul,
sanduk,	sarık,	satranc,
semer,	seyf,	sürme,
şâl,	şâne,	tesbih,
tîr,	zincir,	zünnâr...

e) Musiki Aletleri

çeng,	def,	kemân,
ney,		

f) Yiyecek ve İçecekler

âb,	ades,	bâde,
beng,	bint-i ineb,	dem,
duhter-i rez,	fûm,	gülâb,
ilac,	kevser,	menn ü selvâ,
mey,	mül,	revgân,
su,	sûsen,	şarâb,
şerbet,	tiryâk,	turşı,
zemzem...		

g) Dinî, Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

Abdülhâlık,	Âdem,	Alâ'eddîn,
Alî,	Ali Baba Külâl,	Ârif,
Ashâb-ı Kehf,	Ayâz,	Azrâ,
Bâkî,	Ca'fer,	Cem,
Dakyânûs,	Dârâ,	Deccâl,

Ebû Cehl, Ehl-i Abâ, Ehl-i Beyt,
Fâtımâ, Felâtûn, Ferhâd,
Fir'avn, Firdevsî, Gencûr,
Geylânî, Habîbu'l-lâh Mazhar,
Hâce-i Ahrâr, Havvâ, Haydar-ı Kerrâr,
Hayru'n-Nîsâ, Hızır, Hurşîd,
Hüsrev, İmâm-ı A'zam, İskender,
İsrâ'il, Kârûn, Kays,
Keykubât, Kıtmîr, Kisrâ,
Leylâ, Lokmân, Mâh-ı Ken'ân,
Mahmûd, Mansûr, Mecnûn,
Meryem, Mesîhâ, Muhammed
Hâcegî, Muhammed Zâhid,
Murtazâ, Mûsâ, Mustafâ,
Nebiyy-i Sıddîk, Nûh, Sâmirî,
Selmân, Seyfeddîn Seyyid Nûr,
Süleymân, Şâh Abdullâh Mevlânâ,
Şâh-ı Nakşibendî, Şeddâd, Şems-i Tebrizî,
Tayfûr, Urvetü'l-Vüskâ, Ya'kûb Çarhî,
Zehrâ, Zelîhâ, Zükarneyn...

h) Mekan Adları

Afrikâ, Bâbil, Buhârâ,
Ceyhûn, Çâh-ı Nahşeb, Dicle,
Fırat, Hayber, Hind,
Irâk, Kâf, Kûh-i Tûr,
Kulzüm, Mâverâ'ü-n-Nehir,
Mısr, Ravza, Sînâ,
Sûdân, Şâm, Tûr-i Sînâ,
Zevra...

ı) İnsan Vücuduna Ait Adlar

ayak,	baldır,	baş,
beden,	bel,	beyin,
boy,	boyun,	burun,
ciğer,	çehre,	çeşm,
dehân,	dîde,	el,
gîsû,	göbek,	göz,
gûş,	hûn,	kâkül,
kalp,	kan,	kaş,
kemik,	kıl,	kiprik,
la'l,	leb,	merdümek,
müjgân,	omuz,	parmak,
perçem,	peyker,	saç,
sakal,	ten,	topuk,
yürek,	zenahdân,	zülf...

i) Bitki Adları

alef,	bâdâm,	çemen,
çiçek,	diken,	gül,
hâr,	nergis,	reyhân,
semen,	servi,	sidre,
sûsen,	sünbül,	şebbû,
şeftâlû,	Tûbâ,	yâsemîn (yâsemen),

3) Bugüne Göre Arkaik Kelimeler

Bugün artık hiç kullanılmayan veya herkesçe iyi bilinmeyen birtakım sözcüklere Abdullah Sermest'in şiirlerinde rastlıyoruz. Aşağıdaki örneklerde bunlara yer verilmiştir:

kanı: **hani**

Sînedekiler kanı sâkî-[y]i meyler *kanı*
Hüsrev-i Key'ler kanı hay ile heyler *kanı*
'Âbid-i eşyâ kücâ 'âşık-ı şeyler *kanı*
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[114]

taşra: **dışarı**

Taşra **çıksan 'âleme gizli fısıltılar düşer**
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun[115]

kanda: **nerede**

Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr iyleyüben *kanda* **duram hem**[116]

* *

Ey sabâ sırrımı fâş itme o yârim *kanda*
'Acabâ ner[e]de gezer tagda mı bâgda mı[117]

sayru: **hasta**

Merhabâ derdin ile *sayru***tene hûn getürdin**
Ey hoşâ göstürüb ansız ruh-ı gül-gûn[ı] getürdin[118]

Tamu: **Cehennem**

Her ne olsa sevdâdan hâlî değil Sermestligin
Ânda *Tamulanmış* **ol kim bunda** *Tamulanmamış*[119]

özge: **başka, gayri**

Hey meded ey lûtf-ı bî-'illet penâh-i 'ârifân
Senden *özge* **agı yok illâ ki karasındadır**[120]

---

114 A.13.

115 A.31.

116 A.28.

117 A.42.

118 A.20.

119 A.24.

120 A.7.

ur- : vur-

Soy libâsı nûr ise "İnnâ zalemnâ"dan dem *ur*
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[121]

* *

Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller *urmasun* dirsen[122]

günüz: gündüz

Agladırdı beni derd [ü] elemi gice *günüz*
Nasıl oldı bana rahmeyledi geldi sekerek[123]

alda- : aldat-, kandır-

Bin tevâzu'la dil ehlin *aldamaz* ehl-i hevâ
Çün 'ibâd-ullâha düşmândır'ibâd-ı rûzigâr[124]

birle: ile

'Işkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü gil-i hamr-i ezel *birle* kurulmuş temelim[125]

* *

Tıfl-ı dil sen de bebekler *birle* kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız ya'ni ki kıldınız 'ilâc[126]

çevgân

Ser[i] her târ-ı zülfi egrisi *çevgân* e baş toplar
Ara tara ham-ı ender-hamını inceden ince[127]

dür-

Dil-mürgı kanad *dürdi* hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı *savışdı* [128]

---

121 A.23.

122 A.20.

123 A.20.

124 A.11.

125 A.26.

126 A.12.

127 A.35.

128 A.42.

B) Anlatım Şekilleri

Abdullah Sermest, hemen bütün anlatım şekillerini kullanır. Tasavvuf edebiyatının en önemli anlatım şekli olan nasihat ve hitap yoluyla anlatımın yanında doğrudan doğruya anlatım, mükâleme ve sual yoluyla anlatım, tasvir, açıklama, tahkiye, delil ve ispat yoluyla anlatım gibi üslûp özelliklerine yer vermiştir.

1-Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım

Kûy-ı ma'şûka düşerse yolun ey bâd-ı sabâ
Eyleme hâl-i perîşânımı hâ yâd-ı sabâ

Zülf-i şeb-bûsı yeter hâlime şâhid o bilür
Tagıdursun tokanub zülf-i gam âzâd-ı sabâ

'Işk hâlini götür sâz-ı mugaylân üzre
Tut benimle bu usûl üzre yevmi bâd-ı sabâ

Ra'şe-dâr itdi 'anâsır ilini âh-ı dilim
Câm-ı lebrîzini döksün ko yere bâd-ı sabâ

Vâdî-yi remed âteşiyem ki Habîb-i Sellem'i
İrdi dün vir bana bu müjde-i dil-şâd-ı sabâ

Hâtırım döndi sana bende kalender Sermest
Eylesen de bu kühen-câyda bir ad-ı sabâ[129]

* *

Al izârın başına zülfin nümâyân olmasun
Hâtır-ı cem'i ehibbâlar perîşân olmasun

Ger melek olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun

---

[129] A.4.

Nahl-i tâze kaddini gösterme gül-zâre yüzin
Nahl-boynun egmesün gül-zâr vîrân olmasun

Taşra çıksan 'âleme gizli fısıltılar düşer
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun

Dûd-ı âhı taş ider hüsni seni gördükde çün
Sûfî görse taş olur hûn taşa kurbân olmasun

Kız seni kim gördi 'âşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

'Işk ola hüsnün içün mey-hâneler Sermest içün
Tâ nefes-vâr isterem bir gûna hüsrân olmasun[130]

* *

Togrı mı Ka'be-i hüsnine bu yoldan yönümüz
Günümüz mi gicemiz ya gicemiz mi günümüz

Sen işitmen mi bizim na'ra-i mestânemizi
Elem [ü] derdin ile 'arşa ulaşdı ünümüz

Gendümi darımı tâhûn-ı sitemde yakdın
Hele bir kerre düşün işe yarar mı unumuz

Gelmede 'ışk yolunda her günü günden bed-ter
Bu günüm sorma ki sen yahşî bilürsin dünümüz

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz[131]

* *

Mûy-ı efzûnı gözünden çekemez bulmaz ışık
Okurum defterini deyr yine ammâ karışık

---

130 A.31.

131 A.16.

Mescid [ü] medreseden geç geçeyim ben de deyri
N'ideyim tutmadı söz sûfî riyâya alışık

Topla gel sen seni oldunsa bana yâr-ı refîk
Böyle sakallı mı olur yolda gidende bu sarık

Çıkmadan kendi evinden ne bilin merd işini
Otur evlerde egir sen karılarla çıkrık[132]

* *

Acı kıldın 'ömrimi ey 'âleme şîrîn seni
Telh-kâm itmez mi devrân ben gibi yarın seni

Hayret ey cân el degirmez yâsemîn-ten uykuda
Ohşamakla incünün bilmem nidem nâzın seni

Şerbet-i la'l-i lebin koymaz orûc zâhidleri
Ters döner gördükde 'aklı 'ayn-ı sâbirîn seni

Fitneler saldı nigâhın şehre gavgalar kodı
Âteşi şehre burakdın görmüşem serîn seni

Sevmedin sevdin kabûl itmen beni terk eylemen
N'işleyim şaşdım elinden ey şer-i şûrîn seni

Gey kuşan gez karşuda seyr [ü] nazar besdir bana
Pek güzel kılmışdı dün-gün kisve-i zerrîn seni

Bul benim tek sevgisi Hâlis dolaşdır zülfine
İşte ben gitdim selâmetle kodum yârim seni[133]

---

[132] A.18.

[133] A.39.

2- Doğrudan Doğruya Anlatım

Gird-i bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
Gird-i bâdı didigim bâd degil âh tenimdir

Nevbet-i Leylî-i 'Azrâ ile devrân seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile devrân benimdir

Gül-şen-i vaslına girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân şemenimdir

Agladı gördi yamân hâl-i diger günümi yârim
Aglama gördigin ey yâr benim yahşî günimdir

Gele bâd-ı seherim bana dil-ârâ tarafından
Nergis sünbül reyhân güli yâsemenimdir

İstemem seyr-i cihân bâgı kisensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nîstî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir

Gönlümün âteşi çeşm-i ter-i Sermestligimle
Gitmeye 'âr iderim hem geçemem ki vatanımdır[134]

* *

Zîneti gün togdırır gün garbdan sâ'at budur
Fitne-i devrân olur 'âlemlere âfet budur
Görmemişdi gözlerim böyle 'alâmetler bugün
Hâzır olmuşdur kıyâmet kopmaga tâmet budur

Ol giyindi kisveler göstürmek [i]çün sûr-e-sûr
Bilmedi 'uşşâka mâtem göstürenkâmet budur

---

[134] A.11.

Salınur güler gezer pervâsı var mı zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

İgnelü sanduka kor sallar vücûd-ı Hâlisi
Bu Fireng-i hüsnde 'uşşâk içün 'âdet budur[135]

* *

Biz gulâm-ı hânedânuz pîşvâmızdır 'Alî
Reh-revânuz bize bizden reh-nümâmızdır 'Alî

Gerçi yollar pür-hatar[dır] gam yimez erbâb-ı râh
Yırtmaga a'dâları şîr-i Hudâmızdır 'Alî

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî

Biz muhibb-i hânedânın çâker-i ednâsıyuz
Hâricîler cânına berk-ı belâmızdır 'Alî

Bilmese ehl-i garaz şân-ı 'Alî'yi bilmesün
Yerde gö[k]de în ü ânda pâdişâmızdır 'Alî

Bî-mehâbâ Hazret-i şâhın çehâr-ı himmetin
Tekye-gâh itdik belâdan nûn [u] hâmızdır 'Alî

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden hel-atâmızdır 'Alî

Encüm-i eflâk-i 'akla nefsimiz çekse hisâb
Çarh-ı dilde mâh-tâb-ı râh-ârâmızdır 'Alî

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem yed-i beyzâda zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî

---

135 A.11.

Kulzüm-i bahr-i hakîkat vâriş-i 'ilm-i Nebî
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâ'mızdır 'Alî

Ravza-ı Dârü's-selâm Kıble-gâh-ı ehl-i 'ışk
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî

Tal'at-i pâk-i cenâb-ı hazret-i 'ulyâ bizim
Çeşmimizde hem rumûz-ı âşinâmızdır 'Alî

Çehre-i remz levhine Nakş-bend-i üstâd-ı ezel
Ya'ni tugrây çektigim harf-i hicâmızdır 'Alî

Mülk-i dil yagmaya gitdi kayd-ı zâlimlerdeyem
Dem-be-dem beydâ içün müşkil-küşâmızdır 'Alî

Kıldı Sermest öyle ferzend-i letâ'ifler beni
Sorsam anlardan cevâb kevşer-şifâmızdır 'Alî[136]

* *

Şâh-ı Nakşibendiyem bende-i Ser-Hindiyem
Cân[i]le Horsendîyem gayri degil kendiyem
Ayıgı Sermest ider öyle cihân rindiyem
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[137]

* *

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî bu
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavş-ı a'zam kutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind bu
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[138]

* *

---

[136] A.37.

[137] A.14.

[138] C.74.

Hâl-i dilin anlatmaya bir mûnis bulamaz
Bir özge belâ 'âşıka tenhâ-yı ayrılık[139]

3- Mükâleme ve Sual Yoluyla Anlatım

Âh kim gelmez bana kûy-ı fülânîden geçer
Ey sabâ aglatmadan geçmen beni her bir seher
Başım agrıtdın benim ey nâle-hâ-yı bî-eser
Bu gicem dünki gicemden derdin ile besbeter
Koy yatam bir lahza bâri yat geber artık yeter
Nerde yârin nerde sen nerde sabâ nerde haber

Ey akan çeşm-i terimden su mısın yâ dem misin
Tur uyu artık bebeksin göz misin bâdem misin
Merdüm-i dîdem misin ser-hoş mısın bâdem misin
Râz-ı ifşâ-yı derûnı Tâze-bay-zâde'm misin
Görmek istersin fülânı ne deli âdem misin
Nerde câyı nerde câyın nerde yer nerde kamer

Tıfl-ı dil sen de bebekler birle kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız ya'ni ki kıldınız 'ilâc
Yâr vaslından şükürler kaldınız cıblâk u ac
Uyma cânım bunlara yüz kerre dirdim "dön de kaç"
Oldı şimdi hâliniz ammâ perîşân-mizâc
Küfr-i zülfi nerde îmân nûrı nerde yâ beşer

Lîk sen 'âşık mısın ol hüsn içün şeydâ mısın
Kâf-ı istignâda yoksa tâlib-i 'Ankâ mısın
Hazret-i âşüfte-i mîr-zâ-yı cânân mısın
Ol sana Mevlâ mı yoksa sen ana Mevlâ mısın
Haddini bilmek gerek sen 'âşık-ı rüsvâ mısın
Nerde dügme nerde pistân nerde bel nerde kemer

---

139 A.18.

Dâ'im aglarsın gönül gel gâh agla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâdan hayr u şer[140]

* *

Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emr-i zi'l-fenc mislek kâf u nûn

Yâr ola bahtım gibi vaktin sa'îd
Dâ'imâ bi'l-ehl illâ batni'l-bütûn

Yâ surûra'l-'ayn yâ 'ayne's-sürûr
Neş'e-vâr ez-tü be-süreyyâ tâ be-nûn

Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî lâ-yeş'urûn

Görmesem bir gün seni cânım gider
Hâkezâ fi-kesb-i kânûni'l-cünûn

Vuslatın yakdı beni didim didi
Firkat-i vel'un vü vuslatı ke'l-'atûn

İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ yefterûn

Çok perîşânım didim yârim didi
İttebi' fi's-seyri isre'l-'âşıkûn

Fi'l-melâ bey'u şirâ'î bi'l-habîb
Eylerem sezmez anı her zû-fünûn

---

140 A.13.

Ey Necâşî-zâde kurbânın olam
He'l-me'âbü'l-fülki mislüke bütûn

Encümende gizli bâzâr eylerem
İktedeynâ mezhebe'l-İşrâkıyyûn

Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i 'Adni fe'd-hulûn

Bin hacâletle didim bir bûse vir
Kâle ehlen şâre bi't-tarfi'l-cüfûn

Bahr-i 'ışka cilvesin ey girih-nâz
Şöhret-i ahbâş fî goncü'l-cüfûn

Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-e'âdî nâ'imûn

Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn

Yâ hilâle'l-'îd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-sâ'imûn

Ey sürûr-ı hâk-i Afrikâ güzel
Sensiz olsun Mısr-ı mülki ser-nigûn

Âferîn sevdâ-yı Hâlis âferîn
Gûlü nefsin bi'l-hevâ sâret zebûn[141]

* *

Ben yazdım 'arz-ı hâli bilmem nedir me'âli
Boynuna yâr vebâli ölürsem içüb agı

---

141 A.31-32.

Ol şâhbâz-ı 'âlem çün gördi bî-mecâlem
Didi ki bî-mi<u>ş</u>âlem boş yire kurma agı

Gûş itdim ol hitâbı bildim nedir cevâbı
Koydum hayâl [ü] hâbı topladım agı bâgı[142]

* *

Hâmûn-ı tahayyürde makâm-ı cünûn kanı
Var mı bilür o sahrâda 'aceb turagımı

Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ıraktır didi bükdi kulagımı

Koklar mı firengî-zede burnuna revâ mı
Söyle sunam sana burdı yanagımı[143]

* *

Gönlüme tîh-i tahayyürde bir ilhâm kılan
Didi ilhâm kılandır seni ser-sâm kılan

Acıyan hâl-i perîşânıma olsa kim olur
Yine oldur acıyan kim beni der-dâm kılan[144]

* *

Böyle bir zulmi 'aceb eyledi mi Dakyânûs
Sırr-ı 'âşık ile ma'şûkı bilür mi deyyûs[145]

* *

Fânî[y]i görmez misin benligi virmez misin
Bâkîye irmez misin meclise girmez misin
Dinle bizi har mısın bu demi süzmez misin
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[146]

* *

---

[142] A.38.

[143] A.43.

[144] A.30.

[145] A.17.

[146] A.14.

Bî-çâre Hâlis'in hâli 'aceb nice ola yâ Rabb
Döker göz yaşını bülbül gibi gül üstüne her şeb
Eger kim diyü sorarsan işin zâr itmege sebeb
Gice gündüz beni zâr [u] zebûn iden bu dil-ber heb
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden'adûlar olmasun memnûn[147]

4- Tasvir

Mânî tasvîr idemez sûretini itmiş iden
Nakşını ancak alur bu dil-i üstâdım eli[148]

* *

Peh sende ne hâl var güzelim ammâ ki kıyâfet
'Âlemlere âfet
İnsân mı diyek yoksa melek bu ne 'alâmet
Yâ perî-i tal'at

Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârûtle Mârût
Ol üçlere üstâd dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat

Çok nazlı güzel gördi gözüm görmedi sen tek
Ey hayret-i 'âlem
Bu nâz ile bu 'işvelerin hep yeni 'âdet
Vey 'âleme hayret

Gösterme yeter kâmetini böyle yerişle
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat

---

147 A.34.

148 A.45.

Bu ne akış bu ne bakış bu kaş[u] göz ne
Bu ne süzülme
Bu ne revîş bu ne durış bu ne nezâket
Saydî-i nezâfet

Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fetebârekellâhü zehî ahsen-i sûret
Kıldı kerâmet

Bu sende kokan başka koku ey gül-i Hâlis
Yok bir[i] çiçekde
Hem jâle degil gül yüzünedir dürr-i hikmet
Hârik-ı 'âdet[149]

* *

Beni şaşurmadı hiç bir tarafın illâ ki belin
Gerçi var ince saçın hem dahi var ince belin

Sırr-ı hâl-i hattını 'akl ile ta'rîf idemem
Ba'zı bir fart-ı cünûn nükte açarsın ne bilin

Mütehayyir kılan 'akl-ı beşeri sûretdir
Ândan özge nicema'nâları vardır güzelin

Sırr-ı yârimi hemân ben de bilürsem sen de
Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma elin

Zeri zûrını virüb elde tutarsın zârı
Bezl-i cânunla bile olsa bilürsün la'l-lebin[150]

* *

---

[149] A.4-5.

[150] A.22.

Ey benim sînesi kâfûr-mûmı gibi yârim
Eser itmez sana taşı delen âhî kalemim[151]

* *

Ey yanagı gül bedeni yâsemin
Koklamadan kalmadı bende beyin
Çehresi gül kisveleri âteşîn
Ben yanarım kendüye baksam serin
Bir kurı söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân[152]

* *

Hasret-i ruh-sâr-ı tâbın bî-mecâl itmiş beni
Şöyle dikkatle bakub gör kim hilâl itmiş beni

Servi boylu hey şîrîn sözli güzel yüzli güzel
Gör hayâlinde hayâlin çün hayâl itmiş beni

Tâ o demden kim dimâgım aldı bûy-ı gül-ruhun
Hâliyâ bir bülbül-i bî-perr ü pâl itmiş beni

Hâne-i zenbûr-ı sîneme çeküb şehd-i lebin
Leyk sînemde ne mûm itmiş ne bal itmiş beni

Ol ne dil-ber ki kemend-i zülfüne yüz ben gibi
Dost itmiş komuş hemânâ pây-mâl itmiş beni

Bir gül-istân içre âb [u] hâk ile hem-sohbetiz
Gül cemâl itmiş seni hâr-ı melâl itmiş beni

Âşiyân-ı Kâf-ı istignâda 'Ankâ-vâr iken
Şimdi bir dil-ber esîr-i dâm-ı hâl itmiş beni

---

151 A.27.

152 A.33.

Yüz zebân-ı Hâlis'i açmış idim sûsen gibi
Gösterüb dâg-ı derûnun lâl itmiş beni[153]

5- Açıklama

Sürme[y]i gözden alur ya'ni merâm itse o şûh
Küleh-i fakrı kapar hem küleh-i şâh çalar[154]

6- Tahkiye

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı savışdı

Bir tala vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı

Saldı kafaya tagı dere hem berri vü bahri
Hûd mâsivâ idi mâsivâlandı savışdı

Tâ âşiyen-i Kâf'a dikübb göz karasını
Bu köhne ribâtîden aralandı savışdı

Yüzbin nâmı var idi tûtî-i mihendi
Bir şu'bede kalmadı pervâlandı savışdı

Her bir nefes-i hal'-ı kebiş 'îdine irdi
Terk eyledi dünyâyı dânâlandı savışdı

Yetmiş bin idi mehlekesi dânesi dâmı
'Aczim pür idüb lütfı Hudâlandı savışdı

---

153 A.44.

154 A.9.

Tutmuşdı ser-i râhını bin ejder-i gîsû
Efsûn okudı bildi sabâlandı savışdı[155]

7- Delil ve İspat Yoluyla Anlatım

Abdullah Sermest'in başvurduğu yöntemlerden biri de ayet, hadis ve kelâm-ı kibarlarla fikirlerini desteklemektir. Aşağıdaki örnekte, sahih hadis kitaplarında rastlanmayan, fakat Şiilerce hadis olduğu iddia edilen güzel bir söze yer vermiştir. Bu söz Dertli, Zatî ve Zekaî gibi şairler tarafından da kullanılmıştır:

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr [156]
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî[157]

Şairimiz ayetleri olduğu gibi aktarma yöntemine gitmemiş, ayetlerin başlarını veya konuyla ilgili bir bölümünü alıp şiirinde kullanmıştır:

Emr-i fasbir [158]**'âlem-i bâlâda bükdi pençemi**
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı rûzigâr[159]

* *

Ehl-i safâyı safâ ehli bilür bî-riyâ
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana

---

155 A.42.

156 "Ali 'den başka genç (yiğit er), Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur." veya "Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur." Bu söz hakkında "Hasan b. Urka ve Muhammed b. Ali el-Bakır yollarından, Bedir savaşı esnasında 'Gökten bir melek böyle çağırdı.' diye bir rivâyet varsa da rivâyet yolları zayıf olduğu için itimada şayan bir aslı yoktur." denmektedir. bknz. "Mehmet YILMAZ, *EDEBİYATIMIZDA İSLAMÎ KAYNAKLI SÖZLER*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s.100

157 A.37.

158 "*Onların dediklerine sabret...*" Tâhâ, 30, ayrıca Hûd, 49

159 A.12.

'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur *"Kul Kefâ"*[160]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise meyle muganni getür[161]

* *

"Ve'dduhâ"[162] **olsa nikabı rûy-ı** *"Velleyli"*[163] **nedir**
Bu celâlini perdesi lûtfına hoş dâl eylerim[164]

* *

Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin *"ve'd-duhâ ve'l-leyli"*[165]**sin**
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol[166]

* *

Soy libâsı nûr ise *"İnnâ zalemnâ"*[167]**dan dem ur**
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[168]

C) Diğer Üslûp Özellikleri

1- Tekrir

Sâkıyâ **bir dem tegâfül özge hem gamdır bana**
Bâr-gâh-ı fakrda bir bâr-ı muhkemdir bana

Sâkıyâ **mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram**
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i Cem'dir bana
Sâkıyâ **hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı**
'Ömr-i Nûh haşmet-i İskender-i demdir bana

---

160 *"Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter de ..."* Ankebut, 52

161 A.14.

162 *"Kuşluk vaktine andolsun."* Duhâ, 1

163 *"Geceye andolsun."* Duhâ, 2

164 A.28.

165 *"Kuşluk vaktine ve geceye andolsun."* Duhâ, 1-5

166 A.23.

167 *"...Ey Rabbimiz biz kendimize zulmettik..."* A'raf, 23

168 A.23.

Sâkıyâ 'ömri şitâb eyler mukâbil bi'l-misl
Eylemek bilmek sana bir emr-i a'zamdır bana

Sâkıyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

Sâkıyâ esb-i 'Irâkı tünd-hûy hûn-rîzdir
Âf-tâb üzre getür çün cism-i şeb-nemdir bana

Sâkıyâ dervîşlik *mülk* i 'acâyib *mülk* imiş
Keşf kıl bu câmda ol *mülk* mübhemdir bana

Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar- ı Kerrâr'sın
Gizli îmânım *sana* bu sehv-i secdemdir bana

Sâkıyâ *Sermest* -i humâr-hâne-i bezm-i ezel
Dünki *Sermest* 'dir *sana* ol 'ayn-ı Âdem'dir bana[169]

* *

Vâh saçın *fikr* inde 'ömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sultânım yeter

Gerçi isti'dâd yok bende yüzün *fikr* indeyim
'Afvı kıl virme saçın *fikr* ini cânânım yeter

Keşret-i mûya dolaşdı tâze *îmân* ım eli
Ey 'inâyet-sâz tiz kes köhne *îmân* ım yeter

Merdüm-i *çeşm* im nişân itdikde hâl-i 'ârızın
Perdeler *çeşm* imi andan tizce 'isyânım yeter[170]

* *

Öyle mecnûnem ki bin 'âkıl *bana* hayrân olur
Çünki bu şûr-ı cünûn andan *bana* ihsân olur

---

[169] A.1.

[170] A.8.

Bir *ciger* -dârân-ı 'âlemdir fütüvvetlü dinür
Ol *ciger* kim âteş-i 'ışkın ile biryân olur

Menn [ü] selvâdan geçüb ol kim 'ades fûm istemez
'Akl-ı vîrânı ma'âş-ı 'ışkla 'ümrân olur

Cân virüb *cân* almadadır merd-i meydân-ı cünûn
'Âkılân-ı bed-dilân ancak gulâm-ı *cân* olur

Hestî-i *Hayber* 'de fikri hod-pesendîdir Yehûd
Fâtih-i *Hayber* gerek bir nefs Müslimân olur[171]

* *

Gird-i bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
*Gird -i bâd*ı didigim *bâd* degil âh tenimdir

Nevbet-i Leylî-i 'Azrâ ile *devrân* seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile *devrân* benimdir

Gül-şen-i vaslına girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân semenimdir

Agla dı gördi yamân hâl-i diger *günim* i *yâr* im
Agla ma gördigin ey *yâr* benim yahşî *günm* dir[172]

* *

Ey ki bir sultân-ı şâhın *kullug* ın da'vâ kılan
Siz *kul kulluk* sunuz bizler *kul* ı ihsânıyuz

'Âlem-i 'ukbâdaki mülk-i *bekâ* yı bildiniz
Bizler içün bir *bekâ* dır kim biz ândan fânîyüz

Dil uzatman el çekin cümle kazâ maglûbdır
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz

---

171 A.8.

172 A.11.

Bir *put* ı *var* nerdedir yüz bin *put* ı *var* nerdedir
Kaç *put* un *kurbân* ısız biz bir *put* un *kurbân* ıyuz[173]

* *

Mahrem olmaz *harem* -i hâssına *nâ-mahrem* ler
Harem etrâfına *nâ-mahrem* i i'dâm kılan[174]

* *

Gül-sitânında beni *hâr* tutarmış o güzel
Ne gamım var ola gül *hâr* ı bu gül-zârımızın

Geçemem *âteş* -i sevdâsını ağarsa saçı
Gizlüden gizlüye bir *âteş* i var kârımızın[175]

* *

Âşiyân-ı zâga dâ'vet kıldıgım *'Ankâ* sını
İltifât-ı Kâf-ı *'Ankâ* 'ilm-i esmâsındadır

.....

Kim arar feyz-i ebed *cân* ımda cânânım bilür
Böyle *cân* ı hazretin *cân* -ı Mesîhâsındadır

.....

İşte bu mey-hâne *işte* deyri *işte* put
İşte râhib *işte* mey Sermest-i me'vâsındadır[176]

2- Mecaz

Tasavvuf, bir mecazlar hazinesidir. Çok defa kelimelerin manaları bilinen ağır tasavvufî konuları anlatmaya yetmez. Bunun için mutasavvıf şairler daima mecaza baş vurmuşlardır.[177]

---

173 A.16.

174 A.30.

175 A.19.

176 A.7-8.

177 Doç. Dr. Abdurrahman GÜZEL, *Kaygusuz Abdal*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981, s. 201

Abdullah Sermest, mecazlı sözlerinden dolayı devrinde bazı kişilerce yanlış anlaşılmış, ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Şiirlerinde kullandığı kelimeleri ele alıp "Ne biçim şeyh bu, meyden, meyhaneden bahsediyor." demişlerdir. Zamanında yaşayan Karadağlı namlı kişi bunlardan birisidir. Sermest'in divanında bu kişi için yazdığı bir hicviyye vardır. Sermest'in kullandığı mecazlı sözleri, gerçek anlamlarıyla algılamaya kalkışırsak onu tasavvufun dışına atmış oluruz. Klasik divan geleneğine ve Tasavvuf Edebiyatı'na ait mazmunlar iyi bilinirse bu eleştirilerin ne kadar yanlış olduğu anlaşılır.

"Mecaz cahilin elinde hakîkat telakki edilir." sözünün ne kadar doğru olduğu şairimizin kullandığı mahlastan bile anlaşılır. "Sermest" gerçek anlamıyla "sarhoş", mecaz anlamıyla ise "Allah aşkıyla mest olmuş kişi"dir. "dükkân" kelimesi insanlara ilim irfan öğretilen "mekan"; "duhter-i rez", "ilâhî aşk şarabı"; "pîr-i mugân", "tasavvuf büyüğü"; "mey-hân" ise "tekke"dir. Deyimler konusunda onun mecazlı deyişleri verilmişti, aşağıdaki beyitlerde ise mecazî söyleyişlerine örnekler gösterilmiştir:

Düşmede kalkmada gel yolda bu *Sermest*'**e bakın**
Eli ayagı kırılmış turamaz başı yarık [178]

* *

Fahl-i Deccâl'i burak *bint-i 'ineb* **tapdı sana**
Neş'e[y]i hüsnün alur neş'esini her bir görümün[179]

* *

Su'âl itsen n'ola *bintü'l-'ineb* **den** *halvetî sırrın*
Çü bâgın kûşesinde gizli sen ben inceden ince[180]

* *

Tatmadın *bint-i 'ineb* **lezzetin ancak duydun**
Belki *Sermest* **ile** *halvet gicesi* **yâhımızı**[181]

---

[178] A.18.

[179] A.23.

[180] A.36.

[181] A.43.

* *

Saçun gel Ka'be-i hüsnün yolunda topla rahmeyle
Çalub çarpub beni ol *zülf-i ejder* **sormasun dirsen**

Burakma *hân-kâh* **[u]** *mescid* **e** *Sermest* **'i fâş itme**
Anı *mey-hâneler* **de sakla kimse görmesün dirsen**[182]

* *

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] 'irfân ile açmış hâce *dükkân* **ın sana**

Şükr kim bâ-himmet-i *pîr-i harâbât* **ey dilim**
Duhter-i rez **kim helâl itmiş** kanın **sana**

Gördi *Sermest* **tamâm-ı 'acz-i bî-hâsıl seni**
Eyledi *pîr-i mugân* **teslîm-i** *mey-hân* **ın sana**[183]

Vatan onun için bazen yokluk âlemi, bazen de deyr olur:

Vatan *iklîm-i adem hâne-i nistî* **bize me'men**
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[184]

* *

Gördimdi seni dün harem-i Ka'be'de zâhid
Sermest bugün hayrola *deyr* **i vatan itdin**[185]

"Çıkmaz cebel-i 'izzete her *topugı kıllı* **"**[186] derken "topugı kıllı" tabiriyle "eşek"i kasteder.

"Talmada *kendime gelmede gemi* **yi aradım**
Karada düzde denizde yokuş inişte seni"[187] beytinde ise **"gemi"** kelimesiyle Hz. Nuh'un, kendisine inanan kişileri aldığı

---

182 A.20.

183 A.1.

184 A.11.

185 A.22.

186 A.49.

187 A.40.

gemiye telmih yaparak hakikati aradığını, **"talmada kendime gelmede"** derken de dünyanın insanı etkisi altına aldığını, onu yuttuğunu; kendisinin de bazen bunu farkettiğini ve bu halden kurtulmak istediğini anlıyoruz.

Her segi *çarşû-yı bâzâr-ı cihân* **bilmez bunı**
Kim revâcı içredir 'ayn-ı kesâd-ı *rûzigâr* [188] beytinde cihan ile dünyayı; rûzigâr ile devri; çarşû ve bâzâr ile de dünya işlerini kasteder.

3) Deyim

Abdullah Sermest'in şiirlerinde üslûp bakımından göze çarpan önemli özelliklerden biri de çokça deyim kullanmasıdır. Atasözlerini kullanmaz, ama kullandığı deyimler, anlatımını o kadar akıcı kılar ki bu yönüyle halktan biri gibidir:

Yâri tenhâ bulamam gizlice bir ülfet idem
'Aklı başdan savamam **ben bana bir sohbet idem**

.....

Bir de dâmânına yârin ulaşa bahtım eli
Düşüb ayagına **cân u dil ile hizmet idem**[189]

* *

Merdüm-i dîdelerim *'aklını başında mı kor*
Nevk-i müjgân[i]le tâ gül-ferî-i mâhı çalar

.....

---

[188] A.12.

[189] A.26.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hüsn içün ben beni çaldırdım o mâhı zülfe
Sakın *Allâh'ı seversen* seni Billâhi çalar[190]

* *

Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi hülyâma da mı

.....

Kasemim var severim sâkî[y]i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câma da mı[191]

* *

Rûy-mâl itdim der-i der-gâh-ı şâha *baş eğüb*
Kul olan rahm [u] kerem me'mûl ider hünkârdan[192]

* *

Seni yumşatmadı mı tatlı zebânım ögerek
Basmadım mı seni ben *bagrıma* sonra dögerek

.....

Gel de *başın içün* çok severim işte seni
Togrısı böyle degilse başdan ayaga görerek [193]

* *

Bilemem nerde kalur âhir-i kârım giderek
Besbeter mi olurum âh o yâri severek

.....

Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek gâh egerek

.....

---

190 A.9.

191 A.40.

192 A.29.

193 A.21.

'İşret-i sohbetin isterdi çü Sermest-i fakîr
Nâ'il oldum hele *kıldım belimi şimdi kürek* [194]

* *

Şübhelendin *boyun egmekle* **tekâpûlarıma**
Egriden togrı haber bir seni görmek emelim[195]

* *

Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ırakdır didi *bükdi kulagımı*

.....

İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy
Bükdi belimi **bu sözler** *kırdı ayagımı* [196]

* *

Çalındırdı başımdan 'aklımı **mûy-ı meyân fikri**
Degilse var emîne bir yemîni inceden ince[197]

* *

Tepeler merdümek-i çeşmi şeyh u şâbbı gibi
Döndürir başıma 'âlemleri dolâbı **gibi** [198]

* *

Dil uzatman el çekin **cümle kazâ maglûbdur**
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz[199]

Sermest'in deyimler yönüyle çok zengin bir dili vardır. Yukarıdaki beyitlerde olduğu daha birçok deyim kullanmıştır:

bükdi pençemi	cân virmek
çehre çalman	çekerik nâzını
çeksün âh	derde düşirdi
dile gelmek	dudak burumın

---

194 A.20.

195 A.26.

196 A.43.

197 A.35.

198 A.44.

199 A.16.

el virdi
elden çıkarub
koma elden geleni
oyun kurayım
sürem yüzlerimi
tutmadı söz
yolda kayamam
yüz sürüb

elde tutarsın
ite kurbân olalar
mil çeküb
revâ görmediler
ters döner
yandım elinden
yoldan azar

4) Halk Söyleyişleri

Abdullah Sermest, kimi zaman halk diliyle konuşur, halk gibi hitap şekli oluşturur. Çarşıda, pazarda halkın kullandığı argo sözcükleri rahatlıkla kullanır ve dilini deyimlerle akıcı hale getirir. Bu, onun halk içinde, halk arasında sürekli bulunmasının ve onlara hitap etmesinin bir göstergesidir. Aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi bütün bunlar, Sermest'in üslûbunda samimi bir hava estirir:

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz[200]

* *

Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız biz bir putun kurbânıyuz[201]

* *

Geç köpri başından ne turon altına girme
Dikkatle gözet gör ne hatar içre hatar bu[202]

* *

Müşkil imiş müşkil olur yâr amân
'Âşık olub pîri seve nev-civân
Sînesine çekmede tîr [ü] kemân

---

[200] A.16.

[201] A.16.

[202] A.35.

Böyle olur almaga yâre nişân
Bir kun söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân[203]

* *

Sen cemâline bakub âyînede hayrân olun
Yâ benim gözümle gör sen sana kurbân olun[204]

* *

O sudan var mı haber sâkî işitdin mi *esahh*
Dâ'vet itmiş subhını çâşnî şâmada mı[205]

* *

Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdı beni
Ten-i kânûnumı a'sâblarım teng-i telim[206]

* *

Beni telh-âb-ı firkat birle kandırdın *boyandırdın*
Yeter bu ayrılık artık usandırdın *tayandırdın*[207]

* *

Nasıl kıydın nübüvvetde yanan şem'i *söyündürdün*
Cihânı yıkdı zulmün lâ'netu'l-lâhkâr-ı şânındır[208]

* *

Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îfimi dil [ü] cândan gövündürdün
Beni kan ağladır dâ'im 'adûlarım öğündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn[209]

---

[203] A.33.

[204] A.19.

[205] A.40.

[206] A.26.

[207] A.18.

[208] A.8.

[209] A.34.

* *

Çıkmaz cebel-i 'izzete her *topuğı kıllı*
N'eylerim kudretde öz 'ammusı misilli
Yarın görirüz hâlini ey *puşt* 'amelli
Mahşerde sana yüz *yelelelli* yüz 'alelelli
Ey zâhid-i destârı büyük turfa sakallı
Merdân-ı Hudâyı ne bilür her *dibi yelli*
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i Hudâyuz
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i 'Abâyuz
Gayret-keş-i evlâd-ı 'Alî Âl-i Rızâyuz
Zu'munca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh bilür kim süfehâdır sulehâyuz
'İlm [ü] 'amelin mezheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Her dem dem-i ber-dûşun ile lâşe gidersin
Nefsince olan maslahatı hoşca sizersin
Güftâre gelünse hem okur hem de yazarsın
Kur'ân [u] ahâdîs ile çok hîle düzersin
Bu râh-ı şerî'at diyerek yoldan azarsın
Vel-hâsılı çârşûy-ı müzâvirde bâzârsın
Hem zâhidi [hem] hâcı hâce hem *'alelelli*
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh ile seccâdede vird itmeği cak cak
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine *'av 'âvî köpekler*
Altun [u] gümüş cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî gibi baldırı *fincânî göbekler*
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler
Çün hıkdı hasedi bî-dîn idüb sizi temelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

Dervîşe yarın havf u hatar yok dahi ekdâr
Merdân-ı İlâhî yüzine secdeleri var
Vechinde bugün eylemeyen hazreti ikrâr
Olmaz mı yarın işleri hep âh ile hep zâr
Şeytân-ı la'în oldı iden Âdemi inkâr
'İlmi 'amelin bunca yılın oldu mı der-kâr
Sermest sözini anlamadın hey Karataglı
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli* [210]

[210] A.49-50.

III. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNDE DİN ve TASAVVUF

I-DİN

Abdullah Sermest'in Divanında din ile ilgili itikat, ibadet ve ahlak hükümleri miktar olarak önemli yer tutar. Yalnız bu hükümleri, tasavvuf açısından yorumlamak mümkündür. Dinî kavramları içine alan örnekleri incelersek bu daha iyi anlaşılacaktır.

a) İtikat

1- Allah

"**Allah**" kavramı Abdullah Sermest'te "**Allah, Rabb, Samed, Hâlık, Hâlık-ı Bârî, Hakk, Hudâ, Rahmeten-li'l-âlemîn**" kelime ve kelime gruplarıyla ifade edilir. Padişah kelimesi de Sermest'te mecazen "**Allah**"ı ifade eder:

La'neti kıldı *Hudâ* **zâlime bunlar ezlem**
N[e] ola ahvâl o itlerin *Allâh*-**ü-a'lem**
Bir içim suyı revâ görmedi cümle el'em
Âl [ü] Evlâd-ı Resûle ne belâyı etlem
Al kanıyla kazâ kıldı kızıl hazrâyı[211]

* *

Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i *Hudâ* **yuz**
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i 'Abâyuz
Gayret-keş-i evlâd-ı 'Alî Âl-i Rızâyuz
Zu'munca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh **bilür kim süfehâdır sulehâyuz**
'İlm [ü] 'amelin mezheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

.....

---

[211] A.49.

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-*Rabb* hüve'l-*Hakk*
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh ile seccâdede vird itmegi cak cak
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[212]

* *

Mâcerâmız *Kâdıyyü'-l-hâcât* a kalsun mı ne din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola[213]

* *

Ey *pâd-şeh* -i arz u semâ hükm senindir
Fermânberin ins ü melek ehl-i harem hem[214]

* *

Yumşadır âh [u] enînim seni bir gün ey put
İn-şâ'-*allâh* ile dinle 'alim'allâhımızı[215]

2- Melekler ve Şeytan

Abdullah Sermest, "**Melek**" kavramı için "**melek, melâik**" kelimelerini kullanır. Ayrıca büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyamete kadar Babil'de bir kuyuya atılan "Harut ve Marut" adlı meleklerden de bahseder.

Ey püser olmuş beşer görmüş *melâ'ikler* seni
N'eyledi *Hârûtı Mârûtı* bu fennden rûzigâr[216]

---

212 A.49.50.

213 A.36.

214 A.28.

215 A.43.

216 A.10.

Sermest, bir başka şiirinde "Harut ve Marut"tan bahsederken yaptığı buzağıya Hz Musa'nın ümmetinin tapınmalarını sağlayan Sâmirî'den de söz eder:

Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârût[i]le Mârût
Ol üçlere üstâd dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat[217]

Sevgilinin yüzünün güzelliğine takatinin olmadığını mübâlağalı olarak gösterebilmek için **"melek"** kavramını kullanır ve Harut ve Marut adlı meleklere telmih yapmak için Bâbil kuyusundan söz eder:

Ger *melek* **olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim**
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun[218]

Azap meleği zebânîden korkar ve pîrinden yardım ister:

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdığı demde zebânîler girîbânım hemân
Çağıram rahm kıl pîrim efendim el-amân[219]

Şeytan kelimesi divanda üç yerde geçer. Sermest, Karadağlı denilen sevmediği kişiye yazdığı hicviyyede Adem Peygamberi inkar eden Şeytan'ı lânetli olarak gösterir:

.....
Şeytân-ı la'în **oldı iden Âdem'i inkâr**
'İlmi 'amelin bunca yılın oldu mı der-kâr

---

217 A.4.

218 A.31.

219 A.74.

Sermest sözini anlamadın hey Karatağlı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[220]

Bir başka şiirinde bir mürşide bağlanmayan kişinin Şeytan, bağlanan kişinin ise sultan olacağını söyler:

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur *Şeytân* **olur**

Ey hoş ol mürşid ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın 'âlemlere sultân olur[221]

Şeytan'ın ebedî mekanı onun Ehl-i Beyt için yazdığı gazelde şöyle belirtilir:

Didi ol cedd-i a'lâsı emânet Ehl-i Beyt'im hâ
Hıyânet yeri *Şeytân* **'ın muhalled nâr mekânındır**[222]

3- Peygamberler

Abdullah Sermest'in şiirlerinde **"peygamber"** kavramı **"nebî, resûl, peygamber"** kelimeleriyle ifade edilir. Peygamberler kendi has isimleriyle ve sıfatlarıyla şiirlerinde mühim yer tutar. Büyük peygamberlerden Hz. Âdem, Hz. Yakup, Hz. Süleyman, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Îsa, Hz. Hızır, Hz. Lokman, Hz. Nuh ve son peygamber Hz. Muhammed'in adları muhtelif şiirlerde geçmektedir. Hz. Muhammed'i **"Peygamber, Nebî, Mustafa, Resûl"** sıfatlarıyla; Hz. Îsa, Mesîh, Hz. Yakub ise İsrâ'il namıyla anılır.

---

220 A.50.

221 A.9.

222 A.8.

Sermest, bir şiirinde Hz. Âdem ile Havvâ'nın cennetten kovuluşuna telmih yapar:

Mâcerâ-yı köhnedir tâ *Âdem [ü] Havvâ* ile
Rûz-ı âhir geldi bu fetvâlar imzâlanmadı[223]

Hz Süleyman, mührüyle, Hz. Mûsa "yed-i beyzâ" mucizesiyle, Hz. Îsa şifa vericiliğinden dolayı "Mesîh" lakabıyla, Hz. Yûsuf da kuyuya atılması yönüyle mecazen "Mâh-ı Ken'ân" şeklinde dile getirilir:

Saklarım bâr-ı emânâtın ki tâ bî-dâr idem
Hâba vardım sâhib-i mühr-i *Süleymân* 'ım yeter[224]

* *

Bâbilî sihri gözün vâle-i Sermest'leri
***Yed-i beyzâ* na ulaşmazsa şi'ârı gele mi**[225]

* *

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem *yed-i beyzâ* da zâhir hem *Mûsâ* 'mızdır 'Alî[226]

* *

Vireyim kâşki öleydim o *Mesîhâ* -dem içün
Yetişür cânı hemân mürde-i ecsâdeme mi[227]

* *

Kim arar feyz-i ebed cânımda cânânım bilür
Böyle cânı hazretin cân-ı *Mesîhâ'* sındadır[228]

* *

---

223 A.45.

224 A.8.

225 A.40.

226 A.37.

227 A.47.

228 A.8.

Mâh-ı Ken'ân **'ı düşürse n'ola çâh-ı tab'a**
Çeşm-i insâf ile gel câhile bak câhımızı[229]

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i tanıtırken Hz. Ali'yi **"Murtaza"**, Hz. Muhammed'i **"Mustafa"**, Hz. Hatice'yi **"Hayru'n-Nîsâ"**, Hz Fatıma'yı da **"Zehrâ"** namlarıyla aktarır:

Bir imâmeyn ki mesnedleri müstesnâdır
Murtazâ **babaları ceddleri** *Mustafâ* **'dır**
Nenesi *Hayru'n-Nîsâ* **anaları** *Zehrâ* **'dır**
Top [u] çevgânları Cennet ile Tûbâ'dır
Hâlisî bendeleri kevn [ü] mekân-ârâyı[230]

Son peygamber Hz. Muhammed bazen **"peygamber"** kelimesiyle karşılanır.

Gark-ı hûn eyleyelim mülk-i 'Irâk u Şâm'ı
La'net ol saltanat [u] mülk[e] de subh u şâmı
Almak olmaz kurı da'vâ ile intikâmı
Merd isen terk idegör câh-ı celâl ü kâmı
Tâ ki hoşnûd ola *Peygamber* **ü Dârâ'yı**[231]

Her derde çare bulmakla meşhur olan Lokman Peygamber bir beyitte dert kelimesiyle birlikte kullanılır:

Derdim içre seni sayıklar u arzûlar iken
Seni gördüm bana *Lokmân* **[u] Felâtûn[ı] getürdin**[232]

---

229 A.43.

230 A.49.

231 A.49.

232 A.20.

Hz. Nuh divanda üç yerde geçmektedir. Hepsinde de onun uzun ömrü vurgulanmıştır.

Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i *Nûh* **haşmet-i İskender-i demdir bana**[233]

* *

Sînelere key getür âh[i]le vâvey getür
Na're-i yâ hey getür çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm *Nûh* **ise çeng [ü] def [ü] ney getür**[234]

* *

Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde *Nûh* **ol hemân**
Çeşm-i gîtî bu du'âda görmesün ihmâlimi[235]

Hz. Nuh uzun ömürlü, Hz. Hızır ise ölümsüzdür. Hz. Hızır, "**câvîd-i hayât**" terkibiyle birarada kullanılır:

Hızır **nûş itmese Sermest'in elinden tolu câm**
Nice bulurdı o *câvîd-i hayât* **[ı] ebedî**[236]

4- Âhiret

Abdullah Sermest'in divanında âhiret gününün unsurlarıyla ilgili kavramlar önemli yer tutar. Âhiret kavramı, "**ukbâ, mülk-i bekâ, rûz-ı âhir, kıyâmet, subh-ı kıyâmet, kabr, mahşer, Sırat, mîzân, defter, sencû, Kevser, hûr, Cennet, Cennet-i Adn, dûzah, âteş-i dûzah, nâr-ı dûzah, nâr, tamu**" gibi kelimelerle işlenir.

---

233 A.1.

234 A.13.

235 A.41.

236 A.51.

Abdullah Sermest, her tasavvuf erbabı gibi kabir, mahşer, mîzân, sırat ve zebânîlerden kolayca kurtuluş için pîrden şefaat diler:

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabr **de** *mahşer* **de** *mîzân* **da,** *sırât* **da her zamân**
Tutdığı demde *zebânî* **ler girîbânım hemân**
Çağıram rahm kıl pîrim efendim el-amân
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[237]

Cennet ve Cehennem Sermest için aşktan sonra gelir ve bu anlayışı, onu en büyük mutasavvıf şairlerden biri olan Yunus Emre'ye yaklaştırır:

Dem bu dem meclis bu meclis öyle Sermest ol ki tâ
Bilme her ne hâl ise *dûzah* **mı** *Cennet* **bâgı mı**[238]

* *

Cennet-i 'Adn **'e girüb âh seni görmez isem**
Bâtını zâhiri nûr olsa da nârı gide mi

Neş'e-i nîm-nigâhın Sermest'i min-ba'd
Bâde-i *Kevser* **'e salmazsa humârı gide mi**[239]

Sevgiliden ayrılık onun için kıyâmet günü ve cehennem ateşi gibidir:

'Ömri sensiz geçe ol 'ömri 'ömürden sayamam
Âteş-i dûzah **a ben nûr [u] ziyâ[lı] diyemem**[240]

* *

---

[237] C.74.

[238] A.43.

[239] A.41.

[240] A.29.

Sensiz âyâ *subh-ı kıyâmet* **bana**
Şâm-ı garîbân-ı cihân oldı gel[241]

* *

Vasf-ı *nâr-ı dûzah* **ı vâ'izler itmiş görmemiş**
Bilmemişler yâr ne vuslat ne nâr-ı firkati[242]

Ebedî memleket âhirettedir:

'Âlem-i 'ukbâ **daki** *mülk-i bekâ* **yı bildiniz**
Bizler içün bir bekâdır kim biz andan fânîyüz[243]

5- Kazâ ve Kader- Hayır ve Şer

Abdullah Sermest **"hayr, şer, baht, baht-ı siyâhî, baht-ı yâver, bed-baht, tâli'"** gibi kelimelerle kaza ve kadere bakış açılarını hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine ait inançlarını belirtir. Kader anlayışını ortaya koyarken "kadere teslim olmanın yanlışlığını, irâde-i cüz'iyyenin kabullenilmesi gerektiğini, ancak kaza ve kadere karşı gelmenin de yanlış olduğunu" söyler.

Kader **in böyle diyüb yâr savışdırma beni**
Burak ol bahsi uzun şimdi *kazâ [vü] kader* **imden**[244]

* *

'Aşkı Sermest-i *kazâ [vü] kader* **i taşlama kim**
Çü gil-i hamr-i ezel birle kurulmuş temelim[245]

---

241 A.24.

242 A.45.

243 A.16.

244 A.32.

245 A.26.

Hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine dair ayete uygun bir anlayışla gönle şöyle seslenmektedir:

Dâ'im ağlarsın gönül gel gâh ağla gâh gül
Râh-ı 'aşk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâ'dan *hayr u şerr* [246]

b) İbadet

Abdullah Sermest, **"ibâdet, tâat, ibâd, zühd, zühhâd"** kelimelerini ibadet kavramı için kullanır. Ona göre ibadetin ruhuna ermeyen, bir aydınlatıcıya bağlanmayan, ibadete giden yolda olmayan kişi gerçekte ibadet yapmamış olur, hatta merdûd (dinden dönmüş), Şeytan olur.

Olmasa hem sohbeti bir mürşid-i deryâ dilin
Gark-ı deryâ-yı Fırat olsa yine 'atşân olur

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur[247]

Rind-zahid çatışması onun şiirlerinde de göze çarpar. Zahid kelimesi onda her zaman manadan yoksun zahire göre amel eden bir insanı canlandırır. Sermest ile zahid sık sık karşılaştırılır:

Yolda *zâhid* **leri gördüm develerden düşmüş**
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık

---

[246] A.13.

[247] A.9.

Düşmede kalkmada gel yolda bu *Sermest* **'e bakın**
Eli ayağı kırılmış turamaz başı yarık[248]

* *

Gördümdi seni dün harem-i Ka'be'de *zâhid*
Sermest **bugün hayrola deyri vatan itdin**[249]

1- Namaz

Abdullah Sermest namaz kelimesini sadece bir beyitte kullanır, ancak namaz kavramını çağrıştıran "**tesbih, vird, seccâde, secde, secde-geh, kıble, kıyam**" kelimeleri de onun birkaç beyitinde geçer:

Câmi'-i hüsn-i *namâz* **a niyetim vardı gidem**
Yine dökmüş mey[i] o hırka [vü] seccâdeme mi[250]

* *

Dervîşe yarın havf u hatar yok dahî ekdâr
Merdân-ı ilâhî yüzine *secde* **leri var**[251]

* *

Ol kıble-i hâcât kaşı cân benimdir
Hem *secde-geh* **im emr ü kıyâmına duram hem**[252]

Kulluk Sermest'e göre sadece seccadede tesbih ile vird etmek değildir:

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh **ile** *seccâde* **de** *vird* **itmegi cak cak**
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak

---

248 A.18.

249 A.22.

250 A.47.

251 A.50.

252 A.28.

Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[253]

2- Oruç

Sermest, oruç kavramını **"orûc, savm"** kelimeleriyle karşılar. Yine oruca ait imsak vaktini savm sözcüğüyle birlikte zikreder:

Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm **içün zemîni inceden ince**[254]

Sermest, sevgilinin hilâl kaşından bahsederken hilâli görüp oruca başlanılmasının ve orucun sona erdirilmesinin vakti ile ilgili dinî emri de hatırlatmış olur:

Savm-ı **sivâ çünki** hilâl **kaşın**
Mes'elesi şekk [ü] gümân oldı gel[255]

Oruç kelimesi sadece bir beyitte geçer. Bu beyitte oruç tutanlar **sâimîn** kelimesiyle karşılanmıştır. Sevgilinin dudağının şerbeti oruç bozucudur:

Şerbet-i la'l-i lebin koymaz *orûc* **zâhidleri**
Ters döner gördükde 'akl-ı 'ayn-ı sâbirîn(sâimîn) **seni**[256]

---

[253] A.50.

[254] A.35.

[255] A.24.

[256] A.39.

3- Hac, Zekat

Abdullah Sermest *hac* kelimesini *Ka'be* kelimesiyle birlikte kullanır. O sevgilinin yüzünü edebiyatımızda sıkça yapılan bir teşbihle *Ka'be*'ye benzetmiş, sevgilinin yüzüne karşı yapılan tavafın *büyük hac* olduğunu belirtmiştir:

Ka'be **-i hüsne delîl oldı gözin hem de lüsûs**
Geh mübâh gâh harâm bâde-i gül-fâm kılan

Hacc-ı ekber **yüzin ey kûy-ı mükerrem-***Ka'be*
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan[257]

Zekat kelimesini sadece bir beyitte kullanır. Ona göre derviş fakirdir. Zenginlerin vermesi farz olan zekat dervişin hakkıdır, dervişin bu hakkını koruması gereklidir:

Dervîş idi lâyık virilen hüsn-i *zekâta*
Dervîş hakkın zengine zâyi' niçün itdin[258]

c) Ahlâk

Abdullah Sermest insan mizacı ve karakteri üzerinde çok durur. Onun şiirlerinde ahlâka ait unsurlar "**süflî nihâd, fesâd, fesâdiyyet, buğz, leîm, 'inâd, süflî, tevâzu', ehl-i hevâ, esîr-i nefs, köpek tıynet, riyâ, bî-riyâ, hased, çeşm-i hüssâd, hâsid, kibr, kin...**" gibi sözcüklerle ifade edilir. Sermest, bazen argoya kaçar, birbiriyle uğraşan ahlâksız insanlara karşı "**köpek tıynet**" ifadesini kullanır. Mey içmekten bahseder, ama bu, dinde haram kılınan içki anlamında değil tasavvufî açıdan ele alınmalıdır.

---

257 A.30.

258 A.21.

1- Buğz, İnat ve fesatlık

Abdullah Sermest, **rûzigâr** kelimesiyle devri, yani dünyayı kasdeder. Dünya onun için bir fesat yuvasıdır. Dünyanın aldatıcılığına karşı dikkatli olunmalıdır. Bütün ahlaksızlıklar ve haksızlıklar ona aittir. Dünya keremli kişilere buğzeder, alçak, aşağılık kişilere de şefkat gösterir, doğru yolda olanlara küfrü ve inadı öğretir, Dünyanın kulları, Ulu yaratanın kullarına hep düşman olmuşlardır. O dünyadır, o dünyadakilerdir, Hz. Ali'nin bile ailesine haksızlık yapan,

Ger hayâl iklîm[i] her *süflî nihâd* **[ı] seyr kıl**
Gör ne mazhardan zuhûr eyler *fesâd* **-ı rûzigâr**

Her kerîme *buğz* **ı var her bir** *le'îm* **e şefkati**
Anlaşılmaz mı sanun mâ-fi-l-fu'âd-ı rûzigâr

Artırır cevr-i *fesâdiyyet* **in Âl-i Haydar'a**
Ohşadıkca dem-be-dem ibn-i ziyâdı rûzigâr

Nerde bâtıl nerde hakk anlar tecâhülden gelür
Ehl-i Hakka öğredir küfri *'inâd* **ı rûzigâr**

Sarsar-ı enfâs-ı *süflî* **den ne gam Hûdîlere**
Ne idübdür kendüden kendüye 'Âd-ı rûzigâr

Bin *tevâzu'* **la dil ehlin aldamaz** *ehl-i hevâ*
Çün 'ibâdullâha düşmândır 'ibâd-ı rûzigâr

.....

Zevk-i dünyâ lâşe üzre birbirin yolmaksa çün
Ol *köpek tıynet* **lere koymaz bu şâd-ı rûzigâr**[259]

* *

---

[259] A.11-12.

Kıldı bu hâdise efkâr [u] 'ukûli ber-bâd
Uymadı kevn-i *fesâd* **ına bunun gibi** *fesâd*
Gebr [ü] Tersâ [vü] Yehûdî'den olurdı imdâd
Bilseler[i]di olacak böyle Âl-i evlâd
Müslimânız diyerek böyle tutub gazâyı[260]

* *

Kurbdür kurb-ı mahabbet bu'ddur *buğz [u] 'inâd*
Mekkeli Rûmî Habeşli Mekkeli Sûdân olur[261]

2- Kibir ve Riyâ-Tevâzu ve Bî-riyâ

Ehl-i safânın safâsının aslında cefâdan geldiğini söylerken *riyâsızlık* gibi güzel bir ahlak unsurundan bahseder:

Ehl-i safâyı *safâ* **ehli bilür** *bî-riyâ*
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana
'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur "Kul Kefâ"[262]

* *

Var nice 'âşıkların ey dil-berim Hâlis gibi
Ey 'aceb *kibr* **in kime yâ kim içün handân olun**[263]

Diğer tekke şâirleri gibi söz tutmayan *riyâkar* sûfîlere kızar:

Mescid [ü] medreseden geç geçeyim ben de deyri
N'ideyim tutmadı söz sûfî *riyâ* **ya alışık**[264]

---

260 A.48.

261 A.9.

262 A.14.

263 A.19.

264 A.18.

3- Hased (Hıkd) ve Kin

Sermest, bir şiirinde zevk ve sefa içerisinde yaşayan insanların halini tasvir eder, uygunsuz davranışlarından bahsederken bir müslümanda bulunmaması gereken haset kelimesini kullanır:

Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine 'av 'âvî köpekler
Altun [u] gümüşi cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî gibi baldırı fincânî göbekler
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler
Çün *hıkdı hasedi* **bî-dîn idüb sizi temelli**
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[265]

Kendisine gelmeyen, yüz vermeyen sevgilinin gelmeye karar vermesini, başkalarına duyduğu kinle yorumlamaya çalışır, sevgili istemediği kişilere karşı kibir gösterir, istediği kişilere de gülücükler gönderir:

Gelmendi bana geldin 'aceb kime *kîn* **itdin**
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen itdin[266]

Kıskanç kişileri *"hüssâd ve hâsid"* sözcükleriyle karşılar ve onların ağızlarının nâ-mahrem ve kokmuş olduğunu söyler:

Mâh-tâb güneşi her dü-serâ togmuş iken
Çeşm-i hüssâd **ı bakar-kör kıla tâbânım evi**[267]

* *

Kendine 'aceb gördi revâ emmegi *hâsid*
Nâ-mahrem olan kokmuş agızla dudagımı[268]

---

[265] A.50.

[266] A.21.

[267] A.46.

[268] A.43.

4- Esîr-i nefs, Bî-edeb ve Hayâsızlık

Degme isti'dâd olan bilmez *esîr-i nefs* **olan**
'Âlem-i insâniyet firkat mi vuslat çagı mı[269]

* *

Virmeden sûfî 'aceb hem în hem anın sana
Bî- edeb **da'vet kılub çün göstürür yanın sana**

Cehlden vaslın diler ammâ *hayâsızlık* **ider**
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana[270]

5- Pend (Nasihat)

Pend **ini pîr-i harâbâtımızın tutmadı ol**
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâma da mı[271]

d) Diğer Dinî Unsurlar

1- Ayetler ve Hadisler

Abdullah Sermest özellikle bir şiirinde sık sık Kur'an'dan ayetler iktibas eder. Bu iktibaslar ayetin bir kısmını almak sûretiyle yapılmıştır. Sermest'in kullandığı bu ayetler tasavvufla ilgilidir. Sermest bazen de **"Allâh'ın ol demesiyle bütün varlığın yaratıldığına"** dair ayete yaptığı telmih gibi sanatlara da baş vurur.

Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emr-i z̲i'l-fenc mi s̲lek *kâf u nûn* [272]

---

[269] A.43

[270] A.1.

[271] A.40.

[272] Âl-i İmrân, 47, 59; Bakara, 117; Meryem, 35; Yâsin, 82; Mü'min, 68

.....

Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî *lâ-yeş'urûn* [273]

İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ *yefterûn*[274]

Çok perîşânım didim yârim didi
İttebi'[275] **fi's-seyri i<u>ş</u>re'l-'âşıkûn**

.....

Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i 'Adni fe'd-hulûn[276]

.....

Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-e'âdî *nâ'imûn*[277]

Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn[278]

Yâ hilâle'l-'ıyd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-*sâ'imûn* [279]

* *

---

[273] Zümer, 25; Yusuf, 15; Kasas, 9

[274] A'râf, 53

[275] Zümer, 55

[276] Tevbe, 72; Beyyine, -8

[277] A'râf, 97

[278] Şu'arâ, 66, 120

[279] Bakara, 183, 184, 185

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi [280] **fenâlandı savışdı**[281]

* *

Emr-i fasbir [282]**'âlem-i bâlâda bükdi pençemi**
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı rûzigâr[283]

* *

Ehl-i safâyı safâ ehli bilür bî-riyâ
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana
'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur *"Kul Kefâ"* [284]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise meyle muganni getür[285]

* *

"Ve'dduhâ" [286] **olsa nikabı rûy-ı** *"Velleyli"* [287] **nedir**
Bu celâlini perdesi lûtfına hoş dâl eylerim[288]

* *

Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin *"ve'd-duhâ ve'l-leyli"* [289]**sin**
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol[290]

* *

Soy libâsı nûr ise *"İnnâ zalemnâ"* [291]**dan dem ur**
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[292]

* *

---

280 Rahmân, 26

281 A.42.

282 *"Onların dediklerine sabret..."* Tâhâ, 30, ayrıca Hûd, 49

283 A.12.

284 *"Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter de..."* Ankebut, 52

285 A.14.

286 *"Kuşluk vaktine andolsun."* Duhâ, 1

287 *"Geceye andolsun."* Duhâ, 2

288 A.28.

289 "Kuşluk vaktine ve geceye andolsun." Duhâ, 1-5

290 A.23.

291 *"...Ey Rabbimiz biz kendimize zulmettik..."* A'raf, 23

292 A.23.

Bugünün keyfini münkir sesi ferdâya komaz
Bir itin *yelhes* idir[293] yâ nehk-ı enker-i harbu[294]

* *

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem *yed-i beyzâ* da[295] zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî[296]

* *

Ol gün almışdım haber çeşm-i siyâhından senin
Gözlerim çün gözleri *mâ-zâg*-ı [297] esrârım gele[298]

* *

Kıtmîr çü *Ashâb-ı Kehf* [299] kılmadılar dûr
Kıtmîrine Kıtmîr menem kelb direm hem[300]

* *

Hacc-ı ekber [301] yüzin ey kûy-ı mükerrem Ka'be
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan[302]

* *

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden *hel-etâ* mızdır[303] 'Alî[304]

* *

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki *hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk* [305]

* *

---

293 "*...Dilini şiddetli bir şekilde sarkıtıp solur...*" A'raf, 176

294 A.35.

295 "*beyaz el*" A'raf, 108; Tâhâ, 22; Şu'arâ, 33; Neml, 12; Kasas, 32

296 A.37.

297 "*...Muhammed'in gözü şaşmadı...*" Necm, 16-18

298 A.36.

299 "*Kehf (mağara) sahipleri*" Kehf, 9-19-20

300 A.28.

301 "*En büyük hac...*" Tevbe, 3

302 A.30.

303 "*Hakikatte (kesin, şüphesiz) geldi.*" İnsan, 1

304 A.37.

305 A.50.; "*O Hak'tır (Allah tek gerçektir.)*" Hac, 6

Erre-i cevr-i habîbim iki *şakk* **itse revâ**
Bile cevrindeki lûtfı[nı] ke-*mâhî* [306] **kalemim**[307]

* *

Ravza-ı *Dârü's-selâm* [308] **kıble-gâh-ı ehl-i 'işk**
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî[309]

* *

Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fe-tebâreke'llâhü zehî ahsen-i sûret [310]
Kıldı kerâmet[311]

Abdullah Sermest, şiirlerinde ayetlere sık sık yer vermesine rağmen hadislere fazla yer vermemiştir.

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr [312]
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî[313]

2- Dua, Yemin

Bir garaz tahtında ikrâh itme gezdirdi felek
Kehlelenmişdir diyü zinhâr köhne şâlimi

İltifât-ı re'fetin küstâh idübdür bendeni
Ey veliyy-i ni'metim artdırma kîl ü kâlimi

---

306 Kamer 1-2

307 A.27.

308 Yunus, 25

309 A.37.

310 Mü'minûn, 12-14

311 A.5.

312 "*Ali 'den başka genç (yiğit er), Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur.*" veya "*Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur.*", bknz. "Mehmet YILMAZ, *EDEBİYATIMIZDA İSLAMÎ KAYNAKLI SÖZLER*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s.100

313 A.37.

Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde Nûh ol hemân
Çeşm-i gîtî bu *du'â* **da görmesün ihmâlimi**[314]

* *

Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir *yemîn* **i inceden ince**[315]

II-TASAVVUF

a) Vahdet-i Vücûd

Abdullah Sermest, birçok şiirinde vahdet-i vücûdu işler. Vahdet-i vücûd ona göre Tanrı'dan başka bir şeyin olmamasıdır. **"Beni benden alub var itmez"** derken bu gerçeği vurgular. "Ene'l-Hakk" tabirini kullanmaz, ama tasavvufta önemli bir unsur olan "fenâ-fi-llâh" kavramını yakalar, kendi zatını Tanrı'yla birleştirir, onda fânî olur:

Bir tende iki cân geçinür **kim bunı gördi**
Ben sen mi seni ben bilemem 'ayn-ı bûn itdin[316]

* * *

Bir dem olmaz vuslatın tâ târ [u] mâr itmez beni
Çün *beni benden alub* **tâ yâr var itmez beni**[317]

İnsanın mayasını, aslını hatırlamasını, gönül mülkünü ebedîleştirmesini, ruhunu bedene esir olmaktan kurtarıp özgür hale getirmesini, Fani olanları görüp onlara takılıp kalmamasını ve benlikten uzaklaşıp onu Tanrı'ya vermesini böylece ebede erip meclise girmesini tavsiye etmektedir. Zaten bunlar yapılmazsa Hakka vasıl olmak çok zordur. Bunları anlayamayan ve

---

[314] A.41.

[315] A.35.

[316] A.21.

[317] A.46.

yapamayan kişilere de kızıp *"Dinle bizi har mısın"* şeklinde uyarıda bulunmaktadır:

Aslını gel yâd kıl mülk-i dili âbâd kıl
Ol yüze feryâd kıl rûhını âzâd kıl
Çeng [ü] def [ü] ney ile dön bana imdâd kıl
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

Fâni[y]i görmez misin benliği virmez misin
Bâkîye irmez misin meclise girmez misin
Dinle bizi har mısın bu demi süzmez misin
.....[318]

Bu dünya fanidir ve fanilerindir. Ebedî mülk ancak ahirettedir. Bizler faniyiz ama Tanrı bizi beka olmak için yarattı. Bir sonraki beyitte de vahdete eriş görüşünü "binlerce putun değil bir putun kurbanı olmak" şeklinde yansıtmaktadır:

'Âlem-i 'ukbâdaki *mülk-i bekâ* **yı bildiniz**
Bizler için bir bekâdır kim biz andan *fânî* **yüz**

.....

Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız *biz bir putun kurbânıyuz* [319]

Gönül kuşu, var olanların aslında fenâ olduğunu görünce buralardan *Ankâ*'nın diyarına kaçtı. Sermest, bu konuda **"Her varı fenâ gördi"** sözüyle Rahmân Sûresinde geçen **"Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir."** âyetine telmih yapar:

---

[318] A.13.

[319] A.16.

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi **fenâlandı savışdı**

Bir tala vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı[320]

1- Vahdet-Kesret

Vahdet-i vücûdla ilgili **"nûr-ı vahdet, Hakka'l-yakîn"** kavramlarını birarada kullanır. Şâh-ı nakş-bend için yazdığı bir na'tta onun vücûdunun vahdet nûru olduğunu söyler. Birinci mısrada yer alan "kaş" kelimesi tasavvufta mihrâbı, yani secde yönünü karşılar:

Kıble-gâh-ı evliyâdır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdetdir **vücûdun Rahmeten-li'l-âlemîn**
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey şehin-şâh-ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i şâhım bende-i Sermest-i şâh[321]

Cananın yüzü Allah'ın tecellîsi yerine kullanılmıştır. Yüzdeki güzellik ilâhî güzelliğin aksinden ibarettir. Saç, âşığı esir eder, perişan eder. Saç kesrettir, kesret âşığın vahdete ulaşmasına bir engeldir:

Vâh *saç* **ın fikrinde 'ömrüm geçdi cânânım yeter**
Bu perîşanlık bana el virdi sultânım yeter

Gerçi isti'dâd yok bende *yüz* **ün fikrindeyim**
'Afvı kıl virme *saç* **ın fikrini cânânım yeter**

---

[320] A.42.

[321] C.75.

Kesret-i mû ya dolaşdı tâze îmânım eli
Ey 'inâyet-sâz tiz kes köhne îmânım yeter[322]

2- Ten-Cism

Şimdi 'âlem bir taraf biz bir taraf yanıyuz
Kevn-i ekvânı ten içre bende-gân-ı cânıyuz[323]

* *

Çün gubâr oldı *ten* im kaldı girîbânımda
Çekemen sıkletimi böyle de ağır bârım[324]

* *

Dehr-i *cism* e sûretâ mâh-ı hazân ol pür-cefâ
Hem-safâ-bahş-ı derûn içre bahâr-ı hem-dem ol[325]

* *

Arz-ı beyzâ tuhm-ı rûhânî diler *cism* in velî
Kimseye mâl olmamış hâlâ ki tapulanmamış[326]

* *

Ten olsa cüdâ senden eyâ şâhım efendim
Cân hasta kıla kulluguna kalbi direm hem[327]

3- Nişan-Bînişan

Ey *nişân-ı bî-nişân* ı bulmaga cehdeyleyen
Al haber dîvâneden Şâhın kenîsâsındadır[328]

b) Bezm-i Elest

Abdullah Sermest, "Bezm-i ezel" terkibiyle ruhların yaratıldığı "Elest meclisi"ni kasteder. Allah ruhları yarattıktan

---

322 A.8.

323 A.16.

324 A.26.

325 A.23.

326 A.23.

327 A.28.

328 A.8.

sonra hepsine "Elestü bi-Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)" diye sordu. Ruhların hepsi "belâ(evet)" diyerek Tanrı'yı tanıdı. Bu vakte Sermest, "Bezm-i ezel" demiştir.

1- Bezm-i Ezel

Bezm-i ezelden bahsederken ilk yaratılan insan olan Âdem Peygamber'i de birlikte ele alır:

Sâkıyâ Sermest-i humar-hâne-i *bezm-i ezel*
Dünki Sermest'dir sana ol 'ayn-ı *Âdem* **'dir bana**[329]

Sermest, kanının ezel bâdesinin tortusuyla yıkandığını, temelinin ise ezel şarabıyla yoğrulmuş kil olduğunu söyler:

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n itme
Bâde-i dürd-i ezel **birle yumuşlar hûnumuz**[330]

* *

'Aşkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü *gil-i hamr-i ezel* **birle kurulmuş temelim**[331]

2- Vatan-Firkat (Hecr, Ayrılık)-Vuslat

Vatan **iklîm-i 'adem hâne-i nistî bize me'men**
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[332]

* *

Vasf-ı nâr-ı dûzahı vâ'izler itmiş görmemiş
Bilmemişler yâr ne *vuslat* **ne nâr-ı** *firkat* **i**[333]

---

329 A.1.

330 A.16.

331 A.26.

332 A.11.

333 A.45.

* *

Vuslat ı *hecr* i gibi *hecr* i de vaslı gibi zor
Mâh-ı endâma biçilmiş keten esbâbı gibi[334]

* *

Ey viren *ayrılıgı* vasldan efzûn hâlet
Fasl-ı *vasl* ında seni görmeye gelmez tâkat[335]

* *

Tepeler *firkat* in endîşesi *vuslat* demini
Râhat-ı leylî görür mi gam-ı eyyâm kılan[336]

* *

Degme isti'dâd olan bilmez esîr-i nefs olan
'Âlem-i insâniyet *firkat* mi *vuslat* çagı mı[337]

* *

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u seyr-i bâgı[338]

c) Merâtib-i Erba'a (Dört Kapı)

İnsan-ı kâmil olmak ve Tanrı'yı hakkıyla tanıyabilmek için geçilmesi gereken dört mertebe vardır. Bunlar şerî'at, tarîkat, ma'rifet ve hakîkattir. Sermest, şerî'atın hükümlerini önce insanın kendinde tatbik etmesi gerektiğini vurgular. Başkaları söz konusu olduğunda kılı kırk yaran, kendisine gelince hemen hükümleri yorumlamaya çalışan kişilere çok kızar. İçinden şerî'ata düşman, dışından taraftar gibi görünenleri münâfıklar safında ele alır:

Gayre *hükm-i şer* 'de her bir kılı kırkar yarar
Kıl okunsa nefsine te'vîle ser-gerdân olur

---

[334] A.44.

[335] A.5.

[336] A.33.

[337] A.43.

[338] A.38.

.....

Görinür *şer'-i şerîfe* **inkıyâd-ı zâhirî**
Bâtını *şer'e* **münâfıklar gibi düşmân olur**[339]

Hz. Ebûbekir gibi Hz. Ali de tarikat büyüğü olarak kabul edilir. Sermest, peygamber efendimizin ilmine Hz. Ali'nin vâris olduğunu söylemiş ve onu hakikat denizi olarak nitelendirmiş. "Öyle ise hakikate ulaşmak için Hz. Ali örnek alınmalıdır." demek ister:

Kulzüm-i bahr-i *hakîkat* **vâris-i 'ilm-i Nebî**
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâ'mızdır 'Alî[340]

Tarikat inancına göre ma'rifet ve hakikate ulaşmak için tarikata girmek, pir elinden tutmak şarttır. Bu anlayışa uygun olarak da Sermest, tarikata girmeyen sadece şeriatla amel eden zahidlerin bütün bütün hüsranda olduklarını söyler ve şaha gelmeyenlerin ah çekmeleri yolunda beddua eder. Kendi tarîkatının ne olduğunu Nakş-bendî kelimesiyle tanıtmaya çalışır. Nakşibendî tarîkatının kurucusu Bahaüddîn Nakşbend'i şah, gavs-ı a'zam, kutb-ı 'âlem ve rindlerin padişahı olarak tanımlar. Ehl-i dil maksadına ulaşacağı doğru yolu onun sayesinde bulmuştur:

Bu makâm **dır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh**
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ*Şâh'a* **rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh**
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togrurâh

Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

---

339 A.9.

340 A.38.

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî bu
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs-ı a'zamkutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind bu
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i *Şâh* ım bende-i Sermest-i Şâh

Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb *der-gâh-ı şâha* buldı dîn îmânda
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i pîr-i harâbât cenâb-ı cânda
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[341]

Sermest, ma'rifet kapısı ile ilgili olan irfan kelimesini kullanır. Cahil kişi etrafına bir bakınsa ona ilim ve irfan öğretecek kişileri görecektir. Bencil yaratılışa sahip kişilere uymayıp pîrin elinden tutan irfana ulaşır, yani ma'rifete ulaşmanın yolu bir tarîkate girmektir. Aşağıdaki örnekte *hum-hâne* terkibini mecazen *"tekke"* anlamında, *pîr-i harâbât* terkibini de *"tarîkat şeyhi"* anlamında kullanmaktadır:

Tab'-ı hod-bîne uyub bulmadı *'irfân* a vüsûl
İtmedi meslek-i merdân-ı harâbâtı kabûl
Almadı sâgarı toğrutmadı hum-hâneye yol
Pendini pîr-i harâbâtımızın tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâmda mı[342]

* *

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] *'irfân* ile açmış hâce dükkânın sana[343]

---

[341] C.74.

[342] A.53.

[343] A.1.

d) Evliya

Abdullah Sermest, evliya kavramı için **"evliyâ, pîr, pîr-i harâbât, pîr-i mugân, şâh, şehin-şân, merd-i merdân, şeyh, mürşid, efendi"** sözcüklerini kullanır. Evliya kişiyi hakîkate ve ma'rifete eriştirir. Riyasızlığı mertliği öğretir. O, aşk memleketinin serveri, Hz. Muhammed yolunun yolcusudur. Dertli âşıkları feyzinden mahrum etmez. Onun varlığını kabul eden kesinlikle îmanı ve dîni kolayca bulur, eteğini tutanın adı mert olur ve alemlere sultan olur. Sermest, pîrin pendini (öğütlerini) tutmayan sûfîlere "eşek sûfî" tabirini kullanır. Gavs-ı A'zam şah-ı Nakş-bend Hazretleri için yazdığı na'tta evliya kavramını sıkça kullanmıştır. O evliyaların en üstünüdür, onun aşkı Sermest'i öyle sarmıştır ki başı kesilse dönmez bu yoldan:

Bu makâm **dır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh**
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ*Şâh* **'a rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh**
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togrurâh
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî **bu**
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs-ı a'zamkutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind **bu**
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derdmend bu
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i *Şâh* **ım bende-i Sermest-i Şâh**

Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb *der-gâh-ı şâha* **buldı dîn îmânda**
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i *pîr-i harâbât* **cenâb-ı cânda**
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Milket-i 'ışkın bugün sensin *efendim* serveri
Evliyâlar ser-firâzı etkıyâlar reh-beri
Eyledin âhı tarîk-ı hazret-i peygam-beri
Kise başım dönmezem sevdâ-yı 'ışkından giri
Rûz [u] şeb evrâd [ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram rahm kıl pîrim *efendim* el-amân
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Kıble-gâh-ı *evliyâ* dır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdetdir vücûdın Rahmeten-li'l-'âlemîn
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey *şehin-şâh* -ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Meşrık-ı şems-i hidâyet muttali'-i nûr-ı Hudâ
Menba'-ı bahr-i kerâmet melce-i ehl-i safâ
Ey *şehin-şâh* -ı *velâyet* kutb-ı dîn-i enbiyâ
Âs-tânındır cemi'-i *evliyâ* ya pîşvâ
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[344]

* *

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur

Ey hoş ol *mürşid* ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın 'âlemlere sultân olur[345]

---

[344] C.74-75.

[345] A.9.

* *

Şeyh ü dervîşi burak mollâ müderris dinleme
Hazret-i *pîr-i mugân* **dan olsa bir imdâd olur**

Ey hoş ol *pîr-i harâbât* **-ı cenâb-ı cân kim**
Bir kemîne bendesi dârına devlet-dâr olur

Göz açub izler gibi ey *şâh* **râhın beklerim**
Na'l-i bendin başım üzre tâc-ı Key-kubât olur[346]

* *

Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin
Komaz baktırmaya var bir emîni inceden ince

Belî *pîr-i mugân* **fâş itmedi râzını her meste**
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince[347]

* *

Düşmede kalkmada bu yolda mürüvvet yetişür
Dinlemez mi *pîrimiz* **na're-i 'avnâhımızı**[348]

* *

Vey *pîr-i harâbât gözüm cânım efendim*
Devletsiz o baş kim der [ü] dîvârına gelmez[349]

Sermest, Farsça yazdığı bir gazelinde şeyh ve dervişlerin sohbetine varmanın çok kolay olduğunu, yalnız Baytaz'ın[350] sohbetine varabilmenin çok zor olduğunu anlatır:

Sohbet-i *şeyh u dervîş* **resîden âsân**
Müşkil ânest ki der sohbet-i Baytâz resî[351]

---

346 A.10.

347 A.35.

348 A.43.

349 A.16.

350 "Baytaz" kelimesi kendi aşireti olan Tazebay'ın farklı söylenişidir. Abdullah Sermest, bu kelimeyi kendi isminin yerine kullanmış.

351 A.47.

e) Teferrüç

Teferrüç ile ilgili İnsan sûresi 1. âyette geçen **"hel etâ"** lafzını kullanır: "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi? (Yani insan üzerinden öyle uzun süreler geçti ki henüz kendisi, anılan bir şey değildi. Topraktan süzüle süzüle, çeşitli merhalelerden geçerek, uzun zamanı aşarak nihayet nutfe (döl suyu, sperma) haline geldi.

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden *hel-etâ* **mızdır**[352] **'Alî**[353]

* *

Sa'd[u]nahsinden geçüb *seyrân* **iden fevk-al-'alâ**
Ey hoş olmaz merd kim yâdında yâd-ı rûzigâr[354]

* *

İstemem *seyr* **-i cihân bâgı kisensizbana zindân**
Elemi derd ü gamı dost ki *seyr* **-i çemenimdir**[355]

* *

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u *seyr* **-i bâgı**[356]

---

352 *"Hakikatte (kesin, şüphesiz) geldi."* İnsan, 1

353 A.37.

354 A.12.

355 A.11.

356 A.38.

NETİCE

Abdullah Sermest'i, menkabevî ve tarihî hayatı, şiirlerinin şekil bakımından incelenmesi ve eserlerinde din ve tasavvuf olmak üzere üç ana bölümde incelemiş bulunuyoruz.

Menkabevî hayatı hakkında geniş bilgilere ulaşamadık. Onunla ilgili olan menkîbeler hayatının belli dönemleriyle ilgili bize ipuçları vermektedir. Bunlardan birisi mürşidi Muhammed Can'ın emriyle yaptığı Bombay gezisidir. Sultan Abdülhamit döneminde meydana gelen Uzakdoğu ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki sıkı diyalog düşünüldüğünde bu bizce üzerinde ayrıca durulması gereken bir konudur.

1819 yılında doğan Abdullah Sermest'in hayatı hep sıkıntıyla geçmiştir. Küçük yaşlarda annesiz ve babasız kalması, akrabalarının olmaması nedeniyle babasının arkadaşları tarafından büyütülmesi, İbrahim Paşa'nın Kilis'i işgalinden sonra onu da Mısır'a asker olarak göndermesi gibi durumlar onun dine ve tasavvufa meylinde bizce önemli etkenlerdir. Tasavvufî terbiyesini Mekke'de Muhammed Can'da gördükten sonra tekrar memleketi Kilis'e gelmiş hep başkaları için yaşamış, kendi mutluluğundan çok çevresindekilerin dünya ve ahiret mutluluğu için çalışmıştır.

Abdullah Sermest, Divan'dan başka önemli iki eser daha vermiştir, fakat bu iki eserin kaybolması nedeniyle haklarında bilgimiz yoktur. Kaybolan eserlerden birisi tıpla, diğeri Sıffin Vakası ile ilgilidir. Divandaki şiirlerin dışında başka şiirlerinin var olduğu bilinmektedir, fakat bunlar da muhtemelen kaybolmuştur. Divan adlı eserinin dört nüshası elimize geçti. Bunlar, Sermest'in halîfeleri tarafından yazdırılmış olup şu an onların torunlarındadır. El yazması olan bu nüshalar arasında farklı bir kaç şiir ve yazım farklılıkları dışında çok önemli farklar yoktur. Bu farklar, dördüncü bölümdeki metin dipnotlarında belirtilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Abdullah Sermest'in şiirlerini şekil bakımından inceledik. Bu bölümde vezin, kafiye, redif, nazım şekilleri, dil ve üslûp özellikleri hakkında bilgilere ulaşmaya çalıştık. Bütün şiirlerinde aruz veznini kullanan Sermest, gazel şairidir. Heceyle yazılmış şiiri hiç yoktur. Şiirleri, en çok **"fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün"** vezniyle yazılmıştır. Ayrıca **"4 mefâ'îlün"** ve **"mef'ûlü, mefâ'îlü, mefâ'îlü, fe'ûlün"** vezinlerini de kullanır. İmale onun şiirlerinde çoktur. Bunun yanısıra vezin hataları da çok olduğu için vezin tespitinde zorlanıldığı zamanlar oldu. Sermest'te tam ve zengin kafiyeye rastlanır. Yarım kafiye yok gibidir. Bilhassa gazellerinde redifin çok bol kullanılması ve bazı fiiller, edatlar ve zamirlerin redif olarak tercih edilmesi de Sermest'in şiirini şekil bakımından niteleyen unsurlardandır. Divanda 96'sı Türkçe, 13'ü Farsça, 1'i Arapça olmak üzere toplam 110 gazel; 1'i Farsça 2 müstezat; 2 muhammes; 3 terci'-i bend; 3 müseddes; 1 müsemmen; 1 Farsça nutuk ile nazm ve müfredlerdir. Ayrıca divanda 1 de Hakî'nin tahmisi vardır. Gazellerin pek çoğu ilâhî bir vecd içinde yazılmış gibidir.

Dil ve üslûp bölümünde, Sermest'teki bugüne göre arkaik kelimelerin pek çoğunu ve bazı eski gramer şekillerini gösterdik. Onun çok kullandığı kelimeleri de konularına göre sıraladık.

Abdullah Sermest'in üslûbu çok hareketli ve çeşitlidir. O, doğrudan doğruya anlatım, delil ve ispat yoluyla anlatım, tahkiye, tasvir, mükâleme, öğüt verme, açıklama gibi anlatım tarzlarının hepsini kullanır. Sermest, Divan Edebiyatı geleneğine uygun bir dil kullanmıştır. Bunun yanısıra yöresel dilden de birçok kelime ve deyime yer vermiştir. Bunlar onun sanatını halka yaklaştıran ve samimileştiren unsurlardır. Onun bazen argoya kadar varan kelimeler kullanması bir bakıma divan geleneğini halka yaklaştırmak olarak yorumlanabilir.

"Çıkmaz cebel-i izzete her topugı kıllı"

şiirinde olduğu gibi onun hitap ettiği çevreyi göz önüne aldığı ve kolay söyleyişlerde bulunduğu açıktır. Bu sebeple onun kullandığı

Arapça ve Farsça kelimeler genellikle halkça da aşina olunmuş kelimelerdir. Şiirlerinde halktan, doğal güzelliklerden, sevgiliden, Allah'tan, peygamberlerden, dört halîfeden bahsetmiş, ama içtenliğini ve coşkunluğunu hiçbir zaman ihmal etmemiştir. Mey, vuslat, firkat, sevgilinin vefasızlığı divan şiiri geleneğine uygun olarak işlenmiştir. XIX. yüzyılda yaşayan Abdullah Sermest, Divan Edebiyatı'na uygun eserini ortaya çıkarırken önündeki çok zengin kaynağı kullanmasını bilmiş, eserini bu zengin kaynağın büyük şairlerinin üslûbu ve eserleri yolunda oluşturmuştur. **Tekrir** sanatını özellikle lirik şiirlerinde kullanır. **Mecaz,** Sermest'in üslûbunda önemli bir yer teşkil eder. O, bir kısım tasavvufî şiirleri mecazlarla kaleme alır. İlk bakışta şiirlerine tasavvufî bir anlam verilmekte zorlanılabilir, ancak mecazlarla yüklü olan tekke edebiyatına ait birtakım mecazlı anahtar sözcükler bilindiği zaman onun tasavvuf şairi olduğu kolayca anlaşılır.

Üçüncü bölümde din ve tasavvuf konularını işledik. Dinin itikat, ibadet ve ahlâka dayanan unsurlarını ayrı ayrı ele aldık. O, dinin zahir kısmıyla amel edip batını unutan zahitlere savaş açmış gibidir. Ahlâk unsurlarından daha çok karakterle ilgili olan kibir, buğz, inat, riya, haset gibi huyları ele alır. Bunlar kâmil bir Müslümanda olmaması gereken özelliklerdir. Olduğu gibi görünmeyen kişi sûfî olamaz. Sermest'te hemen hemen bütün dinî unsurlar tasavvuf gözüyle ele alınmaktadır. Ayet ve hadisler, hep tasavufî açıklamalar çerçevesinde ele alınmıştır. Melek, peygamber, âhiret, kaza ve kader, hayır ve şer, namaz, oruç, hac, zekat gibi dine ait temel bilgiler üslûpla kaynaşmış bir şekilde sunulmuştur. Tasavvufun temeli kabul edilen vahdet-i vücûd Sermest'in şiirlerinde mühim bir yer tutar. **"kâf u nûn"** terkibini kullanarak Kur'andaki **"kün"** emriyle kainatın yaratıldığını belirten ayete telmih yapar. Kainatın yaratılmasıyla vahdetten kesret doğdu, yalnız kesret içinde vahdet, ten içinde can, nişan içinde bînişan gizlendi. **"Dil murgı ... her varı fenâ gördi..."** derken var zannedilen şeylerin aslında fenâ olduğunu söyler, bakî olan sadece benliği vermemiz gereken Tanrı'dır. Vahdet-i vücûd görüşü çerçevesinde bezm-i elest, vatan, firkat, vuslat gibi

kavramları ele alır. Ayrıca merâtib-i erbaa, evliya, teferrüç vb. tasavvuf terimleri şiirlerinde geçer.

Abdullah Sermest'in bir şeyh olması, tasavvufa bizzat dahil olması sebebiyle daha çok mutasavvıf şairlere alâka duyacağı ya da tasavvuf konularını işleyen şairlere daha fazla teveccüh göstereceği muhakkaktır. Abdullah Sermest'te Fuzûlî, Şeyh Galip, Seyyid Nesîmî ve Şeyhî'nin tesirleri görülür. Bunun yanında rindane söyleyişiyle Bakî, şuhluğu ile Nedim ve Divan Edebiyatı'nın ilk ustalarından Necatî Bey'in tesirleri de vardır.

Abdullah Sermest'in tarzının rindane olması ve büyük bir coşkunluk içerir. Tasavvuf, şiirlerinin esasını teşkil eder.

Şairimizde Necati Bey'in sade ve akıcı söyleyişi görülür:

Necati Bey:

Sâkıyâ gönlüm karardı lütf edip bir bûse ver
Kaygılı gönülleri derler şarâb-ı al açar

Abdullah Sermest:

Sâkiyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

beyitlerinde görüldüğü gibi Necati Bey "şarâb-ı al" ile aydınlanmak, Abdullah Sermest de karanlıkta kalmamak için onu kendinden uzak tutmamak derdindedir.

Abdullah Sermest, en zor nazım şekillerinden biri olan müstezatla olan yoğun ilgisini iki tane müstezat yazmakla göstermiştir. Dîvan şairlerinin çok az yazdığı, kimilerinin yazamadığı bu nazım şeklinden Seyyid Nesîmî 4 tane yazmıştır. Bu da bizlere Abdullah Sermest'le Seyyid Nesîmî arasında bağıntı kurmak için bir ipucu verir. Seyyid Nesîmî'nin mutasavvıf

karakteri ve hakîmane söyleyişleri Abdullah Sermest'te de görülür.

A.Sermest:

Ey perçemiyin bir kılına kevn [ü] mekân sarf
'İlm-i dü-cihân endek-i esrârına degmez

S. Nesîmî:

Kevn-i mekândır âyetüm zata gider bidâyetüm
Sen bu nişân ile beni bil ki nişâne sığmazam

A. Sermest:

Kız seni kim gördi 'âşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

S. Nesîmî:

Sûret de âdem oğlu vü ma'nide dîv olan
Oldur ki Hakk'ı tanımamış âşinâ degül

beyitlerinde görüldüğü gibi.

Abdullah Sermest'in Fuzûlî tarzındaki âşıkane şiirlerine de rastlanır:

Su virir her yollara seyl-i sirişk-i hasretim
Kangı yoldan bilmedim ol sevgili yârim gele[357]

* *

Cân u mâlcümlesin[i] kılmış fedâ cânânına
Tâlib-i cânân[bu]dur dirsen yanar giryân olur[358]

---

[357] A.36.

[358] A.9.

Abdullah Sermest'te görülen bir diğer özellik, Nedim gibi şuh bir söyleyiştir:

Geldi ol güzel şehrimize velvele saldı
Gör koca karılar bile mestânelik eyler

Şeyhi dervîşi burak molla müderris dinleme
Hazret-i Pîr-i mugândan olsa bir imdâd olur

Ayrıca Abdullah Sermest'in Divan Edebiyatı'nın en büyük temsilcisi Şeyh Galip'ten etkilendiği de açıktır. Şeyh Galip'ten özellikle coşkunluğu örnek alınmış bentler mevcuttur:

Şeyh Galip:

Tedbîrini terk eyle takdîr Hudâ'nındır
Sen yoksun o benlikler hep vehm ü gümândır
Birdenbire bul aşkı bu tuhfe bulanındır
Devrân olalı devrân erbâb-ı safânındır
Âşıkta keder neyler gam halk-ı cihânındır
Koyma kadehi elden söz pîr-i mugânındır

Abdullah Sermest:

Sînelere key getür âhla vâvey getür
Na're-i yâ hey getür çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

Sonuç olarak bütün bu özelliklerde görüldüğü gibi Abdullah Sermest zengin bir gelenekten bol bol istifâde etmiş, ortaya kendine has bir divan çıkarmıştır. Daha çok rindane ve âşıkane söyleyişleri denemiştir. Şeyh olması sebebiyle ârifane söyleyiş de kendini gösterir. Sanatlı söyleyişten ziyade samimi ve içten bir söyleyişi ve de coşkunluğu göz önünde tutmuştur. Abdullah Sermest'in hakîmane söyleşinin yanında şen-şakrak ve biraz da hiciv barındıran bir söyleyişi vardır. Zamanında yaşayan Karadağlı ünvanlı bir zata yazdığı hiciv buna çok güzel bir

örnektir. Onun Üslûbuna tesir eden önemli âmillerden birisi de yöreselliktir. Aruz veznini kullanan Abdullah Sermest'in de diğer tekke şairlerinde olduğu gibi vezin hataları mevcuttur.

Abdullah Sermest, Kilis'in yetiştirdiği yegâne lirik mutasavvıf şairlerin başında gelir. Eserlerinden "**Divan**" üzerinde yaptığımız bu çalışma ile bunu ortaya koymaya çalıştık. Görüldüğü üzere çıkardığı âlimlerle adını duyuran Kilis, şiir sahasında da Abdullah Sermest gibi güçlü bir simaya sahiptir.

IV. BÖLÜM

DİVAN METNİ

Dîvân-ı Şerîf-i Sultânü'l-muvahhidîn
Kutbü'l-'Ârifîn vü Gavs-ı A'zam
Hazret-i Şâh-ı Hâce-i Abdullah Sermest Hâlis Velî-i Kilisî
Radıyallâhu Te'âlâ Anhu

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

1-GAZEL[359]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Sâkıyâ bir dem tegâfül özge hem gamdır bana
Bâr-gâh-ı fakrda bir bâr-i muhkemdir bana

2 Sâkıyâ mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i Cem'dir bana

3 Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i Nûh haşmet-i İskender-i demdir bana

4 Sâkıyâ 'ömri şitâb eyler mukâbil bi'l-misl
Eylemek bilmek sana bir emr-i a'zamdır bana

5 Sâkıyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

6 Sâkıyâ esb-i 'Irâkı tünd-hûy hûn-rîzdir
Âf-tâb üzre getür çün cism-i şeb-nemdir bana

7 Sâkıyâ dervîşlik mülki 'acâyib mülk imiş
Keşf kıl bu câmda ol mülk mübhemdir bana

8 Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar- ı Kerrârsın
Gizli îmânım sana bu sehv-i secdemdir bana

9 Sâkıyâ Sermest-i humâr-hâne-i bezm-i ezel
Dünki Sermest'dir sana ol 'ayn-ı Âdem'dir bana

---

[359] A.1, B.1, C.1, D.1.

2-GAZEL[360]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Virmeden sûfî 'aceb hem în hem anın sana
Bî-edeb da'vet kılub çün göstürür yanın sana

2 Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider[361]
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana

3 Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'ilm[ü] 'irfân ile açmış hâce dükkânın sana

4 Şükr kim bâ-himmet-i pîr ü harâbât[362] ey dilim
Duhter- i rez kim helâl itmiş bugün kanın sana

5 Gördi Sermest tamâm-ı 'acz-i bî-hâsıl seni
Eyledi pîr ü mugân[363] teslîm-i mey-hânın sana

---

360 A.1-2, B.2, C.2, D.1-2.
361 "ider": " kılar" B.2, C.2.
362 Doğrusu "pîr-i harâbât" olmalı.
363 Doğrusu "Pîr-i mugân" olmalı.

3-GAZEL[364]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Kûy-ı[365] ma'şûka düşerse yolun ey bâd-ı sabâ
Eyleme[366] hâl-i perîşânımı hâ yâd-ı[367] sabâ

2 Zülf-i şeb-bûsı yeter hâlime şâhid o bilür
Tagıdursun tokanub zülf-i gam âzâd-ı sabâ[368]

3 'Işk hâlini götür sâz-ı mugaylân üzre
Tut[369] benimle bu usûl üzre yevmi bâd-ı sabâ

4 Ra'şe-dâr[370] itdi 'anâsır ilini âh-ı dilim
Câm-ı lebrîzini döksün ko yere bâd-ı sabâ

5 Vâdî-yi remed âteşiyem ki[371] Habîb-i Sellem'i
İrdi dün vir bana bu müjde-i dil-şâd-ı sabâ[372]

6 Hâtırım döndi sana bende kalender Sermest
Eylesen de bu kühen-câyda bir ad-ı sabâ[373]

---

364 A.4, B.2, C.2' dedir. D'de yoktur.
365 "Kûy-ı": "Reh-i" B.2, C.2.
366 "Eyleme": "Dime" B.2, C.2.
367 "yâd-ı": "bâd-ı" B.2, C.2.
368 "gam âzâd-ı sabâ": "zülf-i gammâz bâd-ı sabâ" C.2.
369 "Tut": "Dut" B.2, C.2.
370 "Ra'şedâr": "Reş'adâr" B.2, C.2.
371 "Vâdi-yi remed âteşiyem ki": "Dâde-i remed istemeği" B.2, C.2.
372 "İrdi dün dir baña yevm-i şerde dil-şâd-ı Sabâ" B.2, C.2.
373 "bir": "yer" B.2, C.2.

4-FARSÇA GAZEL[374]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Ber-dârem ez-în hestî-i nüh tâk-ı kadem râ
Tâ seyr künem 'âlem-i itlâk-ı 'adem râ

2 Tâ çendî derîn hâne-i vîrâne be-hâbem
Ber-hîzem ü bendem zîn raht-ı hodem râ

3 Ey bülbül-i kudsî tu kücâ bûdî be-fermâ
Yâdem bedân sohbet-i gül-zâr-ı kadem râ

4 Mey deh ki ze-hod mîşevem bâ-haber âyem
Bâ kıssa-ı ân âmede tâ bâzî şodem râ

5 Âhen-dil-i ân kâtil bîn ba'de ze-katlem
Ber nakş-ı hodem mîzened ân tîg-ı dûdem râ

6 Yâ rûy-ı 'arafnâk tu der hâne neyâyî
Ân dil be-cihân serd hemîn suhte-dem râ

7 Köhne rakamî emr u nehy ber taraf üftâd
Ez saltanat-ı hüsn firüstâde rakam râ

8 Nakşî heme bi-girift-i ezel kilk-i velîkin
Nâmî tu bîrûn âmede be-şikest kalem râ

9 Bî bendegî ki devlet-i Sermest be-yâyend
Der bezm-i hum-hâne-i ân Hazret-i Cem râ

---

374 A.2, B.2-3, C.2-3, D.2.

5-FARSÇA -MUSAMMAT GAZEL[375]

– – · · – – – – – – · · – – –

1 Ey Kays-ı Leylâ Mecnûn tuyî yâ mâ
Vey Vâmık-ı 'Azrâ meftûn tuyî yâ mâ

2 Mahmûd-ı Ayâzîrâ guftem bâ vezîrâ[376]
Der şâhid-i bâzîrâ meş'ûn tuyî yâ mâ

3 Key şem'âme pervâne der bezm-i dilîrâne
Ey 'âşık-ı cânâne makrûn tuyî yâ mâ

4 Gül reft be târâcî yagmaladı yagmacı
Ey bülbül-i minhâcî mahzûn tuyî yâ mâ

5 Pür kün be sebû bâde çün gitdi 'ömr bâde
Ey hırka-i zühhâde merhûn tuyî yâ mâ

6 Fil-'ışk-ı makâmât ûlâhu garâmât
Yâ ehl-i melâmât mat'ûn tuyî yâ mâ

7 Sermest-i harâbâtem în-est kerâmâtem
Ey zâhid-i ferzânem magbûn tuyî yâ mâ

---

375 A.2, B.3-4, C.3, D.2.
376 "bâ vezîrâ": "bâ yâ vezîrâ" B.3, C.3.

6-FARSÇA GAZEL[377]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Her kes ki nazar mî-küned an sîm-i berem râ
Ez hûn-ı kelû mî-dihed âb-ı teberem râ

2 Der şu'le-i ân hüsn fürû reftem ü güftem
Bâ-dûst ki bâ-şed ki resâned haberem râ

3 'ışkîst ki der kar'a-i dâşt[378] ber âdem
Ze-âvâze-i ân küşt şikest kemerem râ

4 Mey dih ki ze-âlâyiş-i dünyâ çe tevân-göft
Bâ dast ki efsâne çe devr-i[379] kamerem râ

5 Mûyî ki 'iyân kerd nihân hâne külâhî
Bî-dârî çirâ mî-küned ân şûrî şerem râ[380]

6 Sermest künem rıtl dihem göft ki göftem
Meşhûr-ı cihânî ki küned dest-i kerem râ

---

377 A.2-3, B.4, C.3-4, D.2-3.
378 "kar'a-i dâşt": "kar'a-i ân dâşt" B.4, C.3.
379 "devr-i": " rûy-ı" B.4, C.4.
380 "şûrî şerem râ": "şûr serem râ" B.4, C.4

7-FARSÇA GAZEL[381]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Gark-ı âb-ı gayr kerd serişk-i bedenem râ
Der gerden-i har-dîden dürr-i 'adenem râ

2 Göftem ki mîgûyed suhan bî-haberân râ
Hod göftem ü beşenîdem göft şodenem râ

3 Hîçest heme hîç ki hîçest ki hîçes
Bûd în ü ân ve tû nişân u bedenem râ

4 Bâ beydak tâ çîz[382] ze-satranc-ı[383] hayâlî
Der hayretem in fîl-i demânî ze-denem râ

5 Tahsîn kej der sîfte kej şod şeb-i târîde
Ber seng-i siyâh mûrî-i pâyeş[384] dîdenem râ

6 Sermestem ü eznî-şâh[385] be-tahkîk çü hod âver
Ez rûy-ı çemenhâ-yı me'ânî çîdenem râ

---

381 A.4, B.4-5, C.4, D.4.
382 "tâ çîz": "te'hîr" B.4, C.4.
383 "satranc-ı": "şatranc-ı" B.4, C.4.
384 "mûrî-i pâyeş": "mûrî vü pâyeş" B.4, C.4.
385 "eznî-şâh": "ez-neş'e-i" B.5, C.4.

8-FARSÇA GAZEL[386]

·– – – ·– – – ·– – – ·– – –

1 Nazar ber rûy-ı cânân bâ'iş-i hamiyyet-i[387] dil hâ
Perîşânî-i 'âlem ez perîşânî-i kâkül hâ

2 Nemîdânem çihâ rîzed[388] dihân-ı mâ ki mî-âyed
Dem-â-dem nâz-sâzî bî-cihet âvâz-ı kulkul hâ

3 Nişân-ı pâdişâhân sûr[389]-dârân bî bâ kend
Ne men der sîne dârem nakş-ı na'l-i pây-ı Düldül hâ

4 Der în vahşet serâ yenbû'-ı âb-ı şûre vü 'azbem
Ze-eşk-i hasretem ze-âb-ı dihen ez zevk-ı gülmül hâ

5 Çi hîzed ez haddeyhâ gûş-ı hûş râ dihânem nih
Ze-sahn-ı gül-şen-i esrâr beşnev bân ki bülbül hâ

6 Beyâz-ı hüsn-i lâhûtî mu'arrâ ez hatt u hâlet
Eger dîdî ne dîdî dâne-hâ-yı hâl-i fülfül hâ

7 Ze-Sermestî mecâz-ı nâ-hoşihây-ı dimâgat hâst
Vegerne hoş fikr ez yek gülistân-ı hâr-ı gülgül hâ

---

386 A.3, B.5, C.4-5, D.3.
387 "hamiyyet-i": "cem'iyyet-i" B.5, C.4, D.3.
388 "Nedânem nâ-çihâ rinded" B.5, C.4.
389 "sûr": "sûz" B.5, C.4.

9-GAZEL[390]

– – · – · – – – – · – · – –

1 Mâ lezzetü'l-'ayş illâ sohbetü'l-fukarâ
Hümü's-selâtînü ve's-sâdâtü ve'l-ümerâ

2 Feshabhüm ve teeddeb fî mecâlisihim
Ve halli hattake mehmâ kaddemûke verâ

3 Vestagnemi'l-vakte vahzur dâimen ma'ahüm
Va'lem bi'enne'r-rızâ yahtassu min hazrâ

4 Ve lâzimi's-samte illâ in sü'ilte fe-kul
Lâ 'ilme 'indî ve kün bi'l-cehli müstetirâ

5 Ve hatt-ı re'seke ve's-tagfir bilâ sebebin
Ve kum 'alâ kademi'l-insâfi mu'tezirâ

6 Ve râkibü'ş-şeyhâ fî ahvâlihî fe 'asâ[391]
Yerâ 'aleyke min istihsânihî eserâ

7 Ve kaddimi'l-hamde ve'n-hazz 'inde hidmetihî
'Asâhü yerzâ ve hâzir in tekün zaçirâ

8 Ve kul 'abîdeküm evlâ bi safhatiküm
Fe sâmihû ve huzû bi'r-rıfkı yâ ümerâ

9 İhdi'd-tasavvufe min evsâfihim tarafâ
Hüsnü't-teellüfi min hüm râkanî nazarâ

10 Hüm bi't-tefazzuli ev lihâ hüve semtühüm
Fe lâ tahaf dereken min hüm velâ zararâ

11 Fe fî rızâhü rıza'l-Mevlâ ve tâ'atühû
Yerzâ 'aleyke fekün min terkihâ hazerâ

---

390 A.3-4, B.5-6, C.5, D.3-4.

391 B ve C nüshalarında 6. beytin 2. mısra'ı ile 7. beytin 1. mısra'ı yazılmamıştır. Bu nüshalarda beyit şu şekildedir:

Ve râkibü'ş-şeyhâ fî ahvâlihî fe 'asâ
'Asâhü yerzâ ve hâzir in tekün zaçirâ-B.6, C.5.

12 Kavmün kirâmü's-seciyyâ haysü mâ celesû
Yebka'l-mekânü 'alâ âsârihim 'atırâ

13 Minnî erâhüm ve innî lî bi-rü'yetihim
Ev tesme'u'l-üzünü minnî 'anhüm haberâ

14 Men lî ve enne li-mislî enn yurâhimehüm
'Ale'l-mu'ânidi lem elfi bihim kedirâ

15 Sümme's-salâtü ale'l-muhtârı seyyidinâ
Muhammedin hayri men evfâ ve men nezerâ

10-MÜSTEZAT[392]

– – · · – – · · – – · · – –
– – · · – –

1 Peh sende ne hâl var güzelim ammâ ki[393] kıyâfet
'Âlemlere âfet
İnsân mı diyek yoksa melek bu ne 'alâmet
Yâ perî-i tal'at[394]

2 Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârûtla Mârût[395]
Ol üçlere üstâd[396] dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat

3 Çok nazlı güzel gördi gözüm görmedi sen tek
Ey hayret-i 'âlem
Bu nâz ile bu 'işvelerin hep[397] yeni 'âdet
Vey 'âleme hayret

4 Gösterme yeter kâmetini böyle yerişle
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat

5 Bu ne akış bu ne bakış bu kaş[u] göz ne
Bu ne süzülme
Bu ne revîş bu ne durış bu ne nezâket
Saydî-i nezâfet

---

392 A.4-5, B.6-7, C.6, D.4-5.
393 Vezin gereği "ki" bağlacı bulunmamalıdır.
394 "perî-tal'at": "pîr-i tal'at" C.6.
395 "Hârût ile Mârût" B.7, C.6.
396 "üstâd": "üstâz" B.7, C.6.
397 "hep": "heb" B.7, C.6.

6 Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fe-tebâreke'llâhü zehî ahsen-i sûret
Kıldı kerâmet

7 Bu sende kokan başka koku ey gül-i Hâlis
Yok bir[i][398] çiçekde
Hem jâle degil gül yüzünedir dürr-i hikmet[399]
Hârik-ı 'âdet

398 "Yok biri" B.7, C.6, D.5.
399 Vezin gereği "dür-i hikmet" okunabilir.

11-GAZEL[400]

– · – – · · – – · · – – · · –

1 Ey viren ayrılıgı vasldan efzûn hâlet
Fasl-ı vaslında seni görmeye gelmez tâkat

2 Saff-ı ervâhda sen kıble-i cânım oldun
Gördügüm[401] sende melâhat bu mıdır[402] eski melâhat

3 Gitme dirnekde bulunma gir eve dinle beni
Fitneler yat ki yata kopmaya tâ[403] kakma kıyâmet

4 Sen bende kabâhat arama ben diyemem ben
Sevmekde seni sevme kadar var mı kabâhat

5 Hûş-ı yârân ile[404] dil encümen itmişdi 'aceb
Geldi sevdâ-yı saçın didi buyur 'akla selâmet

---

400 A.5, B.7-8, C.6-7, D.5.
401 "Gördiğim"B.7, C.6.
402 Vezin gereği "bu mıdır: bu mı" olmalıdır.
403 Vezin gereği "tâ" bulunmamalıdır.
404 "Hûş-ı yârânla" B.8, C.7, D.5.

12-FARSÇA MÜSTEZAT[405]

– – · · – – · · – – · · – –
– – · · – –

1 În kist ki Sermest be-bâzâr ber-âmed
Ân cân-ı cihânest
Sad bâr fürû reft diger bâr ber-âmed
Tâ hest cihânest

2 Hurşîd der âyîne-i meh kerde nigâhî
Ân nûr be-dîdest
Der[406] devr-i Kamer an meh-i envâr ber-âmed
Bi'nger ki 'iyânest

3 Serdâr şüd ü hem ser ü destâr beyendaht
Der pây-ı harîfân
Rindî ki çü Mansûr berîn dâr ber-âmed
Serdâr-ı cihânest

4 Der kûy-ı harâbât-ı cihân çün güzerî kerd
Ân şâhid-i Sermest
Feryâd ze hum-hâne-i hammâr ber-âmed
Kün kûy-ı mugânest

5 Der âyîne be-numûd cemâl-i vech-i cânânî
Dîdem be-dîde
Ber put kede çün ân put-i 'ayyâr ber-âmed
Hâtem meger ânest

6 'Âlem heme mestend ze yek hum şarâbî
Mâ-nîz çünânem
Endek ne şüd ân bâde vü bisyâr ber-âmed
Sâkîyeş fülânest

7 Ân güfte-i mestâne-i seyyid ki şenîdî
Ez zevk-i be-hâneş
Nakdest ki ez mahzen-i esrâr ber-âmed
An genc-i revânest

---

405 A.6, B.8-9, C.7, D.5-6.
406 "Ez" B.8, C.7.

13-FARSÇA GAZEL[407]

· – – – · – – – · – – – · – – –

1 Ze eşyâ der be Hakk-kerden kesî lâ-şey'-i şey râ dîd
Haber ez bûm gîr ân kıssahâ-yı kasr u kiy râ dîd

2 Ze ehl-i hâne-i sûret-i be cüst ü râh-ı ma'nâ gîr
Be sahrâ-yı selâmet reft âhûhâ-yı hey râ dîd

3 Girîbân çâk dâmen der meyân bâ hande mîgîred
Kesî çün neyistân ez dil esrâr-ı ney râ dîd

4 Meters ez-bâd-ı serdî zâhidî der gül-şen-i bülbül
Ze gayret-cûş zed rindî-i bahâr bîdâr-ı vey râ dîd

5 Bi yâ ger tıynet-i pâkî bi yâ ey tâlib-i yârî
Eger men û ne bâşem lîk çeşm-i rûy-ı vey râ dîd

6 Peyem-gîr u mebâdâ dest[408] u meygîr dâmânem
Ki cân-ı cân küned âmed tâ bî[409] ferhunde peyrâ dîd

7 Cefâ imrûz hoş-ter ez vefâ-yı dehr-i Sermestî
Fürû be güzeşt[410] şîrîn 'âlem-i telhî[411] mey râ dîd

---

407 A.6, B.9, C.8, D.6.
408 "mebâdâ dest": "recâmî best" B.9, C.8.
409 "küned âmed tâ bî": "hâ derdest-i ân" B.9, C.8.
410 "güzeşt": "güzeştî" B.9, C.8.
411 "telhî": "telh" B.9, C.8.

14-GAZEL[412]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Hüsnün çıkub 'âlemlere bir dânelik eyler
Çeşmin dahi zâhidlere mey-hânelik eyler

2 Zâhid[ler] olur rind seni görse çü rindân[413]
Gördükde seni cümlesi dîvânelik eyler

3 Geldi o güzel şehrimize velvele saldı
Gör koca karılar dahi mestânelik eyler

4 Fânûs-ı hayâlimde yanar şem'-i cemâlin
Çün bana perî kızları pervânelik eyler

5 Yandım güzelim sabridemem vazgelebilmem
'Aklım evi de şimdi perî-hânelik eyler

6 Leylî-i zamânım giderek artdı cünûnum
Kergeslere destâr-ı serim[414] lânelik eyler

7 Öldürdü beni gerçi güzel şimdi bu müşkil[415]
Her kadrini bilmezlere cânânelik eyler

8 Hasretle kodı Hâlisi dostı sefer itdi
O vuslatı bu firkate efsânelik eyler

---

412 A.6-7, B.9-10, C.8, D.6.
413 "Zâhidler olur rinde seni görse çü rindân" B.9, C.8, D.6.
414 "serim": "serv" B.10, C.8.
415 "Öldürdi beni gerçi güzel işte bu müşkil" B.10, C.8.

15-GAZEL[416]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Be hey zâlim tamân ol Ehl-i Beyt-i Mustafâ'nındır
Bu[417] dürr [ü] güher-i 'ayn-ı 'Aliyyü'l-Murtazâ'nındır

2 Didi ol cedd-i a'lâsı emânet Ehl-i Beyt'im hâ
Hıyânet yeri Şeytân'ın muhalled nâr mekânındır

3 Nasıl kıydın nübüvvetde yanan şem'i söyündürdün
Cihânı yıkdı zulmün lâ'netu'l-lâh kâr-ı şânındır

4 O dem devrân-ı bed-bahtın murâdını edâ itdin
Yere batsaydı devrânın dileseydi harâbındır

5 Felek bir katre âbın virmedin mazlûma zulm itdin
Revâ mı Ehl-i Beyte bu muhâlif rûzigârındır

6 Hikâyâtı duyan[418] 'âşık olur Sermest düşer bî-hûş
O Sermestlik bu bî-hûşluk muhibb-i hânedânındır

---

416 A.8, B.10, C.9' dadır. D' de ise bu şiir yoktur.
417 "Bu": "O" B.10, C.9.
418 "duyan": "tuyan"B.10, C.9.

16-GAZEL[419]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Nükheti bâd-ı sabâ zülf-i semen-sâdan alur
Yâd-ı kipriklerini[420] 'anber-i sârâdan alur

2 Ser-i kûyunı tavâf itmese geçmez yâ niçün
Bu kemâlâtı sabâ cümle Buhârâ'dan alur

3 Sünbül [ü] nergis [ü] reyhân [u] güli gül yanagı[421]
Başkadır ol ki bilür kokı dil-ârâdan alur

4 Yâr sengîn-dil ise 'âşık âhen-dil olur
Şereri şevkini bu tarz ile[422] hârâdan alur

5 Nerde kaldı haber-i Leylâ hayâl-i 'Azrâ
İsteyen ol haberi Vâmık-ı şeydâdan alur

6 'Azmider kûy-ı dil-ârâya şebin-gâh-ı[423] gönül
Mâhdan meş'ale yâ gâh Süreyyâ'dan alur

7 Fikrime girmez iken girdi elime cânân
Gâh gamdan delilik gâh ferahzâdan alur

8 Vâdî-i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sînâ'dan alur

---

419 A.7, B.11, C.9-10, D.7.
420 "kipriklerini": "kibriklerini" B.11, C.9.
421 " güli gül yanagı": "gül gülyanagınlara" B.11, C.9; "güli gül yanagını" D.7.
422 "tarz ile": "tarzla" B.11, C.9.
423 "şebin-gâh": "şebân-gâh" B.11, C.9.

9 Kayd-ı âhen tutamaz olmasa kâkül bagı
Delimiz hûş alur ammâ kara sevdâdan alur

10 Der-i Sermest'e burakdı mey-i mey-hâne-i[424] cân
Şimdi hep[425] bâde-perest neş'e kenîsâdan[426] alur

---

424 "mey-hâne-i": "mey-hâneyi" B.11, C.10.
425 "hep": "heb" B.11, C.10.
426 "kenîsâdan": "kilîsâdan" B.11, C.10.

17-GAZEL[427]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Kül-han-ı hammâm-ı dil-ber cem' sevdâsındadır
Yüz karasıyla âteş te'ŝîr[428] arasındadır

2 Râm iden teşrîfini vechim sevâdım[429] âteşim
Yoksa basman hâneme pek 'akl verâsındadır

3 Âşiyân-ı zâga dâ'vet kıldıgım 'Ankâsını
İltifât-ı Kâf-ı 'Ankâ 'ilm-i esmâsındadır

4 Pâd-şâh-ı hüsnden deryûze kılmak fi'l-meŝel
Hâr-ı âteş hâne-i hindû[430] temâşâsındadır

5 Hey meded ey lûtf-ı bî-'illet penâh-i 'ârifân
Senden özge agı yok illâ ki karasındadır

6 Kim arar feyz-i ebed cânımda cânânım bilür
Böyle cânı hazretin cân-ı Mesîhâsındadır

7 Ey nişân-ı bî-nişânı bulmaga cehdeyleyen
Al haber dîvâneden Şâhın kenîsâsındadır[431]

8 İşte bu mey-hâne işte[432]deyri işte put
İşte râhib işte mey Sermest-i me'vâsındadır

---

427 A.7-8, B.11-12, C.10, D.7.
428 "te'ŝîr": "te'ŝîri" B.11, C.10.
429 "vechim sevâdım": "vechimiñ sevdâm" C.10.
430 "Hindû": "Hindûy" B.12, C.10.
431 "kenîsâsındadır": "kilîsâsındadır" B.12, C.10.
432 "işte": "işte işte" B.12, D.7. Vezin gereği "işte işte" olmalıdır.

18-GAZEL[433]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Vâh saçın fikrinde 'ömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sultânım yeter

2 Gerçi isti'dâd yok bende yüzün fikrindeyim
'Afvı kıl virme saçın fikrini cânânım yeter

3 Keşret-i mûya dolaşdı tâze îmânım eli[434]
Ey 'inâyet-sâz tiz kes köhne îmânım yeter[435]

4 Merdüm-i çeşmim nişân itdikde hâl-i 'ârızın
Perdeler çeşmimi[436] andan tizce 'isyânım yeter

5 Hâb-ı hargûş-ı girânımı revânım tutmadan
Dâd-ı dâd itdim didim bu cân-ı hüsrânım yeter

6 Saklarım bâr-ı emânâtın ki tâ bî-dâr idem
Hâba vardım sâhib-i mühr-i Süleymân'ım yeter

7 Çün cemâl-i mest-vârın kâkül-i Sermest'iyem
Mâil-i Rûm oldı 'âlem bana Sûdân'ım yeter

---

433 A.8, B.12, C.10-11, D.7-8.
434 "dolaşdı tâze îmânım eli": "tolaşdı tâze îmânım ili" B.12, C.10.
435 " Ey 'inâyet tiz siyâh kes köhne îmânım yeter" B.12, C.10, D.8.
436 "çeşmimi": "cismimi" B.12, C.10.

19-GAZEL [437]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Öyle mecnûnem ki bin 'âkıl bana hayrân olur
Çünki bu şûr-ı cünûn andan bana ihsân olur

2 Bir ciger-dârân-ı 'âlemdir fütüvvetlü dinür
Ol ciger kim âteş-i 'ışkın ile biryân olur

3 Menn [ü] selvâdan[438] geçüb ol kim 'ades fûm istemez
'Akl-ı vîrânı ma'âş-ı 'ışkla 'ümrân olur

4 Cân virüb cân almadadır merd-i meydân-ı cünûn
'Âkılân-ı bed-dilân ancak gulâm-ı cân olur

5 Hestî-i Hayber'de fikri hod-pesendîdir Yehûd
Fâtih-i Hayber gerek bir nefs Müslimân olur

6 Cân u[439] mâl cümlesin[i][440] kılmış fedâ cânânına
Tâlib-i cânân[bu]dur dirsen yanar giryân olur

7 Kîsesinden bir pulı virmez bedenden bir kılı
Yâr içün tâlib budur dirsen güler handân olur

8 Gayre hükm-i şer'de her bir kılı kırkar yarar
Kıl okunsa nefsine te'vîle ser-gerdân olur

9 Bir kulı 'akl-ı ma'âşı biri 'ışkın bendesi
Biri dünyâ ehline 'âkıl biri nâ-dân olur

10 Sâlih tâlih münâfık mü'min [ü] kâfir mi din
Bilmeziz biz kim ne derse[441] âhiri yalan olur

11 Olmasa hem sohbeti bir mürşid-i deryâ dilin

---

437 A.8-9, B.13-14, C.11-12, D.8-9.
438 "selvâ": "selvî" D.8.
439 B.13, C.11' de "u" harfi yoktur.
440 "cümlesin": "cümlesi" C.11.
441 "Bilmeziz kim ne dirsene" C.11.

Gark-ı deryâ-yı Fırat olsa yine 'atşân olur

12 Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur

13 Ey hoş ol mürşid ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın 'âlemlere sultân olur

14 Kurbdür kurb-ı mahabbet bu'ddur bugz [u] 'inâd
Mekkeli Rûmî Habeşli Mekkeli Sûdân olur

15 Kurb-ı zâhir gözleme bilmezler anlar yâd ogul
Kurb-ı bâtın bulmayan çün kâbil-i Ken'ân olur

16 Ehl ider nâ-ehli sevdâ[442] 'akl ehli yâd ider
Bu hükümden Bû-Cehil çün 'ışkdan Selmân olur

17 Görinür şer'-i şerîfe inkıyâd-ı zâhirî
Bâtını şer'e münâfıklar gibi düşmân olur

442 "sevdâ": "sûd" B.14, C.12.

20-GAZEL[443]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Gönlüm elden çıkarub kahkaha-i vâh çalar
Sabâ sarb yerde turub bana yevâh yâhı[444] çalar

2 Oldum âteş-ruh âhen-dil dil-ber delisi[445]
Nâ'lim âteşde gehî nâ'le-i ney-gâh[446] çalar

3 Sürme[y]i gözden alur ya'ni merâm itse o şûh
Küleh-i fakrı kapar hem küleh-i şâh[447] çalar

4 Merdüm-i dîdelerim 'aklını başında mı kor
Nevk-i müjgân[i]le tâ gül-ferî-i mâh[448] çalar

5 Hüsn içün ben beni çaldırdım o mâhı zülfe
Sakın Allâh'ı seversen seni Billâh[449] çalar

6 'Arz-ı cevher-i hâdis gelenin bilmez isen
Seni yazıklar olur boş yere efvâh çalar

7 Cin gibi duhter-i rez oldı çü Sermest'e karîn
Gündüzin çalmaz ise gice seher-gâh[450] çalar

---

443 A.9, B.14, C.12, D.9.
444 "yavâh yâhı": "yavâh yâh" B.14, C.12.
445 "delisi": "delüsi" D.9.
446 "ney-gâhı": "ney-gâh" B.14, C.12, D.9.
447 "şâhı": "şâh" B.14, C.12, D.9.
448 "mâhı": "mâh" B.14, C.12, D.9.
449 "billâhi": "billâh" B.14, C.12, D.9.
450 "seher-gâhı": "seher-gâh" B.14, C.12, D.9.

21-GAZEL[451]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Bâdî-i[452] feyz-i mahabbetle harâb-âbâd olur
Bu gidişle gerçi âhir gerçi bâd-âbâd olur

2 İsterim bed-nâm olam 'âlemde lîkin korkarım
Ol bana bir kaç zamândan sonra hoşca âd olur

3 Merd isen kem-nâm kıl yüz hayf nâmı merdlere
Kem düşüb her meclis-i nâ-merd içinde yâd olur

4 Bî- 'aded gül-zâr-ı gül bülbül cihânda kim görüb
Her fasıl bir gayrı gül bülbül adı îcâd olur

5 İ'tibâr-ı şahsı koy bir bülbül-i gül-zâre gel
Zâg-ı dünyâ cîfe bir fehmeyleyen irşâd olur

6 'Aks-i zülf-i yârdır 'âlem turur mı ber-karâr
Bozulur geh düzülür geh şâd olur nâ-şâd olur

7 Kes ümîdi halkdan gör çık bu dâd-ı[453]zulmden
İşte her mâ-fevki[ne][454] mâ-dûnuna Şeddâd olur

8 Kesb-i nakd-i 'ışk kıl ger[455] müflis-i bî-nûr isen
Mâl ile görman mı[456] alçaklar fülan zâd olur

9 Genc iken bed-hûy-ı nefse çâre kıl meşhûrdur
Güm-reh-dâr[457] oldukca mârın semmi pek müzdâd olur

---

451 A.9-10, B.14-15, C.12-13, D.9-10.
452 "bâdî-i": "bâde-i" C.12.
453 "dâd-ı": "dâr-ı" C.13.
454 "mâfevki": "mâfevkıne" B.15, C.13.
455 "ger": "gel" B.15, C.13.
456 "görmañ mı": "görmeñ mi" B.15, C.13.
457 "Güm-re-dâr" şeklinde okunursa vezne uyar.

10 Bu hayâlât-ı serâbı su sanub her bî-şu'ûr
Koşdılar hâsılları tîz âh[i]le feryâd olur[458]

11 'İlm [ü] 'irfân tâ'at [ü] zühd [ü] salâh ehline di
'Işk [i]le bu kaydlardan kim ana âzâd olur

12 Lâne-i mürg-ı gönül olmazsa târ-ı perçemi
Ârî ârî olur ammâ şi'ri pek bünyâd olur

13 Hân-kâh [u] mescide gitme o çıkmaz yollara
İşte râh-ı mey-kede her kimde isti'dâd olur

14 Şeyh ü[459]dervîşi burak mollâ[460]müderris dinleme
Hazret-i pîr-i mugândan olsa bir imdâd olur

15 Ey hoş ol pîr ü harâbât-ı[461] cenâb-ı cân kim
Bir kemîne bendesi dârına devlet-dâr olur

16 Göz açub izler gibi ey şâh râhın beklerim
Na'l-i bendin başım üzre tâc-ı Key-kubâd olur

17 Ebr-ı lûtfun katre bahşı âhir-i kâr olmasa
Pâk olur Sermest olur mahmûr olur ber-bâd olur[462]

---

458 "Koşdılar hâsıllarını âh ile feryâd olur" B.15; "Koşdılar hâsıllarını tiz âh ile feryâd olur" C.13.
459 B.15' de ve C.13' de "ü" yoktur, D.10' da ise "şeyhi dervîşi" şeklindedir.
460 "mollâ": "monlâ" B.15, D.10.
461 Doğrusu "pîr-i harâbât" olmalı.
462 "ber-bâd olur": "âbâd olur" B.15, C.13.

22-GAZEL[463]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Şöyle kim kıldı cüdâ bir cân[ı] tenden rûzigâr
Âh kim ol gün seni ayırdı benden rûzigâr

2 Gejd-i[464] fasl-ı yârîden[465] düşdi küdûret gönlüme
Vâh kim irmezse eger[466] vasl-ı cânibinden rûzigâr

3 Gündüzüm şimdi hayâliyle gicem düşle geçer
Kâmını aldı 'aceb benden mi senden rûzigâr

4 Fâş kıldı râzımı göz yaşı ciger acısı[467]
Yâr vaslından dönüb yâ firkatinden rûzigâr

5 Ey püser olmuş beşer görmüş melâ'ikler seni
N'eyledi Hârût'ı[468] Mârût'ı bu fennden rûzigâr

6 Merdüm-i dîdem mezâr-ı nûr-ı çeşmindi o dem
Bir belâlı gündi ol günleri kandan rûzigâr

7 Hâk-i kûy-ı dil-berem bir kabza hoşdur gelmese
Bir tarafdan âb [u] âteş bir tarafdan rûzigâr

8 Berg-i tâk-âsâ girîbân-çâk olub yolda düşer
Gelmese Sermest'e sen bâg-ı çemenden rûzigâr

---

463 A.10, B.16, C.13-14, D.10.
464 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
465 "yârîden": "yârdan" B.16, C.13.
466 B.16, C.13, D.10' da "eger" yoktur, Vezin gereği "eger" bulunmamalı.
467 "acısı": "âteşi" B.16, C.13.
468 "Hârût'ı": "Hârût" B.16, C.13.

23-GAZEL[469]

. . – – . . – – . . – – . . – –

1 Gejd-i[470] bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
Gejd-i[471] bâdı didigim bâd degil âh tenimdir

2 Nevbet-i Leylî-i 'Azrâ ile devrân seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile devrân benimdir

3 Gül-şen-i vaslına[472] girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân semenimdir[473]

4 Agladı gördi yamân hâl-i diger günümi yârim
Aglama gördigin ey yâr benim yahşî günimdir

5 Gele bâd-ı seherim bana dil-ârâ tarafından
Nergis sünbül reyhân güli yâsemenimdir

6 İstemem seyr-i cihân bâgı ki[474]sensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

7 Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nîstî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir

8 Gönlümün âteşi çeşm-i ter-i Sermestligimle
Gitmeye 'âr iderim hem geçemem ki vatanımdır

---

469 A.11, B.16-17, C.14, D.10-11.
470 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
471 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
472 "vaslına": "vuslata" C.14.
473 "semenimdir": "temenimdir" B.16, C.14.
474 C.14' de"ki" yoktur.

24-GAZEL[475]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Zîneti gün togdırır gün garbdan sâ'at budur
Fitne-i devrân olur 'âlemlere âfet budur

2 Görmemişdi gözlerim böyle 'alâmetler bugün
Hâzır olmuşdur kıyâmet kopmaga tâmet budur

3 Ol giyindi kisveler göstürmek[476] [i]çün sûre-sûr
Bilmedi 'uşşâka mâtem göstüren[477]kâmet budur

4 Salınur güler gezer pervâsı var mı zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

5 İgnelü sanduka kor sallar vücûd-ı Hâlisi
Bu Fireng-i hüsnde 'uşşâk içün 'âdet budur

---

475 A.11, B.17, C.14-15, D.11..
476 "göstürmek": "göstermek" B.17, C.14.
477 "göstüren": "gösteren" B.17, C.14.

25-GAZEL[478]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Ey gurûr-ı 'âlem-i nâ-bûd yâd-ı rûzigâr
Vey şürûr âgaz-ı encâmı nihâd-ı rûzigâr

2 Ey kafadâr [u] vefâ-dârgürûh-ı eşkıyâ
Vey cefâ-cû-yı sitem-kâr-ı semâd-ı rûzigâr

3 Uslular mecnûn olur dîvâne zincîrin kırar
Fehm olundukda beyâzından sevâd-ı rûzigâr

4 Ger[479] hayâl iklîmher süflî nihâd[ı] seyr kıl
Gör ne mazhardan zuhûr eyler fesâd-ı rûzigâr

5 Her kerîme bugz var her bir le'îme şefkati
Anlaşılmaz mı sanun mâ-fi-l-fu'âd-ı rûzigâr

6 Artırır cevr-i fesâdiyyetin Âl-i Haydar'a
Ohşadıkca dem-be-dem ibn-i ziyâdı rûzigâr

7 Nerde bâtıl nerde hakk anlar tecâhülden gelür
Ehl-i Hakka ögredir küfri[480] 'inâdı rûzigâr

8 Sarsar-ı enfâs-ı süflîden ne gam Hûdîlere
Ne[481]idübdür kendüden kendüye 'Âd-ı rûzigâr

9 Bin tevâzu'la[482] dil ehlin aldamaz ehl-i hevâ
Çün 'ibâd-ullâha düşmândır[483]'ibâd-ı rûzigâr

---

478 A.11-12, B.17-18, C.15-16, D.11-12.
479 "ger": "gel" B.17, C.15.
480 "küfri": "küfrü" B.18, C.15.
481 "Her ne" B.18, C.15.
482 "tevâzu'la": "tevâzugla" C.15, D.11.
483 "düşmânla": "düşmenle" B.18, C.15, D.11.

10 Emr-i fasbir 'âlem-i bâlâda[484] bükdi pençemi
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı[485]rûzigâr

11 Zevk-i dünyâ lâşe üzre birbirin yolmaksa[486] çün
Ol köpek tıynetlere koymaz bu şâd-ı rûzigâr

12 Sa'd[u][487]nahsinden geçüb seyrân iden fevk-al-'alâ
Ey hoş olmaz merd kim yâdında yâd-ı rûzigâr

13 Bâriş-i seng-i havâdiş müdde'â vü şîşe-ten
Vâh ne gaflet kim tayanmazken 'imâd-ı rûzigâr

14 Neydügin 'âlem bilür rûzgâr bilür hem bildigin
Câhile cehli içündür 'inkıyâd-ı rûzigâr

15 Her segi çarşû-yı bâzâr-ı cihân bilmez bunı
Kim revâcı içredir 'ayn-ı kesâd-ı rûzigâr

16 Dil-berim hammâmda ammâ nidem ey kül-hanî
Çeşm-i dil-ber beynine salmış remâd-ı rûzigâr

17 Nakd-i sûret 'âlemi oldı kaçan kim[488] Hâlis diyem
Kalpa kesdi ser-be-ser hâlâ nekkâd-ı[489] rûzigâr

---

484 "bâlâda": "bâlâd" C.15.
485 "ferâd-ı": "Ferhâd-ı" B.18, C.15.
486 "yolmaksa": "bulmaksa" C.15.
487 B.18, C.15' de "Sa'd u" şeklindedir.
488 B.18, C.16, D.12' de "kim" yoktur. Vezin gereği "kim" bulunmamalıdır.
489 "nekâd" şeklinde okunursa vezne uyar.

26-GAZEL[490]

– – · · – – · · – – · – –

1 Yârin sitemi yâdına gelmez mi gelür
'Uşşâk sitem-dâdına gelmez mi gelür

2 Meydâna çıkar hançer-i hun-hârı ile
Üftâdesi berbâdına[491] gelmez mi gelür

3 El minnetü-li'l-'ışk diyen 'âşık ise
Ma'şûkası cellâdına gelmez mi gelür

4 Sayyâd olub her vakit diger çâşt gezer
Cân kuşları sayyâdına gelmez mi gelür

5 Deldirmese öldürse idi tagını[492] o
Şîrîn gam-ı[493] Ferhâdına gelmez mi gelür

---

490 A.12, B.19, C.16, D.12.
491 "berbâdına": "bir yâdına" B.19, C.16.
492 "tâgını": "tâgı" C.16.
493 "gam-ı": "gam u" B.19, C.16.

27-FARSÇA GAZEL[494]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Nebiyy-i Sıddîk Selmân Kâsımest Ca'fer-i Tayfûr
Ki ba'd ez Bü'l-Hasen şüd bu 'Alî vü[495] Yûsufeş Gencûr

2 Ze 'Abdülhâlık âmed 'Ârif Mahmûdîra behreh
Ke zîşân şüd diyâr-ı Mâverâü'n-nehr Kûh-i Tûr

3 'Alî Baba Külâli Nakşibendest 'Alâeddîn
Pes ez Ya'kûb Çarhî Hâce-i Ahrâr şüd meşhûr

4 Muhammed Zâhid Dervîş Muhammed Hâcegî Bâkî
Müceddid 'Urvetü'l-Vüskâ vü Seyfeddîn Seyyid Nûr

5 Habîbu'l-lâh Mazhar Şâh Abdullah Mevlânâ
Ki zîşân reşk-i subh-ı 'ıyd şüd mârâ şeb-i deycûr

---

[494]B.19, C.16, D.12' dedir.A' da ise yoktur.
[495] C.16' da"'Alî vü" yoktur.

28-MÜSEDDES-İ MÜZDEVİC[496]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Âh kim gelmez bana kûy-ı fülânîden geçer
Ey sabâ aglatmadan geçmen beni her bir seher
Başım agrıtdın benim ey nâle-hâ-yı bî-eser
Bu gicem dünki gicemden derdin ile besbeter
Koy yatam bir lahza bâri yat geber artık yeter
Nerde yârin nerde sen nerde sabâ nerde haber

2 Ey akan çeşm-i terimden su mısın yâ dem misin
Tur uyu artık bebeksin göz misin bâdem misin
Merdüm-i dîdem misin ser-hoş mısın bâdem misin
Râz-ı ifşâ-yı derûnı Tâze-bay-zâde'm misin
Görmek istersin fülânı ne deli âdem misin
Nerde câyı nerde câyın nerde yer nerde kamer

3 Tıfl-ı dil sen de bebekler birle kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız[497] ya'ni ki kıldınız 'ilâc
Yâr vaslından şükürler kaldınız cıblâk u ac
Uyma cânım bunlara yüz kerre dirdim "dön de kaç"[498]
Oldı şimdi hâliniz ammâ perîşân-mizâc
Küfr-i zülfi nerde îmân nûrı nerde yâ beşer

4 Lîk sen 'âşık mısın ol hüsn içün şeydâ mısın
Kâf-ı istignâda yoksa tâlib-i 'Ankâ mısın
Hazret-i âşüfte-i mîr-zâ-yı cânân mısın
Ol sana Mevlâ mı[3] yoksa sen ana Mevlâ mısın
Haddini bilmek gerek sen 'âşık-ı rüsvâ mısın
Nerde dügme nerde pistân nerde bel nerde kemer

---

496 A.12-13, B.19-20-21, C.16-17-18, D.12-13.1.
497 "artırdıñız": "arturdıñız" B.20, C.17, D.13.
498 "kaç": "kac" B.20, C.17.
3 "mevlâ mı": "mevlâm" D.13.

5 Dâ'im aglarsın gönül gel gâh agla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâdan hayr u şerr

29-MUSAMMAT-MUHAMMES-İ MÜTEKERRİR[499]

– · – – – · – – – · – – – –

1 Sînelere key **getür** âh[i]le vâvey getür
Na're-i yâ hey **getür** çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

2 Sînedekiler **kanı** sâkî-[y]i meyler kanı[500]
Hüsrev-i Key'ler **kanı** hay ile heyler kanı[501]
'Âbid-i eşyâ kücâ 'âşık-ı şeyler kanı[502]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür[503]
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[504]

3 Koy gözümün **mukbili** mâzî[yi] müstakbeli
Hâle getür gel **müli** tâ öte cân bülbüli
Fursandı[505]fevt eyleme dem ganîmetdir belî
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise turma muganni getür[506]

4 Aslını gel yâd **kıl** mülk-i dili âbâd kıl
Ol yüze feryâd **kıl** rûhını âzâd kıl
Çeng [ü] def [ü] ney ile dön bana imdâd kıl
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise turma muganni getür

---

499 A.13-14, B.21-22-23, C.18-19, D.13-14.
500 "Sînedekiler kanı hay ile heyler kanı" B.21, C.18.
501 "Hüsrev-i Key'ler kanı 'âbid-i eşyâ kücâ" B.21, C.18, D.13.
502 "'Âşık-ı şeyler kanı sâkî amân mey getür" B.21, C.18, D.13.
503 "Bî-gışş bişey getür ' ömrüm NÛh ise" B.21, C.18, D.13.
504 "Çeng def ney getür" B.21, C.18, D.13.
505 "Fursatı" B.21, C.18. Doğrusu "fursatı" olmalı.
506 "Geçdi' ömrüm NÛh ise çeng def ney getür " B.21, C.18.

5 Fânî[y]i **görmez misin** benligi virmez misin[507]
Bâkîye **irmez misin**[508] meclise girmez misin[509]
Dinle bizi **har mısın** bu demi süzmez misin[510]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

6 Aglayu **gelmezseniz** cân ile bilmezseniz
Ölmeden **ölmezseniz** burada hiç[511] olmazsanız
Hayf size hem bize ger bizi bulmazsanız
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

7 Ehl-i safâyı **safâ** ehli bilür bî-riyâ
'Ayn-ı cefâda **safâ** buldun ise gel bana
'Âşık-ı ma'şûk isen[512] virdin olur "Kul Kefâ"
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise meyle muganni getür[513]

8 Âteş-i 'ışka **kızın** izle o yârin izin
Gâh nedir bil **özin** kim tuta deryâ yüzin
Zerre n'ola kim tuta çeşme-i hâver-gözin
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

---

507 "Fânî'i görmez isek benliği virmez misiñ" B.22, C.18.
508 "Bâkî'ye irmez isek " B.22, C.18.
509 "meclise girmez isek " B.22, C.18, D.14.
510 "Diñle bizi har mısıñ bu demi süzmez isek " B.22, C.18, D.14.
511 "burada hiç": "burda av" B.22, C.19, D.14.
512 "'Âşık-ı mâ'şûksan" B.22, C.19, D.14.
513 "Geçdi' ömrüm NÛh ise çeng def ney getür " B.22, C.19, D.14.

9 Şâh-ı **Nakşibendiyem** bende-i Ser-hendîyem
Cân[i]le **Horsendîyem** gayri degil kendiyem[514]
Ayıgı Sermest ider öyle cihân rindiyem[515]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

514 "kendiyem": "kendim" C.19.
515 "rindiyem": "rindim" C.19.

30 -TERCİ'-İ BEND[516]

– · – – – · – – – · –

1 Görse beni dîdesi girvân olur
Âdem ana bakmada hayrân olur
Böyle güzel sevmede 'ünvân olur
Lîk sevenler anı merdân olur
Kalpazanın sevgisi yalan olur
'Âşık olan dostına kurbân olur
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber içün günde yüzbin kan olur

2 'Işkına düş hâh nâ hâh oldum âh
Sana ketân ey yüzi mâh oldum âh
Hâsılı sevdâ-yı siyâh oldum âh
Ney gibi pür âhla vâh oldum âh
Yaramadım yâre tebâh oldum âh
Dâ'vâ-yi 'uşşâka güvâh oldum âh
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

3 Gitdi neyim var[sa] sana kaldı nem
Anı dahi söyle virem ey sanem
Sana perestiş kılan ancak benem
Senden olan fâ'ide çeşmimde nem
Sag sen ol ben senin içün yanem
Sanma bu göz sende iken uslanem
Sanma güzel sevmesi âsan olur
Besmelesi tîg -ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

---

[516] A.14-15, B.23-24, C.19,20-21, D.14-15.

4 Kanlı gelin şimdi anar mı beni
Yârelerim azdı tuyar mı beni
Ya'ni arar gizli[517] sorar mı beni
Yoksa koyub gayri sever mi beni
Yanmış iken bir de yakar mı beni
Sonra yakub şem'a arar mı beni
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

5 Ben çözerim yâremi ben baglarem
Anı hayâlimde gezer aglarem
Cân mı kodı Hâlis-i çeşm-i terem
Ey güzelim hûn perî-peykerem
Vey başımın derdi ecel-pisterem
Senin içün elde döner hançerem
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

517 "gizli": "gizlü" D.15.

31-GAZEL[518]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Bu nûr-ı basar şû'le-i dîdârına degmez
Kör olsun o gözler ki[519] nûrına yâ[520] nârına degmez

2 Ferdâya salar var ise bir şübheli 'ilmi
Ey cehl-i mürekkeb bugün inkârına degmez

3 İnkâr ile ikrârı güzel bir yere sıgmaz
İkrârı eger var ise inkârına degmez

4 Ma'nâyı çevir gel keli[521] evvel ki kel itme
'Âmmîlere söz söyleme güftârına degmez

5 Sâkî çevir ol bâde[yi] başla bu gedâdan
Ayagın öpem ez-çi kerem-kârına degmez

6 Kurbân ola 'âlem sana bu cilvene sâkî
Gerçek bu cihân hamrine humârına degmez

7 Ey perçemiyin bir kılına kevn [ü] mekân sarf
'İlm-i dü-cihân endek-i esrârına degmez

8 Vey pîr-i harâbât[522] gözüm cânım efendim
Devletsiz o baş kim der [ü] dîvârına degmez

9 Biz mest-i mey-i[523] Hazret-i ol şâh-ı 'Alî'yüz[524]
Esrâr-ı 'avâlim[525] dahi efkârına degmez

10 Sermest'lerin şâh[ı] kim ancak sana mahsûs
Lûtfun hemeye şâmil[dir] âzârına degmez

---

518 A.15-16, B.24-25, C.21, D.16.
519 B.24, C.21, D.16'da "ki" yoktur.Vezin gereği "ki" ve "yâ"nın bulunmaması gerekir.
520 Vezin gereği "yâ" bulunmamalıdır.
521 C.31.'de "keli" yoktur.
522 "pîr ü harâbât" B.24, C.21, D.16.
523 "Biz mey-i mest-i mey-i" C.21.
524 "'Alîyüz": "gulâm-ı 'Alîyüz" B.25, C.21.
525 "'avâlim": "'âlem" C.21.

32-GAZEL[526]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Şimdi 'âlem bir taraf biz bir taraf bir yanıyuz
Kevn-i ekvânı ten içre bende-gân-ı cânıyuz

2 Oynama mümkün midir bizlerle ebnâ-yı zamân
Biz gulâm-ı şâhıyuz hem çâker-i sultânıyuz

3 Ey ki bir sultân-ı şâhın kullugın da'vâ kılan
Siz kul[527] kulluksunuz bizler kulı ihsânıyuz

4 'Âlem-i 'ukbâdaki mülk-i bekâyı bildiniz
Bizler içün bir bekâdır kim biz ândan fânîyüz

5 Dil uzatman el çekin cümle kazâ maglûbdır
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz

6 Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız biz bir putun kurbânıyuz

7 Küfr [ü] îmândan egerçi öte düşdi râhımız
Bilmeziz hâlâ kimin Sermest-i ser-gerdânıyuz

---

526 A.16, B.25-26, C.21-22, D.16.
527 "kulu": "kul-ı" B.25, C.21.

33-GAZEL[528]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Togrı mı Ka'be-i hüsnine bu yoldan yönümüz
Günümüz mi gicemiz[529] ya gicemiz mi günümüz

2 Sen işitmen mi bizim na'ra-i mestânemizi
Elem [ü] derdin ile 'arşa ulaşdı ünümüz

3 Gendümi darımı tâhûn-ı sitemde yakdın
Hele bir kerre düşün işe yarar mı unumuz[530]

4 Gelmede 'ışk yolunda her günü[531] günden bed-ter
Bu günüm sorma ki sen yahşî bilürsin dünümüz

5 Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n[532] itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz

---

528 A.16, B.26, C.22, D.16-17.
529 "gicemiz": "gicemiz mi" C.22.
530 "Hele bir kerre de ne işe yarar mı unumuz" B.26, C.22, D.16.
531 "her günü": "güni" B.26, C.22, D.17. Vezin gereği "her" bulunmamalıdır.
532 "ta'n": "'ayb" B.26, C.22..

34-GAZEL[533]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Dün gice böyle midi yâr seninle sözümüz
Düşdük ayâgdan ammâ ki bilürdün özümüz

2 Himmet-i bâd-ı hevâ ile yigitlendi koca
Rûz-ı Nev-rûz gibi tâze ter oldı gözümüz[534]

3 Münkir-i himmet-i Geylânî Horasânî misin
Sakınub gözle ki arslanları yırtar kuzumuz

4 'Âciz-i mûr-ı rehiz gerçi cenâb-ı cânız
Nüh kıbâbı götürür 'arşa kadar omuzumuz

5 Böyle Sermest mey-i 'ayn-ı harâmında helâl
Çün dem-â-dem katılur göz yaşımızla tuzumuz[535]

---

533 A.16,17, B.26-27, C.22, D.17.
534 "gözümüz": "gözimiz" B.26, C.22.
535 "tuzumuz": "duzumuz" B.27, C.22.

35-GAZEL[536]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Bag tutar yer mi[537] dilim yâresi yârim saramaz
Sarsa zülfiyle sarar ol kadar ammâ aramaz

2 Sayd ider tîr-i nigâh ile[538]gezüb tag u taşı[539]
Beni bu derd ile öldürse de avım yaramaz

3 Gönlümün âteşi çeşm-i[540] terime hâk [ü] gubâr
Levm iden münkir olur lîk mukâbil turamaz

4 Derd-i[541] dilden dili olmazsa mü'esser yârin
Velî bî-derdlere olsa da derdim soramaz

5 Kıramaz yâr belâsıyla dilim âh meger
Nazarı gayre belâ özge belâsı kıramaz

6 Tolaşık zülf-i perîşânı hemân şâm [u] seher
Dest-i şeydâsı ana şâne degilse taramaz

7 Hâsılı varını Sermest mukammer tutamaz
Tagıdır düşmenine[542] dostı gibi zâhid viramaz[543]

---

536 A.17, B.27, C.23, D.17.
537 "Bag tutar mı" B.27, C.23.
538 "nigâh ile": "nigâhla" C.23.
539 "tâg u taşı": "tâg: taşı" B.27, C.23, D.17.
540 "çeşm-i"; "çeşm ü" B.27, C.23.
541 "derd-i": "derd ü" B.27, C.23.
542 "düşmenine": "düşmene" B.27, C.23, D.17. Vezin gereği "düşmene" olmalı.
543 "viramaz": "viremez" B.27, C.23.

36-GAZEL[544]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Hayf sâkî kıl ayagıyla münevver câmımız
Sen gibi sâkî olub gamla geçe eyyâmımız

2 Hâlî[545] bir vakit amân gül yüzlü sâkî elde mi
Âhir-i 'ömre yetişsün böyle rûz [u] şâmımız

3 Keyf-i rûyun keyfe hâcet koymaz ey sâkî n'olur
Mey ile "Nûrün 'alâ nûr" hatm ola encâmımız

4 Vir heman sâkî amân ol vakt seyf-i kâtı'ı
Himmetinle bâri gitsün bir nefes âlâmımız

5 Kan içer sanma içersen hûn-i rez hûn-i ciger
Kimseye virmez zarar ya'ni bu hûn-âşâmımız

6 Hâdis olmaz bir nefes bâkî ki sâkî hoş bilin
'Âlem-i fânîde meyden gayrı yok ikrâmımız

7 Olmadan hâk olmasun sen sonra nedâmetler bizim
Böyle sâkî böyle Sermest böyle meyle kâmımız

---

544 A.17, B.27,28, C.23, D.17-18.
545 "Hâl" B.27, C.23.

37-GAZEL[546]

– · – – – · – – – · – – – –

1 Bezl-i cân eyledigim kılmadı bezl-i nâmûs
Ben geçen günlereyim çekmede şimdi efsûs

2 Gör vefâ umdıgımı böyle vefâsız çıkdı
Şimdi ben dost-ı fenâ-dehrden oldum me'yûs

3 Yâreler açdı dudak burdı cigerde sûz ile
Olsa bu yâremi açmazdı bana keskin mûs

4 Böyle bir zulmi 'aceb eyledi mi Dakyânûs
Sırr-ı 'âşık ile ma'şûkı bilür mi deyyûs

546 A.17, B.28, C.23-24, D.18.

38-GAZEL[547]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Mûy-ı efzûnı gözünden çekemez bulmaz ışık
Okurum defterini deyr yine ammâ karışık

2 Mescid [ü][548] medreseden geç geçeyim ben de[549] deyri[550]
N'ideyim tutmadı söz sûfî riyâya alışık

3 Topla gel sen seni oldunsa bana yâr-ı refîk
Böyle sakallı mı[551] olur yolda[552] gidende bu sarık

4 Çıkmadan kendi evinden ne bilin merd işini
Otur evlerde egir sen karılarla çıkrık

5 'Işkınız var mı 'âşık kimdir aranızda disem
Göstürür tıflı cebinden çıkarub işte aşık

6 Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık

7 Düşmede kalkmada gel yolda bu Sermest'e bakın
Eli ayagı kırılmış turamaz[553] başı yarık

---

547 A.18, B.28,29, C.24, D.18.
548 "Mescidi" B.28, C.24.
549 Vezin gereği "de" bağlacı bulunmamalıdır.
550 "deyri": "derî" B.28, C.24.
551 "sakallı mı": "sakkal mı" B.28, C.24. Doğrusu "sakal mı" olmalı.
552 "yolda": "yola" B.28, C.24.
553 "turamaz": "duramaz" B.29, C.24.

39-GAZEL[554]

– – · · – – – – – · · – – –

1 Çıkmış yine sahrâlara şeydâ-yı ayrılık
Tutmuş yine tagı taşı vây vây-ı ayrılık

2 Hâl-i dilin[555] anlatmaya bir mûnis bulamaz
Bir özge belâ 'âşıka tenhâ-yı ayrılık

3 Maksûd olan 'âlemlere yâr ile olmak[556]
Olmazsa yakar 'âlemi hây hây-ı ayrılık

4 Her derde çâre vardır ammâ firâka yok
Bâlâ-yı[557] her belâlandı belâ-yı ayrılık

5 Yârim beni bu hâl ile koydı sefer itdi
İtmez mi beni hem seni rüsvâ-yı ayrılık

6 Sevdâlara saldı beni sevdâ-yı ayrılık
Olmaz mı 'aceb yârda pervâ-yı ayrılık

7 Firkat görüb ayrılıgıma eyledi efgân
Yoldı yüzi veylâ-yı vâveylâ-yı ayrılık

8 Bu derd [ü] gamlar[558] hay hay bükdi belimi
İşte gelecek zannile ferdâ-yı ayrılık

9 İnsâf ile bak Hâlis'e gitmen neler itdi
Yagmaladı her varını yagmâ-yı ayrılık

---

554 A.18, B.29, C.24-25, D.18-19.
555 "hâl u dilin" B.29,C.24.
556 "Maksûd olan 'âlemde belî yâr ile olmak" B.29, C.24. Vezin gereği bu şekilde olmalı.
557 "bâlâ-yı"; "bâlâ" C.24.
558 "Bu derd ü kanlar" B.29, C.25, D.19.

40-GAZEL[559]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Beni telh-âb-ı firkat birle kandırdın boyandırdın
Yeter bu ayrılık artık usandırdın tayandırdın

2 Ümîdi vuslatın hâmı[560]tama' bişmez bilürsem de
N'olur bir kerre baksan bunca yandırdın sulandırdın

3 Samed tesbîhimi kıldı sanem çün fitne-i hüsnün
Meyân-ı şeyhe zünnârı inandırdın kuşandırdın

4 Didim ey mug-beçe çok vir 'alef koy eşek âhura
Eşek sûfîleri böyle boşandırdın kaşandırdın

5 Yine pîr ü mugânın[561] fitnesiyle neyledin sâkî
Der-i sûfî-i Sermest'e yamandırdın bulandırdın

---

559 A.18, B.29-30, C.25, D.19.
560 "hâmı": "hâm u" B.30, C.25.
561 Doğrusu "pîr-i mugânıñ" olmalı.

41-GAZEL[562]

– – · · – – · · – – · · – –

1 'Arz eylesem ahvâlimi sen yâre mi dirsin
Bin çâresi var derdime bî-çâre[563] mi dirsin

2 Hâk olsam o gül vaz[564] mı gelür cevriden ammâ
Bu derdi[565] mezârımda biten hâre mi dirsin

3 Ben çekdigimi arz [u] semâvât[566] da çekmez
Hammâl-ı girân-bârda âvâre mi dirsin

4 Kaş çatub[en][567] agyâr bana kahr ile bakdı
Yokluk demini şimdi sen agyâre mi dirsin

5 Çarşû-yı cihân içre hemân 'ışk[ı]la hüsni
Cânın seven alçakca hırîdâra mı dirsin

6 Kimdir güzel ey âyet-i Hakkdan [ki] utanman[568]
On pâre girân-lâ-şey'e [mi][569] pâre mi dirsin

7 Sermest-i mey-i hazret-i sâkî-[y]i 'ulâyı[570]
Saklarsın anı dârda deyyâre mi dirsin

---

562 A.19, B.30, C.25,-26, D.19.
563 "bî-çâre": "çâre" C.25.
564 "vaz": "zâr" B.30, C.25.
565 "derdi": "derd" C.25.
566 "arz semâvât": "arz u semâvât" B.30, C.25.
567 "çatub": "çatuben" B.30, C.25.
568 "Hakkdan": "Hakkdan ki" D.19. Bu beyit, A nüshasında sayfanın sol üst köşesine sonradan yazılmıştır.
569 "lâ-şey'e": "lâ-şey'e mi" B.30, C.25, D.19.
570 "Sermest'-i mey-i hazret-i şâh-ı gulâm-ı 'Alî" B.30, C.26; "Sermest'-i mey-i hazret-i sâkî-i 'Alî'yi" D.19.

42-GAZEL[571]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Sen cemâline bakub âyînede hayrân olun
Yâ benim gözümle görsen sana kurbân olun

2 Her kime 'arz-ı cemâl itsen anı kurbân iden
Ya'ni 'âlem halkına sen fitne-i devrân olun

3 Girmeyeydim kûyına hiç görmeyeydim rûyunı
Şimdi görsen hâlimi kâfirsen[572] ehl-i îmân olun

4 Anladım virdin hayâlime sıkıldıkca seni
Saklanursun geh hayâlimden dahi biryân olun

5 Çeşme-i vaslından almışdım su ammâ neyleyem
İçdigimde su degil bir âteş-i sûzân olun

6 Bin diken sancur dil-i câna[573] hazân-ı firkatin
Bülbül-i şûrîdene gerçi gül-i handân[574] olun

7 Kanda bendin kanda sen takdîre var mı çâreler
Bir benim tek 'âşık olsan sen ana cânân olun

8 Her ne hâl ise beni sevmişdin itmiştin kabûl
Kim revâ gördi sana dostum diyüb düşmân olun

9 Vâ'deler kıldın yalan çıkdın sevindirdin beni
İtdigin cevr [ü] cefâdan 'âkıbet pişmân olun

10 Var nice 'âşıkların ey dil-berim[575] Hâlis gibi[576]
Ey 'aceb kibrin kime yâ kim içün handân olun

---

571 A.19, B.30-31, C.26, D.19-20.
572 "kâfir sen": "fürseni" B.31, C.26.
573 "dil-i câna": "dil ü câna" B.31, C.26.
574 "gül-i handân": "gül ü handân" B.31, C.26.
575 "dil-berim": "dil-ber" B.31.
576 "gibi": "biri" B.31, C.26.

43-GAZEL[577]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Çeşm-i dünyâ ile görsem yüzüni yârimizin
Nezrim olsun ki virem hem neyi var varımızın

2 Gül-sitânında beni hâr tutarmış o güzel
Ne gamım var ola gül hârı bu gül-zârımızın

3 Geçemem âteş-i sevdâsını agarsa saçı
Gizlüden gizlüye bir âteşi[578] var kârımızın

4 Girih-i zülfi o yârin nice müşkiller açar
'Akdi[579] hallitmede var 'ukdesi zünnârımızın

5 Tagıdır mı yüzine zülfini[580]ol âh-ı seher[581]
Budur ezkâr ile evrâdımız eshârımızın

6 Geçirüb[582] 'ömrimi anınla da[583] olursam esîr
Ki ziyân olmadadır[584] sûdı hemân kârımızın

7 Özge Sermest'le var hâlini bilmez gam anı
Keyf-i esrâr-ı demi bâde-i köknârımızın

---

577 A.19-20, B.31-32, C.26-27, D.20.
578 "âteşi": "âteş" B.31, C.26.
579 "'Akdi": "'ukde" C.26.
580 "zülfini": "zülfi" C.27.
581 "âh-ı seher": "âh u seher" B.32, C.27.
582 "Geçüb" C.27.
583 " 'ömrümi anınla da": " 'ömri anınla bir dem" B.32, C.27.
584 "olmadadır": " olmışdır" B.32, C.27.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

44-GAZEL[585]

· – – – · – – – · – – – · – – –

1 Seninle mâcerâmız tâ-be-mahşer sürmesün dirsen
Yüzün göster[586] bana Haşre bu da'vâ turmasun dirsen

2 Neden dîvâne kıldın sevmedin sevdin beni böyle
Boyun göster[587] beni deşt-i tahayyür yormasun dirsen

3 Saçun gel Ka'be-i hüsnün yolunda topla rahmeyle
Çalub çarpub beni ol zülf-i ejder sormasun dirsen

4 Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller urmasun dirsen

5 Burakma hân-kâh [u] mescide Sermest'i fâş itme
Anı mey-hânelerde sakla kimse görmesün dirsen

---

585 A.20, B.32, C.27, D.20.
586 "göster": "göstür" D.20.
587 "göster": "göstür" D.20.

45-GAZEL[588]

. . – – . . – – . . – – . . – –

1 Merhabâ derdin ile sayru[589]tene hûn[ı] getürdin
Ey hoşâ göstürüb ansız ruh-ı gül-gûn[ı] getürdin

2 Nice yıllar güzelim hastesiyem gözleriyin
Bir tesâdüf ile mi sıhhat-i kânûn[ı] getürdin

3 Derdim içre seni sayıklar u arzûlar iken
Seni gördüm bana Lokmân [u] Felâtûn[ı][590] getürdin

4 Âferîn himmet-i 'ışkım beni mesrûr itdin
Girmeyen hâb [u] hayâlime[591] o hâtûnı[592] getürdin

5 Kimseler sizemesün ey dil dir idim sevdigimi
Dimedin adını ammâ ki didin şunı[593] getürdin

6 Kutlu bahtım mı senin merhametinden mi bugün
Böyle dervîş evine hazne-i Kârûnı getürdin

7 Mey-i keyfiyyeti Sermestligim cümle seninle
Tövbe kırdım seni gördüm mey-i gül-gûnı[594] getürdin

---

588 A.20, B.32-33, C.27,28, D.20-21.
589 "sayru": " sarı" B.32, C.27.
590 "Lokmân Felâtûn":" Lokmân u Felâtûn" B.32, C.27.
591 "h̲âb h̲ayâlime": " h̲âb u h̲ayâlime" B.32, C.27.
592 "h̲âtûnı": " h̲âtûn" B.32, C.27, D.21.
593 "şunı": " şun" D.21.
594 "gül-gûnı": " gül-gûn" D.21.

46-GAZEL[595]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Bilemem nerde kalur âhiri kârım giderek
Besbeter mi olurum âh o yâri severek

2 Her neyim varsa fedâ eylesem olmaz mı sana
Gerek olmaz sana bir nesne söz olsun ne gerek

3 Hâr tutma benim ey yâr agarmış saçımı
Seni râm itmedi mi geçdi zamânım diyerek

4 Pîr ü fânî[596] diyüben tatlı yüzün kılma dirîg
Gel süd üstüne benim yâr-i 'azîzim şeker ek

5 Agladırdı beni derd [ü] elemi[597] gice günüz
Nasıl oldı bana rahmeyledi geldi sekerek

6 Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi[598] seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek geh egerek

7 'İşret-i sohbetin isterdi çü Sermest-i fakîr
Nâ'il oldum hele kıldım belimi şimdi kürek

---

595 A.20, B.33, C.28, D.21.
596 Doğrusu "pîr-i fânî" olmalı.
597 "derd elemi": " derd ü elemi" B.33, C.28.
598 "dil-i nermi": " dil ü nermi" B.33, C.28.

47-GAZEL[599]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Seni yumşatmadı mı tatlı zebânım ögerek
Basmadım mı seni ben bagrıma sonra dögerek

2 Çatladı patladı gördükde rakîb-i münkir
Dün seninle beni birlikde geçirdi sögerek

3 'Ömrden geçdi hayâlinle ne kaldı bilemem
Seni buldum daha[600] çok yanmada cânım gögerek

4 Perîşân eyledi ve-l-hâsıl[ı] hüsnün beni[601] bil
Togrusun söyleyeyim ne egerek ne bügerek

5 Gel de bak başın içün çok severim işte seni
Togrısı böyle degilse başdan ayaga görerek[602]

---

599 A.21, B.33-34, C.28, D.21.
600 "daha": " taha" D.21.
601 "beni": "seni" D.22.
602 "görerek": "görek" B.34, C.28.

48-GAZEL[603]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Ne güzeldir bugün ey şûh salınman durumın[604]
Şimdi bildim hele şükür ele[605] girmiş görümin

2 Başka bir hâlete koymuş seni devrân gördüm[606]
Nerde evvelki günün nerde bugünki kurumın

3 Sevmeseydim seni bir kimse bilür miydi seni
Şimdi her tâ'ifeye bir putı oldun Urum'ın

4 Gün-be-gün virdi sana saltanat-ı hüsn ü gurûr
Cânımı mâlımı artık ne dilersen çurumın

5 Gel bu bâzârı[607] sogutma müşterîyem kızgınını
Pister-i gerden [ü] yüzden[608] kaça her bir sorumın

6 Fahl-i Deccâli burak bint-i 'ineb tapdı sana
Neş'e[y]i hüsnün alur neş'esini her görümin

7 Bilmedim ki[609] bana mı yoksa zer-i Hâlis'e mi
Çehre çalman kimedir nâz ile[610] dudak burumın

---

603 A.23, B.34, C.28-29' dadır, D' de ise yoktur.
604 "durumuñ": "turumuñ" B.34, C.28.
605 "ele": "eyle" B.34, C.28.
606 "gördüm":"görürüm" B.34, C.29.
607 "Gel bozar" B.34, C.29.
608 "Bister-i gerden yüzün" B.34, C.29.
609 "Bilmedim kim" B.34, C.29.
610 "nâz ile": "nâzla" B.34, C.29.

49-GAZEL[611]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Gelmendi bana geldin 'aceb kime kîn itdin
Pejmürde idi hâne-i dervîşi[612] şen itdin

2 Kızdırdı seni ser-zeniş-i münkir-i 'ışkım
Böyle gidişi bu revişi özge fen itdin

3 Bir Hüsrev [ü] Ferhâd [i]ledir[613] şöhret-i Şîrîn
Sen 'âlemi Hüsrev ile pür-kühen itdin

4 Bir nev'i garaz idi gözüm gördi cemâlin
Bir âg gününle[614] temelim kara gün itdin

5 İn'âmını bir gün görirem kahrını bir gün
Bir demde beni câmi'-i lûtf u mihen[615]itdin

6 Mey-hâne gözün mi satanı merdümekidir
Kız çeşm-i harâmîlerini râh-zen itdin

7 Ter-dâmen iden 'âbidi zâhidleri sensin
Fi-l-cümle biri işte bu Sermest'i sen itdin

---

611 A.21, B.34-35, C.29, D.21-22.
612 "dervîşi": "dervîş" B.34, C.29.
613 "Ferhâd'ladır": "Ferhâd iledir" B.35, C.29.
614 "gününle": "günle" C.29.
615 "lutf u mihen": "lutf mihen" D.22.

50-GAZEL[616]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Dîvâne bugün mi beni mecnûn dün itdin
Ay gün yok idi[617] bildiler anı bugün itdin

2 Geçdi günümüz böyle gam [u] derd [ü] elemle[618]
Ândan beri kim gömlegimi zülf-gûn itdin

3 'Uşşâka demi[619] rengim iden ol kef ü pâyı
Agyâra hınnâ[620] reng[621] diyü hoş dügün itdin

4 Ken'ân-ı cemâlin ulusı Mısr-ı necâtı
Ken'ân sen İsrâ'il'i pür-çeşm-i hûn itdin

5 Gizler idim esrârımı ben bana dimezdim
Sen 'âlemi bir şâh [u] gedâ sevdi ün itdin

6 Dervîş idi lâyık virilen hüsn-i zekâta
Dervîş hakkın zengine zâyi' niçün itdin

7 Bir tende iki cân geçinür kim bunı gördi
Ben sen mi seni ben bilemem 'ayn-ı bûn itdin

8 Sermest-i mey-i mey-kede[y]i hem küheni nev
Çün kühne[y]i nev her nevi şimdi kühen itdin

---

616 A.21, B.35, C.29-30, D.22.
617 "yok idi": "yogidi" B.35, C.29.
618 "derd elemle": "derd ü elemle" B.35, C.29.
619 "dem-i": "mey-i" B.35, C.30.
620 "hınâ" şeklinde okunursa vezne uyar.
621 "renk": "rengi" D.22.

51-GAZEL[622]

– – · · – – · · – – · · – –

1 'Işkınla[623] beni âh kuru bir odun[624] itdin
Bâzâr görüşmekde nidâ degmesün itdin

2 İnsâf ki yok eylemeyim yâ nideyim gel
Gör hâlimi dîvâne beni büsbütün itdin

3 Eyyâm-ı ruhı beyzı hevâsıyla geçürdim
'Ömr atını ger vaktimi hep kara gün itdin

4 Koydun mı beni bana gidem bir yola togrı
Her yolları 'ışkınla tolu Farmason itdin

5 Sevdâ-yı saçın herkese bir gûne-belâdır
Hem Kâ'be-i hüsnüne anı reh-nümûn itdin

6 Ya'kûb gözi lâyık olan seyr-i cemâle
Her acı gedâ gözleri seyr-i somûn itdin

7 Hûn-hâr gözi merdümeki çeşm-i Firengi
Da'vâmızı faslitmeye mi komisyon itdin

8 Mey-hâne mi bezm-i ezeli[625] nâm u nişânı
Bî-çûn idi keyfiyyet-i Sermest[i] çûn itdin

---

622 A.21-22, B.36, C.30, D.22-23.
623 "'Aşkıña" D.22.
624 "odun": " otun" B.36, C.30, D.22.
625 "bezm-i ezeli": "bezm ü ezel ü" B.36, C.30.

52-GAZEL [626]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Ey gül gözüme sen gül-zârı[627] diken itdin
Agyâr ile güldün bana sen sû'-i zan itdin

2 Bezdirdi beni çûn har-ı[628] lâ-yefhem-i sûfî
Nâ-cins ile gül-encümen[i][629] der-çemen itdin

3 Hülyâ evine beyt-i hazenden sığınurdum
Sen hâne-i hülyâmda beytü'l-hazen itdin

4 Bir pençe kokı[630] bülbülünem ey gül-i gül-şen
Vaktiyle benimle bu güli zâr[u] şen itdin

5 Kalbimde döner 'aks-i ruh-ı hâver-i mihrin
Ey şems 'acebdir ki kamerden legen itdin

6 Vîrâne kılan burc-ı tenim devr-i kamer mi
Vey cân-ı kamer böyle ketenden mi ten[631] itdin

7 Gördükde beni derdin ile düşmen [ü] dostum[632]
Ahvâl-i perîşânıma aglar gülen itdin

8 Gördümdi seni dün harem-i Ka'be'de zâhid
Sermest bugün hayrola deyri vatan itdin

---

626 A.22, B.36-37, C.30,31, D.23.
627 "gülizârı" şeklinde okunursa vezin düzelir.
628 "hâr-ı": "hâr u" B.36, C.31.
629 C.31'de"gül" yoktur.
630 "Bir niçe tû ki" B.36, C.31; "Bir pençe ko ki" D.23.
631 B.37, C.31'de "ten" yoktur.
632 "düşmen dostum": "düşmen ü dostum" B.27, C.31.

53-GAZEL[633]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Beni şaşurmadı hiç bir tarafın illâ ki belin
Gerçi var ince saçın hem dahi var ince belin

2 Sırr-ı hâl-i hattını 'akl ile[634] ta'rîf idemem
Ba'zı bir fart-ı cünûn nükte açarsın ne bilin

3 Mütehayyir kılan 'akl-ı[635] beşeri sûretdir
Ândan özge nice[636] ma'nâları vardır güzelin[637]

4 Sırr-ı yârimi hemân ben de bilürsem sen de[638]
Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma elin

5 Zeri zûrını virüb elde tutarsın zârı
Bezl-i cânunla bile olsa bilürsün la'l-lebin

---

633 A.22, B.37, C.31, D.23.
634 "'akl ile": "'akılla" B.37, C.31, D.23.
635 "'akl-ı": "'akl u" B.37, C.31.
636 "nice": "niçe" D.23.
637 "Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma eliñ" C.31.
638 Bu beyit C.31'de yoktur.

54-GAZEL[639]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Âgeh ol sevdâ-yı zülfünde sevâd-ı a'zâm ol[640]
Hâl-i vechinde unut gel mâ-sivâyı a'lem ol

2 Kâbe-kavseyn kaşında fikr-i bikri] tîr tut
Mürg-ı maksûdun şikârında kazâ-yı mübrem ol

3 Cilvelense 'ârız-ı ruh-sârına kıl iktidâ
Mezheb içre kendüne[641] sen de İmâm-ı A'zâm ol

4 Kâmetin fikrinde koy kopsun kıyâmetler sana
Ka'be-i hüsnün sücûdına düşün de mahrem ol

5 Neş'elensün gözlerün sihriyle ilzâm eylesün
Gamzeler bahâsını her fende câna mülzem ol

6 Gül-şen-i ruh-sâr-ı dil seyrine dik ma'nâ gözin
Bin zebân ile tekellüm eyle ammâ ebkem ol

7 Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin[642] "ve'd-duhâ ve'l-leyli"sin
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol

8 Soy libâsı nûr ise "İnnâ zalemnâ"dan dem ur
Âdem olmazsan velî gel[643] bâri ibn-i Âdem ol

9 Gâh ayag ile salın tenhâ fezâ-yı 'ışkda
Gâh tur bezme çerâg ol gâh dön câm-ı Cem ol

---

639 A.22-23, B.37-38, C.31-32, D.23-24.

640 A nüshasında sayfanın sağ alt köşesine bu beyitten önce şu üç mısra eklenmiştir:
Mekteb-i 'aşk içre gel tıfl-ı sebak-hân-ı gam ol
Zikr ü fikriñ yâr ile her demde dîde-pür-nem ol
Rûh-ı kudsüñ nefhasın bulub 'Îsâ dem ol

641 "kendüñe": "kendiñe" B.37, C.31.

642 "hüsniñ": "hüsn" B.38, C.32.

643 C.32'de "gel" yoktur.

10 Dehr-i cisme sûretâ mâh-ı hazân ol pür-cefâ[644]
Hem safâ-bahş-ı derûn içre bahâr-ı hem-dem ol

11 Ger hayâl-i rûh-ı Sermest'im sana mihmân ola
Tîz kaçırma key sakın mihmân-nevâz-ı hem-dem ol

644 "pür cefâ": "pür safâ" B.38, C.32.

55-GAZEL[645]

– · – – – · – – – · –

1 Geçdi zamân özge zamân oldı gel
'Ömri gibi 'ömri revân oldı gel

2 Âteşine göz yaşımız kalmadı
Su yerine dem cereyân oldı gel

3 Dâne-i hâlin geçe mi mürg-ı cân
İşte bu Bagdâd vîrân oldı gel

4 Hiç mi benim hâlime rahmeylemen
Hâlimi gör şimdi yamân oldı gel

5 Ey sehî-kadd sehm-i ciger rûz-ı menn
Kadd-i felek-sencû kemân oldı gel

6 Savm-ı sivâ çünki hilâl kaşın
Mes'elesi şekk [ü] gümân oldı gel

7 Sensiz âyâ subh-ı kıyâmet bana
Şâm-ı garîbân-ı cihân oldı gel

8 La'l-i lebin irmedi Sermest'e dün
Zîr-i felek beyt'ül-hazân oldı gel

---

645 A.24, B.38-39, C.32, D.24.

56-GAZEL[646]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Şâha[647] bilmem neylesün bu 'arz-ı hâl-i 'arz-ı hâl
Söyle[648] kim n'olsun sana benden me'âl-i 'arz-ı hâl

2 Derdi var ammâ nedir maksûdı vardır anlamaz
Merdüm-i sevdâ-zede kanda misâl-i 'arz-ı hâl

3 Koymamak el derdime maksûdun ise korkarım
Kim seni tasdi' ide bu kîl ü kâl-i 'arz-ı hâl

4 İsterem ma'şûkdan re'fet ve illâ 'ışkdan
İltifât-ı hüsnünün müşkil visâl-i 'arz-ı hâl

5 Âh kim öyle hafakan tutdı derdinle beni
Nutka tâkat bende yok sende su'âl-i 'arz-ı hâl

6 Ey put ölmek hâk olub bitmek yolunda öyle mi
Gâyeti Sermestlik olsa kalmaz[649] mecâl-i 'arz-ı hâl

---

646 A.24, B.39, C.33, D.24-25.
647 "Şâh" D.24.
648 "Şöyle" B.39, C.33.
649 B.39, C.33, D.25'de "kalmaz" yoktur, vezin gereği "kalmaz" kelimesi bulunmamalı.

57-TERCİ'-İ BEND[650]

– · – – – · – – – · –

1 Memleket-i 'akl vîrân oldı gel
Kalmadı hiç yahşî yamân oldı gel
Kıldıgımız sûd[ı] ziyân oldı gel
'Ömri gibi ömr[i][651] revân oldı gel
'Işkım ile hüsni 'ayân oldı gel
Tiz hele tiz baht-ı civân oldı gel
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

2 Tiz yapılub tizce harâb oldı bak
Varlıgımız[652] 'ayn-ı türâb oldı bak
Hâsılımız böyle serâb oldı bak
Cigerimiz yandı kebâb oldı bak
Gözlerimiz hum-ı türâb[653] oldı bak
Tâze togub şeyh ü şebâb[654] oldı bak
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

3 Nâsî dime çün ana nesnâsıdır
Dil-berinin 'ahdini ol nâsîdir
Söyleme söz kalbi anın kâsîdir
Gerçi hayâl ise gönül pasıdır
Gel bize bak o deli sevdâsıdır
Sevdigimiz cümlenin a'lâsıdır
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

---

650 A.25-26, B.39-40, C.33-34, D.25-26.
651 "'ömr": "'ömri" B.39, C.33.
652 "varlıgını evi" B.40; "varlıgı evi" C.33.
653 "hum-ı türâb": "hum u şarâb" B.40, C.33.
654 "şeyh ü şebâb": "şeyh şebâb" C.33.

4 Her pusıya girdim anı gözledim
Her yol içün izler olub izledim
Sazılanub sûzılanub sızladım
'Âciz olub âhiri âvazladım
Müflis olub hâsılı yavuzladım
Tur hele tur 'âlemi hoş kazladım
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

5 İşlerimiz cümle hevâ oldı ha
Nîk ü bedî hayli fenâ oldı ha
Hiçligimiz yâre vefâ oldı ha
Gül yanagı cilve-nümâ oldı ha
Bülbül-i dil nagme-serâ oldı ha
'Âşık-ı Sermest bekâ oldı ha
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

58-GAZEL[655]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Yâri tenhâ bulamam gizlice bir ülfet idem
'Aklı başdan savamam ben bana bir sohbet idem

2 Acı tatlı sühanım kalmadı ey dil ki nidem
Yâr dervîş evine gelse ana şerbet idem

3 Sarılub şi'rime elfâz-ı tenim oldı hayâl
Hücre-i gûş-ı dil-ârâya varub 'uzlet idem

4 Merdüm-i dîdelerim düşdi gider 'ışk yolına
Bu gidişle göresin bu yolı bir âfet idem

5 Seni bulmak içün ey tab'-ı Zelîhâ-yı zamân
Çeh-i zindân-ı zenahdânda çok halvet idem

6 Bir de dâmânına yârin ulaşa bahtım eli
Düşüb ayagına cân u dil ile hidmet idem

7 Diyemem virdi sana gülme viren girye bana
Hüsnün olmuş sebebi böylece bir hüccet idem

8 Kat'-ı ümmîd idebilsem de seni terk idemem
İşte hâlim sana ma'lûm diyem minnet idem

9 Böyle Sermest [ü] harâb itdi[656] gözün bir de beni
Terk idersen diyemem öz vatanım gurbet idem

---

655 A.26, B.41, C.34-35, D.26.
656 "itdi": "itdik" C.35.

59-GAZEL [657]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Tîr-i kavseyn-i nigâhına nişân cân u dilim
Koma elden geleni yetmeden ölmem ecelim

2 Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdı beni
Ten-i kânûnumı a'sâblarım teng-i telim

3 Put-ı[658] dünyâya tapar mı tapan ey yâr sana
Tapmada zannım odur dînime gelmez halelim

4 Ölüm alsun seni ey münkir-i bed-hâh-ı[659] rakîb
İşte hânemde bugün çatlasun ol gülle mülüm

5 Sâkî lûtfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan[660] görse seni tutmaz olur tutan elim

6 Şübhelendin[661] boyun egmekle tekâpûlarıma
Egriden togrı haber bir seni görmek emelim

7 Dîn ü dünyâyı[662] virüb 'ışkı ucuz buldum alub
Sorma 'ışkdan ilerü âyîn-i dîn-i milelim

8 'Işkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü gil-i[663] hamr-i ezel birle kurulmuş temelim

---

657 A.26, B.42, C.35, D.26.
658 "Büt-i" C.35.
659 "bed-hâh-ı": "bed-hâr-ı" B.42, C.35, D.26.
660 "Ra'şkdan" C.35.
661 "Şübhelendi" C.35.
662 "Dîn-i dünyâyı" B.42, C.35, D.26.
663 "Çü kül-i" B.42; "Çüli" C.35.

60-GAZEL[664]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Beni teşhîs idemen olmasa âh [u] zârım[665]
Târ-ı zülfünde tolaşmış ola[666] cân ancak varım

2 'Ankebûtun evidir şimdi 'alâyık bende
Devr-i hüsnünde hemân bir kıl ile yazarım

3 Çün gubâr oldı tenim kaldı girîbânımda
Çekemen sıkletimi böyle de agır bârım

4 Cehdim oldur ki idem âyînede seyr-i cemâl
Geçdi âhım ilerü söyledi perde-dârım

5 Kasdım olmuşdı dikensiz bakam ey gül yüzine[667]
Kendi müjgânım olur şimdi gözümde hârım

6 Yâd-ı la'l-i lebin fikri beni râhat iden
Yüregim âteşine âteşin[668] oldı karım

7 Kor mı kaldırmaz 'aceb hârını yolda güzelim
Sonra dâmân-ı dırâz ile düşürse 'ârım

8 'Işkımın hüsnün ile keşmekeşi Haşre sürer
Bulmaz encâmını kor m'ola[669] seninle kârım

9 Var o gün yakdı beni âteş-i küfr-i zülfün
İnce belden seni de sarmaz ise zünnârım

---

664 A.26-27, B.42-43, C.35-36, D.27.
665 "âh zârım": "âh u zârım" B.42, C.35.
666 "ola": "olan" B.42, C.35.
667 "yüziñe": "yüzüñe" D.27.
668 "âteşin": "âteşim" B.43, C.36.
669 "kor m'ola": "kor mı ola" B.43, C.36. Vezin gereği "kor mı ola" şeklinde olmalı.

10 Bu kadar cevr[670] [ü] cefâ 'âşıkı bî-zâr itmez
Geçemem sen de bilin ben sana Hâlis yârim

11 Elin ayak iderek geldi derine Sermest
Dest-gîrim pîr-i mey-hâne-resî-hâ-vârım

670 "cevr": "cevri" D.27.

61-GAZEL [671]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Belî hâdim-harem-i hazret-i şâh-ı kalemim
Velî ter-dâmen-i pâk itmedi gâhî kalemim

2 Seni Şîrîn ile ma-beynimize tagı kodı
Gelmeden 'âleme bu baht-ı siyâhî kalemim

3 Kılmadı ol sanemi mâh-veşim râm u kerr
Zîr[i] rakk eyledi her encümeni[672] mâhî kalemim

4 Hüsn anub zulmet-i zülfine esîr oldı anın
Kişver-i hüsnüne müşkil vara râhî kalemim

5 Şikem-i nûnda hicrân ile[673] "Ve'l-leyl" yazar
Ulaşur mı 'aceb ol fecre güvâhî kalemim

6 Nefs-i Fir'avnlara ejder-i Zü-karn-ı kelîm
Tılsımı muhkem olub saklar o mâhî kalemim

7 Çâhe sallandı ola Mısr-ı vücûda mâlik
Gûyâ çâh[674] idi hemân mansıb u[675] hâhî kalemim

8 "Rabbi yessir" diyerek girdi Zü-karneyn gibi
Zulmet-i zülfine ümmîd ile şâhî kalemim

9 Bilmedi lûtf u anın kûşişe mevkûf degil
Hızr içün düşdi çü zulmâtâ siyâhî kalemim

---

671 A.27, B.43-44, C.36-37, D.27-28.
672 "encümeni": "encümi" B.43, C.36, D.27. Vezin gereği "encümi" şeklinde olmalıdır.
673 "hicrân ile": "hicrânla" B.43, C.36, D.27.
674 "çâh": "câh" B.43, C.36, D.27.
675 B.43, C.36'da "u" yoktur.

10 Erre-i[676] cevr-i habîbim iki şakk itse revâ
Bile cevrindeki lûtfı[nı][677] ke-mâhî kalemim

11 Hâk-i pâyına irişmez ki sürem yüzlerimi
Hâfıkayne irişen dest-i kütâhî kalemim

12 Ey benim sînesi kâfûr-mûmı[678] gibi yârim
Eser itmez sana taşı delen âhî kalemim

13 Zülfekârile ulaşdır kesüben hâricini
Hazret-i şâhına ki ey şâh-penâhî kalemim

14 Ey 'ibârâtâ viren zamm [u][679] sükûn [u] harekât
Sana ma'lûmdur âhir dil-hâhî kalemim

15 Ne güzel bî-ser ü pâ top erenler olsa
Şu kalender gibi Sermest külâhî kalemim

---

676 "Erre-i": "izini" B.44, C.37.
677 "lûtfı": "lûtfını" B.44; "lûtfın" D.27.
678 "mûmı": "mûm" B.44, C.37.
679 "zamm": "hamm-ı" C.37.

62-GAZEL[680]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Dinle gel kim mâzî[y]i müstakbeli hâl eylerim
Sen kıyâs itme sana terkîb [ü] i'lâl eylerim

2 Çün tasavvur eyledin her demde tasdîkâtını
Özge bir mantık ile şimdi seni lâl eylerim

3 Bir hayâl ile celâl itdin bana ey bî-şu'ûr
Ol celâlini senin hikmetle[681] pâ-mâl eylerim

4 Pek dırâz açma der-i zülfün dil-ârâ âgâh[682] ol
Bu mutavvel dersde çok kîl çok kâl eylerim

5 'Andelîb-i cân içün hem kerges-i ebdân içün
Hikmetü'l-'ayn ile bir özge perr ü pâl[683] eylerim

6 Gerçi boyundan harîr isen düşerse ehline
Ol ipekten boyuna kıymetli[684] bir şâl eylerim

7 "Ve'd-duhâ" olsa nikabı rûy-ı "Ve'l-leyli" nedir
Bu celâlini perdesi[685] lûtfına hoş dâl eylerim

8 Çün zuhûr eyler hicâbı nûr-ı zulmet özgedir
Sirke-i pindârını virsen sana[686] bal eylerim

9 Kem 'ayârı ayıgı Sermest ider hâlim didi
Kalb-i kalbi nâr-ı 'ışkı yâr ile kâl eylerim

---

680 A.28, B.44-45, C.37-38, D.28.
681 "hikmetle": "hikmetiñle" B.44, C.37.
682 "dil-ârâ âgâh": "dilâ âgâh" B.44, C.37, D.28.
683 "perr ü pâl": "perr ü bâl" B.44, C.37. Vezin gereği "per ü pâl" okunabilir.
684 "kıymetli": "kıymetlü" B.45, C.37.
685 "Bu celâlini perdesi": "Bu celâlî-i dil-i" B.45, C.37. Vezin gereği "Bu celâlin perdesi" olmalı.
686 "saña": "baña" B.45, C.37, D.28.

63-GAZEL[687]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Nezrim olsun ki diger-bâr[ı][688] çü yâri göreyim
Şîşe-i 'ârı kırub bâde ile Cem direyim

2 Kalmadı kurmadıgım bir oyunum râmın içün
Sende varsa bir oyun söyle senin çün kurayım

3 Tîr-i 'ışkında yorulmaz bu kadar koşdı gönül
Çıkarub taglara saglar ile bâzı yorayım

4 Böyle mi kâ'ideler 'âşık [u] ma'şûklara
Ehli yok şimdi bu müşkilleri kimden sorayım

5 Beynimizde uzadı mes'ele-i âh u emân
Topla sen zülfini ben defter-i şi'ri düreyim

6 'Âşıka cevr [ü] cefâlar ola ma'şûka safâ
Söyle bu mes'elede Haşre kadar mı turayım

7 'Avdetin hâne-i Sermest'e revâ görmediler
Emridersen yüzümi pâyına cânâ süreyim

---

687 A.28, B.45, C.38, D.28.
688 "digerbâr": "digerbârı" D.28.

64-GAZEL [689]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 'Ömri sensiz geçe ol 'ömri[690] 'ömürden sayamam
Âteş-i dûzaha ben nûr [u] ziyâ[lı] diyemem[691]

2 N'oldu sabreyle gidersin gözümün nûrı gice
Seni göstürmeye ey şemsi çü şemse kıyamam

3 Yakışur gerçi sana her ne giyarsan ammâ
Bensiz umdım diyesin sebz ü libâsı giyamam

4 Ne kadar ince uzun olsa cebîn-râh-ı güzel
Zannım oldur ki ölürsem de bu yolda kayamam

5 Şöyle Sermest beni koydı şarâb-ı şevkin
Turşı-ı rûy-ı rakîbinle bu mesti âyâmam

---

689 A.29, B.45-46, C.38, D.29.
690 "'ömri": "'ömr" B.45, C.38.
691 "ziyâ diyemem": "ziyâlı diyamam" B.45, C.38.

65-GAZEL[692]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Ey cân[a][693] fedâ 'arz u semâvâta[694] irem hem
Bin rûh[ı][695] fedâ emrine bin başı koram hem

2 Kim virdi ise[696] cân ugrına cân buldı hayâtı
Ol câna irüb hayy-ı ebed[697] oldı kerem hem

3 Ey pâd-şeh-i arz u semâ hükm senindir
Fermânberin[698] ins ü melek ehl-i harem hem

4 Kıtmîr çü Ashâb-ı Kehf kılmadılar dûr
Kıtmîrine Kıtmîr menem kelb direm[699] hem

5 Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr iyleyüben kanda duram hem

6 Çün dâg-ı hecirle cigerim daglıyacaksın
Sun câmı ki tag[700] altına Sermest girem hem[701]

---

692 A.28,B.46, C.38-39'dadır. D'de ise yoktur.
693 "Ey câna" B.46, C.38.
694 "'arz u semâvâta": "'arz semâvâta" B.46, C.38.
695 "Biñ rûh" B.46, C.38.
696 "Kim virdise" şeklinde okunursa vezne uyar.
697 "hayy-ı ebed": "hayy u ebed" B.46, C.39.
698 "Fermânberi" B.46, C.39.
699 "kelb direm": "kelp derem" B.46, C.39.
700 "tag": "dag" B.46, C.39.
701 A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 3 nolu beyit:
Ol kıble-i hâcât kaşı cân benimdir
Hem secde-gehim emr ü kıyâmına duram hem- A.28.
A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 4 nolu beyit:
Ey hazret-i deryâ-yı kerem eyleme mehcûr
Bu bende-i cân teşne binâ-yı dilde verem hem- A.28.
A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 8 nolu beyit ise şöyledir:
Ten olsa cüdâ senden eyâ şâhım efendim
Cân hasta kıla kulluğuna kalbi direm hem- A.28.

66-FARSÇA GAZEL [702]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Hîz ez în kûşe-i hûşî tâ be-bî-hûş revîm
Çend-i târîk ü esvâk-ı keçî mûş-revîm

2 Fikr-i dânâ-yı hemîn kerd merâ hâne 'imâr
Zin 'imârî be harâbât-ı ferâmûş-revîm

3 Ba'd ez-în bâr-ı havâdis ne tüvânîm keşîd
Çü hubâb bâd-ı bedest hâne-i berdûş-revîm

4 Nakş ber âb keşîden büved âgâz-ı cünûn
Nakş ber âb keşîm ez heme dergûş-revîm

5 În ne[703] râhest ki menzil şeved ez dûr bedîd
Çeşm-i pûşem ü zebân beste vü hâmûş-revîm

6 Zehre çâkîden evvel hatarı sad hatar-est
Bende-i şâh-şevîm halka-i der-gûş-revîm

7 Maslahat bî-ser ü pây şüden[704] üftâde ki mâ
Rind-i Sermest kalender şüde berdûş-revîm

---

702 A.29, B.46-47, C.39, D.29.
703 "În ne": "În" C.39.
704 "pây şüden": "bî pâ şüden" B.47, C.39.

67-GAZEL[705]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Geçmezem agyâre nisbet derd-i 'ışk-ı yârdan
Çün tabîb-i 'ışk olan derdin sorar bîmârdan

2 Dil esîr-i hâlin olmuşken hayâl-i kâkülin
Yok idüb varım geçüb inkârdan ikrârdan

3 Mey içüb mahbûb seversen[706] zâhidâ tâ'at diyü
Bilmen ol keyfiyyeti sorsan bilür humârdan

4 Rûy-mâl itdim der-i der-gâh-ı şâha baş egüb
Kul olan rahm [u] kerem me'mûl ider hünkârdan

5 Sâgar-ı sırr-ı[707] lebin Sermest nâ-pervâ idüb
Lâ'ubâlî olmuşam geçdim libâs-ı 'ârdan

---

705 A.29, B.47, C.39-40, D.29.
706 "seversen": "sevsen" B.47, C.39.
707 B.47'de "sırr-ı" yoktur.

68-GAZEL[708]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Beni dîvâne 'aceb zülf-i semen-sâ mı kılan
Ruh-ı sâfındaki yâ hâl-i süveydâ mı kılan

2 Çeşm-i hayret-zede-i merdüm-i isti'dâdım
Sidre-i kaddine ber-dâre kim ibrâ mı kılan

3 Togmadan subh-ı ezel girmeden hem leyl-i ebed
Gice gündüz sen idin subhumı şâmı[709] kılan

4 Perîşân hâlimi senden sana 'arz eylemesem
Kim olur defter-i 'uşşâkı ser-encâmı[710] kılan

5 Sevemem sevme nedir yâri bilenler sorsun
Bilmeyenler haber-i 'ışkımı[711] i'lâm[ı] kılan

6 Bendeyüz seyyidimiz birse gözüm nûrı seni
Nîk-nâm ile kayırmış beni bed-nâmı[712] kılan

7 Fark-ı bâzâr güni hâss-ı revâc-ı Sermest
Olur ol gün bilinür kim ki[713] hûn-âşâmı[714] kılan

---

708 A.29-30, B.47-48, C.40, D.29-30.
709 "subhumı şâmı": "subhumı hem şâm" B.47, C.40; "subhumı hem şâmı" D.29.
710 "ser-encâmı": "ser-encâm" B.48, C.40
711 "'aşkımı": "'aşkını" B.48, C.40, D.30.
712 "bed-nâmı": "bed-nâm" B.48, C.40.
713 "ki": "her" B.48, C.40, D.30.
714 "h̲ûn-âşâmı": "h̲ûn-âşâm" B.48, C.40.

69-GAZEL [715]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Toplayub kâkülüni benlerin ikrâm kılan
Yahşî dîvâne degil mi tama'ı hâm kılan

2 Zîr-i dâmında koyub dâne-i zülf ü hâli
Dâne zevkin dile göstermedi[716] der-dâm kılan

3 Zâr [u] zor zer ile taş [u] timür[717] râm oldı
Bil[e]mem ey büt[718] ne ile var seni râm kılan

4 Bekleriz 'ışk belâsında 'ömürler geçdi
Vire tiryâkını hem zehrini der-câm kılan

5 Yine sevdâ-yı saçın her teli bir kara günüm
Gerçi her bir güni[719] ancak dili[720] bayrâm kılan

6 Tevsen-i râh-ı belâ derd-i mükerrem sana hâs
Lûtfını[721] kahrı[722] kılan kahrını in'âm kılan

7 Ka'be-i hüsne delîl oldı gözin hem de lüsûs
Geh mübâh gâh harâm bâde-i gül-fâm kılan

8 Hacc-ı ekber yüzin ey kûy-ı mükerrem Ka'be
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan

9 Rind [ü] Sermest mi yâ 'âbid [ü] zâhidler mi[723]
Sebkat-i lütfı budur 'âlemi ser-sâm kılan

---

715 A.30, B.48-49, C.40-41, D.30.
716 "göstermedi": "göstürmedi" B.48, C.40, D.30.
717 "taş timür": "taş u timür" B.48, C.40.
718 "büt": "put" B.48, C.40.
719 "güni": "gün" C.40.
720 "dili": "dil" B.48, C.40.
721 "Lütfı" C.40.
722 "kahrı": "kahr" B.48, C.40.
723 "zâhidler mi": "zâhidleri mi" B.48, C.41, D.30.

70-GAZEL[724]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Gönlüme tîh-i tahayyürde bir[725] ilhâm kılan
Didi ilhâm kılandır seni ser-sâm kılan

2 Acıyan hâl-i perîşânıma olsa kim olur
Yine oldur acıyan kim beni der-dâm kılan

3 Oynamaz esb-i hayâlim râh-ı 'ışkında nidem
Nice yüz çâh-mehâliki be-her-kâm kılan

4 Ser-i râhını güzel bagladı nâ-kesler içün
İbtidâ' hatvemizi ejder-i nâ-kâm kılan

5 Her ne hâl olsa seni sevme seninle yoksa
Parmagın[726] dişleye Cibrîl[i] nûr-âşâm kılan

6 Küfr-i zülfine tolaşmış pây-ı enfâs-ı 'ukûl
Çıka hâlin biline kâfiri İslâm kılan

7 Mahrem olmaz harem-i hâssına nâ-mahremler
Harem etrâfına nâ-mahremi i'dâm kılan

8 Enf-bîn-i Haremeyn gözine tâgî[727] gibi
Kıbleteyn bile ol tâgîden[728] işmâm kılan

9 Gitmedi[729] tesbîhle seccâde vü[730] Sermest'e dahi
Olmadan başını teshîr Cem-i câm kılan

---

724 A.30, B.49, C.41, D.30.
725 "bir": "iken" B.49, C.41.
726 "Barmagın" D.30.
727 "tâgî": "sagı" B.49, C.41.
728 "tâgîden": "sagdan" B.49, C.41.
729 "Giymedi" B.49, C.41.
730 C.41'de "vü" yoktur. Vezin gereği "vü" bulunmamalıdır.

71-GAZEL [731]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Külehi peyk-i sabâ söyle dil-ârâ haberin
Agır olmaz mı getürsen ana sevdâ haberin

2 Râhatı bildireyim bilse beni râhat o gül
Vir ana zülfi[732] gibi bülbül-i şeydâ haberin

3 Getürürsen[733] bize ol zülf-i şeb-ârâ haberin
Bezl it[734] itlere yatmış[735] bûy-ı ahşâ haberin

4 Çıkmasun seyr [ü] temâşâya güzel başı içün
Virmesün 'âleme bu şûr-ı temâşâ haberin

5 Bilmenem[736] düş miydi[737] hülyâ mı hayâli mi sahîh
Gâh gâh görsem olur Bû 'Alî Sînâ haberin[738]

6 Hâsılı hâsılım ol yâre hevâ göz yaşıdur[739]
Ögredüb virdi bana bâdi]le[740] deryâ haberin

7 Râz-ı 'ışkını hevâya dahi ben açmaz idim
Bir seher senden işitmiş Hâlis rüsvâ haberin

---

731 A.31, B.49-50, C.41-42, D.31.
732 "zülfi": "zülf" B.49, C.41.
733 "Getirirseñ" B.49, C.41.
734 "Bezl itse" C.41.
735 "yatmış": "yanmış" B.49, C.41, D.31.
736 "Bilmem" C.42.
737 "düş miydi": "düşm'idi" B.50, C.42, D31.
738 "haberin": "olur" B.50, C.42.
739 "yaşıdur": "yaşdır" B.50, D.31.
740 "bâdla": "bâd ile" B.50, C.42.

72-GAZEL[741]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Al izârın başına zülfin nümâyân olmasun
Hâtır-ı cem'i ehibbâlar perîşân olmasun

2 Ger melek olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun

3 Nahl-i tâze kaddini gösterme[742] gül-zâre yüzin
Nahl boynun egmesün gül-zâr vîrân olmasun

4 Taşra çıksan 'âleme gizli fısıltılar düşer
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun

5 Dûd-ı[743] âhı taş ider hüsni seni gördükde çün
Sûfî görse taş olur hûn taşa kurbân olmasun

6 Kız seni kim gördi 'âşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

7 'Işk ola hüsnün içün mey-hâneler Sermest içün
Tâ nefes-vâr isterem bir gûna hüsrân olmasun

---

741 A.31, B.50, C.42, D.31.
742 "gösterme": "göstürme" B.50, D.31.
743 "Turt" B.50, D.31,

73 -ARAPÇA-TÜRKÇE GAZEL[744]

– · – – – · – – – · –

1 Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emer-i zi'l-fenc mislek kâf u nûn

2 Yâr ola bahtım gibi vaktin sa'îd
Dâ'imâ bi'l-ehl illâ batni'l-bütûn

3 Yâ surûra'l-'ayn yâ 'ayne's-sürûr
Neş'e-vâr ez-tü be-süreyyâ[745] tâ be-nûn

4 Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî lâ-yeş'urûn

5 Görmesem bir gün seni cânım gider
Hâkezâ fi-kesb-i kânûni'l-cünûn

6 Vuslatın yakdı beni didim didi
Firkat-i vel'un vü vuslatı[746] ke'l-'atûn

7 İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ yefterûn

8 Çok perîşânım didim[747] yârim didi
İttebi' fi's-seyri isre'l-'âşıkûn

9 Fi'l-melâ bey'u şirâ'î bi'l-habîb
Eylerem sezmez anı her zû-fünûn

10 Ey Necâşî-zâde kurbânın olam
He'l-me'âbü'l-fülki mislüke bütûn

11 Encümende gizli bâzâr eylerem
İktedeynâ mezhebe'l-İşrâkıyyûn

---

744 A.31-32, B.50-51-52, C.42-43, D.31-32.
745 "be-süreyyâ": "süreyyâ" B.51, C.42. Vezin gereği "süreyyâ" olmalı.
746 "vuslatı": "vaslı" B.51, C.43, D.31. Vezin gereği "vaslı" olmalı.
747 "didim": "didi" B.51, C.43, D.32.

12 Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i 'Adni fe'd-hulûn

13 Bin hacâletle didim bir bûse vir
Kâle ehlen şâre bi't-tarfi'l-cüfûn

14 Bahr-i 'ışka[748] cilvesin ey girih-nâz[749]
Şöhret-i ahbâş fî goncü'l-cüfûn

15 Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-e'âdî nâ'imûn

16 Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn

17 Yâ hilâle'l-'îd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-sâ'imûn

18 Ey sürûr-ı hâk-i Afrikâ güzel
Sensiz olsun Mısr-ı mülki ser-nigûn

19 Âferîn sevdâ-yı Hâlis âferîn
Gûlü nefsin bi'l-hevâ sâret zebûn

---

748 "Bahr-i 'aşk" B.51, C.43.
749 Bu beyit D.32'de yoktur.

74-GAZEL [750]

. . – – . . – – . . – – . . – –

1 Kaçdı hâbım bu gice gâh ferah geh kederimden
Girye-i hande arasında çıkub çeşm-i terimden

2 Gam-ı endîşe[y]i saçı ferah-efzây yüzi
Kılan 'âkıl deli her lahza beni bu eserimden

3 Kurs-ı hâver yüzin ey put ki gözüm nûrın alub
Bahşider güne ziyâ aldıgı nûr-ı basarımdan

4 Ka'be-i hüsnüne hâlin Hacer-i Esved bilürüm
Geçmedi bûse-i sevdâsı beyâz oldı serimden

5 Kurtılur mı ne kadar tiz ola ma'nâ-yı kebûter
Fikr-i zor-âverî-i pençe-i bu şâh-ı perimden

6 Girmesün ehl-i garaz yâr ile[751] mâ-beynimize
Görmemiş mi nicesin yandılar âh-ı şererimden

7 Dâne-i hâli karıştırdı kara cümlemizi
İki üç kande dinür olmasa ihrâc berrimden

8 Kaderin böyle diyüb yâr savışdırma beni
Burak ol bahsi uzun şimdi kazâ [vü] kaderimden

9 Yâ nasîb oldı ayıklık pây-ı Sermest'e düşüb
Emr-i ber-'akse nedir çâre 'aceb zor-ı zerimden

---

750 A.32, B.52, C.43-44, D.32.
751 "yâr ile": "yârla" B.52, C.44.

75-GAZEL [752]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Deli kıldı[n][753] beni ey 'âkıl-ı düşnâm kılan
'Akl [u] sabr ilini sebkatde nigû-nâm kılan

2 Hûş-ı yârân ile düşmen olalı pîr ü mugân[754]
Oldı âgaz-ı kulun kârını encâm kılan

3 Zulm-i zülfün veledi kalbe yetiştirdi yüzin
Nerde kaldı gören ey câmını eytâm kılan

4 Tepeler[755] firkatin endîşesi vuslat demini
Râhat-ı leylî[756] görür mi gam-ı eyyâm kılan

5 'Işk ola Kâ'besini put kıla zemzem meyini
Merkebin zulüm kılub cehlini ihrâm kılan

6 Neş'e-i dîdelerin zühdümi ter-dâmı iden
'İllet-i huşk-ı ter-i revganı bâdâm kılan

7 Bâde keyfine[757] sarılmış gibi yârini sara
Böyle Sermest ile mîkâtını itmâm kılan

---

752 A.32-33, B.53, C.44, D.33.
753 "kıldı": "kıldıñ" B.53, C.44, D.33.
754 "pîr ü mugân": "pîr-i mugân" C.44, D.33. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.
755 "Depeler" D.33.
756 "leylâ": "leyl" B.53, C.44.
757 "keyfine": "keyfiyyetine" C.44.

76-GAZEL[758]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Ben sana yüz kerre dirdim geçme bu bâzârdan
Dokunur elbet sana bir gün nazar agyârdan

2 Kör iderdim mil çeküb çeşm-i heme câzûları[759]
Kurtarayamam[760] seni ben zümre-i sahhârdan

3 Fasl-ı germ[761] serd iklîm-i cünûn-ı 'ışkda
Korkarım korkın haber virsem o korkardan

4 Kahr [u] lûtfı birledi ol hoş mukaddes meşrebân
Bilmedi çün gördi ehl-i vâdî nûrı[762] nârdan

5 Hân-kâhı mescide cem' oldı yârân geçdiler
Geçmedi pîr oldı Sermest hâne-i humârdan

---

758 A.33, B.53, C.45, D.33.
759 "câzûları": "câdûları" B.53, C.45, D.33.
760 "Kurtarayamam": "Kurtarabilmem" C.45.
761 "germ": "geh bir" B.53, C.45.
762 "nûrı": "nûr" B.53, C.45.

4 Ayrılıgın kıldı beni pây-mâl
Ey güzelim saglıgım oldı muhâl
Kimden[768] [idem] hâlimi itsen su'âl
Yoksa benim çün sana gelmez melâl
Bir kurı söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân

5 Bende mecâl sende mürüvvet mi var
'Âşık-ı Sermest'ine şefkât mi var
Bülbül-i şûrîdene zahmet mi var
Ey güzelim bendene hürmet mi var
Bir kurı söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân

768 "Kimden idem" B.54, C.46.

78-MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR[769]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Nedir ey kanlı zâlim bagrımı her dem idersin hûn
Onulmaz yâresi bagrım olaldan ben sana meftûn
Ki sen Leylâ'ya döndün olmuşam ben dahi bir[770] Mecnûn
Akar dü çeşmimin yaşı olub Nîl Fırat[771] Ceyhûn
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur[772] senden 'adûlar olmasun memnûn

2 Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îfimi dil [ü] cândan[773] gövündürdün
Beni kan agladır[774] dâ'im 'adûlarım ögündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

3 Senin itdiklerin cevre tahammül kim ider âdem
Hayât oldukca ol dil-ber ana ben eylerim mâdem
Benim derdim devâsızdır ana bu sırrı yâd idem
Seher vakdi semâvâta çıkar bülbül gibi nâlem
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

4 Cihâna şâyi'ân oldı gerekmez bana bu sıla
İdüb hicret bu yerlerden karârsız[775] olması evlâ
Düşüb sahrâlara Mecnûn gibi çagırıram Leylâ
Meded kıl çâresiz kaldım amân el-amân [ey] Mevlâ
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

---

769 A.34, B.55-56, C.46-47, D.34-35.
770 C.46'da "bir" yoktur.
771 "Nîl Fırat": "Nîl ü Fırat" B.55, C.46.
772 "bu durur": "budur" C.46.
773 "dil cândan": "dil ü cândan" B.55, C.46.
774 "agladır":ağladub" B.55, C.46; "agladu" D.34.
775 "karârsız": "bî-karâr" B.56, C.47.

5 Bî-çâre Hâlis'in hâli 'aceb nice ola yâ Rabb
Döker göz yaşını bülbül gibi gül üstüne her şeb
Eger kim diyü[776] sorarsan işin zâr itmege sebeb
Gice gündüz beni zâr [u] zebûn iden bu dil-ber heb
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

776 "diyü": "diyi" B.56, C.47.

79-GAZEL [777]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Sâkî hele kalk bâdeye bak vakt-i seher bu
Sen sâ'at-i dünyâyı bilin tizce geçer bu

2 Gel fursatı fevt itme bilin vakt-i ganîmet
Çün 'ömri bilin 'ömri gibi 'ömri gider bu

3 Ferdâ gamın imrûz ile gel ber-taraf eyle[778]
Bilmem kederi virmese pür-câm-ı keder bu

4 Asma kızı mâder atamız pîr ü mugândır[779]
Peh peh ne güzel vâlide [vü] yahşî peder bu

5 Geç köpri başından ne turon altına girme
Dikkatle gözet gör ne hatar içre hatar bu

6 Açma gözini bâde ile sâkî hemân vir
Açılsa gözi havfım odur yoldan azar bu

7 'Işkınla[780] sarılmış kola[781] altun kemer it kim
İnce beline pek yakışur ince kemer bu

8 Ahvâlimi sûfîlere teftîşe ne hâcet
Sermest yatar mest kakar mest gezer bu

---

777 A.34-35, B.56-57, C.47-48, D.35..
778 "eyle": "eyleye" C.47.
779 "pîr ü mugândır": "pîr-i mugândır" B.56, C.47. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.
780 "'Aşkla" C.47.
781 "kola": "koluna" B.57, C.47.

80 -GAZEL[782]

. . – – . . – – . . – – . . – –

1 Câmdan bint-i 'ineb çıkdı bize hayr-ı haber bu
Sohbet-i meclisi pür-nûr ider andaki eser bu

2 Söyle bir sâ'at-idünyâda ne iş işleyeyim[783]
Ya'ni çün bâd geçer 'ömr[i][784] çü seylâb akar bu

3 Bakma etrâfına sâkî beri tiz tiz bize bak
Göz yaşı içdigimiz bâde degil hûn-ı ciger bu

4 Bugünün keyfini münkir sesi ferdâya komaz
Bir itin yelhesidir yâ nehk-ı enker-i har bu

5 Bende-i pîr-i mugânım[785] bana taşlar yakışur
Meyveli agaca taşlar gibi Sermest'e semer bu

---

782 A.35, B.57, C.48, D.35.
783 "işleyeyim": "işleyelim" B.57, C.48; "işleyem" D.35.
784 "'ömr": "'ömri" B.57, C.48.
785 "pîr-i mugânım": "pîr ü mugânım" D.35.

81-GAZEL [786]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Dime bildim duzag-ı[787] perçemini inceden ince
O yârin var belinde bir kemîni inceden ince

2 Ser[i] her târ-ı zülfi[788] egrisi çevgâne baş toplar
Ara tara ham-ı ender-hamını inceden ince

3 Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm içün zemîni inceden ince

4 Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir yemîni inceden ince

5 Çıkan dürr-i dehân-ı yârdan incü gibi sözler
Getürdüm nazma çün deldim kimini inceden ince

6 Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin[789]
Komaz bakdırmaya var bir emîni inceden ince

7 Belî pîr ü mugân[790] fâş itmedi râzını her meste
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince

---

786 A.35, B.57-58, C.48, D.35-36.
787 "duzag-ı": "tuzagı-ı" B.57, C.48, D.35.
788 "zülfi": "zülf" B.57, C.48.
789 "lîkin": "iken" C.48.
790 "pîr ü mugân": "pîr-i mugân" B.58, C.48. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.

82-GAZEL[791]

· – – – · – – – · – – – · – – –

1 Alur bûy alsa bu şîrîn dehenden inceden ince
Gazâl-ı 'âlem-i 'ışkı hatenden inceden ince

2 Bahârı her fusûli her güni nev-rûz-ı sultânî
Gelür zevk-i 'adem-zârı çemenden inceden ince

3 Alur gavvâs-ı bahri Mesnevîden ma'nevî söyler
Deler dürr-i ledünnîyi 'Adenden inceden ince

4 Bulur la'l-i Bedehşanı 'ulûm-i kân-ı 'irfândan
Akîki dilde kor nakşı Yemen'den inceden ince

5 Yine sâkî bugün Sermest'e ândan çokca kapdırmış
Neden söyler yogun yumrı sühandan inceden ince

---

791 A.35-36, B.58, C.48-49, D.36.

83-GAZEL [792]

. – – – . – – – . – – – . – – –

1 Ne nâziksin gözüm cânım keten ten inceden ince
Seni gül-zâre koymaz bir dikenken inceden ince

2 Har-ı lâ-yefhem sûfîler ile hayli taş çekdik
Bana her dem kılursın sû'-i zan sen inceden ince

3 Su'âl itsen n'ola bintü'l-'inebden halvetî sırrın
Çü bâgın kûşesinde gizli sen ben inceden ince

4 Anı döndürmek içün kendine çek pîre-zen nâzen
Çevirir bir tolâbı[793] bir kühen-zen inceden ince

5 Dem-i pîr ü mugânı[794] feyz alur ya'ni zahîridir
'Aceb bulmaz mı Sermest'e iden fenn inceden ince

---

792 A.36, B.58-59, C.49, D.36.
793 "tolabı": "dolabı" B.58, C.49.
794 "pîr ü mugânı": "pîr-i mugânı" B.58, C.49. Doğrusu "pîr-i mugânı"dır.

84-GAZEL [795]

– • – – – • – – – • – – – • –

1 Görmesem görsem seni bu hasret-i zârım n'ola
Hecrden[796] efzûn visâlinden yanar nârım n'ola

2 Bunca bin yıl baş koyub bir yastıga yatmış iken
Şimdi senden ba'zı benden vahşet-âşârım n'ola

3 Bir görür görse gören yâr ile hânemde beni
Böyle kurb-ı vaslda bu firkat-i efkârım n'ola

4 Sîneme çeksem seni tâ Haşre bâzâr eylesem
Dem-be-dem efzûn olur kızkınca bâzârım n'ola

5 Secde-rîzem kim ana niçün beni rüsvâ kılar
'Irk-ı dîdârında cânâ meyl-i dîdârım n'ola

6 Mâcerâmız Kâdıyyü'-l-hâcâta kalsun mı ne din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola

7 Dün gice aldı dimâgım bûy-ı zülf-i gül-ruhun
Hâlisî sevdâ nedir yâ müşg-i Tâtâr'ım n'ola

---

[795] A.36, B.59, C.49-50, D.36.
[796] "Hecrîden" B.59, C.49.

85-GAZEL[797]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Göz açup[798] izler gibi yollarda bâzârım gele
Muntazırdır hâk-i pâye çeşm-i âẕârım gele

2 Su virir her yollara seyl-i sirişk-i hasretim
Kangı yoldan bilmedim ol sevgili yârim gele

3 Her nesi çün eylesem azdır bana sen di bana
İşleyem tâ ki cesedden cân-ı bî-zârım gele

4 Ol gün almışdım haber çeşm-i siyâhından senin
Gözlerim çün gözleri mâzâg-ı esrârım gele

5 Sen bize gelmen yakînim olsa gelmen şevkden
Her ne hâl ise yine bir özge bâzârım gele

6 Kınalu eller ayaklar vesmelü kaşlar ile
Yeri hey zâlim yeri ey şu'bede kârım gele

7 Telh-kâm-ı 'ömri kıldı Hâlisi 'ışkın hemân
Kalmadı hiç tâkatim ey çâr [u] nâ-çârım gele

---

797 A.36, B.59-60, C.50, D.37.
798 "Göz açub" B.59, C.50, D.37.

86-FARSÇA GAZEL[799]

– – · – · – – – – · – · – –

1 Sermest geşt cânem bî-bâde-i piyâle
Göft zi-men çi-hâhî küftâ ki sûz-i nâle

2 Ey nahve-i hevâ'î tâ çend câ'e zeyd
Vey mukrî-i kisâ'î bâ-gunne ve imâle

3 Ey mantıkî-i bî-dîn 'ömret güzeşte zâyi'
Fikret be kavl-i şârih hâtır sû-i makâle

4 Müftî kalem-giriftegân hâsımân ne-yâyed
Kâdî be-fikr mânde kâ'in[800] bey-şüd ikâle

5 Zikr-i hakîm-i kâfir la'net ber i'tikâdeş
Gûyed ki nev havâdis ber-dehr kün havâle

6 Meşgûle-i etibbâ der güft gûy-ı kânûn
Zikr-i fakîhe nâ-dân der şirket-i kefâle

7 Men în ü ân ne-dânem Sermest-i câm-ı 'ışkam
Mutrib bi-zen nevâ'î sâkî bi-dih piyâle

---

799 A.37, B.60, C.50-51, D.37.
800 "kâ'in": "kîn" B.60, C.50.

87-GAZEL [801]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Biz gulâm-ı hânedânuz pîşvâmızdır 'Alî
Reh-revânuz bize bizden reh-nümâmızdır 'Alî

2 Gerçi yollar pür-hatar[dır][802] gam yimez erbâb-ı râh
Yırtmaga a'dâları şîr-i Hudâmızdır 'Alî

3 Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî

4 Biz muhibb-i hânedânın çâker-i ednâsıyuz
Hâricîler cânına berk-ı belâmızdır 'Alî

5 Bilmese ehl-i garaz şân-ı 'Alî'yi bilmesün
Yerde gö[k]de[803] în ü ânda pâdişâmızdır 'Alî

6 Bî-mehâbâ Hazret-i şâhın çehâr-ı himmetin
Tekye-gâh itdik belâdan nûn [u] hâmızdır 'Alî

7 Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden hel-etâmızdır 'Alî

8 Encüm-i eflâk-i 'akla[804] nefsimiz çekse hisâb
Çarh-ı dilde mâh-tâb-ı râh-ârâmızdır 'Alî

9 Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem yed-i beyzâda zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî

10 Kulzüm-i bahr-i hakîkat vâriş-i 'ilm-i Nebî
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâmızdır 'Alî

---

801 A.37, B.60-61, C.51-52, D.37-38.
802 "pür-hatar": "pür-hatardır" B.60, C.51, D.37.
803 "göde": "gövde" B.61, C.51.
804 "eflâk-i 'akla": "eflâke 'aşkla" B.61, C.51.

11 Ravza-ı Dârü's-selâm kıble-gâh-ı ehl-i 'ışk
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî

12 Tal'at-i pâk-i cenâb-ı hazret-i ulyâ[805] bizim
Çeşmimizde hem rumûz-ı âşinâmızdır 'Alî

13 Çehre-i remz levhine Nakş-bend-i üstâd-ı ezel
Ya'ni tugrây çektigim harf-i hicâmızdır 'Alî

14 Mülk-i dil yagmaya gitdi kayd-ı zâlimlerdeyem[806]
Dem-be-dem beydâ içün müşkil-küşâmızdır 'Alî

15 Kıldı Sermest öyle ferzend-i letâ'ifler beni
Sorsam anlardan cevâb kevser-şifâmızdır 'Alî

---

805 Doğrusu "'ulyâ" olmalı.
806 "zâlimlerdeyem": "zâlimlerde âdem" C.51.

88-GAZEL [807]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Yeri hey puşt-ı denî sevmezem ol kahbe zeni
Bilürüm mekrini ey nefs bozarsın düzeni

2 Togrı gel togrı otur togrı uyu togrı uyan
Agamız böyle sever sevmedi hiç kalpazanı

3 Hele gel rind-i harâbât ile hem-sohbet isen
Acı söz mi tuyurur benden ocaga kazanı

4 İstemez elde mi cânım begenür bu revişi
Sol tarafdan görünüb cânib-i saga gezeni

5 Yâr sen taşlama yârim beni gör sûfîyi koy
Ta'n iderse yeri var bilmedi yazı yazanı

6 Çıkmadan sûfî Mısırdan ne bilür Tûr-i Sînâ
Bilür ol kim yola girmiş ola yoldan azanı

7 Bezm-i Sermest'e gice muhtesib ansız girdi
Hamdü-li'l-lâh ki görüb bilmedi bâde süzeni

---

807 A.38, B.61-62, C.52, D.38.

89-GAZEL[808]

– – · – · – – – – · – · – –

1 Şem'-i ruh-ı **cemâlin** şeb-i gamım çerâgı
Sensiz kara **günümün** oldı hayâlin agı[809]

2 Kalmadı çün gül [ü] **mül** bir derde düşdi bülbül
Ta'rîfi oldı **müşkil** bir yerde yok turagı

3 Sensiz nidem **cihânı** gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü **cânı** bostân u[810] seyr-i bâgı

4 Cân muntazır **selâma** gelmez mi bâr-nâme
Yazmaz mı ser-i **hâme** depretmeden dudagı

5 Derd-i dilim **devâsı** şu tagların hevâsı
Geçmişdi **mâcerâsı** yâr gitdi kaldı dâgı

6 Ey var **hân-mânım**[811] derdine düşdi cânım
Geh yahşî geh **yamânım** geçdi çü vaslı çagı

7 Ben yazdım **'arz-ı hâli** bilmem nedir me'âli[812]
Boynuna yâr **vebâli** ölürsem içüb agı

8 Ol şâhbâz-ı **'âlem** çün gördi bî-mecâlem
Didi ki **bî-mişâlem** boş yire kurma agı

9 Gûş itdim ol **hitâbı** bildim nedir cevâbı
Koydum hayâl [ü] **hâbı** topladım agı bâgı

10 Kalmadı kâr u **bârım** çöbden meded umarım
Sermest-i rûy-ı **yârim** bilmem çü solı sagı

---

808 A.38, B.62-63, C.52-53, D.38-39.
809 "agı": "dagı" B.62, C.52.
810 B.62, C.51, D.38'de "u" yoktur.
811 Vezin gereği "hânümânım" şeklinde okunabilir.
812 C.51'de bu beyit sonradan eklenmiştir.

90-GAZEL [813]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Burakub sen gidesün bu dil-i zârı kala mı
Nesi var özge senin ile[814] gide kârı kala mı

2 Ne disem benzemez olmuş gönül adı kalmış
Deli olmuş delinin dâr [u] diyârı kala mı

3 Geçdi dilden dile derdin gam-ı cânım[815] sardı
Bulaşur birbirine 'illet-i sârî kala mı

4 Sadaka-i başın içün gel[816] hele gel hâlimi gör
Vâ'de-i lûtfuna dek 'ömri de varı kala mı

5 Devr-i hüsnünde olan hâsılımız nâr-ı hevâ
Yanmada gezmede bir yerde karârı kala mı

6 Bahtiyâr olmadı mı oldı ki yâri gördüm
Görmeme görme olan 'âşıka nârı kala mı

7 Tâli'ı reng-i hınnâ baht-ı 'avâlim-i diger
Dest [ü] pâyına sarılmakda demârı kala mı

8 Şû'le-i mâhımı mahcûb kılan mâh-ı teni
'Aceb ol ince keten yâre 'izârı kala mı?

9 Gark-ı tûfân-ı cünûnem ki mükedder gezemem
'Akl-ı yâr olmasa bir özge gubârı kala mı

10 Reh-i 'ışkında telef olsa şehîd-i Hâlis
İhtiyâc-ı küllî yâ şem'-i mezârı kala mı

---

[813] A.38-39, B.63, C.53, D.39.
[814] Doğrusu "seniñle" olmalı.
[815] "gam-ı cânım": "gam u cânım" B.63, C.53.
[816] Vezin gereği "gel" bulunmamalı.

91-GAZEL [817]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Acı kıldın 'ömrimi ey 'âleme şîrîn seni
Telh-kâm itmez mi devrân ben gibi yarın seni

2 Hayret ey cân el degirmez yâsemîn-ten uykuda
Ohşamakla[818] incünün bilmem nidem nâzın seni

3 Şerbet-i la'l-i lebin koymaz orûc zâhidleri
Ters döner gördükde 'aklı[819] 'ayn-ı sâbirîn[820] seni

4 Fitneler saldı nigâhın şehre gavgalar kodı
Âteşi şehre burakdın görmüşem serîn seni

5 Sevmedin sevdin kabûl itmen beni terk eylemen
N'işleyim şaşdım elinden ey şerr-i[821] şûrîn seni

6 Gey kuşan gez karşuda seyr[822] [ü] nazar besdir bana[823]
Pek[824] güzel kılmışdı dün-gün kisve-i zerrîn seni

7 Bul benim tek sevgisi Hâlis dolaşdır zülfine
İşte ben gitdim selâmetle kodum yârin[825] seni

---

817 A.39, B.64, C.53-54, D.39.
818 "Ohşamagla" B.64, C.53.
819 "'aklı": "'akl" B.64, C.53.
820 A nüshasında, sayfanın sol alt köşesinde "sâ'imîn" olarak belirtilmiştir.
821 Vezin gereği "şer-i" okunmalı.
822 "seyr": "seyri" B.64, C.54, D.39.
823 "baña": "saña" B.64, C.54, D.39.
824 "Bek" C.54, D.39.
825 Doğrusu "yârim" olmalıdır.

92-GAZEL [826]

· · – – · · – – · · – – · · –

1 Seni bir gün göre mi dîdelerim merdümegi
Uyku görmez ki göre yâri gice sen melegi

2 Şöyle âvâre-i ser-geşte-i hâl u hatınam
Bilemem görme nedir âh seni görmemegi

3 Bilürem sözlerimi bâd-ı hevâya viremem
Gider olmazsa hevâ bâd-ı hevâya emegi

4 Leb ü câmı öpemez zemzem [ü] kevser bilemez
Bilmeyen bâde-i la'l-i lebini emmemegi

5 Gel tegâfülle başından beni sarf eyleme kim
Gam u derdi[827] elemin hâssı bana çün yemegi

6 Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâlin tapanım
İdemem ey sanem elbette seni sevmemegi

7 Lezzet-i hûr-i cinânı bulamaz bunda o kim
Düzemez gerden-i sâfına 'akîk-i emigi

8 Bulmadı bülbül-i dil sen gibi bir gül ki tapa
Aradı gerçi ki mâ-beyn-i semânı semegi

9 Kulkul-ı Fâtiha-i feyz-i leb-i Sermest'i
Secdedir köhne mezârında ramîm-i kemigi

---

826 A.39, B.64-65, C.54, D.40.
827 "derdi": "derd ü" B.64,C.54. Doğrusu "derd ü" olmalı.

93-GAZEL [828]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Yâr-gerde-seferin peyk-i süvârî gele mi
Bu hazânın 'acabâ fasl-ı bahârı gele mi

2 Yıkılub 'ayşim evi oldı harâbe sensiz
Bu harâbın yine mi'mârı 'imârı gele mi

3 Vâ'de[y]i ben dutarım[829] sana bana dönmez isen
Yük olub boynuma[830] bu minnet- i Bârî gele mi

4 Yârin endûh [u] gamı firkati müşkil müşkil
Gam-güsârı meger endîşe-i yârî gele mi

5 Bâg-ı vaslında dile gelmez idi sabr u karâr
Dâg-ı hecrinde 'aceb sabr u karârı gele mi

6 Kurtulaydım agaraydı saçı sevdâsından
Dil-i bîmârıma bir gün ola karı gele mi

7 'Aceb ol yâr-i sefer-gerde ne hâlde şimdi
Kendi hâlime kıyâs olmada 'ârı gele mi

8 Reh-güzârında güzel sandı iz açdım gözümi
Beklerim gözlerime pây-ı güzârı gele mi

9 Bâbilî sihri gözün vâle-i[831] Sermest'leri
Yed-i beyzâna ulaşmazsa şi'ârı gele mi

---

828 A.40, B.65, C.54-55, D.40.
829 "dutarım": "dönerim" B.65, C.55.
830 "boynuma": "boynu" B.65.
831 "vâle-i": "vâle vü" B.65, C.55, D.40.

94-GAZEL [832]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Câme taş atdı atarmış mey-i gül-fâma da mı
Mey-i[833] câme taş atarmış mey-âşâma da mı

2 Pendini pîr-i[834] harâbâtımızın tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâma da mı

3 Yüri sâkî gidelim eski ser-i kârımıza[835]
Keder itme o da âdem mi adı nâme de mi

4 O sudan var mı haber sâkî işitdin mi esahh
Dâ'vet itmiş subhını çâşnî[836] şâma da mı

5 Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi hülyâma da mı

6 Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâli nideyim
Sıgamaz bir gicecik 'âlem-i rü'yâma da mı

7 Sevse ol dil-berimiz cân-ı 'azîzânı sever
Puhte-ervâha olur meyli anın hâma da mı

8 Kasemim var severim sâkî[y]i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câma da mı

---

832 A.40, B.66, C.55, D.40-41.
833 "Mey-i": "Meye" B.66, C.55, D.40.
834 "pîr-i": "pîr ü" B.66, C.55.
835 "ser-i kârımıza": "ser-kârımıza" B.66, C.55.
836 "subhını çâşnî": "subhı çâşte mi" B.66, C.55, D.41.

95-GAZEL [837]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Arzûlar hânesine gelmeye âheste seni
Âteş-i 'ışkın ile yanmış olan haste seni

2 Talmada kendime gelmede[838] gemiyi aradım
Karada düzde denizde yokuş inişte seni

3 Bir bahâ ile satarsın n'ola hüsnün gözüme
Sag olursam öderim ceste çü bâ-ceste seni

4 Tünd-hû vahşî gazâlım seni sayd eylemeye
Tâ nefes-vâr bilirim mülk-i elem deste seni

5 Fikr-i zülfünle belin yâ'ni hayâl itdi tenim
Himmet-i 'ışkım ider bir kıl ile beste seni

6 Hayf kim koklaya zükâm-ı hamâkat-zedeler
Ey güli yâsemeni sünbül-i nev-reste seni

7 Gice birlikde tamâm 'işrete koymazsa anın
Dâ'vet itdim gül-zâre[839] subhı çâşte seni

8 Bunamış mı dime bu kocaya n'olmuş çatmış[840]
N'ideyim elde degil çok severim işte seni

9 Medrese hân-kâh ehline gelin baglu iken
Pîr-i mugâna[841] dolaşdır diyü Sermest'e seni

---

837 A.40-41, B.66-67, C.56, D.41.
838 "gelmede": "gelmekte" B.66, C.56, D.41.
839 Vezin gereği "gülizâre" okunabilir.
840 "çatmış": "catmış" B.67, C.56, D.41.
841 "Pîr-i mey-hâna" B.67, C.56, D.41.

96-GAZEL [842]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Olma ahvâlim sorub bu 'ilm-i hâlim 'âlimi
Perçeminle oynama şâyed sizersen hâlimi

2 İsteme râz-ı derûnum ey begim ger istesen
Seyridersin safha-i hâk üzre hûn-ı âlimi

3 İstemem magmûm ola sînen sola çehren güli
Saklarım senden senin çün sırr-ı mâ-fi-l-bâlimi

4 Râkib-i mevcim şikeste-merkebim tutmaz elim
Gör cefâ-yı nâ-Hudâyı zâlim ibn-i zâlimi

5 Şâd olur mı[843] her kara günler gören[ler][844] görseler
Âf-tâb-ı tal'atından el viren ikbâlimi

6 Okudum gördüm efendim hayra dönmüş tâli'im
Mushaf-ı ruh-sâr-ı hüsnünden açılmış falımı

7 Bir garaz tahtında ikrâh itme gezdirdi felek
Kehlelenmişdir diyü zinhâr köhne şâlimi

8 İltifât-ı re'fetin küstâh idübdür bendeni
Ey veliyy-i ni'metim artdırma[845] kîl ü kâlimi

9 Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde Nûh ol hemân
Çeşm-i gîtî bu du'âda görmesün ihmâlimi

---

842 A.41, B.67, C.56-57, D.41-42.
843 "Şâd olurdı" B.67, C.56, D.41.
844 "gören": "görenler" B.67, C.56, D.41.
845 "artdırma": "arturma" B.67, C.57, D.42.

97-GAZEL [846]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Burakub sevdigini âteşe yâri gide mi
Bu kebâbın yaşı tâ var ola zârı gide mi

2 Nâr-ı 'ışkıyla gövünüb hâr olub hâke düşem
Haşre dek köhne mezârımda züvvârı gide mi

3 Zülf-i sevdâsı hatt-ı hâl[847] hayâlimde iken
Gördigim hâbların mûr ile mârı gide mi

4 Ansız elbette benim sabr u karârım kalamaz
Bensiz anın 'acabâ sabr u karârı gide mi

5 Rîh-ı sevdâ-yı saçı saçım agartdı bu dagın
Bu hevâ böyle gide karı[848] buhârı gide mi

6 Hüsn-i 'ışkım ile hem-şehri degilse müşkil
Başda hâki yolının gözde gubârı gide mi

7 Cilve-i cübbe-i Leylâ-yı zamânım sensiz
Heme şeb dîdelerimden necm-i şârı gide mi

8 Cennet-i 'Adn'e girüb âh seni görmez isem
Bâtını zâhiri nûr olsa da nârı gide mi

9 Neş'e-i nîm-nigâhın Sermest'i[849] min-ba'd
Bâde-i Kevser'e salmazsa humârı gide mi

---

[846] A.41, B.68, C.57, D.42.
[847] "hatt-ı hâl": " hatt-ı hâl ü" B.68, C.57. Vezin gereği "hat-ı hâli" okunabilir.
[848] "karı": "kar" B.68, C.57.
[849] "Serimest'i" şeklinde okunursa vzne uyar. Dîvanın iki nüshasında harekelerle böyle okunması istenmiş. B.68, C.57.

98-GAZEL [850]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Şaşuran zülf-i siyâhın dil-i âgâhımızı
Kâ'be-i hüsne delîl itse de güm-râhımızı

2 Sırr-ı hâl-i Hacer-ü'l-esvedi ol yüzde bilür
Girile ol yüze her dem eyi vallâhımızı

3 Baht-ı yâver bana râm itdi bir âhû-Hotanı
Vahşî gazâlân ile öyle[851] toldırdı çerâ-gâhımızı

4 Gelse şin gitse harâb eyledi dervîş evini
O da bildi kim imiş şenligi der-gâhımızı

5 Perîşân hâle düşerken didim ey mâh beni
Almayın yahşî olur böyle yamân âhımızı

6 Korkma ifşâ idemez râz-ı derûn-ı âhım
Âh [u] vâhı ne bilür râz-ı dil-hâhımızı

7 Gel kul ol bir[852] dere kim ben gibi bî-bâk olasın[853]
Böyle Sermest gezer bendeyi bil şâhımızı

---

850 A.42, B.68-69, C.57-58, D.42.
851 B.68, C.57, D.42'de "öyle" yoktur. Vezin gereği "öyle" olmamalı.
852 "bir": "her" C.58.
853 "olasıñ": "olasuñ" B.69, D.42.

99-GAZEL [854]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Ef'â-[y]ı zülf [ü] kaşı tîgda mı agda mı
Eyleyen böyle beni sag ide mi tagda mı

2 Ey sabâ sırrımı fâş itme o yârim kanda
'Acabâ ner[e]de gezer tagda mı bâgda mı

3 Vâ'deler kılmış idi hastesini görmesine
Bilmem ol vahşî gazâl bâgda mı agda mı

4 Korkarım geçdi beni derde düşürdi benden
Şimdi bir yâd kucagında mı[855] mül dagda[856] mı

5 Göz yaşı ile beni yâd itme didi kâgıd ile[857]
İ'tibârın bilemem agda mı kagda mı

6 Bâde-i Hâlis'ini[858] bülbül-i şeydâyı koyub
Meylini sezdim anın zâgda mı uvagda mı

---

854 A.42, B.69, C.58, D.43.
855 "kucagında mı": "kucagda mı" B.69, C.58, D.43.
856 "dagda", "tagıda" C.58; "dagıda"D.43.
857 "Göz yaşıyla beni yâd itmedi kâgıd ile" B.69, C.58, D.43.
858"Hâlis'ini": "Hâlis'i" B.69, C58.

100-GAZEL [859]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı savışdı

2 Bir tala[860] vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı

3 Saldı kafaya tagı dere hem[861] berri vü bahri[862]
Hûd mâsivâ idi mâsivâlandı savışdı

4 Tâ âşiyen-i Kâf'a diküb göz karasını
Bu köhne ribâtîden aralandı savışdı

5 Yüzbin nâmı var idi tûtî-i mihendi[863]
Bir şu'bede kalmadı pervâlandı[864] savışdı

6 Her bir nefesi hal'-ı kebiş 'îdine irdi
Terk eyledi dünyâyı dânâlandı savışdı

7 Yetmiş bin idi mehlekesi dânesi dâmı
'Aczim pür idüb lütfı Hudâlandı savışdı

8 Tutmuşdı[865] ser-i râhını bin ejder-i gîsû
Efsûn okudı bildi sabâlandı savışdı

---

859 A.42, B.69-70, C.58-59, D.43.
860 "tala": "dala" B.59, C.58.
861 Vezin gereği "hem" olmamalı.
862 "berri vü bahri": "berr ü bahri" B.69, C.58, D.43.
863 "mihendi": "mihen idi" D.43. Doğrusu "mihen idi" olmalı.
864 "pervâlandı": "perlâlandı" B.70, C.58.
865 "Tutmuş idi" B.70, C.59, D.43.

9 Germi serdine[866]tahammül olamaz gerdûnun
Tolandı 'abalandı kabalandı savışdı

10 Bir kokası kalmış[i]di ol ke's-i kirâmın
Sermest'e nasîb oldı safâlandı savışdı

866 "Germ ü serdine" B.70, C.59; "Germ serdine" D.43.

101-GAZEL [867]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 İsterim bir göz göre dâgı dilimde dâgımı
Sag olursam tâ bilem sînem çürük mi sag mı

2 Gezmedik bir[868] yer koymamışdım çün cünûn sahrâsına
Dest-i 'aczimle şikeste eyledim ayagımı

3 Hâk olub ey put yolunda var ümîdim beklerim
La'l-i züvvârın çeke senden yana topragımı

4 Varlıgın her var olan çün hâl-i vechinden olur
Kimi hayret-zededir bu söz de bal mı yagı mı

5 'Âlem-i halk-ı emirden kim diler hicrânını
Kim aça senden sivâ var mı karadan agı mı

6 Degme isti'dâd olan bilmez esîr-i nefs olan
'Âlem-i insâniyet firkat mi vuslat çagı mı

7 Dem bu dem meclis bu meclis öyle Sermest ol ki tâ
Bilme her ne hâl ise dûzah mı Cennet bâgı mı

---

[867] A.43, B.70-71, C.59, D.43-44.
[868] Vezne uyması için "bir" kelimesi olmamalı.

102-GAZEL [869]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Depredir mi yine[870] bu bâd-ı garaz-gâhımızı
Dâdı agzında yedi sille-i nâ-gâhımızı

2 Yumşadır âh [u] enînim[871] seni bir gün ey put
İn-şâ'-allâh ile dinle 'alim-'allâhımızı

3 Düşmede kalkmada bu yolda mürüvvet yetişür
Dinlemez mi pîrimiz na're-i 'avnâhımızı

4 Mâh-ı Ken'ânı[872] düşürse n'ola çâh-ı tab'a
Çeşm-i insâf ile[873] gel câhile bak câhımızı

5 Çâh-ı Nahşeb'[in]deki[874] mâha gönül virdi o kim
Görmedi çâh-ı tabâyi'da olan mâhımızı

6 Ejder-i zülfi[875] tutan bir seni bir ben bilürüm
Kâ'be-i hüsne giden togrı ser-i râhımızı

7 Tatmadın bint-i 'ineb lezzetin ancak duydun
Belki Sermest ile halvet gicesi yâhımızı

---

869 A.43, B.71, C.59-60, D.44.
870 C.59'da "yine" yoktur.
871 "âh enînim": "âh u enînim" B.71, C.59.
872 "Mâh-ı Ken'ân" B.71, C.59, D.44.
873 "Çeşm-i insâfla" B.71, C.59, D.44.
874 "Çâh-ı Nahşeb'indeki" C.60.
875 "Ejder-i zülf" B.71, C.60, D.44.

103-GAZEL[876]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Geze mi[877] ayagı hayâl-i dagı bâgımı
Kurutdı bu sevdâ-yı hâmlar dimagımı

2 Geçürdi 'ömür 'ömri gibi o sularda kim
Bilmezdi ner[e]de hûşla başım ayagımı

3 Ey men hevâ-yı 'ışkla tâ böyle kalmışam
Fikreylerim ammâ bilmem sol [u] sagımı[878]

4 Hâmûn-ı tahayyürde makâm-ı cünûn kanı
Var mı bilür o sahrâda 'aceb turagımı

5 Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ıraktır didi bükdi kulagımı

6 Koklar mı firengî-zede[879] burnuna revâ mı
Söyle sunam sana burdı yanagımı

7 Kendine aceb gördi revâ emmegi[880] hâsid
Nâ-mahrem olan kokmuş agızla dudagımı[881]

8 İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy[882]
Bükdi belimi bu sözler kırdı ayagımı

---

876 A.43, B.71-72, C.60, D.44.
877 "Gezemez mi" B.71, C.60, D.44.
878 "sol sagımı": "sol u sagımı" B.71, C.60.
879 "firengî-zede": "firengî-zâde" B.72, C.60, D.44.
880 "emmegi": "emmek" D.44.
881 "dudagımı": "tudagımı"B.72, C.60;
882 "rûy": "evi" B.72, C.60.

104-GAZEL [883]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Tepeler[884] merdümek-i çeşmi şeyh u şâbbı gibi
Döndürir başıma 'âlemleri dolâbı gibi

2 Her ne hâl olsa da el-minnetü-li'l-'ışk didik
Çekerik nâzını inbîkde gül-âbı gibi

3 Sitem [ü] lûtfı da fark eylese 'uşşâkı n'olur
Seni bürka' beni pâyındaki çorabı gibi

4 Bir gül-istân güliyüz ol ki seni gül-ruh iden
Hem ol itmiş beni bir yaprag-ı bî-tâbı gibi

5 Fikr-i zülfün iderek hâlime denk oldı sözüm
Tolaşık[885] hâsılı sevdâ-zedeler hâbı gibi

6 Merdüm-i dîdelerim çıksa hayâlini arar
Yitiren nâkasını bâdiye a'râbı gibi

7 Vuslatı hecri gibi hecri de vaslı gibi zor
Mâh-ı endâma biçilmiş keten esbâbı[886] gibi

8 Durduran[887] 'âşıkı göz yaşı ciger âteşidir
Karışur birbirine âteşi girdâbı gibi

9 Gelür elbette güzel 'âşıka mâ'şûk sitemi
Bezm-i Sermest'e gelen bâde-i mey-nâbı gibi

---

883 A.44, B.72, C.60-61, D.44-45.
884 "Depeler" B.72, C.60, D.44.
885 "Tolaş" B.72, C.61.
886 "esbâbı": "esvâbı" B.72, C.61.
887 "Turturan" B.72, C.61, D.45.

105-GAZEL [888]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Hasret-i ruh-sâr-ı tâbın bî-mecâl itmiş beni
Şöyle dikkatle bakub gör kim hilâl itmiş beni

2 Servi boylu[889] hey şîrîn sözli güzel yüzli güzel
Gör hayâlinde hayâlin çün hayâl itmiş beni

3 Tâ o demden kim dimâgım aldı bûy-ı gül-ruhun
Hâliyâ bir bülbül-i bî-perr ü pâl[890] itmiş beni

4 Hâne-i zenbûr-ı sîneme çeküb şehd-i lebin[891]
Leyk sînemde ne mûm itmiş ne bal itmiş beni

5 Ol ne dil-ber ki kemend-i zülfüne yüz ben gibi
Dost itmiş[892] komuş[893] hemânâ pây-mâl itmiş beni

6 Bir gül-istân içre âb [u] hâk ile[894] hem-sohbetiz
Gül cemâl itmiş seni hâr-ı melâl itmiş beni

7 Âşiyân-ı Kâf-ı istignâda 'Ankâ-vâr iken
Şimdi bir dil-ber esîr-i dâm-ı[895] hâl itmiş beni

8 Yüz zebân-ı Hâlis'i açmış idim sûsen gibi
Gösterüb dâg-ı derûnun lâl[896] itmiş beni

---

888 A.44, B.73, C.61, D.45.
889 "Servi boylı" B.73, C.61, D.45.
890 "pâl": "bâl" B.73, C.61, D.45.
891 "şehd-i lebiñ": "şehd ü lebiñ" B.73, C.61.
892 "itmiş": "imiş" B.73, C.61. Vezin gereği "imiş" olmalı.
893 "komuş": "koymuş" B.73, C.61, D.45.
894 "hâk ile": "hâkla" B.73, C.61, D.45.
895 "dâm-ı": "dâm u" B.73, C.61.
896 "lâl": "lâl lâl" B.73, C.61, D.45.

106-GAZEL [897]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Servi boyun gösterir 'âlemde turfa 'âdeti
Bükdi bürnâlar[898] belin togruldı şeyhler kâmeti

2 Ey 'arûs-ı hâne-i gerdûn-ı zîb-efzâ güzel
Şâbbı şeyh[899] itdin de hem şâbb eyledin şeyhûheti

3 Ders-i 'ışk içre müderrislik kılub gamzen bugün
Dönderir hâl-i hattın[900] kendi özine[901] şer'iyyeti

4 Merdüm-i çeşmin dahi bir bışka icrâ'at kılub
Kulları sâdât idüb hem kullar itdi sâdeti

5 Cân virirdi[902] hâtır-ı cem'iyyet içün ehl-i dil
Pek[903] perîşân kıldı hâsılı zülfin ol cem'iyyeti

6 Târ-ı zülfin çember-i çarha tolaşdı bilmişem
Hele şaşırdı fusûl-i erba'a icrâ'iyyeti

7 Tab'-ı çâr-pâların[904] yüz hayfı bâg-ı hüsnüne
Sen ne anlardan alın[905] anlar ne senden lezzeti

8 Vasf-ı nâr-ı dûzahı vâ'izler itmiş görmemiş
Bilmemişler yâr ne vuslat ne nâr-ı firkati

9 Bikr-i mazmûn üzre Hâlis 'arz ider birkaç gazel
Sen cenâb-ı mîr-i hüsnünden alursa ruhsatı

---

897 A.44-45, B.73-74, C.61-62, D.45-46.
898 "bürnâlar": "turnalar" C.61.
899 "Şâbb u şeyh" B.73; "Şâbb şeyh" C.61, D.45.
900 "Dönderir hâl ü hattıñ" B.73, C.62; "Döndürür hâl-i hattıñ" D.45. "Dönderir hâl-i hatın" şeklinde okunursa vezne uyar.
901 "kendi özine": "kendüzine" olursa vezne uyar.
902 "Cân kızardı" B.73, C.62.
903 Vezin gereği "pek" olmamalı.
904 "Tab'-ı çar u pâlarıñ" B.74, C.62.
905 "alıñ": "aluñ" B.74, C.62.

107-GAZEL[906]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Bâgda gördi kaddini çün servi bâlâlanmadı
Tagda gördi zülfini sünbüller aralanmadı

2 Ey bahâristân-ı ikbâl-i safâ sen gelmeden
Kûh zîbâlanmadı sahrâ da lâlalanmadı

3 Düş midi[907] yâhud hayâl ol şeb ki bulmuşdum seni
Bir kurı sevdâ midi[908] bu gûna ma'nâlanmadı

4 Bunca demler beklerim kûyunda 'arz-ı hâl idem
Âh kim agyârdan bir lahza tenhâlanmadı

5 Ey sabâ yârin kitâb-ı hüsnüni açma yeter
'Ömrler geçdi bu dersde kimse mollâlanmadı[909]

6 Mâcerâ-yı köhnedir tâ Âdem [ü] Havvâ[910] ile
Rûz-ı âhir geldi bu fetvâlar imzâlanmadı

7 Ey put-ı nev-res bu nâz[911] [u] 'işveler birle senin
Gayrı taşlandı dilin Sermest hârâlanmadı

---

906 A.45, B.74, C.62, D.46.
907 "Düşimdi" B.74, C.62, D.46.
908 "sevdâ midi": "sevdâmdı" B.74, C.62, D.46.
909 "mollâlanmadı": "monlâlanmadı" B.74, C.62, D.46.
910 "Âdem Havvâ": "Âdem ü Havvâ" B.74, C.62.
911 "nâz": "nâzı" D.46.

108-GAZEL [912]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Bu seher şânelemiş zülfini feryâdım eli
Sana dirdim koma feryâdım eli yâdım eli

2 Cânda nâ-mahrem ol vaktine vuslat demidir
Umarım kalmaya ol hâlîde[913] bünyâdım eli

3 Yâr isen sen de bakub âyînede[914] görme seni
Hâtıram tut ki kırar ol Cemi ber-bâdım eli

4 Seni[915] Şîrîn ile tâ böyle giderse bu gidiş
Kendi başına diker taşını[916] Ferhâdım eli

5 Binde bir görsem âyâ geyk-i[917] hırâmânı seni
Ra'şede elde degil ol dem[918] sayyâdım eli

6 Turamaz görmese de görse key[919] yâr seni
Hâsılı 'aklını gâret[920] ide mu'tâdım eli

7 Şartı varlık didiler 'azm-i tavâf-ı kûyun
Bir hevâ özge degil yolda tutan dâdım eli

---

912 A.45, B.74-75, C.62-63, D.46.
913 "hâlîde": "hâlde" B.75, C.63.
914 "âyînede": "aynada" C.63, D.46.
915 "seni": "sen" C.63
916 "taşını": "dânişi" B.75, C.63; "daşını" D.46.
917 "geyik-i": "kebg-i" B.75, C.63.
918 "ol dem": "ol demi" B.75, C.63.
919 "key": "gibi" B.75, C.63, D.46. "Vezin gereği "gibi" yazılmalıdır.
920 "gâret": "gârât" B.75, C.63, D.46.

8 Mânî tasvîr idemez sûretini itmiş iden
Nakşını ancak alur bu dil-i üstâdım eli

9 Düşe kalka geldi bu Sermest'e[921] mey-i la'l-lebin[922]
Tolaşur dügmelerin çözmede îcâdım eli

921 "Sermest'e": "Sermest" B.75, C.63, D.46.
922 "lâ'l-lebiñ": "lâ'l ü lebiñ" B.75, C.63.

109-GAZEL [923]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Taşda oldı nihân-ı cevher-i pür-kârım[924] evi
Dolu elmâs ile[925] yâkut oda mı yanım evi

2 İhtiyâr-ı cüz'imiz oldı kebûter gözimiz
Uçurur kuş ki hevâya gide iz'ânım evi

3 Mâh-tâb[926] güneşi her dü-serâ togmuş iken
Çeşm-i hüssâdı bakar-kör kıla tâbânım evi

4 Bilürüm gâr-ı tabâyi'da müsâfir gibidir
Cân-ı cânân ile[927] ma'mûrdur îmânım evi

5 Köstebek-tab'ı Ebû cehl-i habîse ne revâ
Bir kıl altında göre menzil-i rahşânım evi

6 'Ankebûtun evi bu cehli kılan bu hikemi
Her ne hâl ise olur sende de sultânım evi

7 Yâr-ı gârında beher vakt-i sürûrunda hemân
Mey-i Sermest'e müheyyâ durur[928] îkânım evi

---

923 A.46, B.75-76, C.63, D.46-47.
924 "pür-kârım": "pür-kânım" B.75, C.63.
925 "Tolı elmâsla" B.75, C.63, D.46.
926 "Mâh-tâbı" D.46.
927 "Cân-ı cânânla" B.75, C.63, D.46.
928 "durur": "turur" B.76, C.63.

110-GAZEL [929]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Tayanın cevrine dil kıldıgı düşnâmda mı
Tayanur mı o da ilhâh ile[930] ibrâmda mı

2 Yakmada cân u dili 'âşık [u] ma'şûkumuzun
Bir sözi vardı hemân evvele encâmda mı

3 Reh-i 'ışkında senin 'âciz [ü] dermânde[931] kılan
Râkib-i üştür olur şîrî-i âcâmda mı

4 Kahrı lûtfunda[932] gönül dârı keşenlik itdin
Şimdi münkir misin in'âm ile[933] ikrâmda mı

5 Kılma Mevlâyı seversen yüri dil lâf ü güzâf
Okunur mı hele adın eyü[934] bak hâmda mı

6 İtme bilmezligi düş fikrine anın şimdi
Sevdigin[935] hâbda 'uryân mı 'aceb câmda mı

7 Neş'ey]i hüsni ile 'âlemi Sermest kılan
Tâgıye çıkmaz idi şimdi çıkar dâmda mı

---

929 A.46, B.76, C.64, D.47.
930 "ilhâh ile": "ilhâhla" D.47.
931 "'âciz dermânde": "'âciz ü dermânde" B.76, C.64.
932 "Kahrı lütfunda": "Kahr u lütfunda" B.76, C.64.
933 "in'âm ile": "in'âmına" B.76, C.64.
934 "eyü": "iyi" B.76, C.64.
935 "Sevdigim" B.76, C.64.

111-GAZEL [936]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Bir dem olmaz vuslatın tâ târ [u] mâr itmez beni
Çün beni benden alub tâ yâr var itmez beni

2 Bu kurı sevdâdadır gönlüm cünûn-ı 'ışkla
Da'vâ-yı bî-ma'nâ kılsam şerm-sâr itmez beni

3 Fâş kılmaz 'aybımı pîr-i mugân ey merhabâ
Bu mihekk ger bî-ayârım kem 'ayâr itmez beni

4 Toplarım gâhî[937] girîbânını gerçi dil-berim
Dâmeni nâz-ı dırâzında gubâr itmez beni

5 Bülbüli olmak diler bu 'âlî-himmet ger bilür
Gül-sitânında diken hem gül-izâr itmez beni

6 Bir pula tutmaz beni ger nâz-ı bî-pervâ-yı yâr
Lûtf-ı bî-'illet görürse bî-şümâr itmez beni

7 Bu hayâlâtını sevdâ-yı saçından görmüşem[938]
Âhiri bir sâkin-i dâr [u] diyâr itmez beni

8 Kendi kendimden kaçub her çendî[939] sıgmam 'âleme
'Arşa çıksam bu belâ hem ber-karâr itmez beni

9 Böyle sâkî böyle mey hem böyle Sermest bu gidiş
Çün harâbât ehline köhne mezâr itmez beni

---

936 A.46-47, B.76, C.64-65, D.47.
937 "gâhî": "gâh" B.76, C.64, şeklindedir. Bu beyitten sonraki beyitler B.77 olmadığı için yoktur.
938 "görmüşem": "görmesem" C.64.
939 "çendî": "çend" C.64.

112-GAZEL [940]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Nefsini[941] yahşî görüb taş atıyor bâdeme mi
Kulak asma yakışur mı o da bir âdeme mi

2 Cüst [ü] cû kılmadadır kasdı ne bilmem o itin
Âhû-yı deşt-i hatâyı Hotan-ı sâdeme mi

3 Beni ma'zûr tutan var mı ki ma'zûr tutam
Tokanur bilmeyerek bu dil-i âzâdeme mi

4 Câmi'-i hüsn-i namâza niyetim vardı gidem
Yine dökmüş mey[i][942] o hırka [vü] seccâdeme mi

5 Sâkî 'ayyâr-ı zamân Hind-i cihânsın mey içün
Su vir âbâda gidek hem cihân âbâdeme mi

6 Vireyim kâşki öleydim o Mesîhâ-dem içün
Yetişür cânı hemân mürde-i ecsâdeme mi

7 Bilmedim neş'eyi ikrâmı kime bu güzelin
Yâ'ni Sermest'e mi yâ Tâze-i Bay-zâde'me mi

---

940 A.47, C.65, D.47-48'dedir.B.77 ise sayfa olarak mevcut değildir.
941 "Nefsi" C.65.
942 "mey": "meyi" D.48.

113-GAZEL [943]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Heykel-i tasvîrini kim gördi tersâlanmadı
Câmi'-i varın koyub ya'ni kilîsalanmadı

2 Ey put-ı nev köhne râhibler sana nazlanmasun
Kim görüb tapmaz sana 'âlemde rüsvâlanmadı

3 Rûh-ı[944] Kudsî hâl-i hindûna fedâ-yı kuds idüb
Bunca demler bekledi hâlâ çelîpâlanmadı

4 Dâmen-i 'ismet-penâh-ı Meryem-i 'unsurda çün
Tıfl-ı dil gördi seni mehdinde gûyâlanmadı

5 Kâf-ı istignâ-yı nâzında gezen Sîmurglar
Beşşelendi[945] bir dahi Kâf'ında[946] 'Ankâlanmadı

6 Kim kalubdur fitne-i hüsnünde râhat ey perî
Yerde sevdâlanmadı göklerde gavgâlanmadı

7 Çün görüb rü'yâda zülfün sıçramaz yerden göge
Yâ benim tek ol dahi Sermest şeydâlanmadı

---

943 A.47, B.78, C.65-66, D.48.
944 "Ey" C.65.
945 "Peşşe" B.78, C.65.
946 "Kâf'ıñda": "'Ankâlar" B.78, C.65.

114-FARSÇA GAZEL [947]

. . – – . . – – . . – – – –

1 Ger tü Mahmûd şüdî sabrî[948] kün Âyâz resî
Ya'ni der tab'-ı tu Meryem[949] şüdî i'câz resî

2 Ez pesî kâfile-i pîr ü harâbât[950] bi-rev
Ber ümmîd-i ceresî bâng-dihî bâz-resî

3 Pîr-i mey-hâne hemîn pendî be-yârân mi-göft
Nâz bi-güzer be-niyâzî ki bedân nâz resî

4 Sohbet-i şeyh u dervîş resîden âsân
Müşkil ânest ki der sohbet-i Baytâz resî

5 Gürz ü kâmî tu ezîn nefha-i Sermest şüdî
'Akıl yâver ne-küned der hum-ı ân-râz resî

---

947 A.47, B.78, C.66, D.48.
948 "sabrî": "sabr" C.66
949 "Meryem": "Meyrem" C.66
950 Doğrusu "pîr-i harâbât" olmalı.

115-FARSÇA GAZEL [951]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Tersem ey sûfî ki ez în mey-kede mahrûm şevî
Ger be-Firdevsî[952] revî bâz-tu magmûm şevî

2 Cür'a-i mey ki ez în sâkî-i mâ[953] bahşed
Kez 'amel-i 'ilm ki dâniste-i mevhûm şevî

3 Pür kün ey sâkî-i mâ rıtl-ı girânem pür-kün
Seng her zâhid-i şehdî ber men mûm şevî

4 Ger tu makbûl ber[954] pîr-i harâbât şüdî
Çi şeved kez heme mahlûk tu mezmûm şevî

5 Be güzered şeyh u dervîş Sermest biyâ
Hâhî zîr-i nazarî mest ü merhûm şevî

---

951 A.48, B.79, C.66, D.48-49.
952 "Firdevsî": "Firdevs" B.79, C.66, D.48.
953 "mâ": "mâ ger" B.79, C.66, D.48.
954 "ber": "berî" B.79, C.66.

116-FARSÇA GAZEL [955]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Cür'a-i dâd ki yek keşdî şarâbem kerdî
Berf bûdem be nigâhî heme âbem kerdî

2 Kem zi eflâk ne büved tâk-ı binâ-yı hestî
Ki be yek gamze zedî turfa harâbem kerdî

3 Pey-i merdân-ı Hudâ bürdem der gârî reftem
Hem çü Kıtmîr dü kez dürî be-hâbem kerdî

4 Men ki bâşem ki türâ bendegiyem 'arz künem
Lûtf-ı bî-'illet bîn bende hisâbem kerdî

5 Şerm ez-ân bâd ki hem çün tuyî şâhbâzî
Hamle âvered çü men peşşe-i 'itâbem kerdî

6 Hayf nâ-şüste dihen âred ez-ân nâm haber
Zîn hacâlet ki ciger-hûn kebâbem kerdî

7 Ger mî nistem hem reh-i mâ ver-ne hodî
Teşne der tîh-i merâ âb-ı serâbem kerdî

8 Fikr-i ân hâl-i siyâh kerd merâ pîrî çi hoş
Ve'y der în mislehây-ı şeyh u şebâbem kerdî

9 Her dem ey mest tu Sermest-i humârem dârî
Çi 'aceb mest ki der 'ayn-ı azâbem kerdî

---

[955] A.48, B.79-80,C.66-67, D.49.

117-MERSİYE-MUHAMMES-İ MÜZDEVİC[956]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Her ayı kıldı muharrem güni 'âşûrâyı
Vak'a-i Kerb-i Belâ-yı cigeri Zehrâyı
Seyle virmez mi sanun Memleket-i Kisrâ'yı
Göz yaşı hûn-ı ciger la'l kılub sahrâyı
Yâd idüb Fâtımâ-yı Vâlide-i Kübrâyı

2 Kıldı bu hâdiṣe efkâr [u] 'ukûli ber-bâd
Uymadı kevn-i fesâdına bunun gibi fesâd[957]
Gebr [ü] Tersâ [vü] Yehûdî'den olurdı imdâd
Bilseler[i]di olacak böyle[958] Âl-i Evlâd
Müslimânız diyerek böyle tutub gazâyı

3 Hetk-i nâmûs-ı beşer kıldı Yezîdi ferşî
'Ulvî süflî bulunan kevn-i vücûda karşı
Hânedân-ı Nebî kim nâmına kurdı turşı
Zulm ile[959] âhir-i kâr yıkdı 'imâd-ı 'arşı
Çekdi mel'ûn-ı ebed olmasına tugrâyı

4 Agladır Haşre kadar mü'mini hayy [u] meyyit[i][960]
Mâtem-i şâh-ı şehîdân ile Ehl-i Beyt[i][961]
Neydügin[962] eyledi hüzn ile civân [u] yigit[i][963]
Âh heyhât didi vâh le'allü-leyt[i]
Görmeyeydim yıkılaydım böyle habâṣ-ârâyı

---

956 A.48-49, B.80-81, C.67,68, D.49-50.
957 "Uymadı kevn-i fesâdına bunuñ bu fesâd" B.80; "Uymadı kevn-i fesâdına da güniñ bu fesâd" C.67.
958 "Bilelerdi olacak böylece" B.80, C.67, D.49.
959 "Zulmla" B.80, C.67, D.49.
960 "hayy meyyit": "hayy u meyyiti" B.80, C.67.
961 "Ehl-i Beyt": "Ehl-i Beyti" B.80, C.67.
962 "Neydügin": "Nîl-gûn" B.80, C.68.
963 "civân yiğit": "vü civân-ı gîtî" B.80, C.68, D.50.

5 Kim idi bilmediler Ehl-i 'Abâ-yı Âl'i
Ne diyek bunları benzetmeye yok emsâli
İte kurbân olalar it [gibi] anub[964]yalı
Bilerek n'eylediler n'oldular âhir hâli
La'net[965] birbirine kıldı zehî-kübrâyı

6 Böyle mel'ûn-i ebed görmedi kevnin gözi
Lâyık-ı yâd degil meclise ismi sözi
Kûfe'nin uyuz iti domuzı Şâm-büzi
Kim [olur] ibn-i 'acûze[966] gide zulüm sözi
Hâşimî leyte fedâ-zâdelere Zevrâ'yi

7 La'neti kıldı Hudâ zâlime bunlar ezlem
N[e] ola ahvâl o itlerin Allâh-ü-a'lem
Bir içim suyı revâ görmedi cümle el'em
Âl [ü] Evlâd-ı Resûle ne belâyı etlem
Al kan[i]le kazâ kıldı kızıl hazrâyı

8 Gark-ı hûn eyleyelim mülk-i 'Irâk u Şâm'ı
La'net ol saltanat [u] mülkde[967] subh u şâmı[968]
Almak olmaz kurı da'vâ ile intikâmı
Merd isen terk idegör câh-ı celâl ü kâmı[969]
Tâ ki hoşnûd ola Peygamber ü Dârâyı[970]

9 Bir imâmeyn ki mesnedleri müstesnâdır
Murtazâ babaları ceddleri Mustafâ'dır
Nenesi Hayru'n-Nîsâ anaları Zehrâ'dır
Top [u] çevgânları Cennet ile Tûbâdır[971]
Hâlisî bendeleri kevn [ü] mekân-ârâyı

---

964 "it añub": "it gibi añub" B.81, C.68, D.50.
965 "La'neti" B.81, C.68.
966 "Kim olur ibn-i 'acûze" B.81, C.68, D.50.
967 "mülkde": "mülke de" B.81, C.68.
968 "subh u şâmı": "subhı şâmı" B.81, C.68, D.50.
969 "câh-ı celâl u kâmı": "câh-ı celâl kâmı" C.68; "câh-ı celâli kâmı" B.81, D.50.
970 "peygamber ü Dârâyı": "peygamber Dâr-ı ârâyı" B.81, C.68; "peygamberde ârâ ârâyı" D.50.
971 "Tûbâdır": "Topıdır" B.81, C.68.

118-MÜSEMMEN-İ MÜTEKERRİR[972]

– – · · – – · · – – · · – –

1 Çıkmaz cebel-i 'izzete her topugı kıllı
N'eylerim[973] kudretde öz 'ammusı misilli
Yarın görirüz hâlini ey puşt 'amelli
Mahşerde sana yüz yelelelli yüz 'alelelli[974]
Ey zâhid-i destârı büyük turfa sakallı
Merdân-ı Hudâyı ne bilür her dibi yelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

2 Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i Hudâyuz
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i 'Abâ'yuz
Gayret-keş-i evlâd-ı 'Alî Âl-i Rızâyuz
Zu'munca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh bilür kim[975] süfehâdır sulehâyuz
'İlm [ü] 'amelin[976] mezheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

3 Her dem dem-i ber-dûşun ile lâşe gidersin
Nefsince olan maslahatı hoşca sizersin
Güftâre gelünse hem okur hem de yazarsın
Kur'ân [u] ahâdîs[977] ile çok hîle düzersin
Bu râh-ı şerî'at diyerek yoldan azarsın
Vel-hâsılı çârşûy-ı müzâvirde bâzârsın
Hem zâhidi[978] [hem] hâcı hâce hem 'alelelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

---

972 A.49-50, B.82-83, C.69-70, D.50-51.
973 "Neylerimi", B.82, C.69.
974 "yüz yelelelli yüz 'alelelli": "yüz 'alelelli yelelelli yüz " B.82, C.69. Vezin gereği "yüz yelelelli alelelli" olmalıdır.
975 "kim": "kim siz" B.82, C.69.
976 "'İlm ü 'amelin" B.82, C.69.
977 "Kur'ân u ahâdîs" B.82, C.69.
978 "Hem zâhid hem" B.82, C.69, D.51. Doğrusu "Hem zâhid ü" olmalı.

4 Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak[979]
Tesbîh ile[980] seccâdede vird itmegi cak cak
Yâ ders ile[981] evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni[982] yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

5 Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine 'av 'âvî köpekler
Altun [u] gümüşi cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî[983] gibi baldırı fincânî[984] göbekler
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler[985]
Çün hıkdı[986] hasedi bî-dîn idüb sizi temelli[987]
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

6 Dervîşe yarın havf u hatar yok dahi ekdâr
Merdân-ı İlâhî yüzine secdeleri var
Vechinde[988] bugün eylemeyen hazreti ikrâr
Olmaz mı yarın işleri hep âh ile[989] hep zâr[990]
Şeytân-ı la'în oldı iden Âdemi inkâr
'İlmi 'amelin[991] bunca yılın oldu mı der-kâr
Sermest sözini anlamadın hey Karataglı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

_____*TEMME* _____

---

979 B.83, C.69'da bu beyitten sonra şu mısra vardır:
Dervîşiñ evrâdı gice de gündüz de hakk
980 "Tesbîhle" B.83, C.69, D.51.
981 "Yâ dersle" B.83, C.69, D.51.
982 "öñi": "öñü" B.83, C.70.
983 "Billûr" B.83, C.70.
984 "fincânî": "fincân" B.83, C.70, "filcân" D.51.
985 B.83, C.70'de bu beyitten sonra şu mısra vardır:
Gördükde siziñ hâliñizi kacdı melekler
986 "Çün hakk" B.83, C.70. Vezin gereği "Çün hıkd" olmalı.
987 "temelli": "'alelelli" B.83, C.70.
988 "Vechimde" B.83, C.70, D.51.
989 "âh ile": "âhla" B.83, C.70, D.51.
990 "hep âh ile hep zâr": "heb âhla heb zâr" D.51.
991 "'İlmi ü 'ameliñ" B.83, C.70.

119-TAHMİS[992]
Gazel-i Sermest-i Tahmîs-i Hâkî

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Ta'n-ı sûfî 'acabâ bezme mey-i in'âmda mı
Nakle-i mey neş'eye mi sâkî-i pür-kâmda mı
Hele rindâna var inkârı anın câmda mı
Câme taş atdı atarmış mey-i gül-fâmda mı
Mey-i câme taş atarmış mey-âşâmda mı

2 Tab'-ı hod-bîne uyub bulmadı 'irfâna vüsûl
İtmedi meslek-i merdân harâbâtı kabûl
Almadı sâgarı togrutmadı hum-hâneye yol
Pendini pîr-i harâbâtımızın[993] tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâmda mı

3 'Akl-ı kâsır iremez sûfînin esrârımıza
Nazarı hakkdı[994] hemân zâhir etvârımıza
Virmesün sıklet anın sözleri efkârımıza
Yüri sâkî gidelim eski ser-kârımıza[995]
Keder itme o da âdem mı adı nâmda mı

4 Semtler-i menzil-i cânân[ım]a[996] gitdin mi esahh
Kurb-ı der-gâh-ı hümâyûnına yetdin mi esahh
Hâl-i şûrîdemin ezkârını itdin mi esahh
O sudan var mı haber sâkî işitdin mi esahh
Da'vet itmiş subhı çâşte-i[997] şâmda mı

---

992 A.53 (Dîvânın sonunda ayrı bir sayfadadır.), B.84-85, C.70-71-72, D.52-53.
993 "pîr-i harâbâtımızın": "pîr ü harâbâtımızın" B.84, C.70.
994 "Nazar-ı çıkdı" C.71.
995 "serikârımıza" şeklinde okunursa vezne uyar.
996 "cânâne": "cânânıma" B.84, C.71, D.52.
997 "çâşte-i": "çâşte mi" B.84, C.71, D.52.

5 Hoş gelür süzüş hâlim[998] bana hicrî gicesi
Gam virir fikr-i mecâlim[999] bana hicrî gicesi
Mevsim-i zikr-i visâlim bana hicrî gicesi
Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi rü'yâmda mı

6 Aldı gönlüm evini[1000] envâr-ı cemâli nideyim
Kalmadı 'ışkımın imkân-ı zevâli nideyim
Gelmez âyîne-i idrâke misâli nideyim
Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâli nideyim
Sıg[a]maz bir gicecik 'âlem-i rü'yâmda mı

7 Sevdigim sanma belâsında girîzânı sever
Dem-be-dem gavta hûr-i lücce-i ahzânı sever
Âteş-i 'ışkı ciger-sûz ile sûzânı sever
Sevse ol dil-berimiz cân-ı 'azîzânı sever
Puhte ervâha olur meyli anın hâmda mı

8 Fikrimiz kalmadı Hâkî 'adem ü hestim içün
Öyle düşdüm ayaga sâgar-ı der-destim içün
Terk-i mey eyliyemem vâ'iz pîrim-peyvestim içün
Kasemim var severim sâkî-i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câmda mı

---

998 "hâlim": "zâlim" B.84, C.71.
999 "mecâlim": "mahâkim" C.71.
1000 "evini": "evi" B.85, C.71, D.52. Vezin gereği "evi" olmalıdır.

120 [1001] **NAZM**
Kelâm-ı Hazret-i Şems-i Tebrîzî kuddise sırruhû

·– – – ·– – – ·– – – ·– – –

Çe ahmak bûd ân Mecnûn ki 'âşık-ı geşt ber Leylâ
Menem ân Şems-i Tebrîzî ki 'âşık-geşte em ber-hod
Şudem ez-hod tehî âyîne-i rûy-ı Hudâ küştem
Zi hod hodra nazar kerdem ne dîdem cüz Hudâ ez hod

[1001] A.51, B.85, C.72, D.53.

121[1002] **NAZM**

Nazîre-i Hazret-i Hâce 'Abdullah Sermest kuddise sırruhû

·– – – ·– – – ·– – – ·– – –

Çi ebleh bûd ân Ferhâd ki Şîrîn cân kerd ber-bâd
Merâ ez-sıdk der 'ışkış ki cânem tâze cân mî-dâd
Şudem bâ-kalb-i mücellâ der cemâl-i Hazret-i Mevlâ
Çü cânem bâz geşd mirât ki daşd be-ân cemâl-i yâd

[1002] A.51, B.85-86, C.72, D.53.

122-MÜFRED [1003]
Der-Na't-ı Hazret-i Şâh[1004]

· – – – · – – – · – – – · – –

Hızır nûş itmese Sermest'in elinden tolu câm
Nice bulurdı o câvîd-i[1005] hayât[ı] ebedî

1003 A.51, B.86, C.72, D.53.
1004 "Der na't-ı Hazret-i Şah-ı Sermest güfte-i Sırrî" C.72.
1005 "câvîd-i": "câvîde" C.72.

123-NAZM [1006]
Der-vasf-ı Hazret-i Hâce-i Sermest[1007]

– · – – – · – – – · – – – · –

Mahrem-i sırr-ı İlâhî bâg-ı vahdet bülbüli
Pîşvâ-yı ehl-i takvâ 'ilm-i dînin ekmeli
Gavs-ı a'zam kutb-ı 'âlem evliyâlar serveri
Hazret-i Şâh Hâce-i 'Abdullah Sermest-i Velî

1006 A.51, B.86, C.72, D.53.
1007 "Der vasf-ı Şâh-ı Sermest" C.72, B.86; "Der vasf-ı Hazret-i Hâce-i Sermest Radıyallâhu anh" D.53.

124-FARSÇA NUTUK [1008]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Âteş-i dil râ hemîn âteş-i 'izârân âşinâst
Âşinâ-yı gürisne der karn-ı bânân âşinâst

2 Ey ki gûy-i elif kadd-i dâl kadd-i tâ ber-sezâ
Çü ne-bînî bâ-kemân şîr-i şitâbân âşinâst

3 Âşinâ-yı mâ mey ser-i sâle la'l-i sâkî hem
Sûfî be-nişrâ sengî zi kûhân âşinâst

4 Gâh sohbet der meyân-ı encümen hûş-yâr bâş
Bâ suhan cây-ı mahabbet kâzî-i 'avânân âşinâst

5 Bî-tena''um halkrâ der kerd kerden müşkülest
Her kücâ eklest û râ dost düşmen âşinâst

6 Dâmen-i sahrâ-yı vahşet bezm-i râhat-gâh-ı mâst
Kays der-dest-i cünûn ez hod be-hûnân âşinâst

7 El-hazer ey ten-perest ez kurb-ı cânân âşinâst
Dem-be-dem bâ-gamze-i cân tîg-ı 'uryân âşinâst

8 Perde-i çeşm nemî âyed behem der rûz-şeb
Ân kader dâr-ı intizâr[1009] mâh rûyân âşinâst

9 Kîl ü kâl ez hûş-yârân-ı ma'îşet neşnevîd[1010]
Ma'nâ-yı Sermest râ pîr-i mugânân âşinâst

1008 A.5, B.87, C.73'tedir. D'de ise yoktur.
1009 "intizâr": "intizâ" C.73.
1010 "neşnevîd": "neşneved" C.73.

125-FARSÇA GAZEL [1011]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Ey ki dâdî der-şerî'at mesned-i 'âlî makâm
Yek dü nükte hest dârem ez-tü me'mûl-i su'âl

2 Ger vücûd best mî kerdem be sahrâ-yı vücûd
Bes vücûd-ı Hakk kücâ dâred der ân sahrâ mecâl

3 Der vücûd-ı mutlak Hakk-est gayr-ı ust hîç
Bes kün şirk-i hafî kütâh kün în kîl ü kâl

4 Hâlis ez ihlâs gûyed her dem în nükte be dil
Leyse gayru'l-Hakkı fi'l-kevni sivâ resmü'l-hayâl

[1011] A.24, B.87, C.73'tedir. D'de ise yoktur.

126-MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR[1012]
Der-Na't-ı Hazret-i pîr-i şâh Sermest-i Nakş-bendî

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Bu makâmdır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ Şâh'a rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togru râh
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

2 Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî bu
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs-ı a'zam kutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind bu
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

3 Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb der-gâh-ı şâha buldı dîn îmânda
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i pîr-i harâbât cenâb-ı cânda
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

4 Milket-i 'ışkın bugün sensin efendim serveri
Evliyâlar ser-firâzı etkıyâlar reh-beri
Eyledin âhı tarîk-ı hazret-i peygam-beri
Kise başım dönmezem sevdâ-yı 'ışkından giri
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

[1012] C.74-75'tedir. A, B, D'de yoktur.

5 İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram rahm kıl pîrim efendim el-amân
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

6 Kıble-gâh-ı evliyâdır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdetdir vücûdın Rahmeten-li'l-'âlemîn
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey şehin-şâh-ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

7 Meşrık-ı şems-i hidâyet muttali'-i nûr-ı Hudâ
Menba'-ı bahr-i kerâmet melce-i ehl-i safâ
Ey şehin-şâh-ı velâyet kutb-ı dîn-i enbiyâ
Âs-tânındır cemi'-i evliyâya pîşvâ
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

127-MÜFRED-TÂRİH [1013]

Okundukca Dîvân-ı Hazret-i Sermest'in ey Rahmî
Didim târihi gark oldı cihân feyz-i İlâhiyye

[1013] A.51, C.75, D.53'tedir. B'de yoktur. Bu şiir, dîvanların son şiiridir. A nüshasında sonradan yazıldığı anlaşılan şu bilgilere yer verilmiştir:
Şeyh Hâce-i Abdullah Tazebay Hazretleri'nin târih-i vefâtı 24 Rebîü'l-âhir 1298 senesi hamîs gicesi sâ'at iki buçuk raddelerinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Rûmî 12 Mart 1297 hamsî gicesi sâ'at iki buçuk raddelerinde civâr-ı Hakk'a vâsıl.
C.75 nüshasında şiirden sonra şu bilgiler vardır:
1341 Tahrîr-i sene 1920 efrenci 1341 mâh-ı 'Arabî zi-l-ka'de
D nüshasında ise şu satır vardır:
"Temmetü'-t-dîvân bi'avnillâhü'l-mülk"

128-GAZEL[1014]

– · – – – · – – – · – – – · –

1 Sevmezem ol dil-beri kim ismi yâ-hûlanmamış
Saçı sünbüllenmemiş kisvesi şeb-bûlanmamış

2 Vahşelense çeşm-i fettânın dahi bir hoş olur
Sürmelenmişdir gözün yâ-hûsı âhûlanmamış

3 Arz-ı beyzâ tuhm-ı rûhânî diler cismin velî
Kimseye mâl olmamış hâlâ ki tapulanmamış

4 Su gibi cilven yeter bu âb-rûyım dökmeye
Dicle-i eşkim ide deryâyı 'amulanmamış

5 Görmemiş tolmuş hâherle dehânın ey perî
Kim dürri söyler galat dendânın incûlanmamış

6 Bâg-ı hüsnün şeft-âlûlanmış güzellenmiş senin
Zînet yolunmuş hümâyiş âl u bâlûlanmamış

7 Her ne olsa sevdâdan hâlî degil Sermestligin
Ânda Tamulanmış ol kim bunda Tamulanmamış

1014 B.23-24, A, C, D'de yoktur.

129-MÜFRED[1015]

·– – – ·– – – ·– –

Tamâm oldu dîvân-ı şâh-ı pîrim
Efendim afv kıl sehv ü kusûrum

[1015] A.51'dedir.B, C, D'de yoktur.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KARMA ŞİİR İNDEKSİ

KARMA İNDEKS

A

a'dâ, 252
a'lâ, 216
a'lem, 212
a'râb, 271
a'sâb, 219
a'zâm, 212
âb, 155, 156, 175, 284
âb [u] hâk, 272
âb-rûy, 300
âbâd, 184, 280
âbâde, 280
abalan-, 267
Abdullah Sermest-i Velî, 294
Abdülhâlık, 181
âbid, 184, 207, 231
acabâ, 259, 265, 289
âcâm, 278
aceb, 220, 222, 230, 237, 243, 270, 248, 256, 259, 259, 270, 278, 284
acı, 175, 209, 218, 254, 257
acıyan, 232
âciz, 192, 217, 278
acz, 150, 266
Açılsa gözi, 244
ad, 203, 256, 260
Âd, 178,
âdem degil, 234
adem, 152, 176, 247, 290
Âdem, 149, 274, 288, 289
âdem, 182, 187, 212, 234, 242, 260, 280
Aden, 247
ades, 170
âdet, 159, 160, 177, 273
adû, 242
âf-tâb, 262
âferîn, 203, 236
âfet, 159, 177, 216, 217, 218
âfitâb, 149
Afrikâ, 236
afv, 169, 301
âgâh (âgeh), 212, 224, 264
âh u emân, 225
âh, 151, 174, 175, 176, 182, 184, 187, 193, 201, 204, 209, 215, 220, 223, 234, 237, 242, 243, 258, 263, 264, 269, 274, 285, 288, 297
ahâdîs, 287
ahbâş, 236
ahd, 216
âhen, 167,
âhen-dil, 152, 166, 172
âheste, 261
âhir, 194, 204, 217, 223, 279, 286, 298
âhir-i kâr, 285
ahmak, 288, 291
ahsen, 160
âhû, 264, 280, 300
âhur, 198
ahvâl, 157, 199, 210, 244, 262, 286
ahzân, 290
akd, 201
âkıbet, 200
akıl, 161, 168, 170, 171, 190, 237, 238, 240, 282
âkıl, 170
âkılân, 170
akış, 159
akîk, 247, 258
akl, 164, 170, 211, 216, 252, 256, 257, 275, 289
akl-ı beşer, 211
aklı başdan sav-, 218
aklını başında mı ko-, 172
aks, 173, 210
al kan, 286
âl, 300
Âl-i Evlâd, 285
Âl [ü] Evlâd-ı resûl, 286
Âl-i Haydar, 178

Âl-i Rızâ, 287
Alâeddîn, 181
âlâm, 194
alâmet, 159, 177
alâyık, 220
âlâyiş, 154
alçak, 199
aldamaz, 178
alef, 198
alelelli, 287
âlem, 156, 159, 162, 163, 164, 169, 170, 171, 173, 177, 178, 179, 189, 190, 197, 200, 207, 208, 217, 222, 231, 233, 234, 235, 247, 255, 257, 260, 290, 268, 273, 278, 279, 281, 294
âlem-i bâlâ, 179
âlem-i fânî, 194
alışık, 196
Alî Baba Külâl, 181
âlî makâm, 296
Alî, 181, 189, 232, 252, 253, 279
âlî, 233, 279
alim'allâh, 269
âlim, 262
Aliyyü'l-Murtazâ, 165
Allâh, 172, 183, 287
Allâh-ü-a'lem, 286
altun, 244, 288
âlûde, 191
amân, 242
amel, 283, 287, 288
âmmî, 189
ân, 252, 284, 291, 292, 295, 296, 300
ana, 286
ana, 174, 176, 182, 193, 200, 218, 233, 242, 249
anâsır, 151
anber, 166
and içer ol-, 260, 290
andan beri, 208
ândan özge, 211
ândan, 190, 247
andelîb, 224
anı, 187, 188, 200, 201, 202, 208, 209, 216, 217, 222, 235, 248, 260, 261, 263, 265, 278, 288, 289, 290
Ankâ, 168, 182, 272
Ankâlandı, 266
Ankâlanmadı, 281
ankebût, 220, 277
añlar, 178
anlar, 171, 253, 273
ansız, 203, 254, 263
âr, 176, 229, 259, 225, 220
arafnâk, 152
ARAPÇA GAZEL, 157
ârız, 169, 212
ârî, 174
Ârif, 181
ârifân, 168
arsa, 252
arslan, 192
arş, 191, 192, 279, 285
arûs, 273
arz eylemek (etmek), 199, 230, 273
arz u semâvât, 227
arz, 199, 227, 284
Arz-ı cemâl itsen, 200
arz-ı beyzâ,300
arz-ı cevher, 172
arz-ı hâl, 215, 274, 255
arzû, 261
arzûlamak, 203
âs-tân, 298
âsan, 187, 188
âsâr, 249
Ashâb-ı Kehf, 227
asma kızı, 244
âsumân, 242, 243
aşık, 196
âşık, 153, 165, 166, 180, 182, 184, 187, 195, 196, 197, 200, 217, 221, 225, 234, 240, 241, 256, 271, 278, 291
âşıkâne, 297
âşıkûn, 235
âşinâ, 253, 295, 297
âşinâst, 295
âşiyân, 168, 272
âşiyen-i Kâf, 266
ışk yolı, 218
ışk, 151, 170, 171, 173, 174, 183, 185, 187, 191, 196, 199, 203, 207, 209, 212, 215, 219, 220, 224, 225, 229, 229, 230, 231, 232, 233, 234,

236, 238, 239, 246, 247, 250, 253, 256, 261, 261, 263, 263, 270, 273, 290, 290, 297, 297
Işkı ucuz buldum alub, 219
âşüfte, 182
at, 209
ata, 244
âteş, 168, 170, 172, 175, 176, 185, 193, 200, 201, 214, 220, 226, 257, 261, 263, 271, 290, 295
âteş-i dûzah, 226
âteşîn, 240
atşân, 171
av, 193
avâlim, 189, 256
avânân, 295
âvâre, 199, 258
âvâz, 156
âvazlamak, 217
avdet, 226
âvered, 284
âverî, 237
ay, 208, 285
ayak, 221, 250
Ayân oldı, 216
Ayâr itmez beni, 279
ayâr, 224, 279
Âyâz, 282
ayagına düş-, 218, 290
ayagını kır-, 270
ayb, 279
âyet, 199
ayık, 224
ayıklık, 237
âyîn, 219
âyîne, 200, 220, 275, 290
ayrılık, 161, 197, 198, 227, 241
ayş, 259
ayyâr, 162, 280
âzâd, 151, 174, 184
âzâde, 280
âzâr, 189, 250
azîz, 204, 290
azîzân, 260
azm, 166, 275
Azrâ, 153, 166, 176

B

bâg, 259, 265
bâ'is, 156
ba'z, 211
bâ-ceste, 261
baba, 286
Bâbil, 159
Bâbilî, 259
Bâbil-i çâh-ı zenahdân, 234
bâd, 176, 233, 245, 258, 269
bâd-âbâd, 173
bâd-ı hevâ, 192, 258
bâd-ı sabâ, 151, 18
bâdâm, 238
bâde, 153, 189, 191, 201, 226, 231, 238, 244, 245, 254, 258, 263
bâde-i mey-nâb, 271
bâde-perest, 167
bâdem, 182, 280
bâdî, 173
bâdiye, 271
bagrıma bas-, 205
bahâ, 212, 261
bahâr, 163, 213, 247, 259
bahâristân, 274
bahr, 236, 247, 252, 266, 298
bahş, 237, 283, 297
baht, 203, 216, 218, 235, 256
baht-ı siyâhî, 222
baht-ı yâver, 264
bahtiyâr, 256
bahs, 237
bakar-kör, 277
bakış, 159
Bâkî, 181,
bal, 224, 268, 272
bâlâ, 197
baldır, 288
bâlû, 300
bana, 149, 151, 164, 169, 170, 173, 176, 184, 185, 195, 196, 199, 202, 203, 204, 206, 208, 209, 210, 214, 218, 219, 224, 227, 233, 235, 240, 241, 242, 248, 250, 257, 258, 259, 260, 264, 290

bâr, 149, 169, 220, 226, 228, 255
bâr-gâh, 149
bâr-nâme, 255
Bârî, 259
bâriş, 179
basar, 189
baş eg-, 229
baş, 174, 182, 188, 189, 196, 202, 205, 227, 232, 233, 234, 240, 246, 249, 258, 270, 275, 297
başın için, 205
başka, 206, 273
bâtıl, 178
bâtın, 171, 263
batn, 235
bayrâm, 231
bâz, 226
bâzâr, 179, 206, 209, 230, 235, 239, 249, 250, 287
bebek, 182
bed, 173, 288
bed-baht, 165
bed-dilân, 170
bed-hâh, 219
bed-nâm, 173, 230
Bedehşan, 247
beden, 170, 176, 240
begim, 262
be-her-kâm, 232
bekâ, 190, 217
bel, 182, 197, 204, 211, 220, 244, 246, 261, 273
belâ, 175, 193, 197, 209, 231,252, 279, 290
belî, 184, 222, 246
belini kürek kıl-, 204
ben, 151, 161, 164, 169, 175, 176, 182, 187, 188, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 218, 219, 220, 223, 226, 226, 230, 232, 233, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 248, 249, 253, 254, 255, 257, 259, 263, 264, 265, 269, 270, 271, 272, 279, 280, 281
beñ, 231
bend, 174
bende, 161, 170, 174, 183, 186, 215, 220, 227, 228, 230, 235, 240, 241, 245, 262, 264, 286, 287, 297, 298
bende-gân, 190
bendegî, 152
benlik, 185
ber, 237
ber-âmed, 162
ber-bâd, 174, 275, 285, 292
ber-dâr, 230
ber-dûş, 228, 287
ber-karâr, 173, 279
ber-taraf, 244
berbâd, 180
berk, 175, 252
berr, 266
Besmele, 187, 188
best, 261
besbeter, 182, 204
beşer, 182, 285
bey', 235
beyâz, 156, 178, 237, 246
beydâ, 253
beydak, 155
beyin, 240, 179, 226
beyt, 210, 214
beyz, 209
bezdirmek, 210
bezl, 195, 211, 233
bezm, 153, 212, 254, 289, 295
bezm-i ezel, 149, 209
bezm-i **Sermest**, 271
bî-aded, 173
bî-ayâr, 279
bî-çâre, 199, 243
bî-çûn, 209
bî-dâr, 169
bî-derd, 193
bî-dîn, 251, 288
bî-edeb, 150
bî-eser, 182
bî-haber, 236
bî-haberân, 155
bî-hâsıl, 150
bî-hûş, 165, 228
bî-illet, 168, 279, 284
bî-iştibâh, 297, 298

bî-ma'nâ, 279
bî-mecâl, 272, 255
bî-mehâbâ, 252
bî-misâl, 255
bî-nişân, 168
bî-nûr, 173
bî-perr ü pâl, 272
bî-pervâ, 279
bî-riyâ, 185
bî-ser, 223
bî-şikest, 152
bî-şu'ûr, 174, 224
bî-şümâr, 279
bî-tâb, 271
bî-tena''um, 295
bî-zâr, 221, 250
bîmâr, 229, 259
bi'l-misl, 149
bikr, 212, 273
Billâh, 172
billûrî, 288
bilmezlik, 278
binâ, 284
binde bir gör-, 275
bint-i 'ineb, 206, 245, 269
bintü'l-'ineb, 248
bir dem, 279
bir gün, 207, 239, 269
bir katre âb, 165
bir taraf, 190, 211
biryân, 170, 200
Bismillâh, 183
bişey, 184
biz, 176, 185, 189, 190, 233, 250, 252, 253, 287
bostân, 255
boşandır-, 198
boy, 202, 224
boyandır-, 198
boyn, 255, 259
boyun eg-, 219, 234
bu'd, 171
bugün, 150, 177, 189, 203, 206, 208, 210, 219, 245, 247, 273, 288, 297
bugünki, 206
buhâr, 263
Buhârâ, 166
bulandır-, 198
bûn, 208
bunca yıl, 288
burc, 210
burun, 270
bûse, 236, 237
bûy, 233, 247, 249
bûy-ı gül-ruh, 272
Bükdi belimi, 270
Bükdi pençemi, 179
bülbül, 152, 153, 156, 163, 173, 184, 200, 210, 217, 233, 241, 242, 243, 255, 258, 265, 272, 279, 294
bülbül-i Sermest, 270
bünyâd, 174, 275
bürka', 271
bürnâ, 273
büt, 231
bütûn, 235

C

Ca'fer, 181
câh-ı celâl, 286
cak cak, 288
câm, 149, 151, 184, 194, 212, 227, 232, 238, 244, 245, 251, 258, 260, 278, 289, 290, 293
câmi', 207, 281
câmi'-i hüsn, 280
cân virmek, 273
cân, 150, 161, 162, 163, 167, 168, 169, 170, 175, 176, 180, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 195, 199, 200, 205, 206, 208, 210, 211, 212, 216, 217, 218, 219, 220, 224, 227, 235, 242, 248, 250, 252, 254, 255, 256, 257, 260, 275, 278, 280, 290, 292, 297, 298
cân-ı cânân, 277
cân-ı cihân, 216
cânâ, 226, 249
cânân, 153, 156, 166, 168 169, 170, 182, 200, 289, 295
cânânelik, 164
cânânî, 162

cânib, 175, 254
câvîd, 293
cây, 182, 288, 295, 297
câzû, 239
ceb, 196
cebel, 287
cebelî, 287, 288
cebîn, 226
cedd, 165, 286
cefâ, 163, 185, 200, 221, 226, 262
cefâ-cû, 178
cehd,168, 220
cehl,150, 157, 171, 179, 238, 277
cehl-fürûş, 150
cehl-i mürekkeb, 189
celâl, 224
cellâd, 180
cem', 168, 234, 239, 288
cem'iyyet, 273
Cem, 149, 184, 212, 226, 232, 260, 275, 290
cemâl, 162, 164, 169, 200, 207, 208, 209, 220, 246, 255, 292
cemi', 298
cenâb, 192, 253, 273, 297
cenâb-ı cân, 174
Cennet, 268, 286
Cennet-i 'Adn, 263
cereyân, 214
cesed, 250
cevâb, 253, 255
cevher, 277
cevr, 178, 199, 200, 221, 223, 226, 242, 278
Ceyhûn, 242
cîfe, 173
Cibrîl, 232
ciger âteşi, 271
ciger, 170, 175, 195, 214, 216, 227, 245
ciger-hûn, 284
ciger-i **Zehrâ**, 285
ciger-sûz, 290
cihân, 152, 162, 165, 173, 176, 179, 186, 189, 199, 214, 216, 217, 242, 255, 280, 299
cihânî, 154
cilve, 189, 212, 236, 263, 300
cilve-nümâ, 217
cin gibi, 172
cinân, 258
cism, 149, 213, 242, 300
civân, 216, 285
cumhûr, 287
cûşiş, 171
cübbe, 263
cüdâ, 175, 227
cümle, 164, 166, 170, 171, 203, 216, 217, 237, 255, 286
cünûdun, 236
cünûn, 164, 170, 211, 228, 235, 239, 256, 268, 295
cünûn-ı 'ışk, 279
cür'a, 284
cür'a-i mey, 283
cüst [ü] cû, 280
cüz, 277

Ç

çâg, 268
çâh (çeh), 218, 222, 232, 269
Çâh-ı Nahşeb, 269
çâker, 190, 252
Çalındırdı başımdan 'akımı, 246
çalub çarp-, 202
çâr, 250
çar-pâ, 273
çâre, 197, 199, 200, 237
çâresiz, 242
çarh, 252, 273, 288
çarşû (çarşûy), 179, 199, 287
çâşnî, 260
çâşt, 180, 261, 289
çehâr, 252
Çehre çalman, 206
çehre, 240, 262
Çekerik nâzını, 271
Çeksün âh, 297
çelîpâlanmadı, 281
çember, 273
çemen, 175, 176, 210, 247
çend, 228

çendî, 279
çeng, 184, 185, 186
çerâ-gâh, 264
çeşm, 164, 169, 175, 176, 179, 182, 187, 188, 193, 201, 207, 208, 209, 228, 230, 237, 239, 242, 250, 253, 262, 271, 295, 300
çeşm-i hüssâd, 277
çeşm-i insâf, 269
çeşm-i rûy, 163
çeşme, 185, 200
çevgân, 246, 286
çıkık, 196
çıkmaz yol, 174
çıkrık, 196
çiçek, 160
çorab, 271
çöb, 255
çürük, 268

D

da'vâ, 187, 190, 202, 209, 249 279
dâ'vet, 168, 260, 261, 289
dâd, 173, 252, 269, 275
dag, 265
dahi, 211, 288
Dakyânûs, 195
dâm, 231, 266, 272, 278
dâmân, 218, 220
dâmen, 163, 171, 279, 281
dâmen-i sahrâ, 295
dâne, 156, 164, 214, 231, 237, 266
dânişte, 283
dâr, 174, 191, 199, 256, 278, 279
dâr-ı fânî, 297
dâr-ı intizâr, 295
Dârâ, 286
Dârü's-selâm, 253
Deccâl, 206
def, 184, 185, 186
defter, 196, 226, 230, 252
dehân, 246, 300
dehen, 247
dehr, 149, 195, 213, 251
delîl, 231, 264
deli, 167, 172, 182, 216, 237, 238, 256
delilik, 166
dem bu dem, 268
dem ur-, 212
dem, 149, 165, 175, 182, 184, 185, 199, 207, 208, 214, 224, 238, 246, 248, 274, 287, 298
dem-be-dem,156, 178, 192, 249, 253, 290, 295
dem-rehâ, 252
demâr, 256
demler, 281
dendân, 300
denî, 254
deniz, 261
der, 189, 198, 210, 224, 229, 287
der-câm, 231
der-dâm, 231, 232
der-dest, 290, 295
der-gâh, 229, 264, 289, 297
der-i Sermest, 167
der-kâr, 288
derâvîş, 287
derd, 176, 182, 188, 191, 193, 197, 199, 203, 204, 208, 210, 215, 229, 231, 242, 255, 256, 258
Derde düşür-, 265
derd-mend, 297
dere, 266
dermân, 278
ders, 224, 273, 274, 288
derûn, 182, 213, 264, 272
dervîş, 174, 181, 203, 207, 208, 218, 264, 282, 283, 288
deryâ, 171, 185, 233, 300
deryâ-yı kerem, 227
deryûze, 168
dest, 154, 163, 202, 223, 256
dest-gîr, 221
dest-i 'acz, 268
destâr, 164, 287
deşt, 202, 280
devâ, 255
devâsız, 242
deve, 196
devlet-dâr, 174

devlet-i Sermest, 152
devletsiz, 189
devr, 162, 210, 220, 256
devrân, 165, 176, 177, 200, 206, 257
deyr, 168 196, 210
deyyâr, 199
deyyûs, 195
dırâz, 220, 224
dîdâr, 189, 249
dîde, 172, 175, 182, 187, 218, 238, 258, 263
dîn, 219, 252, 287, 294, 297, 298
dîvân, 299, 301
dîvâne, 168, 178, 202, 208, 209, 230, 231
dîvânelik, 164
dîvâr, 189
dibi yelli, 287
Dicle, 300
diken, 200, 210, 248, 279
dikensiz, 220
dil, 150, 151, 152, 161, 163, 171, 172, 178, 182, 184, 190, 193, 197, 200, 203, 204, 212, 217, 218, 219, 227, 229, 231, 242, 247, 252, 253, 255, 256, 258, 259, 264, 266, 268, 274, 278, 280, 281, 295, 296, 297
dil-ârâ, 166, 176, 218, 224, 233
dil-ber, 168, 172, 175, 179, 187, 188, 200, 216, 242, 243, 260, 272, 279, 290, 300
dil-hâh, 223, 264
dil-i üstâd, 276
dil-şâd, 151
dile gel-, 259
dil uzat-, 190
dirnek, 161
dişle, 232
diyâr, 256, 279
dolâb, 271
domuz, 286
dost, 164, 176, 187, 193, 195, 200, 210, 236, 272, 295
Döndürir başıma 'âlemleri, 271
du'â, 262
dûd, 234
Dudak bur-, 195, 206
dudak, 195, 255
duhter- i rez, 150, 172
durış, 159
dûzah, 226, 268
dü 'âlem, 297
dü serâ, 277
dügme, 182, 276
Dügün itdin, 208
dükkân, 150
dün, 191, 192, 205, 208, 210, 214, 249
dün-gün, 257
dünki, 149, 182
dünyâ, 154, 170, 173, 179, 201, 219, 244, 245, 266
dürd, 191
dürr, 155, 160, 165, 246, 247, 300
düş, 175, 233
Düşe kalka gel-, 276
düşmân (düşmen), 171, 178, 193, 200, 210, 238, 295
düşnâm, 238, 278
düz, 261
düzen, 254

E

e-s-salâ, 297
ebdân, 224
ebed, 227, 230
ebedî, 293
ebkem, 212
ebleh, 292
ebnâ, 190
ebr, 174
Ebû cehl, 277
ecel, 188
ecsâde, 280
ednâ, 252
efgân, 197
ef'î, 265
efendim, 189, 227, 262, 297, 301
efkâr, 189, 249, 285, 289
eflâk, 252, 284
efsâne, 154
efsânelik, 164

efsûn, 266
efsûs, 195
efvâh, 172
efzûn, 161, 196, 249
egirmek, 196
egri, 219, 246
ehibbâ, 234
ehl, 170, 171, 174, 178, 185, 200, 224, 226, 227, 235, 237, 252, 253, 261, 279, 287, 294
Ehl-i 'Abâ, 287
Ehl-i 'Abâ-yı Âl, 286
Ehl-i Beyt, 165, 285
ehl-i dil, 273, 297
ehl-i melâmât, 153
ehl-i safâ, 288, 298
ehl-i vâdî, 239
ehlen, 236
ejder, 202, 222, 232, 252, 266, 269
ekdâr, 288
ekmel, 294
ekvân, 190
El çekin, 190
El degirmez, 257
El vir-, 169, 262
el minnetü-li'l-'ışk, 180
el, 18, 184, 194, 196, 211, 215, 219, 221, 241, 250, 254, 257, 275, 276, 293
el-hakk, 288
el-minnetü-li'l-'ışk, 271
Elde degil, 275, 261
elde tut-, 211
elden çıkar-, 172
elem, 176, 191, 204, 208, 258, 286
elfâz, 218
elif, 295
elmâs, 277
elmâs-ı **Hâlis**, 262
emânât, 169
emânet, 165
emek, 288
emel, 202, 219
emîn, 246
emir, 268
emmek, 270
emr u nehy, 152
emr, 179, 227
emr-i a'zam, 149
emr-i ber-'aks, 237
emsâl, 286
encâm, 178, 194, 220, 238, 278
encüm, 252
encümen, 161, 210, 222, 235, 295
encür, 159
endâm, 271
endek, 189
ender, 246
endîşe, 237, 238, 259
endûh, 259
enf-bîn, 232
enfâs, 178, 232
enîn, 269
enker, 245
envâr, 162, 288, 290
erbâb, 252
ervâh, 161 260, 290
esahh, 260, 289
esb, 149, 232
esbâb, 271
eser, 223, 237, 245
eshâr, 201
esîr, 201, 222, 229, 272
esîr-i nefs, 268
eski, 260, 289
esmâ, 168
esrâr, 156, 162, 163, 189, 201, 208, 246, 250, 289
esvâk, 228
esved, 246
eşek, 198, 260, 289
eşk, 156, 300
eşkıyâ, 178
eşyâ, 163, 184
etibbâ, 251
etkıyâ, 297
etrâf, 150, 232, 245
etvâr, 289
ev, 161, 196, 203, 210, 218, 264, 277, 290
ev, 164, 220, 259
evlâ, 242
evlâd-ı **'Alî**, 287
evliyâ, 294, 297, 298
evrâd, 201, 297, 298

evrâk, 288
evvel, 228
ey-v-**Allâh**, 264
eytâm, 238
eyyâm, 194, 209, 238, 260, 289
ezel, 152, 191, 219, 230, 253
ezkâr, 201, 289, 297, 298
ezlem, 286

F

fâ'ide, 187
fahl, 206
fahr, 252
fakîh, 251
fakîr, 204
fakr, 149, 172
fal, 236 262
fânî, 185, 190, 204, 255
fânûs, 164
fark, 230
Farmason, 209
FARSÇA GAZEL, 152, 153, 154, 155, 156, 163, 181, 228, 251, 282, 283, 284, 296
FARSÇA MÜSTEZAT, 162
FARSÇA NUTUK, 295
fart, 211
fasbir, 179
fasl, 161, 173, 175, 239, 249, 259
fâş, 175, 202, 246, 265, 279
Fâtımâ-i Vâlide-i Kübrâ, 285
fâtih, 170
fecr, 222
fedâ eylemek, 204
fedâ, 170, 227, 281
fedâ-zâde, 286
fehm, 173, 178
Felâtûn, 203
felek, 165, 214, 262
fen, 175, 207, 212
fenâ, 195, 217, 266
fenn, 248
Fer[h]âd, 179
ferah, 237
ferah-efzâ, 237
ferahzâ, 166
ferdâ, 189, 197, 244, 245
Ferhâd, 180, 207, 275, 292
ferhunde, 163
fermânber, 227
ferşî, 285
feryâd, 162, 174, 184, 275
ferzend, 253
fesâd, 178, 285
fesâdiyyet, 178
fettân, 300
fetvâ, 274
fevk-al-'ulâ, 179
fevt, 184, 244
feyz, 168, 173, 248, 258, 297, 299
fezâ, 212
Fırat, 171, 242
fısıltı, 234
fi'l- melâ, 235
fi'l-'aşâ levlâke mimmâ yefterûn, 235
fi'l-mesel, 168
fi-l-cümle, 207
fikr, 156, 18, 169, 170, 212, 220, 228, 237, 246, 251, 261, 278, 284, 290
fikr-i zülf, 271
fikret, 251
fikreylerim, 270
fincânî, 288
Fir'avn, 222
firâk, 197
Firdevsî, 283
firengî-zede, 270
Firenk, 177, 209
firkat, 164, 175, 197, 198, 200, 235, 238, 249, 259, 268
firüstâde,152
fitne, 161 177, 198, 200, 257, 281
fukarâ,157, 287
fûm, 170
fursat, 149, 244
fusûl, 247
futûre's-sâ'imûn, 236
füsûl-i erba'a, 273
fütüvvet, 170

G

gam, 202, 237, 258, 290
gam-güsâr, 259
gamze, 212, 273
garâmât, 153
gâret, 275
gark, 155, 171, 256
gark-ı hûn, 286
Gavs-ı a'zam, 294, 297
gâyeti, 215
gayr, 170
gayret-keş, 287
gayrı, 194, 274
gazâl, 247
GAZEL, 149, 150, 151, 154, 161, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 180, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 218, 219, 220, 222, 224, 226, 226, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 281, 300
gazel, 273
gebr, 285
gec-külâh, 252
gedâ, 189, 208, 209
gelin, 188
Gelmez mi gelür, 180
gemi, 261
genc, 166, 173, 212
Gencûr, 181
gendüm, 191
ger, 185
gerçek, 189
gerden, 206, 258
gerdûn, 267, 273
germ, 239, 267
geyk, 275
Geylânî, 192
gîsû, 266
gîtî, 262
gice, 172, 175, 182, 191, 192, 202, 204, 226, 230, 237, 243, 249, 254, 258, 260, 261, 290
gicecik, 260, 290
gidiş, 207
gil, 219
girân, 149, 169, 199
girân-bâr, 199
girdâb, 271
girîbân, 163, 220, 279, 298
girîbân-çâk, 175
girîzân, 290
girift, 152
girih, 201
girih-nâz, 236
giryân, 170, 187
girye, 218, 237
gizli (gizlü), 201, 234, 235, 248
gizlice, 218
gizlü, 201
göbek, 288
gök, 281
gömlek, 208
gönül, 166, 172, 174, 175, 176, 183, 193, 216, 226, 232, 256, 269, 278, 279, 290
göz karası, 266
göz yaşı, 175, 192 214, 233, 243, 245, 265, 271, 285
göz, 159, 172, 174, 177, 182, 184, 185, 187, 189, 192, 196, 200, 203, 207, 209, 210, 212, 216, 218, 220, 226, 230, 231, 232, 237, 244, 246, 248, 250, 255, 259, 261, 268, 277, 286, 300
gözle, 217
gubâr, 256
gulâm-ı cân, 170
gûna, 234, 274
gûş itmek, 255
gûş, 156, 218
güftâr, 189, 287
güfte, 162
güher, 165

gül, 160, 166, 172, 173, 176, 194, 199, 200, 201, 210, 217, 220, 233, 240, 243, 255, 258, 261, 262, 271
gül-âb, 271
gül-beng, 252
gül-fâm, 231, 260, 289
gül-gûn, 203
gül-i rûy, 270
gül-istân, 271, 272
gül-izâr, 279
gül-ruh, 249, 271
gül-sitân, 201, 279
gül-şen, 156, 15, 176, 210, 212
gül-zâr, 152, 173, 201, 210, 234, 248
güldün, 210
gülen, 210
güler, 177
gülistân, 156
gülizâr, 261
gülle, 219
güm-râh, 264
gümân, 214
gümüş, 288
gün, 175, 176, 177, 187, 191, 195, 206, 208, 230, 231, 235, 237, 240, 241, 242, 247, 250, 258, 259, 285
gün-be-gün, 206
âşûrâ, 285
gündüz (günüz), 172, 175,204, 230, 243
güneş, 277
gürûh, 178
gürz, 282
güvâh, 187, 222
güzâr, 259
güzel yüzli, 272
güzel, 159, 164, 187, 188, 189, 199, 201, 203, 206, 211, 220, 223, 226, 232, 233, 236, 240, 241, 244, 257, 259, 271, 272, 273, 280
güzellenmek, 300

H

hâ'in, 246
hâ, 156
hâb, 169, 203, 237, 255, 260, 263, 271, 278, 290
habâb, 228
habâs-ârâ, 285
haber, 152, 163, 166, 168, 182, 219, 230, 233, 239, 245, 250, 260, 284, 289
haberâ, 158
Habeşli, 171
habîb, 151, 223, 235, 236
Habîbu'l-lâh Mazhar, 181
habîs, 277
habs-gâh, 234
hacâlet, 236, 284
Hacc- ı ekber, 231
hâce, 150, 287, 292, 294
Hâce-i Ahrâr, 181
Hacer-i Esved, 237
Hacer-ü'l-esved, 264
hâcet, 194, 244
hâcı, 287
hadd, 149, 182
hâdim, 222
hâdis, 172, 194, 285
hafakan, 215
hâfıkayn, 223
hâh, 222
hâher, 300
hâk olmak, 215
hâk, 175, 193, 194, 199, 223, 236, 250, 262, 263, 268
Hâkî, 289, 290
hakîkat, 252
hakîm, 251
Hakk, 163, 178, 199, 252, 288, 289, 296
hakk, 178, 208, 288, 298
Hakka'l-yakîn, 298
hal', 266
hâl, 149, 151, 159, 176, 182, 197, 200, 209, 214, 218, 224, 230, 232, 240, 241, 243, 250, 256, 259, 262, 264, 268, 271, 277, 286, 287, 290
hâl, 156, 169, 184, 194, 197, 201, 211, 212, 214, 229, 230, 231, 232, 237, 258, 263, 264, 268, 272, 289
hâl-i hatt, 273
hâl-i hindû, 281

hâl-i siyâh, 284
halel, 219
hâlet, 156, 159, 13, 206
hâlî, 275, 300
Hâlik-ı Bârî, 160
Hâlis, 160, 164, 177, 179, 188, 197, 200, 206, 221, 233, 236, 243, 249, 250, 256, 257, 265, 273, 286, 296
Hâlisî, 286
hâliyâ, 272
halk, 173, 200, 268
halka, 228
halvet gicesi, 269
halvet, 218
halvetî, 248
ham, 246
hâm, 198, 231, 260, 270, 278, 290
hamâkat-zedeler, 261
Hamdüli'l-lâh, 254
hâme, 255
hamiyyet, 156
hamle, 284
hammâl, 199
hammâm, 168, 179
hammâr, 162
hamr, 189, 219
hâmûn, 270
hamûş, 228
hân-kâh, 174, 202, 239, 261
hân[ü]mân, 255
hançer, 180, 188
handân, 170, 200
hande, 237
hâne, 152, 154, 163, 168, 174, 207, 210, 226, 228, 234, 239, 249, 261, 273
hâne-i vîrâne, 152
hâne-i nistî, 176
hâne-i zenbûr, 272
hânedân, 165, 252
Hânedân-ı Nebî, 285
hânelik, 164
hânem, 219
har, 150, 185, 210, 245, 248
hâr, 168, 176, 199, 201, 204, 220, 263
hârâ, 166
harâb, 165, 216, 218, 259, 264
harâb-âbâd, 173
harâbât, 150, 153, 162, 174, 189, 228, 254, 279, 282, 289
harâbe, 259
harâbem, 284
hârâlanmadı, 274
harâm, 192, 231
harâmî, 207
harekât, 223
harem, 210, 222, 227, 232
haremeyn, 232
harf, 253
hargûş, 169
harîfân, 162
harîr, 224
hâric, 223
Hâricî, 252
hârik, 160
Hârût, 159, 175
hâss, 231, 232
hased, 288
hâsıl, 174
hâsılı, 216, 217, 233,256, 271, 273, 275
hâsid, 270
hasret, 164, 249, 250, 272
hâss, 230, 258
haste, 203, 261, 265
Hâşimî, 286
haşmet-i İskender, 149
Haşr, 202, 220, 226, 249, 263 285
hat, 258
hatâ, 280
hatar, 228, 244, 252, 288
hâtem, 162
haten, 247, 280
Hotan, 264,
hâtır, 151, 234, 251, 273, 275
hatm, 194
hatt, 156, 211, 263
hâtûn, 203
hatve, 232
havâdis, 179, 228, 251
havâle, 251
hâver, 149, 185, 210, 237
havf, 244, 288
Havvâ, 274

hayâl, 164, 166, 175, 178, 188, 200, 203, 205, 213, 216, 218, 224, 229, 232, 233, 255, 258, 260, 261, 263, 270, 271, 272, 274, 290
hayâlât, 174, 279
hayâlî, 155
hayâsızlık, 150
hayât, 227, 242, 293
Hayber, 170
Hayber-güşâ, 149
Haydar-ı Kerrâr, 149
hayf, 173, 185, 194, 261, 273, 284
hayli, 217
hayr, 158, 183, 245, 262
hayrân, 160, 170, 187, 190, 200
hayret, 159, 257
hayret-zede, 230, 268
Hayru'n-Nîsâ, 286
hayru's-sübül, 183
hayvân, 234
hayy, 227, 285
hayt, 246
hazân, 200, 213, 214, 259
hazen, 210
hâzır, 177
Cennât-i 'Adn, 236
hazne, 203
Hazret, 152, 168, 174, 182, 189, 199, 222, 223, 227, 252, 253, 291, 293, 294, 297, 299
Cem, 152
Hazret-i Hâce 'Abdullah Sermest, 292
hazret-i ikrâr, 288
He'l-me'âbü'l-fülki, 235
hecr, 176, 227, 249
hel-etâ, 252
helâl, 150, 192
hem-sohbet, 272
hemân, 222
hem-dem, 213
heme, 155, 162, 239
hem-şehri, 263
Her günü günden bed-ter, 191
her dem, 264, 284, 296
her lahza, 237
herkese, 209
hest, 290
hestî, 170, 284
hetk-i nâmûs, 285
hevâ, 178, 209, 217, 233, 236, 255, 256, 258, 263, 270, 275, 277
heyhât, 285
heykel, 281
hınnâ, 208, 256
hırâmân, 275
hırîdâr, 199
hırka, 153, 280
hıyânet, 165
Hızır, 222, 293
hîle, 287
hicâ, 253
hicâb, 224
hicr, 259, 271
hicrân, 222, 268
hicret, 242
hicrî, 260, 290
hiçlik, 217
hidâyet, 298
hidmet, 218
hikâyât, 165
hikem, 277
hikmet, 160, 224
Hikmetü'l-'ayn, 224
hilâl, 214, 236, 272
hilkat, 160
himmet, 150, 192, 194, 203, 252, 261, 279
Hind, 280
hindû, 168
hisâb, 252, 284
hitâb, 255
hod, 155
hod-bîn, 289, 297
hod-pesendî, 170
Horasânî, 192
Horsendî, 186
Hoş kazladım, 217
hoş, 149, 156, 163, 171, 174, 175, 179, 194, 203, 208, 224, 234, 239, 284, 287, 290, 300
hoşca, 173
hoşnûd, 286
hûd, 266

Hudâlan-, 266
Hudâ, 183, 252, 284, 286, 287, 291, 298
Hûdî, 178
hum, 216, 282
hum-hâne, 152, 162, 289
humâr, 189, 229, 239, 263
humâr-hâne, 149
humârem, 284
hûn, 188, 191, 194, 203, 208, 234, 242, 245, 262
hûn-âşâm, 194, 230
hûn-efşân, 187, 188
hun-hâr, 180, 209
hûn-ı ciger, 285
hûn-i rez, 194
hûnrîz, 149
hûr, 258
hûr, 290
Hurşîd, 162
husrân, 297
hûş, 156, 161, 167, 238, 270
hûş-yâr, 295
hûş-yârân, 295
huşk, 238
hutût, 212
hûy, 173
hüccet, 218
hücre, 218
hükm, 170, 171, 227
hülyâ, 210, 233, 260
hümâyiş, 300
hümâyûn, 289
hünkâr, 229
hürmet, 241
hüsn, 156, 164, 168, 172, 177,182, 191, 198, 199, 202, 205, 206, 208, 209, 212, 215,216, 218 220, 222, 231, 234, 236, 237, 256, 261, 262,263 264, 273, 274, 278, 281, 300
hüsnü't-teellüf, 157
hüsrân, 169, 234
Hüsrev, 184, 207
hüve'l-Hakk, 288
hüve'r-Rabb, 288
hüve, 157
hüzn, 285

I

ırak, 270
Irâk, 149, 286
Irk, 249
ışık, 153, 196
ıyân, 288
îkân, 277
îmân, 1, 169, 182, 190, 200, 216, 217, 277, 297, 298
în, 252
îd, 236, 266

İ

i'dâm, 232
i'lâl, 224
i'lâm kılan, 230
i'tibâr, 173, 265
i'tikâd, 298
ibâd, 178
ibâd-ullâh, 178
ibâdet, 171
ibârât, 223
ibn-i ziyâd, 178
ibn-i 'acûze, 286
ibn-i Âdem, 212
ibn-i zâlim, 262
ibrâ, 230
ibrâm, 278
İbtidâ', 232
icâd, 173, 276
icrâ'at, 177, 273
icrâ'iyyet, 273
idrâk, 290
ifşâ, 264
İftirâ, 235
ihlâs, 296
ihmâl, 262
ihrâc, 237
ihrâm, 238
ihsân, 170, 190
İhtiyâc, 256
İhtiyâr, 277
ikbâl, 262, 274
iklîm, 176, 178, 239, 258, 260, 290

ikrâh, 262
ikrâm, 194, 231, 278, 280
ikrâr, 189, 229, 298
iktidâ, 212
il, 151, 238
ilâc, 182
İlâhî, 288, 294
İlâhiyye, 299
ilhâh, 278
ilhâm, 232
illet, 238, 256
ilm, 150, 157, 168, 283, 174, 189, 171, 189, 283 287, 288, 294
ilm-i hâl, 262
ilm-i nebî, 252
iltifât, 168, 215, 262
ilzâm, 212, 231
imâd, 179, 285
imâle, 251
İmâm-ı A'zâm, 212
imâmeyn, 286
imâr, 228, 259
imbik, 271
imdâd, 174, 184, 285
imkân, 290
imrûz, 244
imsâk, 246
imtizâc, 182
in'âm, 207, 231, 278, 289
İn-şâ'-allâh, 269
inâd, 171, 178
inandırmak, 198
inâyetsâz, 169
ince, 211, 220, 226, 244, 246, 247, 248, 256
inceden ince, 247, 248
incü, 246, 300
incünmek, 257
iniş, 261
inkâr, 189, 229, 288, 289
inkıyâd, 171, 179
innâ zalemnâ, 212
ins, 227, 255
insâf, 157, 197, 209
insân, 159
insâniyet, 268
intikâm, 286
ipek, 224
irfân, 150, 174, 289
irşâd, 173
İslâm, 232
ism, 286
İsm-i pâk, 298
ismet-penâh, 281
İsrâ'il, 208
isti'dâd, 169, 174, 230, 268
İsyânım yeter, 169
İş, 217, 243, 245, 288
işmâm, 232
işret, 159, 204, 261, 274
it, 233, 245, 280, 286
itâbem, 284
İte kurbân ol-, 286
itlâk, 152
itmâm, 238
iz'ân, 277
iz, 185
izâr, 234, 256
izârân, 295
izz ü cenâh, 297
izzet, 287
jâle, 160

K

Ka'be, 191, 202, 209, 210, 212, 231, 237, 238, 264
Kâ'be-i hüsn, 269
kâ'ide, 226
kabâhat, 161
Kabalandı, 267
Kâbe-kavseyn, 212
kâbil, 171
kabr, 298
kabûl, 200, 257, 289
kabza, 175
kadd, 159, 214, 230, 234, 274, 295
kader, 219, 237, 295
kâdî, 251
kadr, 164, 262
Kâf, 168, 182, 281
kâf, 235
kafadâr, 178

kâfile, 282
kâfir, 170, 200, 232, 251
kâfûr, 223
kah, 231
kahbe-zen, 254
kahkaha, 172
kahr, 199, 207, 231, 239, 278
kahrik, 236
kâkül, 156, 167, 169, 229, 231
kâl, 224
kalb, 210, 216, 224, 227, 238, 292
kalem, 152, 222, 223, 251
kalemim, 222, 223
kalender, 151, 223, 228
kalpa, 179
kalpazan, 187, 254
kâm, 175, 194, 286, 289
Kamer, 162, 182, 210, 288
kâmet, 159, 177, 212, 273
kamış, 219
kan, 150, 175, 187, 188, 194, 234, 242
kân-ı 'irfân, 247
Kanad dür-, 266
kandır-, 198
kanı, 184
kanlı, 242
kânûn, 203, 219, 235, 251
kar'a, 154
kar, 263
kâr, 165, 201, 204, 220, 238, 250, 255, 256
Kara gün it-, 209
kara gün, 207, 231, 255, 262
kara sevdâ, 167
kara, 168, 237, 261, 268
karâr iyleyüben, 227
karâr, 256, 259, 263
karârsız, 242
karı, 196
karışık, 196
karîn, 172
Kârûn, 203
kasd, 220, 280
kasem, 260, 290
Kâsımest, 181
kâsır, 289
kâsî, 216
GAZEL, 178, 252
kasr, 163
kaş, 159, 212, 214, 227, 250, 265, 298
kat', 218
kâtı', 194
kâtil, 152
katre, 174
kavl, 251
kavmün, 158
kavseyn, 219
kayd, 167, 174, 253
Kays, 153, 295
kazâ, 190, 212, 219, 237, 286
kazan, 254
Kadiyyü'l-hâcât, 249
ke's-i kirâm, 267
ke-mâh, 223
kebâb, 216, 263
kebâbem, 284
kebiş, 266
kebûter, 237, 277
keder, 237, 244, 260, 288, 289
kef, 208
kehle, 262
kelâm, 291
kelb, 227
kelîm, 222
kem, 173, 224
kem-nâm, 173
kemâlât, 166
kemân, 214, 240, 295
kemend-i zülf, 272
kemer, 182, 244
kemîn, 246
kemîne, 174
kemik, 258
Ken'ân, 171, 208
kendi (kendü), 178, 191, 196, 212, 220, 240, 248, 259, 261, 270, 273, 275, 279
kenîsâ, 167, 168
kerâmât, 153
kerâmet, 160, 298
kerem, 154, 227, 229
kerem-kâr, 189
kerges, 164, 224

kerîm, 178
kesâd, 179
kesb, 173, 235
keskin, 195
kesret, 169
keşf, 149
keşmekeş, 220
keten, 210, 248, 256
ketân, 187
kevn, 189, 190, 286
kevn-i fesâd, 285
kevn-i vücûd, 285
kevser, 253, 258, 263
key, 184, 275
keyf, 194, 201, 238, 245
keyfiyyet, 203, 209, 229
kıble, 161, 227
kıble-gâh, 253, 298
kıbleteyn, 232
kıl, 170, 189, 220, 261, 277
kıllı, 287
kınalu, 250
kırık, 196
kıssa, 152
Kıtmîr, 227, 284
kıyâfet, 159
kıyâm, 227
kıyâmet, 159, 161, 177, 212, 214
kıyâs, 224, 259
kıymetli, 224
kız, 164, 207, 234
kızdırmak, 207
kızıl, 286
kîl ü kâl, 215, 262, 295, 296
kîl, 224
kîn, 207
kîse, 170
kibr, 200
kilîsalanma-, 281
kim, 196, 219, 244, 270, 280
kimseler, 203
kiprik, 166
kirâmü's-seciyyâ, 158
kisve, 177, 240, 257, 300
kişver, 222
kitâb, 236, 274
koca karı, 164
koca, 192, 261
koku, 160
kol, 244
Koma elden geleni, 219
komisyon, 209
korkar, 239
Koy kopsun, 212
koyn, 202, 236
köhne îmân, 169
köhne şâl, 262
köhne, 152, 258, 263, 266, 274, 279, 281
köpek, 179, 288
kör, 189, 211, 239
köstebek, 277
kudret, 287
kuds, 281
kudsî, 281
Kûfe, 286
kûh, 274
Kûh-i Tûr, 181
"Kul Kefâ", 185
kul olan, 229
kul, 170, 190, 264
kulak asma-, 280
Fâtihâ, 258
kullar, 273
kulluk, 190, 227, 288
Kulzüm, 252
Kur'ân, 287
kurb, 171, 249, 289, 295
kurbân, 187, 189, 190, 200, 234, 235
kurı da'vâ, 286
kurı sevdâ, 274, 279
kurı, 240, 241
kurs, 237
kuru odun, 209
kurum, 206
kusûr, 301
kuş, 180, 277
kuşandırmak, 198
kûşe, 228, 248
kûşiş, 222
kûtâh, 223
kutb, 294
kutb-ı 'âlem, 297
kutb-ı dîn-i enbiyâ, 298

kutlu, 203
kûy, 162, 18, 175, 182, 200, 231, 274
kuzu, 192
küdûret, 175
küfr, 178, 182, 190, 216, 217, 220, 232
kühen, 208
kühen-cây, 151
kühen-zen, 248
kühne, 208
kül-han, 168
kül-hanî, 179
külâh (küleh), 172, 223, 233
külâhî, 154
kürek, 204
küstâh, 262

L

la'l, 211, 214, 220, 247, 257, 258, 268, 276, 285, 295
la'net, 251, 286
lâ'netu'l-lâh, 165
lâ'ubâlî, 229
lâ-seyfe, 252
lâ-yefhem, 210, 248
lâ-yeş'urûn, 235
lâf ü güzâf, 278
lâhûtî, 156
lahza, 182, 274
lak lak, 288
lâl, 224, 272
lâne, 164, 174
lâşe, 179, 199, 287
lâyık, 208, 209, 286
le'allü-leyt, 285
le'îm, 178
leb, 211, 214, 220, 229, 257, 258, 272, 276
lebrîz, 151
ledünnî, 247
legen, 210
lemyekûn, 252
letâ'if, 253
levh, 253
levm, 193
leyl, 230
Leylâ, 153, 166, 238, 242, 263, 291
leylî, 164, 176
lezzet, 157, 258, 269, 273
libâs, 212, 226, 229
Lokmân, 203
lûtf, 168, 174, 189, 207, 219, 222, 223, 224, 231, 239, 256, 270, 271, 278, 279, 284
lücce, 290
lüsûs, 231

M

ma'âş, 170
ma'îşet, 295
ma'lum, 218, 223
ma'mûr, 277
ma'nâ gözi, 212
ma'nâ, 211, 237, 274, 295
ma'nevî, 247
ma'şûka, 180
ma'şûk, 151, 185, 195, 215, 226, 271, 278,
ma'zûr, 280
mâ-beyn, 258
mâ-fi-l-bâl, 262
mâ-fi-l-fu'âd, 178
mâ-sivâ, 212
mabeyn, 222, 237
mâcerâ, 202, 249, 255, 274
mâde, 265
mâder, 244
mâdûn, 173
mâfevk, 173
mâh (meh), 162, 166, 172, 187, 213, 222, 256, 264, 269, 271
Mâh-ı Ken'ân, 269
mâh-tâb, 252, 277
mâh-veş, 222
mahabbet, 166, 171, 173, 242, 295
mahbûb, 229
mahcûb, 256
mahlûk, 283
Mahmûd, 153, 181, 282
mahmûr, 174

mahrem, 212, 232, 294
mahrûm, 283, 297
mahsûs, 189
mahşer, 202, 287, 298
mahzûn, 153
mâil, 169
makâm, 297
makâm-ı cünûn, 270
makâmât, 153
makbûl, 283
makrûn, 153
maksûd, 197, 212, 215, 297
mâl, 170, 206, 300
mâlik, 222
Mânî, 276
mansıb, 222
Mansûr, 162
mantık, 224
mantıkî, 251
mâr, 173, 263
Mârût, 159, 175
mâsivâ, 266
mâsivâlandı, 266
maslahat, 228, 287
mat'ûn, 153
mâtem, 149, 177
mâtem-i şâh-ı şehîdân, 285
Mâverâ'ü'n-nehr, 181
mâ-zâg, 250
mazhar, 178
mâzî, 184, 224
mazlûm, 165
mazmûn, 273
me'âl, 215, 255
me'ânî, 155
me'men, 176
me'mûl, 229
me'mûl-i su'âl, 296
me'vâ, 168
me'yûs, 195
mecâl, 241, 290, 296
mecâz, 156
meclis, 173, 183, 185, 245, 268, 286
Mecnûn, 153, 170, 176, 178, 208, 242, 291
meded, 168, 242, 255
medel, 176
medrese, 196, 261
meftûn, 153, 242
mehâlik, 232
mehcûr, 227
mehd, 281
mehleke, 266
mâh-tâb, 252
mekân, 158, 189
mekân-ârâ, 286
Mekkeli, 171
mekr, 254
mel'ûn-ı ebed, 285, 286
melâ'ik, 175
melâhat, 161
melâl, 241
melce, 298
melek, 159, 227, 234, 258
memleket, 216
memleket-i Kisrâ, 285
memnûn, 242, 243
men, 227, 284, 291
menba', 298
menn, 170, 214
menzil, 228, 289
menzil-i rahşân, 277
merâm, 172
merd, 170, 171, 173, 179, 196, 286
merdân, 187, 284, 287, 288, 289
merdûd, 171
merdüm, 169, 172, 175, 182, 215, 218, 230
merdüm-i çeşm, 273
merdüm-i dîde, 271
merdümek, 207, 209, 258, 271
merhabâ, 203, 236, 279
merhamet, 203
merhûm, 283
merhûn, 153
merkeb, 238, 262
Meryem, 281, 282
mes'ele, 214, 226
mescid, 174, 196, 202, 239
Mesîhâ, 168
Mesîhâ-dem, 280
meslek, 289
mesned, 286, 296
Mesnevî, 247

Mesrûr itdin, 203
mest, 169, 189, 226, 244, 246, 283, 284
mestâne, 162, 191
mestânelik, 164
meş'ale, 166
meş'ûn, 153
meşhûr, 154, 173, 181
meşrebân, 239
meşrık, 298
mevc, 262
mevhûm, 283
mevkûf, 222
Mevlâ, 157, 182, 242
Mevlâ'yı seversen, 278
mevsim, 290
mey, 149, 154, 163, 167, 168, 184, 185, 186, 189, 192, 194, 199, 203, 208, 229, 238, 260, 276, 277, 280, 289, 290, 295
mey-âşâm, 260, 289
mey-kede, 283
mey-hân, 150
mey-hâne, 164, 19, 20, 202, 207, 209, 234
mey-kede, 174, 208
meyân, 198, 246, 295
meydân, 170, 180
meyl, 249, 260, 265, 290
meyveli, 245
meyyit, 285
mezâr, 175, 199, 256, 258, 263, 279
mezheb, 212, 287
Mezhebe'l-İşrâkiyyûn, 235
mezmûm, 283
Mısr, 208, 222, 236, 254
mısra', 235
mîkât, 238
mîr, 273
mîr-zâ, 182
mîzân, 298
mi'mâr, 259
mihekk, 279
mihen, 207
mihmân, 213
mihmân-nevâz, 213
mihr, 210
milel, 219
milket, 297
minnet, 218, 259
müsâfir, 277
misâl, 215, 290
mizâc, 182
mollâ, 174
mollâlanma-, 274
mugannî, 184, 185
mugaylân, 151
mu'arrâ, 156
mu'tâd, 275
mu'tezirâ, 157
mû, 169
mahabbet, 166
muhâl, 241
muhâlif, 165
muhalled, 165
Muhammed Hâcegî, 181
Muhammed Zâhid, 181
Muhammed, 158
MUSAMMAT-MUHAMMES-İ MÜTEKERRİR, 184
MUHAMMES-İ MÜZDEVİC, 285
muharrem, 285
muhibb, 165, 252
muhkem, 149, 212, 222
muhtâr, 158
muhtesib, 254
mukâbil, 149, 193
mukaddes, 166, 239
mukammer, 193
mukbil, 184
mukrî, 251
mûm, 223, 272
mûnis, 197
muntazır, 250, 255
mûr, 192, 263
murâd, 165, 242, 243
Murtazâ, 286
mûs, 195
Mûsâ, 252
mushaf, 262
Mustafâ, 165, 252, 286
mutavvel, 224
mutlak, 227
mutrib, 251

muttali', 298
mûy, 196, 246
mü'essir, 193
mü'min, 170, 285
mübâh, 231
mübhem, 149
mübrem, 212
müceddid, 181
mücellâ, 292
müdde'â, 179
müderris, 174
müderrislik, 273
müflis, 173, 217
MÜFRED, 293, 301
MÜFRED-TÂRİH, 299
müftî, 251
müheyyâ, 277
Mühr-i Süleymân, 169
müjde, 151
müjgân, 172, 220
mükedder, 256
mükerrem, 231
mül, 183, 184, 219, 255, 265
mülk, 149, 176, 184, 236, 252, 253, 286
mülk-i bekâ, 190
mülk-i elem, 261
mülzem, 212
münâfık, 170, 171
münevver, 194
münkir, 192, 193, 205, 207, 219, 245, 278, 288
mürde, 280
mürg, 212, 266
mürg-ı cân, 214
mürg-ı gönül, 174
mürşid, 171
mürüvvet, 241, 269
MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR, 242, 297
MÜSEDDES-İ MÜZDEVİC, 182
MÜSEMMEN-İ MÜTEKERRİR, 287
Müslimân, 170, 285
müstakbel, 184, 224
müstesnâ, 286
MÜSTEZAT, 159
müşg, 249
müşkil, 164, 201, 215, 222, 226, 240, 255, 259, 263, 282
müşkil-küşâ, 253
müşkülest, 295
müşteri, 206
mütehayyir, 211
müzâvir, 287
müzdâd, 173

N

nâ'il, 204
nâ'imûn, 236
na'l, 156, 172, 174
nâ'le, 172
na'ra, 184, 191, 269
na't, 293, 297
nâ-bûd, 178
nâ-cins, 210
nâ-çâr, 250
nâ-çîz, 287
nâ-dân, 251
nâ-ehl, 171
nâ-gâh, 269
nâ-hâh, 187
nâ-Hudâ, 262
nâ-kâm, 232
nâ-kes, 232
nâ-mahrem, 232, 270, 275
nâ-merd, 173
nâ-pervâ, 229
nâ-şâd, 173
nâ-dân, 170
nahl, 234
nahs, 179
nâkas, 271
nakd, 173, 179
nakle, 289
nakş, 152, 156, 228, 247, 276
Nakş-bendî, 253, 297
Nakşî, 152
Nakşibendest, 181
nâle, 182, 219, 242
nâm, 173, 209, 260, 266, 284, 285, 289

namâza niyetim, 280
nâme, 255
nâmûs, 195
nâr, 166, 189, 224, 239, 249, 256, 263
nâr-ı dûzah, 273
nâr-ı firkat, 273
nâr-ı mekân, 165
nâs, 216
nâsî, 216
nasîb, 237, 267
nâz, 156, 159, 206, 257, 274, 279, 281, 282
nâz-ı dırâz, 279
nazar, 156, 193, 239, 257, 289, 291
nazarî, 283
nâzen, 248
nazîre, 292
nâzik, 248
nazlı, 159, 240, 241
NAZM, 294, 291, 292
nazm, 246
Nebiyy-i Sıddîk, 181
Necâşî-zâde, 235
necât, 208
necm, 263
nedâmet, 194
nefes, 194, 234, 261, 266, 298
nefha-i Sermest, 282
nefs, 170, 173, 222, 236, 252, 254, 280, 287
nehk, 245
nekkâd, 179
neml, 166
nene, 286
nergis, 166, 176
nerm, 204
nesnâs, 216
nesne, 204
neş'e, 167, 206, 212, 235, 238, 263, 278, 280, 289
nev, 207, 208, 281
nev-civân, 240
nev-reste, 261
Nev-rûz, 192, 247
nevbet, 176
nevk, 172
nev-res, 274
ney, 163, 184, 185, 186, 187
ney-gâh, 172
neyâyî, 152
nezâfet, 159
nezâket, 159
nezerâ, 158
nezr, 201, 226
nîk ü bedî, 217
nîk-nâm, 230
Nîl, 242
nîm-nigâh, 263
nîsti, 176
nidâ, 209
nigâh, 193, 219, 257
nigâhî, 284
nigû-nâm, 238
nihâd, 178
nihân, 277
nikab, 224
nisbet, 229
nişân, 156, 168, 169, 209, 219, 240
Nûh, 184, 185, 186, 262
nûn, 222, 235, 252
nûr, 162, 166, 175, 182, 189, 212, 224, 226, 230, 237, 239, 245, 263, 298
nûr-âşâm, 232
nûr-ı basar, 237
nûr-ı vahdet, 298
nûrün 'alâ nûr, 194
nûş itmek, 293
nutk, 215
nübüvvet, 165
nüh kıbâb, 192
nükhet, 166
nükte, 211, 296
nümâyân, 234

O

o dem, 272
o gün, 220
o, 180, 258, 260, 264, 280
ol dem, 275
omuz, 192
orûc, 257

oyun kur-, 226

Ö

öldürmek, 164, 180, 193
ölmek, 185, 215, 219, 226, 255, 280,
ölüm, 219
ömr, 149, 153, 184, 185, 186, 194, 201, 205, 209, 214, 216, 226, 231, 244, 245, 249, 250, 256, 257, 262, 270
Ömr-i Nûh, 209
ömrler geç-, 274
ömrüm geç-, 169
ön, 288
öz, 185, 192, 273
özge, 168, 193, 197, 201, 207, 211, 214, 216, 217, 224, 250, 256, 275

P

pâ-mâl, 224
pâd-şâh (pâd-şeh), 168, 227, 297
pâdişâ, 252
pâdişâhân, 156
pâk, 174, 222, 253
pâkî, 163
pâre, 199
parmak, 232
pas, 216
pây (pâ), 162, 208, 223, 226, 228, 232, 237, 250, 256, 259, 271
pây-ı Dülдül, 156
pây-mâl, 241, 272
peder, 244
peh peh, 244
pejmürde, 207
penâh, 168, 223, 297
pençe, 210, 237
pend, 260, 289
per-kâr, 277
perçem, 174, 189, 246, 262
perde, 224, 243
perde-dâr, 220
perestiş, 187
perî, 159, 164, 188, 281, 300
perîşân, 151, 182, 193, 205, 210, 230, 232, 234, 235, 264, 273
perîşânî, 156
perîşânlık, 169
perr ü pâl, 224
pervâ, 177, 197
pervâne, 153, 164
peşşe, 284
peygamber, 286, 297
peyk, 233, 259
peyker, 188
pîr, 150, 174, 239, 240, 269, 290, 297, 298, 301
pîr-i fânî, 204
pîr-i harâbât, 189, 260, 282, 283, 289, 297
pîr-i mey-hâne, 221, 282
pîr-i mugân, 150, 174, 198, 227, 238, 245, 246, 248, 279
pîrân, 297
pîre-zen, 248
pîrî, 284
pîşvâ, 252, 294, 298
pindâr, 224
pistân, 182
pister, 188, 206
pişmân, 200
piyâle, 251
puhte, 260, 290
pul, 170
pusı, 217
puşt, 254, 287
put, 162, 168, 190, 206, 215, 219, 237, 238, 268, 269, 274, 281
pür-cefâ, 213
pür-kühen, 207
püser, 175

R

ra'ş, 219
ra'şe, 275
ra'şedâr, 151
Rabb, 160, 243
Rabbi yessir, 222

râh, 163, 174, 183, 190, 222, 226, 232, 252, 297
râh-ârâ, 252
râh-ı belâ, 231
râh-ı şerî'at, 287
râh-zen, 207
râhat, 220, 233, 238, 281
râhat-gâh, 243
râhib, 168, 190, 281
rahm, 204, 229, 298
Rahmeten-li'l-'âlemîn, 298
Rahmeyle, 202, 214
Rahmî, 247
rakîb, 205, 219, 226
râkib, 262, 278
râkibü'ş-şeyhâ, 157
rakk, 222
ram u ker, 222
râm, 168, 204, 226, 231, 264
ramîm, 258
Ravza, 253
râz, 175, 233, 246, 264
râz-ı derûn, 262
râz-ı ifşâ, 182
re'fet, 215, 262
reh, 192, 232, 256, 284
reh-ber, 297
reh-güzâr, 259
reh-i ışk, 278
reh-nümâ, 252
reh-nümûn, 209
reh-revân, 252
remâd, 179
remed, 151
remz, 252
renk, 208, 256
resî, 221, 282
resmü'l-hayâl, 296
Resûl, 252
reşk, 181
Revâ görme-, 226
revâ, 165, 200, 223, 270, 277, 286
revâc, 179, 230
revân, 169, 214, 216
revgan, 238
revîş, 159, 207, 254
reyhân, 166, 176
rıfk, 157
rıtl, 154, 283
rızâ, 157
rîh, 263
ribâtî, 266
rind, 164, 186, 228, 231, 254, 297
rindân, 164, 289
rindî, 162, 163, 186
riyâ, 196
ruh, 172, 203, 209, 210, 230, 255
rûh, 149, 184, 213, 227, 281
ruh-sâr, 212, 262, 272
rûhânî, 300
ruhsat, 273
Rûm, 169
Rûmî, 171
rumûz, 253
rûy, 152, 155, 156, 194, 200, 212, 224, 226, 255, 297
rûy-ı zemîn, 298
rûy-mâl, 229
rûz, 192, 194, 214, 297, 298
rûz-ı âhir, 274
rûz-şeb, 243
rûzigâr, 165, 175, 178, 179
rü'yâ, 202, 260, 281, 288, 290
rü'yet, 158
rüsvâ, 182, 197, 233, 249
rüsvâlanma-, 281

S

sâ'at, 177, 244, 245
sa'd, 179
sa'îd, 235
sa'y, 176
sabâ, 151, 166, 182, 233, 265, 274
sabâlan-, 266
sâbirîn, 257
sabr, 164, 226, 238, 259, 263
sabrî, 282
saç, 161, 169, 201, 202, 204, 209, 211, 231, 237, 259, 263, 279, 300
sadaka-i başın için, 256
sâdât, 273
sâdet, 273

sâf, 230, 258
Safâ buldun, 185
safâ ehli, 185
safâ, 185, 226, 274
safâ-bahş, 213
safâlanmak, 267
saff, 161
safha, 262
sahhâr, 239
sahîh, 233
sâhib, 169
sahn, 156
sahrâ, 163, 197, 242, 268, 270, 274, 285, 296
sahrâ-yı vücûd, 296
sakallı, 196, 287
sâkıyâ, 149
sâkî, 183, 184, 185, 186, 189, 194, 198, 199, 219, 244, 245, 247, 251, 260, 279, 280, 283, 289, 290, 295
sâkin, 279
salâh, 174
salât, 158
Saldı kafaya, 266
sâle, 295
sâlih, 170
saltanat, 206, 286
saltanat-ı hüsn, 152
Samed, 198
Sâmirî, 159
sana, 149, 150, 159, 183, 187, 189, 200, 204, 206, 213, 215, 218, 219, 221, 223, 224, 226, 231, 236, 239, 241, 242, 259, 270, 275, 281, 287
sanduk, 177
sanem, 187, 198, 222, 240, 258
sârâ, 166
sarb, 172
sarf, 189, 258
sârî, 256
sarık, 196
sarsar, 178
satranc, 155
savm, 214, 246
sayd, 193, 261
saydî, 159
sâye, 297
sayıklamak, 203
sayru, 203
sayyâd, 180, 275
sâz, 151
Sazlanub sûzlanub sızladım, 217
sebeb, 157
sebkat, 231, 238
sebz, 226
seccâde, 232, 280, 288
secde, 227, 249, 258, 288
secde-câ, 253
sefer, 164, 197, 259
seg, 179
seher, 176, 182, 193, 201, 233, 236, 242, 244, 275
seher-gâh, 172
sehî, 214
sehlen, 236
sehm, 214
sehv, 301
sehv-i secde, 149
selâm, 255
selâmet, 161, 257
selâtîn, 157
Selmân, 171, 181
selvâ, 170
semâ, 227
semân, 258
semâvât, 199, 242
semen, 176
semen-sâ, 166, 230
semer, 245
semm, 173
semt, 289
sen, 150, 159, 160, 161, 164, 168, 172, 175, 176, 182, 183, 187, 191, 194, 196, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 214, 215, 218, 219, 220, 221, 224, 226, 226, 227, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 248, 249, 250, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 278, 281, 288, 297
sencû, 214
seng, 155, 179, 283

sengîn-dil, 166
ser, 164, 166, 232, 237, 246, 295
ser-be-ser, 179
ser-defter, 287
ser-encâm, 230
ser-firâz, 297
ser-gerdân, 170, 190
ser-geşte, 258
ser-halka, 297
ser-Hindî, 186, 297
ser-hoş, 182
ser-i kâr, 260, 289
ser-i râh, 266, 269
ser-nigûn, 236
ser-sâm, 231, 232
ser-zeniş, 207
serâ, 156
serâb, 174, 216
serd, 152, 239, 267
serdâr, 162
serîn, 257
Sermest, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 162, 165, 168, 169, 172, 174, 175, 183, 186, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 198, 199, 201, 202, 204, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 226, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 237, 238, 239, 241, 244, 245, 246, 247, 248, 251, 253, 254, 255, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 267, 268, 269, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 284, 288, 289, 290, 293, 294, 295, 297, 298, 299
Sermest-i Şâh, 297, 298
Sermestî, 156, 163
Sermestlik, 176, 203, 300, 17, 215
serv, 274
server, 294, 297
servi boy, 272, 273
ses, 245
sevâd, 168, 178, 212
sevdâ, 161, 168, 171, 187, 197, 201, 209, 212, 216, 231, 233, 236, 237, 249, 259, 263, 270, 279, 297, 300
sevdâ-zede, 215, 271
sevdâlanma-, 281
sev-, 161, 199, 203, 216, 230, 232, 257, 258, 260, 261, 263, 290
sevgi, 187, 257
sevgili, 250
seyf, 194
Seyfeddîn Seyyid Nûr, 181
seyl, 250
seylâb, 245
seyr, 152, 176, 178, 209, 212, 220, 233, 234, 235, 246, 255, 257, 288
seyrân, 179
seyyid, 158, 162, 230, 235
sıdk, 292
sıhhat, 203
sıklet, 220, 289
sıla, 242
sırât, 298
sırr, 195, 211, 229, 242, 248, 262, 264, 265, 294
Sîmurg, 281
Sînâ, 166, 233
sîne, 156, 184, 223, 240, 249, 262, 268, 272
sidre, 230
sihr, 159, 212, 259
Seyle vir-, 285
sille, 269
sirişk, 250
sirke, 224
sitem, 180, 191, 271
sitem-dâd, 180
sitem-kâr, 178
sivâ, 214, 268
siyâh, 155, 187, 222, 250, 264
siz, 185, 190
sohbet, 152, 157, 171, 204, 218, 245, 254, 282, 295,
sohbet-i Baytâz, 282
sol, 254, 255
somûn, 209
soy, 212
söz mi tuyur-, 254
söz, 189, 192, 196, 204, 216, 240, 241, 246, 258, 260, 268, 270, 271, 278, 286, 288, 289, 290
sû'-i zan, 210, 248
su'âl, 215, 241, 248

su, 174, 182, 200, 214, 250, 260, 286, 289, 300
sû-i makâle, 251
sû-i niyyet, 236
subh, 181, 214, 230, 260, 261, 286, 289
subh-ı kıyâmet, 214
sûd, 216
Sûdân, 169, 171
sûfî, 150, 196, 198, 210, 234, 244, 248, 254, 260, 283, 289, 295
suhan, 155, 295
suhte, 152
sulehâ, 287
sultân, 169, 171, 190, 277
sultânî, 247
sûret, 160, 163, 179, 211, 276
sûretâ, 213, 234
surûr, 235
sûsen, 272
suvar, 156
sûz, 195
sûzân, 200, 290
sübhâneke, 160
sücûd, 212
süd, 204
süfehâ, 287
süflî, 178, 285
sühan, 218, 247,
sünbül, 166, 176, 261, 274, 300
Sürem yüzlerimi, 223
Süreyyâ, 166, 235
sürha, 288
sürme, 172
sürmelen-, 300
sürûr, 235, 236
süvârî, 259
süveydâ, 230
süzen, 254
süzülme, 159

Ş

şâbb, 271, 273
şâd, 173, 179, 262
Şâh Abdullah Mevlânâ, 181
şâh, 155, 20, 172, 174, 189, 190, 208, 215, 222, 223, 227, 228, 229, 237, 252, 264, 293, 294, 297, 298, 301
Şâh-ı Nakş-bendî, 297
şâhbâz, 255
şâhbâzî, 284
şâhid, 151, 153, 14
şahs, 173
şakk, 223
şâl, 224
Şâm, 286
şâm, 193, 194, 214, 230, 260, 286, 289
Şâm-büzi, 286
şâmil, 189
şân, 165, 252
şâne, 193
şâr, 263
şarâb, 226, 284
şarâbî, 162
şârih, 251
şart, 275
şâyi'ân, 242
şeb, 155, 243, 255, 263, 274, 297, 298
şeb-ârâ, 233
şeb-bû, 151, 300
şeb-i deycûr, 181
şeb-nem, 149
şebâb, 216
şebek, 288
şebin-gâh, 166
Şeddâd, 173
şefkat, 178
şefkât, 241
şeftâlûlanmak, 300
şehd, 272
şehdî, 283
şehîd, 256
şehin-şâh, 298
şehr, 164, 257
şehriyâr, 252
şekk, 214
şem', 164, 165, 242, 255, 256
şem'a, 188
şems, 210, 226, 298
Şems-i Tebrîzî, 291
şen (şin), 207, 210, 264

şenlik, 264
şer', 170
şer'-i şerîf, 171
şer'iyyet, 273
şerr, 183, 257
şerbet, 218, 257
şerer, 166, 237
şerî'at, 296
şerm-sâr, 279
şevk, 166, 226, 250
şevket, 149
şeydâ, 166, 182, 193, 197, 233, 265
Şeydâlanmadı, 281
şeyh, 174, 198, 216, 271, 273, 282, 283
şeyhûhet, 273
şeyler, 184
Şeytân, 165, 171
Şeytân-ı la'în, 288
şîr, 252
şîrî, 278
şîrîn sözli, 272
şîrîn, 163, 179, 180, 207, 222, 247, 257, 275, 292
şîşe, 226
şi'âr, 259
şi'r, 174, 218, 226
şifâ, 253
şikâr, 212
şikem, 222
şikeste, 262, 268
şimdi, 164, 190, 191, 199, 200, 206, 220, 224, 226, 237, 249, 259, 265, 272, 278
şirâ'î, 235
şirk-i hafî, 296
şirket-i kefâle, 251
şitâb, 149
şitâbân, 295
şöhret, 207, 236
şu'be, 250, 266
şû'le, 189, 256
şûh, 172, 206
şûr, 170, 233
şûrîde, 200, 241, 289
şûrîn, 257
şübhe, 189, 219
şükür, 150, 182, 206
şürûr, 178

T

tag, 180, 232, 265
tâgî, 232
tâgıye, 278
tâ'at, 157, 174, 229
tâ'ife, 206
ta'n, 191, 254, 289
ta'rîf, 211, 255
tab', 218, 269, 272, 273, 277, 289
tâbân, 277
tabâyi', 269
tabîb, 229
tâc-ı Key-kubâd, 174
tahammül, 242, 267
tahayyür, 202, 232, 270
tahkîk, 155
TAHMîS, 289
tahsîn, 155
taht, 262
tâhûn, 191
tâk-âsâ, 175
tâkat, 159, 161, 215, 234, 240, 250
takdîr, 200
takvâ, 294
tal'at, 159, 262, 253
tal, 266
tâli', 256, 262
tâlib, 163, 170, 182
tâlih, 170
tama', 198, 231
tâmet, 177
Tamulan-, 300
tapan, 219, 258
tapmak, 219, 281
târ u mâr, 212, 279
târ, 174, 220, 246, 273
tarîk, 297
târîk, 228
tarz, 166
tasavvuf, 157
tasavvur, 224
tasdîkât, 224

tasdi', 215
tasvîr, 276, 281
Taş at-, 280
taş, 193, 197, 223, 231, 234, 240, 245, 248, 260, 266, 275, 277, 289
taşra, 234
Tâtâr, 249
tatlı, 204, 205, 218
tavâf, 166
tavâf-ı kûy, 275
Tayfûr, 181
tâze, 169, 192, 216, 234, 292
Tâze-bay-zâde, 182
Tâze-i Bay-zâde, 280
te'sîr, 168
te'vîl, 170
tebâh, 187
tecâhül, 178
teftîş, 244
tekâpû, 219
tekellüm, 212
tekye-gâh, 252
tel, 219, 231
telef, 256
telh-âb, 198
telh-ı kâm, 250, 257
temâşâ, 20, 233
temel, 207, 219
temelli, 288
temîz, 246
ten, 175, 176, 179, 190, 203, 208, 210, 218, 219, 220, 227, 248, 256, 261
ten-perest, 295
teng, 219
tenhâ, 197, 212, 218, 274
ter, 176, 182, 188, 192, 193, 237, 238
ter-dâm, 238
ter-dâmen, 207, 222
TERCİ'-İ BEND, 187, 216, 240
terelelli, 287, 288
terk, 218, 255, 257, 290
terkîb, 224
ters dönmek, 257
Tersâ, 285
Tersâlanma-, 281
tesâdüf, 203
tesbîh, 198, 232, 288
tesellî, 240, 241
teshîr, 232
teşhîs, 220
teşne, 284, 227
teşrîf, 168
tevâzu', 178
tevsen, 231
tıfl, 182, 196, 281
tılısm, 212
tılsım, 222, 252
tıynet, 163, 179
tîh, 232
tîh-i merâ, 284
tîr, 193, 212, 219, 226, 240
timür, 231
tiryâk, 231
tiz, 216
tizce, 216, 244
Togrutmadı yol, 289
tolâb, 248
tolaşık, 193, 271
tolu, 209, 293
topuk, 287
tövbe, 203
Tûbâ, 159, 286
tûfân, 256
tuhm, 300
Tûr-i Sînâ, 254
turâk, 270
turfa, 273, 284, 287
turşı, 226, 285
tûtî-i mihen, 266
Tutmadı söz, 196
Tutmaz elim, 262
Tutmaz olur tutan elim, 219
tuz, 192
tünd-hû, 149, 261
türâb, 216

U

âlem-i ukbâ, 190
ukde, 201
ukûl, 232, 285
ulâ, 199
ulûm, 247

ulvî, 285
unsur, 281
Urum, 206
Urvetü'l-Vüskâ, 181
uryân, 278, 295
usandırmak, 198
uslanmak, 187
uslu, 178
usûl, 151
uşşâk, 177, 180, 187, 208, 230, 271, 297
utanmak, 199
uyku, 257, 258, 260, 290
uyuz it, 286
uzlet, 218
uzun, 226, 237

Ü

üftâde, 180, 228
ülfet, 218
ümerâ, 157
ümmîd (ümîd), 173, 198, 218, 222, 268, 282
ümrân, 170
ün, 191
ünsiyyet, 166
ünvân, 187
üstâd, 159, 253

V

vâ'de, 200, 256, 259, 265
vâ'iz, 273, 290
vâdî, 151, 166
vâh, 169, 179, 285
vahdet, 294, 298
vahşet, 156, 249, 295
vahşî, 204, 261, 264, 265
Vak'a-i Kerb-i Belâ, 285
vakd, 157, 180, 194, 209, 235, 242 244, 275,
vakt-i sürûr, 277
vaktiyle, 210
vâle, 259
vâlide, 244
Vâmık, 153, 166, 176
vâris, 252
varlık, 275
vasf, 273, 294
vasl, 150, 161, 175, 176, 182, 200, 249, 255, 259, 271
vatan, 176, 210, 218
vâvey, 184
vâveylâ, 197
vây, 197
ve'l-leyl, 222
ve'd-duhâ ve'l-leyli, 212
ve'd-duhâ, 224
ve-l-hâsıl, 205
vebâl, 255
vech, 162, 168, 212, 268, 288
vefâ, 163, 195, 217
vefâ-kâr, 249
vefâdâr, 178
vefâsız, 195
vel'un, 235
vel-hâsılı, 287
velâyet, 298
velî, 193, 212, 222, 235, 287, 300
veliyy-i ni'met, 262
velleyl, 224
velvele, 164
verâ, 168
vesmelü, 250
vîrân, 170, 214, 216, 234
vîrâne, 210
vird, 185, 288, 298
visâl, 215, 249, 290
vuslat demi, 275
vuslat, 164, 176, 198, 235, 238, 268, 271, 273, 279
vücûd, 177, 222, 252, 296, 298
vücûd-ı Hakk, 296
vücûd-ı mutlak, 296
vüsûl, 289

Y

Ya'kûb Çarhî, 181
ya'kûb, 209

yâd, 151, 166, 171, 173, 178, 179, 180, 184, 220, 242, 265, 275, 285, 286, 292
yahşî, 176, 191, 216, 231, 244, 255, 264, 280
yakîn, 250
yâkut, 277
yal, 286
yalan, 170, 187, 200, 240, 241
yallı, 288
yamân, 176, 214, 216, 240, 241, 255, 264
Yandım elinden, 240
Yâr, 166, 170, 173, 175, 176, 180, 182, 185, 187, 192, 193, 197, 199, 201, 204, 211, 217, 218, 219, 221, 223, 224, 226, 229, 230, 233, 235, 237, 238, 240, 246, 249, 250, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 263, 265, 273, 274, 275, 279, 288, 290
yâr-gerde, 259
Yâr-ı gâr, 277
yâr-i refîk, 196
yârân, 161, 238, 239, 282
yâre, 188, 193, 195, 242
yarık, 196
yarın, 235, 257, 287, 288
yârî, 175, 259
yâsemen (yâsemîn), 176, 261, 257, 240
yâver, 282
yavuzlamak, 217
yazan, 254
yazı, 254
yazıklar ol-, 172
yebka, 158
Yed-i Beyzâ, 252, 259
Yehûd, 170
Yehûdî, 285
yelhes, 245
yemek, 288
Yemen, 176, 247
yemîn, 246
yeni, 159
yer, 182, 242, 252, 255, 281
Yetmeden ölmem ecelim, 219
yevm, 151
Yezîd, 285
yıl, 203, 249
yigit, 285
yigitlen-, 192
yokluk, 199
yokuş, 261
yol, 151, 166, 191, 196, 202, 204, 209, 215, 217, 218, 220, 226, 250, 252, 254, 263, 268, 269, 275, 287, 289
yola getür-, 175
yoldan az-, 244, 254
yön, 191
yumrı, 247
Yûsufeş, 181
yük, 259
yürek, 220
yüz karası, 168
Yüz kerre di-, 239
yüz sür-, 297
yüz, 160, 169, 184, 185, 187, 190, 194, 197, 201, 202, 204, 206, 220, 226, 231, 234, 237, 238, 264, 288

Z

zâd, 173
zahîr, 248
zâhid, 153, 164, 193, 196, 207, 210, 231, 257, 283, 287, 297
zâhidâ, 229
zâhidî, 163
zâhir, 171, 252, 263, 289
zâhirî, 171
zahmet, 241
zaîf, 242
zâlim, 165, 177, 242, 250, 253, 262, 286
zamân, 164, 173, 190, 204, 214, 216, 217, 218, 240, 241, 263, 280, 298
zamm-ı sükûn, 223
zann, 197, 219, 226
zâr itmek, 243
zâr, 210, 211, 220, 231, 243, 247, 249, 263, 288
zârî, 256
zarar, 194

zât, 298
zâyi, 208, 251
zebân, 205, 212, 228
zebân-ı Hâlis, 272
zebânî, 298
zebûn, 179, 236, 243
zehî-kübrâ, 286
zehr, 231
Zehrâ, 286
zekât, 208
Zelîhâ, 218
zemîn, 246, 252
zemzem, 238, 258
zenahdân, 218
zengin, 208
zer, 206, 211, 231, 237
zerre, 185
zerrîn, 257
zevâl, 290
zevk, 156, 14, 179, 231, 247, 297
Zevrâ, 286
zîb-efzâ, 273
zînet, 177, 300
zîr, 214, 222, 231
zikr, 251, 290
zincîr, 178
zindân, 176, 218
ziyâ, 226, 237
ziyân, 201, 216
zor, 231, 237
zu'm, 287
zû-fünûn, 235
zuhûr, 178, 224
zulm, 165, 173, 195, 238, 285, 286
zulmet, 222, 224
zulmât, 222
zûr, 211
Zü-karn, 222
Zü-karneyn, 222
zühd, 174, 238
zühhâd, 153
zükâm, 261
zülf, 151, 166, 172, 173, 182, 193, 201, 202, 212, 220, 222, 224, 226, 230, 231, 232, 233, 234, 238, 246, 249, 257, 261, 263, 264, 265, 269, 273, 274, 275, 281
zülf-gûn, 208
Zülfekâr, 223, 252
zümre, 239
zünnâr, 198, 201, 220
züvvâr, 263, 268

SÖZLÜK

SÖZLÜK

A

a'dâ	*(a)*	:	*düşmanlar*
a'lem	*(f)*	:	*çok bilen, bilgin*
a'râb	*(a)*	:	*çöl Arapları*
a'sab	*(a)*	:	*sinirler*
a'zam	*(a)*	:	*en büyük*
âb	*(f)*	:	*su, güzellik, ilâhî feyz*
abâ	*(a)*	:	*yünden yapılmış kumaş, dervişlik, şeyhlik*
âbâd	*(a)*	:	*sonsuz gelecek zamanlar*
âbâd	*(f)*	:	*mamur, şen, çokluk bildiren bir edat*
âcâm	*(a)*	:	*meşelik, ağaçlıklar, kamışlık*
aceb	*(a)*	:	*taaccüb, şaşma, hayret*
acûz	*(a)*	:	*kocakarı, cadı karı*
acz	*(a)*	:	*beceriksizlik, zayıflık, gücü yetmeme*
Âd	*(a)*	:	*Çok eskiden Yemen taraflarında bulunan bir kavmin adıdır. Nuh Kavmi'nden sonra hüküm sürmüştür, Hud Peygamber bunları imana getiremediği için Tanrı tarafından yok edilmişlerdir.*
âd	*(a)*	:	*adetler*
adem	*(a)*	:	*yokluk, bulunmama*
ades	*(a)*	:	*mercimek*
âdet	*(a)*	:	*usûl, görenek, alışkanlık*
âf-tâb	*(f)*	:	*Güneş, Güneş ışığı, güzel kadın, güzel yüz, şarap*
âfet	*(a)*	:	*çok güzel, felâket*
afv	*(a)*	:	*af*
âgaz	*(f)*	:	*başlama*
âgeh (âgâh)	*(f)*	:	*bilgili, uyanık*
âh-ı dil	*(f)*	:	*gönlün inleyişi*
âhen	*(f)*	:	*demir*
âhen-dil	*(f)*	:	*demir yürekli*
ahibbâ	*(a)*	:	*dostlar, sevgililer, bildikler*
âhir	*(a)*	:	*son, nihayet*
ahsen	*(a)*	:	*pek güzel, en güzel*
ahşâ	*(a)*	:	*daha korkunç*
akd	*(a)*	:	*bağ, düğümleme, sözleşme, kurma, nikâh*

âkıl	*(a)*	:	*akıllı kimse, akıllı olan*
âkılân	*(a)*	:	*akıllılar*
akl	*(a)*	:	*akıl, us*
akl-ı maaş	*(a)*	:	*geçim derdi, düşüncesi*
akl-ı vîrân	*(a)*	:	*viran olmuş akıl*
âl	*(a)*	:	*aile, evlat,*
alâ	*(a)*	:	*yüksek, en yüksek*
âlâm	*(a)*	:	*elemler, kederler, acılar, sızılar*
alâmet	*(a)*	:	*işaret, belirti*
alef	*(a)*	:	*hayvan yemi, ot, saman, yulaf*
âlem	*(a)*	:	*Dünya, tüm yaratıklar, herkes*
Alî	*(a)*	:	*Ebû Tâlib'in oğlu, Hz Muhammed'in damadı ve amcazadesi, dördüncü halîfe*
Aliyyü'l-Murtazâ	*(a)*	:	*Hz Alî*
âlûde	*(f)*	:	*bulaşmış, bulaşıcı*
ammâ	*(a)*	:	*ama, fakat, öyleki*
âmmî	*(a)*	:	*avama ait, adi, bayağı*
ân	*(f)*	:	*bu, şu gibi işâret zamiri*
anâsır	*(a)*	:	*elemanlar, öğeler, madde âleminin temel unsurları "ateş, toprak, hava, su"*
anber	*(a)*	:	*güzel koku, güzellerin saçı*
anber-i sârâ	*(a.f)*	:	*hilesiz, katıksız anber*
Ankâ	*(a)*	:	*İsmi olan cismi olmayan kuş, Kaf Dağı'nda yaşadığı söylenen masal kuşu*
ankebût	*(a)*	:	*örümcek*
anlar	*(t)*	:	*onlar*
âr	*(a)*	:	*utanma, ar*
ârâ	*(f)*	:	*süsleyen*
araz	*(a)*	:	*işâret, tesadüf, felâket; kendi kendine var olamayıp başka bir cevherle meydana gelen şey*
ârız	*(a)*	:	*tesadüfî vaka, görmeye mani olan, yanak*
ârî	*(f)*	:	*evet*
ârî	*(a)*	:	*Hind Avrupa dil ailesinden olan ırk veya kimse*
ârifân	*(a)*	:	*bilgililer, dünyanın hakikatını anlamış olanlar*
âsâ	*(f)*	:	*esneme, vakar, ciddîiik, süs*
âsân	*(f)*	:	*kolay*
aşık	*(t)*	:	*eskiden çocukların oynadığı koyunun, keçinin aşık kemiği*

âşık	*(a)*	:	*Birine bir şeye tutkun, aşırı sevgi duyan, Allah'ı çok seven, halk ozanı*
âşiyân	*(f)*	:	*mesken, ev, kuş yuvası*
âşiyân-ı zag	*(f)*	:	*karga yuvası*
aşk	*(a)*	:	*sevda, muhabbet, şiddetli alâka*
âşüfte	*(f)*	:	*iffetsiz kadın, perişan olmuş*
âteş-i aşk	*(a)*	:	*aşk ateşi*
âteş-i te'sîr	*(a)*	:	*etkili, te'sirli ateş*
atşân	*(a)*	:	*susuz, susamış, susayan*
avâlim	*(a)*	:	*dünyalar, âlemler*
âver	*(f)*	:	*getiren taşıyan*
âyâ	*(f)*	:	*acaba*
ayn	*(a)*	:	*ta kendisi, göz, pınar*
ayyâr	*(a)*	:	*hilekar, dolandırıcı, zeki kurnaz*
âzâd	*(f)*	:	*kurtulmuş, serbest, istediği gibi hareket eden*
âzâd-ı sabâ	*(f.a)*	:	*özgürce hareket eden Saba rüzgarı*
âzâr	*(f)*	:	*incitme, kırılma*
azm	*(a)*	:	*kasıt, niyet, karar*
Azrâ	*(a)*	:	*kızoğlan kız, Hz Meryem'in sıfatı, Vamık ile Azrâ hikâyesindeki kadın kahraman, Leyla gibi meşhur bir ma'şuktur.*

B

Bâbil	*(a)*	:	*Bağdat'ın aşağı tarafında, içinde Bâbil Kulesi'nin de bulunduğu ilk çağdan kalma şehir; Asurlular tarafından kurulmuş olup edebiyatımızda büyücülüğü ile ünlenmiştir.*
bâd	*(f)*	:	*yel, rüzgâr*
bâd-ı sabâ	*(a)*	:	*doğudan esen hafif, hoş rüzgâr, sevgiliden haber getiren postacı rüzgâr*
bâdâm	*(f)*	:	*badem, sevgilinin güzel yüzü*
bâde	*(f)*	:	*şarap, içki*
bâde-perest	*(f)*	:	*şaraba çok düşkün, şaraba tapan*
bâdî	*(f)*	:	*geçici, rüzgâra ait*
bâdî	*(a)*	:	*sebep, sebep olan ilk*
bâdiye	*(a)*	:	*çöl*
bahş	*(f)*	:	*bağış, ihsan*
baht	*(f)*	:	*kader, talih, kısmet*
bâlâ	*(f)*	:	*yüksek, üst, boy, yedek atı*
bâr	*(f)*	:	*yük, defa, meyva, izin, vazife, ağırlık*

bâr-gâh	*(f)*	:	*barigâh, dergâh, yüksek divan*
bâr-ı emânât	*(a)*	:	*emanet yükü*
bâr-i girân	*(f)*	:	*ağır yük, ağır vazife*
bâr-nâme	*(f)*	:	*eşya, yük pusulası*
Bârî	*(a)*	:	*Düzgün, güzel yaratan*
bâriş	*(f)*	:	*yağmur, sağanak*
basar	*(a)*	:	*göz, görme*
bâtın	*(a)*	:	*iç yüz, görünmeyen maneviyat*
bâtın-ı şer'	*(a)*	:	*şeriatın manevî yönü, tasavvuf*
bâz	*(f)*	:	*geri, gerisin geriye, tekrar, yeniden*
bâzâr	*(f)*	:	*alış veriş, pazar*
bâzî	*(f)*	:	*oyun, eğlence*
be	*(f)*	:	*-e hal eki anlamındadır.*
be hey	*(t)*	:	*Çoğunlukla kızgınlık anlarında söylenen ey anlamında bir nidâ*
bed	*(f)*	:	*çirkin*
bed-baht	*(f.f)*	:	*talihsiz*
bed-dilân	*(f)*	:	*korkaklar, yüreksizler*
bed-hâh	*(f)*	:	*her işin fenalığını isteyen*
bed-nâm	*(f)*	:	*adı kötüye çıkmış*
bed-ter	*(f)*	:	*beter, daha kötü*
Bedahşan	*(f)*	:	*Çok değerli lal taşları işlendiği için ünlenen Hindistan ile Horasan arasındaki şehir.*
belâ	*(a)*	:	*gam, keder, büyük gâile*
bend	*(f)*	:	*bağ, yular, bağlama, birini emri altına alma*
bende	*(f)*	:	*köle, esir*
bende-gân	*(f)*	:	*kullar, köleler, padişah hizmetinde olanlar*
ber	*(f)*	:	*üzere, gibi*
ber	*(f)*	:	*göğüs, sîne, meme, kucak, meyve, genç kadın, evin kapısı, genişlik*
ber-akse	*(f)*	:	*tersine, aksine*
ber-dâr	*(f)*	:	*asılmış insan, yemişli*
ber-dûş	*(f)*	:	*omuzda, serseri*
berg	*(f)*	:	*yaprak*
berr ü bahr	*(a.a)*	:	*kara ve deniz*
beşe	*(f)*	:	*atmaca, kuş*
beydâ	*(a)*	:	*tehlikeli yer, çöl, Mekke-Medîne arasında bir düzlük*
beyt	*(f)*	:	*ev*

beytü'l-hazen *(a)* : *kederi çok olan yer*
bezl *(a)* : *bol bol verme, saçma*
bezl-i cân *(a)* : *can verme*
bezm *(f)* : *içkili, eğlenceli meclis, dernek, sohbet meclisi*
bezm-i ezel *(f.a)* : *ezelî meclis, yaratılışın başlangıcı, Hakkın:"Ben sizin Rabb'ınız değil miyim?" diye sorduğu, ruhların da: "Evet öyledir." şeklinde cevap verdikleri meclis, bezm-i elest*
bezme *(f)* : *muhabbet meclisinin bir köşesi*
bî *(f)* : *olumsuzluk edatı, "-maz, -sız" eklerinin yerini tutar*
bî-dâr *(f)* : *uyanık, uyumayan*
bî-gışş *(f)* : *hilesiz, karışıksız, samimi*
bî-hâsıl *(a)* : *verimsiz*
bî-hûş *(f)* : *şuursuz, akılsız*
bî-nişân *(a)* : *belirsiz*
bî-şümâr *(f)* : *hesapsız, sayısız*
bîmâr *(f)* : *hasta, sayrı*
Bi'l-lâhi *(a)* : *Allah hakkı için*
biryân *(f)* : *kebap*
Bismillâh *(a)* : *Besmele; Allah'ın adıyla başlama*
bugz *(a)* : *uzaklık, ara*
Buhârâ *(a)* : *Şarkta bir vilâyet*
bûn *(f)* : *dip, nihâyet, kolay, temizlenmiş koyun bağırsağı, rahim*
bünyâd *(f)* : *asıl, temel, bina yapı*
bürka' *(a)* : *yüz örtüsü, peçe*
büz *(f)* : *keçi*

C

câm *(f)* : *kadeh, bardak, sevgilinin dudağı*
câm-ı leb-rîz *(f)* : *ağzına kadar dolu kadeh*
cânân *(f)* : *sevgili*
cânib *(a)* : *taraf, cihet, yön*
câvîd *(f)* : *ebedî, daimî*
cây (câ) *(f)* : *yer*
câzû *(f)* : *cadı, sihirbaz*
cebel *(a)* : *dağ*
cebîn *(a)* : *korkak, alçak, alın*

cedd *(a)* : *ata, dede*
cedd-i a'lâ *(a)* : *soy kökü*
cefâ-cû *(a)* : *cefâ arayan*
cehd *(a)* : *çaba, gayret, çalışma*
cehl *(a)* : *bilmezlik, cehâlet*
cehl-fürûş *(a.f)* : *cehalet satan*
Cem *(f)* : *şarabı bulan Îran hükümdarı, Pişdadiyan sülâlesinin 4. hükümdârı, nev-rûzu yıl başı ilan etmiştir*
cem' *(a)* : *toplama, yığma, toplanma, çoğul*
cemâl *(a)* : *yüz güzelliği*
cevher *(a)* : *maya, öz, değerli taş; var olmak için başka bir nesneye ihtiyâcı olmayan, kende kendine bir varlığı olan şey*
cîfe *(a)* : *lâşe, leş*
ciğer *(f)* : *ciğer, bağır*
cihân *(a)* : *Dünya, âlem*
cinn *(a)* : *gözle görünmez yaratık, çok zeki ve anlayışlı kimse*
cism *(a)* : *beden, gövde, madde*
cûşîş *(f)* : *coşma, kaynama*
cüdâ *(f)* : *ayrı, ayrılmış*
cümle *(a)* : *bütün, hep, manalı söz*
cünûn *(a)* : *delilik*
cüst-cû *(f)* : *araştırıp sorma*

Ç

çâh-ı zenahdân *(f)* : *çene çukuru (çeh-i zenahdân)*
çâker *(f)* : *kul, köle, cariye, yanaşma*
çarh *(f)* : *çark, felek, yaka, dönen*
çâşt *(f)* : *kuşluk vakti, kuşluk yemeği*
çeh *(f)* : *kuyu*
çelîpâ *(f)* : *haç, put, kıvrık çizgi, güzellerin kahkülü*
çemen *(f)* : *çimen*
çend *(f)* : *birkaç, her ne kadar, ta ki*
çendî *(f)* : *bir müddet, biraz*
çeşm *(f)* : *göz, dîde*
çeşm-i ter *(f)* : *ıslak göz*
çevgân *(f)* : *deynek, cirit oyununda kullanılan deynek, baston; Allah'ın ezeldeki takdiri*
çûn (çü, çün) *(f)* : *gibi, çünkü, nasıl, niçin*

D

da'vet	*(a)*	:	*çağırma, çağrı*
dâd	*(f)*	:	*figan, feryat, adalet, doğruluk,*
dâd-ı dâd itmek	*(t)*	:	*sızlanıp şikayet etmek*
dâm	*(f)*	:	*tuzak*
dâmân(dâmen)	*(f)*	:	*etek, görüşülüp konuşulan kişi*
dâne	*(f)*	:	*tane, tohum, çekirdek, kurşun*
dâne-i <u>h</u>âl	*(f.f)*	:	*tek ben*
dâr	*(f)*	:	*savaş, darağacı*
dâr	*(a)*	:	*ev, yer, yurt*
Dârâ	*(f)*	:	*hükümdar; Allah'ın diğer bir adı, keykubat*
dehr	*(a)*	:	*zaman, dünya*
dem	*(a)*	:	*kan*
dem	*(f)*	:	*an, içki, nefes, aldatma, kibir, soluk*
dem-â-dem	*(f)*	:	*her vakit, sık sık*
der-dest	*(f)*	:	*tutma, elde etme*
der-kâr	*(f)*	:	*bilinen, aşikâr, iş üzerinde bulunan*
derûn	*(f)*	:	*kalp, gönül, iç*
dervîş	*(f)*	:	*Allah için alçak gönüllülüğü ve fakirliği kabul eden veya bir tarikata bağlı kişi, fakir ve ihtiyaçlı biri*
deryâ-dil	*(f)*	:	*gönlü büyük, himmeti yüksek*
deryûze	*(f)*	:	*dilencilik*
dest-gîr	*(f)*	:	*elinden tutan*
destâr	*(f)*	:	*sarık, tülbent*
deşt	*(f)*	:	*bozkır, çöl, ova*
devlet-dâr	*(a.f)*	:	*devlet sahibi, hükümdar*
devrân	*(a)*	:	*Dünya, felek, zaman, kader. devir*
deycûr	*(a)*	:	*çok karanlık,*
deyr	*(a)*	:	*manastır, kilise, insanlık âlemi, bu dünya, meyhane*
deyyâr	*(a)*	:	*biri, bir kimse, manastır sahibi*
dırâz(derâz)	*(f)*	:	*uzun*
dîdâr	*(f)*	:	*yüz, çehre*
dîde	*(f)*	:	*göz*
dîvâne	*(f*	:	*deli, budala*
dîvâr	*(f)*	:	*duvar*
diğer-bâr	*(f)*	:	*başka zaman*
dil	*(f)*	:	*gönül, kalp*
dil-ârâ	*(f)*	:	*gönül alan, sevgili*

dil-ber *(f)* : *gönlü alıp götüren, sevgili*
dil-şâd *(f)* : *gönlü hoş, sevinmiş*
dirîg *(f)* : *esirgeme, önleme, men etmek*
dirnek *(t)* : *davul zurnayla oynanılan yer, eğlence yeri*
dolâb *(a)* : *eşya konulan raflı göz,; hile; kuyudan su çıkarmaya yarayan çark; devreden, dönen; bedestenin içindeki küçük dükkanlar*
dûd *(f)* : *duman, tütün*
dûd-ı âh *(f)* : *lenç, beddua*
duhter *(f)* : *kız, kerîme*
duhter-i rez *(f)* : *üzüm ağacının kızı, şarap*
dûr *(a)* : *evler, bölgeler*
dûr *(f)* : *uzak*
dûş *(f)* : *omuz*
dûzah *(f)* : *cehennem*
dükkân *(a)* : *içinde öteberi satılan oda, dergâh*
dürd *(f)* : *tortu, çöküntü*
dürr *(a)* : *inci*
dürr-i hikmet *(a)* : *hikmet incisi*
düşnâm *(f)* : *sövme, sövüp sayma*

E

ebdân *(f)* : *kavim, kabile, layık*
ebdân *(a)* : *cisimler, vücutlar, beden bilgisi, jimnastik*
ebkem *(a)* : *söz söyleyemeyen*
ebnâ *(a)* : *oğullar*
ebr *(f)* : *bulut*
ebr-i lûtf *(f)* : *lütuf, lütuf bulutu*
edâ *(a)* : *ödeme, yerine getirme*
edeb *(a)* : *terbiye, usluluk, naziklik*
ednâ *(a)* : *pek aşağı, çok alçak, az*
efkâr *(a)* : *düşünceler*
efsûs *(f)* : *yazık, eyvah*
efvâh *(a)* : *ağızlar, menfezler*
efzâ *(f)* : *artıran, çoğaltan*
efzûn *(f)* : *fazla, çok, yukarı, aşkın*
eğerçi *(f)* : *her ne kadar..., olsa da, ise de*
ehl *(a)* : *ehil, sahip, usta, aile fertlerinden biri*
ehl-i beyt *(a)* : *Hz Peygamberin akrabaları ve kendisinden sonra gelen soyu*
ekdâr *(a)* : *kederler, kaygılar*

ekvân *(a)* : *varlıklar, âlemler*
el *(t)* : *il, memleket*
el virmek *(t)* : *şeyhin ,birini tarikatına kabul etmesi ve ona ders vermesi*
elfâz *(a)* : *kelimeler, sözler*
encâm *(a)* : *nihayet, son, akıbet*
encümen *(a)* : *cemiyet, meclis, şûra, toplantı*
endek *(f)* : *az, azıcık, yaşı küçük*
enfâs *(a)* : *nefisler, soluklar, ulların irşat edici duaları*
erre *(f)* : *bıçkı, testere*
ervâh *(a)* : *ruhlar*
esb *(f)* : *at, beygir*
eser *(a)* : *nişan, iz, tesir*
eshâr *(a)* : *sabahlar, sabah vakitleri*
esmâ *(a)* : *isimler, adlar*
esrâr *(a)* : *sırlar, aklın ermeyeceği şeyler, bir çeşit uyuşturucu*
etvâr *(a)* : *hal ve hareketler, tavırlar*
eyâ *(a)* : *ey, hey*
eytâm *(a)* : *anası ve babası ölmüş yalnız kalmış çocuklar*
ezel *(a)* : *geçmiş zaman, başlangıcı olmayan*
ezlem *(a)* : *çok zalim*

F

fahl *(a)* : *aygır, akıllı zeki adam, erkek; beyitler, hadisler ve rivayetler anlatan kimse*
fakr *(a)* : *yoksulluk*
fânûs *(a)* : *abajur, içinde mum yakılan büyük fener*
farmason *(fr)* : *dinsiz, münkir*
fart *(a)* : *aşırı, taşkınlık*
fasl *(a)* : *ayrıntı, bölüm, aleyhte bulunma, dört mevsimden her biri*
fasl-ı vasl *(a)* : *buluşma zamanı, kavuşma vakti*
fâş *(f)* : *duyulma, meydana çıkma, dile getirme, açığa vurma*
fâtih *(a)* : *fetheden, açan, ele geçiren*
Fâtih-i Hayber *(a)* : *Hayber fatihi, Hz Ali*
fedâ *(a)* : *gözden çıkarma, uğruna verme*
fehm *(a)* : *anlama, anlayış*

felek *(a)* : *gök yüzü, semâ, zaman, talih, dünya*
ferah-efzâ *(a)* : *ferah artıran, bir çeşit lâle, Türk müziğinde bir makam*
ferah-zâ *(a)* : *gönül açan, sevinç doğuran*
ferdâ *(f)* : *yarın*
fermân-ber *(f)* : *aldığı emri yerine getiren*
fermân-berî *(f)* : *fermanberlik*
ferş *(a)* : *döşeme, yayma, halı, yeryüzü, sahra*
ferzend *(f)* : *oğul, çocuk*
fevk-al-'ulâ *(a)* : *çok şerefli, çok şanlı*
feyz-i ebed *(a)* : *sonsuz bolluk*
fi'l-mesel *(a)* : *meselâ, örneğin*
fi-l-cümle *(a)* : *nihâyette, sonunda*
fikr *(a)* : *düşünce, idrak, zihin, akıl, rey*
fitne *(a)* : *bela, sıkıntı, ayartma, fesat, dinsizlik, delilik,güzel kadın, sevgili*
fûm *(t)* : *sarmısak, sîr*
fursat *(a)* : *fırsat,uygun zaman, istifade etmek sırası, kaçırılmayacak durum*
fürûş *(f)* : *-satan, -satıcı*

fütüvvet *(a)* : *cömertlik, yiğitlik, yürekli*

G

gâh *(f)* : *zaman ve yer bildiren edat, arasıra, bazı*
gâhî *(f)* : *bazen, arasıra*
gam *(a)* : *keder, tasa, dert, kaygı*
gâr *(a)* : *mağara, in*
garaz *(a)* : *hedef, gaye, istek*
gâret *(a)* : *yağma, akın*
gark *(a)* : *batma*
gavta *(a)* : *sulak, ağaçlık çukur yer*
gayr *(a)* : *ayrı, başka, özge, başkası; -sız, -değil*
gazâl *(a)* : *ceylan, geyik*
gebr *(f)* : *ateşe tapan, Mecusî*
gec *(f)* : *harç, kireç*
gedâ *(f)* : *dilenci, yoksul*
geh *(f)* : *zaman ve yer bildiren edat, arasıra, bazı*
gehî *(f)* : *bazen, arasıra*
genc *(f)* : *hazine, define*
gendüm *(f)* : *buğday*

gerd *(f)* : *toz, toprak; dönen , tekerlek; tasa, gam*
gerdûn *(f)* : *dönücü, dönen; felek, dünya*
germ *(f)* : *sıcak*
gil *(f)* : *balçık, kil, su ile ıslanmış toprak*
girân *(f)* : *pahalı, ağır sert, katı, usandırıcı, kokmuş,*
girân-bâr *(f)* : *ağır yüklü, meyvesi çok ağaç, gebe, zengin*
girîbân *(f)* : *elbise yakası*
girîbân-çâk *(f)* : *yakası yırtık, kederli*
girîzân *(f)* : *kaçıcı, kaçan*
girih *(f)* : *düğüm, bağ*
giryân *(f)* : *ağlayan*
gönül *(t)* : *İnsanın hissiyat merkezi, kalp, dil*
gulâm *(a)* : *tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç, köle*
gulâm-ı cân *(a)* : *can kölesi*
gûn *(f)* : *renk, gidiş, tarz*
gûnâ (gûne) *(f)* : *türlü, gidiş, tarz*
gûş *(f)* : *kulak*
güftâr *(f)* : *söz*
güher *(f)* : *gevher, değerli taş, bir şeyin aslı*
gül *(f)* : *Edebiyatımızda en çok sözü edilen çiçektir. Sevgili, sevgilinin yanağı ve yüzü güle benzetilir.*
gül-'izâr *(f)* : *gül yanaklı, al yanaklı*
gül-beng *(f)* : *tekkelerde hep bir ağızdan okunan dua*
gül-fâm *(f)* : *rengi gül gibi kızıl olan*
gül-gûn *(f)* : *gül renkli, pembe*
gül-i Hâlis *(a)* : *Halis'in gülü, hâlis gül*
gül-sitân *(f)* : *gül bahçesi*
gül-zâr *(f)* : *gül bahçesi*
güm-reh *(f)* : *doğru yoldan ayrılmış*
güm-reh-dâr *(f)* : *yanlış yolu tutan*
gümân *(f)* : *zan, sezme, sanma*
güşâ *(f)* : *açar, açıcı*
güvâh *(f)* : *şahit, delil, tanık*
güvâhî *(f)* : *şahitlik*
güyâ *(f)* : *söyleyen, söyleyici, sanki*
güzâf *(f)* : *boş*

H

hâ *(f)* : *-ler, -lar anlamında çoğul edatı*
hâb *(f)* : *uyku, rüya*

hâb-ı hargûş-ı girân	*(f)*	:	*ağır tavşan uykusu*
habâs	*(a)*	:	*kötü, alçak*
haber-i leylî	*(a)*	:	*Leyla'nın haberi*
Habeş	*(a)*	:	*Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan Habeşistan kıtasında yaşayan halk*
habîb	*(a)*	:	*sevgili, dost*
habîs	*(a)*	:	*kötülükler, yaramaz*
habs	*(a)*	:	*hapis, tutma*
hâce	*(f)*	:	*muallim, müderris, ağa, molla*
Hacer-i Esved	*(a)*	:	*Kâbenin duvarında bulunan meşhur kara taş*
hâcı	*(a)*	:	*hacı, Kâbe'yi ziyaret eden*
hadd	*(a)*	:	*yanak, yol*
hâdim	*(a)*	:	*hizmet eden; harem ağası*
hâdis	*(a)*	:	*çıkan, meydana gelen, yeni çıkan*
hafakan	*(a)*	:	*ıstırap, sıkıntı, yürek oynaması, çarpma, vurma*
hâfıkayne	*(a)*	:	*doğu ve batı tarafları*
hâh	*(f)*	:	*isteyen*
hâh nâ-hâh	*(f)*	:	*ister istemez*
<u>h</u>âl	*(a)*	:	*vücutta oluşan ben, siyah nokta, dayı*
hâl	*(a)*	:	*şimdiki zaman, oluş, bulunuş, durum, kuvvet; dervişin cezbesi, dert*
hâl-i ârız	*(a)*	:	*yanak beni*
halel	*(a)*	:	*iki şey aralığı, boşluk, bozma, bozukluk*
hâlet	*(a)*	:	*dikkate değer durum*
Hâlık	*(a)*	:	*yaratan, yoktan var eden, Allah*
hâlî	*(a)*	:	*tenha. boş, sahipsiz*
Hâlis	*(a)*	:	*hilesiz, katıksız, amelini yalnız Allah için yapan; şairimiz Baytazzade Abdullah Sermest Efendi'nin mahlası*
hâliyâ	*(a)*	:	*şimdiki zaman, şimdiki halde*
hammâm	*(a)*	:	*hamam, banyo*
hamr	*(a)*	:	*şarap, bade*
hâmûn	*(f)*	:	*büyük düz ova, bozkır*
handân	*(f)*	:	*sevinçli, gülen*
hande	*(f)*	:	*gülme, gülüş*
hâne	*(f)*	:	*ev, kalınan yer*
hânedân	*(f)*	:	*asil ve büyük aile, ocak*

har (f) : *eşek, merkep*
hâr (f) : *hor, hakir, aşağı, yiyici, yiyen*
hâr (f) : *diken*
hâr-ı âteş (a) : *ateşin sıcaklığı*
hârâ (f) : *pek katı taş, mermer, kaya*
harâb (a) : *yıkık, viran*
harâbât (f) : *meyhane, tekke, gönül, harabeler*
harâmî (a) : *yol kesen, hırsız*
harekât (a) : *fetha, kesre, zamme gibi bir harfin nasıl okunacağını gösteren vokal işaretleri*
hârık (a) : *yırtıcı, yırtan*
hârık-ı âdet (a) : *son derece kıymetli şey, âdeti yırtan, harikulâde*
harîr (a) : *ipek, hararetli, ateşli*
hâric (a) : *dış, dışarı çıkan, hiç ilgisi olmayan kimse*
Hârût (a) : *Sihir yapan melek, Marut'un arkadaşı, Babil'de bir kuyuya kıyamete kadar hapsedilmiştir*
hâsıl (a) : *olan, çıkan, türeyen, verim, kazanç*
hâss (a) : *mahsus, özel, saf*
hâşim (a) : *ezen, yaralayan, kıran, kuru ekmek doğrayan*
haşmet (a) : *azamet, heybet*
hâtır (a) : *zihin, fikir, keyif, gönül,*
hatm (a) : *sağlamlaştırma, bitirme, mühürleme; Kuran'ı baştan sonra bitirme*
havâdis (a) : *ilgi ile karşılanan söz, yeni söz*
hâver (f) : *şark, doğu yönü, gün doğusu*
hayâ (a) : *utanma, sıkılma, nâmus, edep, günahtan kaçınma*
hayâl (a) : *insanın kafasında canlandırdığı, tasarladığı şey*
Hayber (a) : *Hz Ali'nin fethettiği yerlerden biri*
Haydar (a) : *arslan*
Haydar-ı Kerrâr (a) : *döne döne saldıran arslan, Hz Ali'nin lâkabı*
hayrân (a) : *şaşmış, çok tutkun*
hayret (a) : *şaşma, şaşırma, şaşkınlık*
hayret-i âlem (a) : *herkesi şaşkınlığa sevk eden*
hayy (a) : *diri, canlı, Allah'ın bir adı*
hazen (a) : *gam, hüzün, keder*

hazrâ *(a)* : *yeşil*
hazret *(a)* : *bir saygı ünvanı*
hecr *(a)* : *ayrılık, terketme*
helâl *(a)* : *dinen caiz olan, haram olmayan, nikahlı kadın*
hemânâ *(f)* : *güya, sanki; tamamen, aynen*
heme *(f)* : *hep, bütün, cümle*
Her bir kılı kırkar yarar *(a)* : *kılı kırk yarmak, çok hassas davranmak*
hest *(f)* : *varlık*
hestî *(f)* : *varlık, mevcudiyet, vücut*
hetk *(a)* : *yırtma, yarma*
hıkd *(a)* : *kin tutma, öç almak için fırsat bekleme*
hırâmân *(f)* : *salına salına yürüyen*
hırîdâr *(f)* : *müşteri, satın alan*
hıyânet *(a)* : *güveni kötüye kullanma*
hicâb *(a)* : *utanma, perde*
hikâyât *(a)* : *hikâyeler, olmuş olaylar*
hikem *(a)* : *hikmetler*
hikmet *(a)* : *bilgi, hakimlik, insanın eşyanın hakikatlerini bilip hayırlı işler yapmak fırsatı*
hilkat *(a)* : *yaratılış, fıtrat*
himmet *(a)* : *gayret, emek, çalışma, çabalama, yardım, ermiş kimsenin etkisi, şefaat*
Hindû *(f)* : *Hintli, Satürn, ben, benek*
hod *(f)* : *kendi*
hod-be-hod *(f)* : *kendi kendine,*
hod-pesend *(f)* : *kendini beğenen*
hoş *(f)* : *iyi, güzel, tatlı*
hoşâ *(f)* : *ne hoş, ne kadar lâtif*
Hotan *(f)* : *halkı müslüman olan şarkî Türkistan'da bir şehir*
hum *(f)* : *küp, şarap küpü*
hum-hâne *(f)* : *meyhane, âşığın kalbi*
humâr *(a)* : *sersemlik, içkiden sonra gelen başağrısı*
hûn *(f)* : *kan*
hûn-âşâm *(f)* : *kan içen*
hûn-efşân *(f)* : *kan saçan*
hun-hâr *(f)* : *kan içen, zalim, kan dökücü*
hûn-i rez *(f)* : *şarap*

hûn-rîz	*(f)*	:	*kan döken,*
hûnî	*(f)*	:	*kanlı, kan dökmeye meyilli*
hûr	*(f)*	:	*Güneş, yiyecek*
hûş	*(f)*	:	*akıl, fikir, şuur, ölüm, zehir*
hûş-ı yârân	*(f.f)*	:	*dostların aklı, dostun fikri*
huşk	*(f)*	:	*kuru*
huşk u ter	*(f)*	:	*kuru ve yaş, kaba soğuk*
hutût	*(a)*	:	*çizgiler, yazılar, yollar*
hüccet	*(a)*	:	*senet, delil, seçkin insanlara verilen ünvan*
hücre	*(a)*	:	*göz, odacık*
hükm	*(a)*	:	*hüküm, emir, komuta*
hükm-i şer'	*(a)*	:	*şerî hüküm, şeriata uygun emir*
hümâyûn	*(f)*	:	*mübarek, kutlu, padişaha ait*
hüsn	*(a)*	:	*güzel, iyi, güzellik*
hüve	*(a)*	:	*o, Allah*
îkân	*(a)*	:	*sağlam biliş, bilme*
îman	*(a)*	:	*inanma, inanç, İslâm dinini kabul eden*
în	*(f)*	:	*bu, şu gibi işaret zamiri*

İ

i'lâl	*(a)*	:	*vezne kolay uymayan, illetli harflerin bulunduğu kelimelerin nasıl çekimleneceğini kurala bağlama*
ibâd	*(a)*	:	*abidler, kullar, ibadet edenler*
ibâd-ullâh	*(a)*	:	*Tanrı kulları, insanlar, pek çok*
ibârât	*(a)*	:	*cümleler, paragraflar, bir metinden çıkarılan satırlar*
ibrâ	*(a)*	:	*beraat etme*
ibrâm	*(a)*	:	*can sıkacak derecede ısrar etme, zorlama*
ihrâm	*(a)*	:	*Arapların büründükleri yün çarşaf, yere serilen yün yaygı, hacıların Mekke haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz bürgü*
ikrâr	*(a)*	:	*itiraf, bildirme, tasdik*
iktidâ	*(a)*	:	*tabi olma, uyma*
ilhah	*(a)*	:	*üzerine düşme, zorlama*
illâ	*(a)*	:	*...den başka, meğer, aksi halde, mutlaka*
illet	*(a)*	:	*hastalık, sebep, hedef*
ilm	*(a)*	:	*bilme, biliş, okuyarak öğrenilen bilgi*
ilm-i esmâ	*(a)*	:	*adlar bilgisi*
iltifât	*(a)*	:	*gönül alma, yüzünü çevirip bakma*

ilzâm *(a)* : *susturma, cevap veremez hale getirme*
imâd *(a)* : *direk, sütun*
imâmeyn *(a)* : *iki imam,; Daha çok İmam-ı A'zam ve İmâm-ı Şâfî kastedilir.*
imtizâc *(a)* : *karışabilme, uygunluk, iyi geçinme*
in'âm *(a)* : *nimet verme, iyilik etme*
inâd *(a)* : *ısrar, inat, ayak direme,*
inâyet-sâz *(a)* : *iyilik eden*
inkıyâd *(a)* : *uyma, boyun eğme, kendini teslim etme*
inkıyâd-ı zâhirî *(a)* : *görünüşte boyun eğme*
irfân *(a)* : *anlama, kâinatın sırlarını anlama kudreti, kültür*
irmek *(a)* : *ermek, yetişmek, olgunlaşmak, ulaşmak,*
İskender *(y)* : *Hızır'la beraber* **âb-ı hayat** *arayan kişi, dünyanın birçok yerini fetheden övülmeye lâyık kişi; Makedonya kralı 2. Phylippe'nin oğlu, İskender-i Zülkarneyn (Bu iki kişi edebiyatımızda sürekli karıştırılmıştır.)*
ismet-penâh *(a)* : *derece yönüyle yüksek olanlara verilen ünvan*
İsrâil *(a)* : *Hz. Yakup'un lâkabı*
isti'dâd *(a)* : *yetenek, kabiliyet*
istiğnâ *(a)* : *aza kanaat etme, nazlanma, çekinme, ihtiyaçsızlık*
işret *(a)* : *içki, içki içme, yaşama*
işve *(a)* : *güzelin gönül çalan edası, naz*
itmâm *(a)* : *tamam etme, tamamlama*
iz'ân *(a)* : *anlayış, itaat, terbiye*
izâr *(a)* : *belden aşağıya mahsus örtü, çarşaf*
izzet *(a)* : *değer, kıymet, kuvvet*

J-K

jâle *(f)* : *kırağı, çiğ, şeb-nem*
kabâhat *(a)* : *çirkin hareket, suç, kusur, uygunsuz iş*
Kâbe-kavseyn *(a)* : *Miraç gecesinde Hz. Muhammed'in Tanrı'ya olan yakınlık derecesinden kinâyedir.*
kâbil *(a)* : *kabul eden, olan, mümkün olan*
kadd *(a)* : *boy pos*
Kâf *(a)* : *Zümrüd-i Anka kuşunun yaşadığı dağ*
Kâf-ı 'Ankâ *(a)* : *Ankâ kuşunun mekânı*

kâfir *(a)* : *İslâmı inkâr eden, örten*
kâfûr *(a)* : *ıtırı kuvvetli hekimlikte kullanılan bir madde*
kâkül *(f)* : *alnın üzerine sarkıtılan kısa saç, perçem*
kâl *(a)* : *söz, laf*
kalender *(f)* : *dünyadan elini eteğini çekip başı boş dolaşan derviş, alçak gönüllü*
kâm *(f)* : *lezzet, damak, istek*
kâmet *(a)* : *boy, boy bos*
kâr *(a)* : *kazanç, iş güç*
kâr-ı şân *(f.a)* : *şanlı kazanç*
kara sevdâ *(t)* : *hastalık derecesinde âşık olma, tutulma*
karîn *(a)* : *yakın, bir şeye sâhip olan, yakın kimseler*
karn *(a)* : *boynuz, yüzyıllık zaman, bir yaşıt olan*
kâsır *(a)* : *kısa, kusurlu*
kâsî *(a)* : *duygusuz, katı yürekli*
kâtı' *(a)* : *kesen, durduran, keskin kılıç*
katre *(a)* : *damla, damlayan şey*
kavseyn *(a)* : *iki kavis*
kayd *(a)* : *bağ, bağlanma, sınırlama*
kayd-ı âhen *(a.f)* : *demir bağ*
kazâ yı mübrem *(a)* : *önlenemez kader*
ke-mâh *(a.f)* : *Ay gibi*
kebg *(f)* : *keklik*
kebûter *(f)* : *güvercin*
kelîm *(a)* : *sözler*
kem-nâm *(f)* : *namsız, adı sanı belirsiz*
kemâlât *(a)* : *İnsanın bilgi ve ahlak olgunluğu*
kemîne *(f)* : *noksan, eksik, âciz, zavallı*
Ken'ân *(a)* : *Hz Yakub'un memleketi Filistin*
kenîsâ *(f)* : *kilise, tapınak, dünyâ, meyhane*
ker *(f)* : *sağır, kuvvet, kudret, merâm, maksat*
kerâmet *(a)* : *kerem, bağış, ihsan, ikrâm, velîlerin harika halleri*
kerb *(a)* : *tasa, gam*
kerem-kâr *(a)* : *lütfeden, bağışlayan, cömert*
kerîme *(a)* : *kız evlat, ayet*
Kerrâr *(a)* : *döne döne saldıran*
kes *(f)* : *kimse, kişi*
kesâd *(a)* : *alışverişte durgunluk, yokluk, kıtlık*
kesret *(a)* : *çok, çokluk*

kesret-i mûy *(a.f)* : *kılın çokluğu, çok kıl*
keşen *(f)* : *çeken*
keşf *(a)* : *meydana çıkarma, bir sırrı öğrenme, Allah tarafından ilham olunma*
kettân *(a)* : *keten*
kevn *(a)* : *olma, var olma*
key *(f)* : *ne zaman; hükümdara verilen ünvan*
key (gey) *(f)* : *iyi, doğru, neşe, pek çok*
kıbâb *(a)* : *kubbeler*
kıble *(a)* : *Namazda yönelinen cihet*
kıble-i cân *(a)* : *gönlün kıblesi, kendisine yönelinen*
kıyâmet *(a)* : *dünyanın sonu, bütün ölülerin mahşerde toplanacağı zaman*
kîl ü kâl *(a)* : *dedi kodu*
kîse *(f)* : *kese, para konulan torbacık*
kilîsâ *(f)* : *kilise, tapınak, dünyâ, meyhane*
kim *(t)* : *ki*
kiprik *(t)* : *kirpik, (yöresel dilde ses değişmesi olmuş)*
Kisrâ *(a)* : *Eski İran hükümdarlarından Nûşirevân-ı Âdil'in lâkabı olup, kendisinden sonra gelenler de bu lâkapla anılmışlardır.*
kisve *(a)* : *elbise, kisbet, hususî kıyafet,*
kişver *(f)* : *iklim, memleket, vilâyet*
komisyon *(f.r)* : *meclis, encümen, şura*
köknâr *(t)* : *ak çam ağacı*
kûh *(f)* : *dağ*
kulzüm *(a)* : *deniz, Kızıldeniz*
kurb *(a)* : *yakınlık, yakın olma*
kurb-ı bâtın *(a)* : *manevî yakınlık*
kurb-ı zâhir *(a)* : *maddî yakınlık*
kurs *(a)* : *teker; yuvarlak ve yassı nesne*
kûşiş *(f)* : *çalışma, çabalama*
kûy *(f)* : *köy, mahalle, sevgilinin bulunduğu yer*
kûy-ı dilârâ *(f.f)* : *sevgilinin köyü*
kûy-ı ma'şuk *(f.a)* : *sevgilinin köyü*
kücâ *(f)* : *yer; nasıl, nereye?*
küdûret *(a)* : *kederler, sıkıntılar*
kühen *(f)* : *eski, yıpranmış, modası geçmiş*
kühen-cây *(f.f)* : *eski mekan*
kül-han *(f)* : *Geceyi hamamın ateşliğinde geçiren serseri*

küleh *(f)* : *külâh, başa geçirilen şey*
küleh-i fakr *(a)* : *fakirlik külâhı*
küleh-i şâh *(a)* : *şahın külâhı*
külhanî *(f)* : *çapkın, serseri*
küşâ *(f)* : *açar, açıcı*
kütâh *(f)* : *kısa, boysuz*

L

la'în *(a)* : *kovulmuş, istenmeyen*
lâ'l *(a)* : *kırmızı, kırmızı bir süs taşı, dudak*
la'net *(a)* : *mahrumluk, bed-dua*
La'netu'l-lâh *(a)* : *Allah'ın lâneti*
lâ-yefhem *(a)* : *anlayışsız*
lâne *(f)* : *yuva*
lâşe *(f)* : *leş, zayıf hayvan, kıyıda kalmış tekne*
le'allü-leyte *(a)* : *belki, bakalım, inşaallah*
le'îm *(a)* : *alçak, cimri*
leb-rîz *(f)* : *ağzına kadar dolu*
levh *(a)* : *yassı, düz, üzerine yazı yazılabilen nesne*
levm *(a)* : *çekiştirme, başa kakma*
Leylî *(a)* : *Leyla,* "Leylâ vü Mecnûn" *hikâyesinin kadın kahramanı*
leyte *(a)* : *olsaydı, keşke*
lücce *(a)* : *engin su, kalabalık, gümüş, ayna*
lüsûs *(a)* : *hırsızlar*
lütf *(a)* : *hoşluk güzellik iyilik*
lütf-ı bî-illet *(a)* : *lütfun ve sağlığın koruyucusu*

M

ma'şûk *(a)* : *sevgili, sevilen*
mâ-beyn *(a)* : *iki şeyin arası, haremle selamlık arasındaki oda*
mâ-dûn *(a)* : *alt, aşağı derece*
mâ-fevk *(a)* : *üst, üst derecede bulunan kimse*
mâ-fi-l-bâl *(a)* : *kalpteki, gönüldeki*
mâ-fi-l-fu'âd *(a)* : *kalpteki, gönüldeki*
mâ-sivâ *(f)* : *Tanrı'nın dışında bütün mahluklar, dünya ile ilgili şeyler*
mâh *(f)* : *Ay, Kamer, sevgilinin yüzü*
mâh-ı Ken'ân *(a.f)* : *Hz. Yûsuf, Yûsuf-i Ken'ân*
mâh-veş *(f)* : *Ay gibi*

mahabbet *(a)* : *muhabbet, sevgi*
mahâkim *(a)* : *mahkemeler*
mahlas *(a)* : *Bir kimsenin, şairin ikinci adı, kurtulacak yer*
mahmûr *(a)* : *sarhoşluğun verdiği sermestlik*
mahrem *(a)* : *haram, nikah düşmeyen kadın, gizli olan, çok samimî olan, kadının kendisinden kaçmadığı erkek*
mâil *(a)* : *meyilli, eğik, meyletmiş*
Mânî *(f)* : *Meşhur Çinli nakkaşın adı*
Mârût *(a)* : *Sihir yapan melek, Harut'un arkadaşı, Babil'de bir kuyuya kıyamete kadar hapsedilmiştir*
mâtem *(a)* : *hüzün, ağlayış; Hz İmam Hüseyin'e muharrem ayının ilk gününde yas tutarak mersiye okuma adeti*
mazlûm *(a)* : *zulüm görmüş*
me'men *(a)* : *emin, güvenilir, sağlam yer, sığınılacak yer*
me'mûl *(a)* : *emel edilen, beklenilen, ümit*
me'vâ *(a)* : *yurt, mesken, sığınacak yer*
Mecnûn *(a)* : *deli, cinlenmiş,* "Leylâ vü Mecnûn" *hikâyesinin erkek kahramanı, âşığı temsil eder*
meded *(a)* : *yardım, imdad*
mehd *(a)* : *beşik*
mekân *(a)* : *yer, mahal*
Mekke *(a)* : *Hz Muhammed'in doğduğu yer ve Kâbe'nin bulunduğu şehir*
melâhat *(a)* : *güzellik, yüz güzelliği*
melâl *(a)* : *usanç, usanma, sıkılma*
melek *(a)* : *Nurdan yaratılmış mahluk, çok güzel yüzlü kadın, iyi huylu insan*
men *(f)* : *ben, 1. tekil şahıs*
Menn ü Selvâ *(a)* : *Allah'ın İsrâiloğullarına hediye ettiği kudret helvası ve bıldırcın eti*
menn *(a)* : *kudret helvası, iyilik etme, edilen iyiliği başa kakma*
merâm *(a)* : *istek, maksat*
merdân *(f)* : *mertler, yiğitler, insanlar*
merdûd *(a)* : *kovulmuş dinden çıkmış*
merdüm-i dîde *(f)* : *gözbebeği*

Mesîh *(a)* : *Hz İsa hastalıkları iyileştiren, ölüleri dirilten*
mesîhâ-dem *(a)* : *Hz. İsa gibi nefesinde hayat bulunan kişi*
mesned *(a)* : *dayanak, makam, rütbe*
mest *(f)* : *sarhoş*
mest-âne *(f)* : *sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça*
mest-vâr *(f)* : *sarhoş gibi*
meş'ale *(a)* : *aydınlatıcı alet*
meşreb *(a)* : *içecek yer, huy, ahlak*
mevkûf *(a)* : *vakfedilmiş, durdurulmuş*
mey *(f)* : *şarap, bâde, aşkın heyecanı*
mey-hân *(f)* : *meyhane, dergâh, kulun Rabb'ına aşkla müracaat yeri*
mey-hâne *(f)* : *içki satılan yer, mey evi, tekke, kâmil insanın gönlü*
mey-kede *(f)* : *meyhane*
meyyit *(a)* : *ölmüş*
mîkât *(a)* : *zaman veya yer*
mihen *(a)* : *eziyetler, sıkıntılar*
mihmân *(f)* : *misafir, konuk*
mihr *(f)* : *Güneş*
mirzâ *(f)* : *İranlılara ait bir asalet ünvanı; büyük ayı kümesinde bulunan parlak bir yıldız*
misl *(a)* : *tıpkısı, eş, benzer*
mû *(f)* : *kıl*
mu'tâd *(a)* : *alışılmış, âdet olunmuş*
mugân *(a)* : *ateşe tapanlar, keşiş*
muganni *(f)* : *şarkıcı*
mugaylân *(a)* : *deve dikeni*
muğ-beçe *(f)* : *Mecusî çocuğu, meyhaneci çocuğu*
muhâl *(a)* : *mümkün olmayan, olamaz, olmayacak*
muhâlif *(a)* : *muhalefet eden, zıt düşüncede bulunan*
muhalled *(a)* : *daimî, sürekli olarak kalan*
muharrem *(a)* : *aşûre ayı, haram kılınmış (İslâm'dan önce bu ay savaş yapmak haramdı. Bu ayın ilk on günü Kerbela vakası'nın yıldönümü olarak matem yapılır ve aşûre yemeği yapılır.)*
muhibb *(a)* : *seven, dost*
muhibb-i hânedân *(a.f)* : *asil ailenin dostu, Peygamber ailesini seven*
muhkem *(a)* : *sağlam kesin söz,*

mukâbele *(a)* : *karşılık, karşılama*
mukâbil *(a)* : *karşılık olan, karşı taraf, bedel*
mukaddes *(a)* : *mübarek, kutsal*
mukbil *(a)* : *kutlu, mutlu, bahtiyar*
mûnis *(a)* : *alışılan, cana yakın, insandan kaçmayan*
murâd *(a)* : *arzu, istek, maksat*
Murtazâ *(a)* : *beğenilmiş, güzide; Hz Ali'nin lâkabı*
mûs *(a)* : *bıçak*
Mustafâ *(a)* : *Seçilmiş, güzide, Hz Muhammed'in diğer bir adı*
mutavvel *(a)* : *uzatılmış, tafsil edilmiş; eskiden medreselerde okutulan Arap edebiyatına dair yazılmış bir kitap*
mûy *(f)* : *kıl*
mü'essir *(a)* : *bırakan, tesir eden, eser sahibi, hükmünü yürüten*
mübhem *(a)* : *belirsiz, örtülü, anlaşılmaz, belgesiz*
mübrem *(a)* : *önlenemez, kaçınılmaz*
müdde'â *(a)* : *iddi'a olunmuş, asılsız iddia edilen şey, sav, tez*
müflis *(a)* : *iflâs etmiş, parasız*
müheyyâ *(a)* : *hazır, hazırlanmış*
Mühr-i Süleymân *(a)* : *Hz Süleyman'ın mührü, bu mühür kimde olursa hükümdar o olurmuş*
müjde *(f)* : *sevinç haberi, muştu, sevinçli haber getirene verilen bahşiş*
müjgân *(f)* : *kirpik*
mül *(f)* : *şarap*
mülk *(a)* : *ev, taşınmaz ve gelir getiren mal, ülke, sahip olunan şey*
mülzem *(a)* : *susturulan, lüzumlu görülmüş*
münâfık *(a)* : *iki yüzlü*
münkir *(a)* : *inkar eden*
mürg *(f)* : *kuş*
mürşid *(a)* : *irşâd eden, doğru yolu gösteren*
mürüvvet *(a)* : *insaniyet, mertlik, cömertlik*
Müslimân *(a)* : *İslâm dininde olan kimse*
müzdâd *(a)* : *artmış*

N

na'l *(a)* : *ayakkabı, nal, oturacak yerlerin en aşağısı*

nâ-bûd *(f)* : *yok olan, bulunmayan*
nâ-ehl *(a)* : *acemi, ehil olmayan*
nâ-hâh *(f)* : *istemeyerek, zoraki*
nâ-şâd *(f)* : *hüzünlü, tasalı*
nâb *(f)* : *halis, katıksız, berrak*
nâdân *(f)* : *bilmez cahil kaba*
nahl *(a)* : *hurma ağacı*
nahs *(a)* : *uğursuzluk*
nâka *(a)* : *dişi deve, maya*
nakd *(a)* : *akçe, madde para*
nakd-i 'aşk *(a)* : *en kıymetli aşk*
nakle *(a)* : *bir yerden bir yere götürenler*
nâle *(f)* : *inleme, inilti*
nâr *(a)* : *ateş, Cehennem*
nâs *(a)* : *insanlar, herkes, halk*
nâsî *(a)* : *unutan*
nâz *(f)* : *cilve, işve, şımarıklık; kendini beğendirmek için yapılan yapmacık tavır*
nedâmet *(a)* : *pişmanlık*
nefs *(a)* : *can, kendi, maya,,*
nekkâd *(a)* : *acıklı, kederli*
neml *(a)* : *karınca, mûr*
nergîs *(f)* : *bir süs çiçeği, sevgilinin gözü*
nerm *(f)* : *yumuşak, merhametli*
nesnâs *(a)* : *yarısı insan, tek elli ve tek ayaklı olup sıçrayarak yürüyen efsanevî bir hayvan; goril, şempanze gibi büyük maymun cinslerinin adı*
neş'e *(a)* : *sevinç, az sarhoşluk*
nevâz *(f)* : *okşayan*
nevbet *(a)* : *nöbet, sıra*
nevbet *(f)* : *resmî yerlerde çalınan bando*
nevk *(f)* : *sivri uç*
nevk-i müjgân *(f)* : *kirpiklerin ucu*
nevres *(f)* : *yeni yetişen, yeni biten*
nezâfet *(a)* : *temizlik , paklık*
nezâket *(a)* : *incelik, zariflik*
nezr *(a)* : *adak, adama*
nîk ü bed *(f)* : *iyi kötü*
nîm-nigâh *(f)* : *yarı bakış*
nigâh *(f)* : *bakış, bakma*

nigû	*(f)*	:	*güzel, iyi*
nihâd	*(f)*	:	*huy, yaratılış, tabîat*
nihân	*(f)*	:	*gizli, saklı*
nikâb	*(a)*	:	*peçe, yüz örtüsü*
nilgûn	*(f)*	:	*lâcivert*
nistî	*(f)*	:	*yokluk*
nişân	*(f)*	:	*iz, belirti,iş*
Nûh	*(a)*	:	*yirmi beş peygamberin üçüncüsü, ikinci âdem; insanlık onun üç oğlundan tekrar türedi, ömrünün uzunluğuyla bilinir.*
nûn	*(a)*	:	*balık*
nûr	*(a)*	:	*aydınlık, parıltı, ilâhî ışık*
nûrün alâ nûr	*(a)*	:	*nur üstü nur, daha iyi, daha ala*
nübüvvet	*(a)*	:	*nebilik, peygamberlk*
nüh kıbâb	*(f.a)*	:	*dokuz kubbe yani gök yüzü*
nükhet	*(a)*	:	*koku*
nümâ	*(f)*	:	*gösteren, bildiren*
nümâyân	*(f)*	:	*görünücü, meydanda, aşikâr*
nümûn	*(f)*	:	*gösteren*

O-Ö

ol	*(t)*	:	*"o" işâret zamiriyle aynı anlamdadır, genellikle övgü hallerinde kullanılır.*
ömr	*(a)*	:	*yaşayış, hayat*
özge	*(t)*	:	*başka*

P

pâ-mâl	*(f)*	:	*ayak altında kalmış, çiğnenmiş*
pâd-şâh	*(f)*	:	*pâdişâh, hükümdâr, sevgili*
pâk	*(f)*	:	*temiz, saf, kutsal*
pâre	*(f)*	:	*parça, para, sayı, bölük*
penâh	*(f)*	:	*bir şeyin koruyucusu*
per-kâr	*(f)*	:	*kanatlı*
perest	*(a)*	:	*tapan, taparcasına seven*
perestiş	*(f)*	:	*tapınış, şiddetli sevgi, gönül akışı*
perî	*(f)*	:	*çok güzel dişi cin, sevgili*
perî-tal'at	*(f.a)*	:	*peri yüzlü*
perîşan	*(f)*	:	*dağınık, karışık*
perr ü pâl	*(f)*	:	*kol kanat*
pervâ	*(f)*	:	*korku, çekingenlik*
peşşe	*(f)*	:	*sivrisinek*

peyker	*(f)*	:	*yüz, surat*
peyvest	*(f)*	:	*ulaşma, kavuşma*
pîr	*(f)*	:	*yaşlı, bir mesleğin kurucusu, şeyh, mürşit*
pîr-i harâbât	*(f)*	:	*kâmil insan, rehber, şeyh*
pîr-i mugân	*(f)*	:	*keşişlerin pîri, şeyh, aşk şarabını sunan kâmil kişi, mürşit*
pîşvâ	*(f)*	:	*reis, başkan*
pindâr	*(f)*	:	*sanma, sanış, böbürlenme*
pistân	*(f)*	:	*meme*
pister (bister)	*(f)*	:	*yatak, döşek*
puhte	*(f)*	:	*pişkin, olgun*
pul	*(f)*	:	*para*
put	*(f)*	:	*Allah'tan başka tapılan şey, güzel*
pür-	*(f)*	:	*dolu, çok fazla, sahip*
püser	*(f)*	:	*oğul, erkek çocuk*

R

ra'şe	*(a)*	:	*titreme*
Rabb	*(a)*	:	*terbiye ve idare eden Allah, yetiştiren*
râh-zen	*(f)*	:	*yol kesen*
râhib	*(a)*	:	*hiç evlenmeyen papaz*
rahşân	*(f)*	:	*parlak*
râkib	*(a)*	:	*binen*
rakk	*(a)*	:	*üzerine yazı yazılan tabaklanmış deri*
râm	*(f)*	:	*itaat eden, boyun eğen*
ra'şe-dâr	*(a.f)*	:	*titreyen, ürken*
râz	*(f)*	:	*sır*
râz-ı ifşâ	*(f.a)*	:	*söylenen , açığa vurulan sır*
re'fet	*(a)*	:	*acıma, merhamet etme*
reh-nümûn	*(f)*	:	*yol gösteren*
remâd	*(a)*	:	*kül*
remed	*(a)*	:	*göz ağrısı*
res	*(f)*	:	*erişen, yetişen, ulaşan*
revâ	*(f)*	:	*lâyık, yerinde, yakışır, uygun*
revâc	*(a)*	:	*sürüm, geçerlik, kıymet, değer*
revân	*(f)*	:	*yürüyen, su gibi akıp giden*
revgân	*(f)*	:	*yağ*
revîş	*(f)*	:	*yürüyüş, gidiş, tarz, tutum*
reyhân	*(f)*	:	*fesleğen, sevgilinin ayva tüyleri*
rez	*(f)*	:	*bağ kütüğü, asma*
ribât	*(a)*	:	*bir bağ, konak, han, tekke*

rind *(f)* : *kalender, dünya işlerini hoş gören*
rindân *(f)* : *kalenderler, dünya işini hoş görenler, rindler*
rû *(f)* : *yüz, çehre*
ruh *(f)* : *yanak, yüz, çehre*
rûh *(a)* : *can, öz, nefes, his, Kuran, Hz İsa*
ruhsâr *(f)* : *yanak, yüz*
Rûmî *(a)* : *Anadolulu, Rum illerinden*
rûy *(f)* : *tunç*
rûy-mâl(rû-mâl)*(f)* : *yüz süren*
rûzgâr(rûzigâr) *(f)* : *rüzgâr, zaman, devir, dünya*

S

sa'd *(a)* : *kutluluk, uğurlu*
sabâ *(a)* : *gün doğusundan gelen hafif esinti*
safâ-bahş *(f)* : *eğlendiren*
saff *(a)* : *dizi, sıra*
saff-ı ervâh *(a)* : *ruhların sıralanışı, ruhların safı*
sâgar *(f)* : *içki bardağı*
sâkıyâ *(a)* : *ey içki sunan, ey sevgili*
sâkî *(a)* : *içki sunan*
sâlih *(a)* : *din emirlerine uygun hareket eden, yetkisi olan*
samed *(a)* : *pek yüksek; kimseye muhtaç olmayan Tanrı*
Sâmirî *(a)* : *Hz Musa Sina Dağı'nda iken yaptığı buzağıya halkı taptırmaya çalışan kişi*
sanem *(a)* : *put, güzel kimse, sevgili*
sârâ *(f)* : *halis, katıksız*
sarâhat *(a)* : *açıklık, açık anlatım*
sarsar *(a)* : *şiddetli, gürültülü rüzgâr*
savm *(a)* : *oruç*
sayd *(a)* : *avlanma avcılık*
sayru *(t)* : *hastalık*
sayyâd *(a)* : *avcı*
sâz *(a)* : *çalgı, silah, sıra, kuvvet, öğrenme, ustalık, hile, eş, menfaat*
sebkat *(a)* : *geçme, ilerleme*
sebz *(f)* : *yeşil, yeşil yaprak, gönül almak üzere verilen ufacık hediye*

secde	*(a)*	:	*namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını dayamaktan ibaret ibadet şekli*
seg	*(f)*	:	*köpek, it*
seher-gâh	*(a)*	:	*sabahın erken vakti*
sehî	*(f)*	:	*düz, doğru, fidan gibi*
sehm	*(f)*	:	*korku, dehşet*
sehm	*(a)*	:	*ok, yay, aksiyon, pay*
sehv	*(a)*	:	*yanlış, hata*
selâmet	*(a)*	:	*emin olma, kurtuluş, endişeden uzak olma*
sellem	*(a)*	:	*selâmet veren*
Selmân	*(a)*	:	*Selmân-ı Farisî, İslâmı ilk kabul eden İranlı; Hz Ali'nin seçtiği kırklardandır, bu yüzden Selman'a çıkmak tabiri vardır.*
semek	*(a)*	:	*balık*
semen	*(a)*	:	*yasemin*
semen	*(a)*	:	*paha, kıymetli, değerli*
semen-sâ	*(a)*	:	*yasemin döşeyen, yaseminimsi, yasemin gibi*
semm	*(a)*	:	*zehir, ağ*
seng	*(f)*	:	*taş*
sengîn	*(f)*	:	*taştan yapılmış*
sengîn-dil	*(f)*	:	*taş yürekli*
ser	*(f)*	:	*baş, başkan, tepe*
ser ü pâ	*(f)*	:	*dervişin tarîkat ve Mevlevîhane ile bağını kesme (Mevlevî tabirlerindendir.)*
ser-be-ser	*(f)*	:	*baş başa, büsbütün, baştan başa*
ser-encâm	*(f)*	:	*bir işin sonu, başına gelen*
ser-gerdân	*(f)*	:	*başı dönen, şaşkın, sersem*
ser-i kûy	*(f)*	:	*sevgilinin bulunduğu yer*
Ser-mest	*(f)*	:	*sarhoş, mest, sekran, kendini bilmeyen, şairimiz Baytazzade Şeyh Abdullah Efendi'nin mahlası*
ser-sâm	*(f)*	:	*sersem, insana sersemlik veren bir hastalık*
ser-zeniş	*(f)*	:	*başa kakma*
serâ	*(f)*	:	*şarkı söyleyen*
serâ (serây)	*(f)*	:	*büyük konak, saray*
serd	*(f)*		*soğuk, sert*
sevâd	*(a)*	:	*siyahlık, yazı, bağ bahçe*
sevdâ	*(a)*	:	*siyah, kara*

sevdâ	*(f)*	:	*aşk, sevgi, istek, arzu*
seyf	*(a)*	:	*kılıç*
seyl	*(a)*	:	*sel, şiddetle gelen şey*
sıklet	*(a)*	:	*ağırlık, yük sıkıntı*
sındırmak	*(t)*	:	*parçalamak, bozmak, yıldırmak, yenmek,*
Sînâ	*(a)*	:	*Hz Musa'nın ümmetiyle kırk sene yol bulamayıp dolaştıkları ve Allah'ın hitabına nail olduğu yer*
sidre	*(a)*	:	*Arabistan kirazı*
sihr	*(a)*	:	*büyü, gözbağcılık, hüner,*
sihrî	*(a)*	:	*büyü ile ilgili*
sitem-kâr	*(f)*	:	*zulüm ve haksızlık eden*
sivâ	*(a)*	:	*başka, gayri*
sûd	*(f)*	:	*kâr, kazanç*
sûd	*(a)*	:	*sevdalar*
Sûdân	*(a)*	:	*Halkı zenci olan Afrika memleketi, zenciler*
sûfî	*(a)*	:	*eren, ermiş, gönlü saf kişi, mutasavvıf, takva sahibi, veli, sofu, samimî dindar*
sulehâ	*(a)*	:	*salih, günah işlemeyen kimseler*
sultân	*(a)*	:	*hükümdar,sevgili, şeyh*
sûr	*(f)*	:	*düğün, ziyafet, şenlik*
sûret	*(a)*	:	*biçim, görünüş, kılık, tarz, çare*
sûretâ	*(a)*	:	*görünüşte*
sûsen (sevsen)	*(f)*	:	*susam,*
sûz	*(f)*	:	*yanma, ateş, sıcaklık, yakan, yakıcı*
sûzân	*(f)*	:	*yakan, yanıcı*
sübhâneke	*(a)*	:	*Sen noksan sıfatlardan münezzehsi*
sübül	*(a)*	:	*yollar, tarikat, hayrat olarak dağıtılan sular ve mekanı*
süfehâ	*(a)*	:	*zevk ve eğlenceye düşkün, olanlar*
süflî	*(a)*	:	*aşağıda bulunan, alçak, kılıksız; Merkür, Venüs*
sühan	*(f)*	:	*söz*
sükûn	*(a)*	:	*durma, hareketsizlik, dinme*
sünbül	*(f)*	:	*sümbül, sevgilinin saçı*
Süreyyâ	*(a)*	:	*Ülker yıldızı*
sürh	*(f)*	:	*kırmızı*

Ş

şâbb	*(a)*	:	*genç, delikanlı*
şâd	*(f)*	:	*sevinçli, memnun*

şâh	*(f)*	:	*hükümdar, padişâh*
şâhid	*(a)*	:	*tanık*
şâhid	*(f)*	:	*sevgili, güzel, dilber*
şân	*(a)*	:	*şöhret, ün, hal, huy*
şâne	*(f)*	:	*tarak*
şeb	*(f)*	:	*gece*
şeb-ârâ	*(f)*	:	*geceyi süsleyen*
şeb-i deycûr	*(f.a)*	:	*karanlık gece*
şeb-in-gâh	*(f)*	:	*gece vakti, gecelenecek yer*
şeb-nem	*(f)*	:	*çiğ, nem, rutubet, neda*
şebâb	*(a)*	:	*gençlik, tazelik*
şebek	*(z)*	:	*kıçı kırmızı tüysüz maymun, arsız ve çirkin biri*
Şeddâd	*(a)*	:	*Yemen'de Ad kavminin hükümdarı; Büyük binalarla ve Cennet'e benzetmek arzusuyla yaptırdığı İrem Bağı ile ün salmıştır. Bu bağdaki köşke giremeden hepsi yerle bir olmuştur.*
şekk	*(a)*	:	*şüphe, zan, tereddüt*
şem'	*(a)*	:	*mum, bal mumu*
şer'-i şerîf	*(a)*	:	*kutsal kanun, Allah'ın kanunu*
şerer	*(a)*	:	*kıvılcımlar*
şerm-sâr	*(f)*	:	*utangaç, mahçup*
şevk	*(a)*	:	*şiddetli arzu, neşe*
şevket	*(a)*	:	*heybet, haşmet, kudret, saltanat*
şeydâ	*(f)*	:	*aşktan aklını kaybetmiş, divane*
şeyh	*(a)*	:	*ihtiyar, kabile reisi, tekke üstadı,*
Şeytân	*(a)*	:	*İblis, aldatan, Allah'a asi bir melek*
şîr	*(f)*	:	*arslan*
şikem	*(f)*	:	*karın*
şitâb	*(f)*	:	*acele, sürat, çabukluk*
şu'bede	*(f)*	:	*el çabukluğu, hokkabazlık*
şu'le	*(a)*	:	*ışık, ışıltı*
şûh	*(f)*	:	*hareketlerinde serbest, neşeli kadın, sevgili, açık saçık kadın*
şûr	*(f)*	:	*tuzlu, kekremsi, şamata, gürültü*
şûr-ı cünûn	*(f.a)*	:	*delilik patırtısı*
şûrîde	*(f)*	:	*karışık, perişan, âşık, tutkun*
şükr	*(a)*	:	*minnettarlık, iyiliğe karşı memnuniyet*
şümâr	*(f)*	:	*hesap, sayı*
şürûr	*(a)*	:	*şerler, kötülükler*

T

tâ *(f)* : *kadar, dek, değin*
ta'n *(a)* : *sövme, yerme, ayıplama*
tâ-be-mahşer *(f.a)* : *mahşere kadar*
tâb *(f)* : *güç, kuvvet; ışık, harâret*
tâbân *(f)* : *ışıklı*
tabâyi' *(a)* : *tabiatlar, yaratılışlar*
tâgıye *(a)* : *aptal, kibirli ve inatçı; yıldırım*
tâgî *(a)* : *azgın, isyankar, serkeş*
tahayyür *(a)* : *hayran olma, şaşırma*
tâhûn *(a)* : *su değirmeni*
tâk *(f)* : *asma, üzüm kütüğü*
tâkat *(a)* : *güç, kuvvet, kudret*
tal'at *(a)* : *yüz, surat, güzellik*
tâlib *(a)* : *talep eden, isteyen*
tâlib-i cân *(a)* : *sevgili isteyen, sevgilinin isteklisi*
tâlih *(a)* : *yaramaz, faydasız, salih'in zıddı*
tama' *(a)* : *doymazlık, çok isteme, açgözlülük*
tamân *(t)* : *bölge dilinde "hani" anlamındadır.*
tâmmet *(a)* : *kıyamet*
târ *(f)* : *karanlık, saç teli*
târ-mâr *(f)* : *karmakarışık, dağınık, tarumar*
tarz *(a)* : *şekil, üslûp*
tasdî *(a)* : *baş ağrıtma, can sıkma, rahatsız etme*
tavâf *(a)* : *etrafını dolaşma, bir hac ibadeti*
te'sîr *(a)* : *etki, iz bırakma*
te'vîl *(a)* : *yorumlama, başka anlam verme*
tebâh *(f)* : *bozuk, çürük, yıkılmış, tükenme*
tebârek *(a)* : *mübarek etsin*
tebâreke'llâh *(a)* : *Allah mübarek etsin*
tegâfül *(a)* : *bilmiyormuş gibi davranma, anlamazlıktan gelme*
tek *(t)* : *gibi*
tekâpû *(f)* : *telaş ile koşarak araştırma, dalkavukluk,*
tekellüm *(a)* : *söyleme, konuşma*
telh *(f)* : *acı*
telh-âb *(f)* : *acı su*
temâşâ *(f)* : *bakıp seyretme, gezme*
teng *(f)* : *dar, sıkıntılı*
ter *(f)* : *yaş, ıslak*

ter-dâmen *(f)* : *eteği yaş, namussuz*
tersâ *(f)* : *Hristiyan, İsevî*
teslîm *(a)* : *emaneti yerine verme, kendini kadere bırakma*
teşrîf *(a)* : *şeref verme, şereflendirme*
tevsen *(f)* : *başı sert at, dikbaşlı adam*
tıfl *(a)* : *küçük cocuk*
tılısm *(a)* : *tılsım, çâre, sihir*
tıynet *(a)* : *yaratılış, mizaç*
tîğ *(f)* : *kılıç*
tîr *(f)* : *ok*
timür(teymür) *(t)* : *demir*
tiryâk *(a)* : *zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun panzehir*
top *(f)* : *küre, çocukların oynadıkları yuvarlak şey, üzerinde yaşadığımız arz*
tû *(f)* : *kat, katmer*
Tûbâ *(a)* : *Cennette Sidre'de bulunan ve dalları Cennet'i gölgeleyen ağaç*
turş *(f)* : *ekşi*
tünd *(f)* : *sert, şiddetli, haşin*
tünd-hû *(f)* : *sert huylu titiz*
türâb *(a)* : *toprak*

U-Ü

ukbâ *(a)* : *ceza, âhiret, öbür dünya*
ukde *(a)* : *düğüm, zor iş, ulaşılamadığı için içe dert olan şey*
umrân *(a)* : *refah, saadet, ilerleme, medeniyet*
usûl *(a)* : *yol, kaide, asıllar, öğrenilmesi gereken ilk bilgi*
ülfet *(a)* : *alışma, kaynaşma, dostluk, huy etme, konuşma*
ünsiyyet *(a)* : *alışkanlık, ahbaplık*
üstâd *(a)* : *usta, sanatkar, ilim ve sanatta en ileri olan*
üştür *(f)* : *deve*

V

vâdî *(a)* : *yer, yol, suyun aktığı yatak, mürşidin kalbi*

Vâdî-i neml-i mukaddes *(a)* : *kutsal karınca vadisi, Hz Süleyman'ın karıncalarla karşılaştığı ve onlarla konuştuğu vadi*

Vâmık *(a)* : *Mecnun gibi meşhur bir âşık, Azra'nın tutkunu*

Vâmık-ı şeydâ *(a.f)* : *şaşkın, divane Vamık*

vâr *(f)* : *gibi manasında benzetme edatı*

vasl *(a)* : *ulaşma, birleşme, kavuşma*

ve-l-hâsıl *(a)* : *sözün kısası*

vech *(a)* : *yüz, çehre, üst*

velî *(f)* : *velakin, amma, fakat*

velvele *(a)* : *gürültü patırtı, yaygara, şaşkınlık*

verâ *(a)* : *arka, öte, beri*

vesme *(a)* : *hayvana vurulan kızgın damga*

vîrân *(a)* : *yıkık, kederli, harap*

vird *(a)* : *belli zamanlarda okunması âdet olan duâlar*

Y

yâ *(a)* : *ey, hey anlamında bir nida, seslenme*

Ya'kûb *(a)* : *Hz. İshak'ın oğlu ve Hz. Yusuf'un babası olan peygamber; gam ve kaygı sembolüdür; erkek keklik*

yâd *(f)* : *hatırlama, anma, hatır, gönül*

yâd-ı sabâ *(f.a)* : *saba rüzgârının hatırası*

yâr *(f)* : *dost, sevgili, mahbub*

yâr-i gâr *(a)* : *mağara dostu, Hz. Ebubekir*

yârân *(f)* : *dostlar*

yavuz *(f)* : *kötü, sert, şiddetli, fenalık*

Yehûd *(a)* : *Yahudi, İsrailoğulları*

yelhes *(a)* : *köpeğin dilini sarkıtarak soluması*

yevm *(a)* : *gün*

yiriş *(t)* : *beğenmeme, hor, görme*

Z

zâ *(f)* : *doğuran*

zâğ *(f)* : *karga*

zâhid *(a)* : *aşırı sofu, kaba softa, olgunlaşmamış aşk ehli olmayan şekilci kişi, kendini Hakka veren*

zâhir	*(a)*	:	*dış görünüş*
zâhirî	*(a)*	:	*dıştan, görünüşte*
zamm	*(a)*	:	*artırma, harfin zammeli yani "o" ile okunması*
zâr	*(f)*	:	*ağlayan, inleyen*
zâyi'	*(a)*	:	*elden çıkan, yitik, zarar, kaybolan*
zebân	*(f)*	:	*dil, lisan, lügat, lehçe*
zebûn	*(f)*	:	*zayıf, güçsüz, aciz*
zehî	*(f)*	:	*ne güzel, ne hoş, aferin*
Zehrâ	*(a)*	:	*yüzü pek güzel ve parlak olan; Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatıma'nın lakâbıdır.*
zen	*(f)*	:	*vurucu, atan, kesen*
zen	*(f)*	:	*kadın*
zenahdân	*(f)*	:	*çene*
zenbûr	*(a)*	:	*eşek arısı*
zer	*(f)*	:	*sarı, altın, para*
Zevrâ	*(a)*	:	*Bağdat şehri, Dicle nehri*
zîbâ	*(f)*	:	*süslü, yakışıklı, güzel*
zîr	*(a)*	:	*sazın ince teli*
zîr	*(f)*	:	*alt, aşağı*
zu'm	*(a)*	:	*sanı, şüphe, batıl zan*
zulm	*(a)*	:	*haksızlık, eziyet*
zûr	*(f)*	:	*güç, kuvvet*
zûr	*(a)*	:	*yalancı, asılsız*
z̲ü	*(a)*	:	*sahip*
Zü-karneyn	*(a)*	:	*iki boynuz sahibi, Kuran'da adı geçen nebi veya veli zannedilen kişi; Büyük İskender*
zülf	*(f)*	:	*saç, başın iki yanından dökülen sevgilinin saçı*
zülf-i semen-sâ	*(f.a)*	:	*yasemin gibi kokan sevgilinin saçı*
Zülfekâr	*(a)*	:	*Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç*
zünnâr	*(a)*	:	*papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak*

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

ALKAN, Naim, **Türk Halk Edebiyatı**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1973.

ALTINAY, Mehmet, **Genç Kilis Gazetesi**, 29. 3. 1956 tarihli sayısı.

ALTINTAŞ, Prof. Dr. Hayrani, **Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

ALTINTAŞ, Prof. Dr. Hayrani, **Tasavvuf Tarihi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1991.

ARMAY, Ural, **Bilimsel Araştırma ve Teknikleri El Kitabı**, Der Yayınları, İstanbul 1981.

ATTAR, Feridüddîn, **Tezkiret-ül Evliyâ**, Bahar Yayınevi, İstanbul 1980.

AYVERDİ, Sâmiha, **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, C. 3**, Damla Yayınevi, İstanbul 1976.

BANARLI, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. I-II**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987.

BAŞÇILLAR, Seyfettin (derleyen), **Kilisli Dîvan Şâirleri Antolojisi, C. 1**, Kilis Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul.

BAŞGÖZ, Prof. Dr. İlhan, **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, Ararat Yayınevi, İstanbul 1968.

BİLGEGİL, Kaya, **Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

BİLGEGİL, Kaya, **Büyük Türk Klasikleri, C.2**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985.

BİLGEGİL, Kaya, **Edebiyat Bilgi ve Teorileri**, I. Belagat, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1980.

Büyük Türk Klasikleri, C. 8-9, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1989.

CENGİZ, Halil Erdoğan, **Divan Şiiri Antolojisi**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1983.

CİLACI, Yrd. Doç. Dr. Osman, **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1995.

COŞAN, Esad, Makâlât, **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara 1996.

ÇANTAY, Hasan Basri, **Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim C. 1-III**, İstanbul 1957.

DAĞISTÂNİ, Ömer Ziyâuddîn, **Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvâlar**,Çev: Yrd. Doç.Dr. İrfan Gündüz,Yrd. Doç.Dr. Yakup Çiçek, Seha Neşriyat, İstanbul.

DANİŞMEND, İsmâil Hâmi, **İzahlı Osmanlı Târihi Kronolojisi, c. I-IV**, İstanbul 1971-1972.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, Ankara 1996.

DEVLET, Prof. Dr. Nadir, **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi (Ek Cilt)**, Çağ Yayınları, İstanbul 1993.

DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

Dinî Terimler Sözlüğü, Türkiye Gazetesi Yayınları, C.1-2

ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü, **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara 1977.

ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

ERAYDIN, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul 1938.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1931.

Evliyalar Ansiklopedisi, C.3, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 1993.

GÖLPINARLI, Abdülbâki, **Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi**, İstanbul 1972.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Kaygusuz Abdal**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Mutasavvıf Yunus Emre**, Kılıç Yayınları, Ankara.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Tekke Şiiri, Türk Dili Dergisi**, Halk Şiiri Özel Sayısı 445-450, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Türk-İslam Kültüründe Tekke ve Zaviyeler**, Ankara 1992.

HULUSİ, Hacı Ahmet- **DERVİŞ**, Hacı Mustafa ve Şürekâsı, **Ahter-i Kebîr**, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1310.

İBNÜ'L-ARABİ, Muhyiddin, **El-Fütûhat El-Mekkiyye**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

İPEKTEN, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Birlik Kooperatifi Yayınları, Ankara 1985.

İSEN, Prof. Dr. Mustafa, **Ötelerden Bir Ses**, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

İSEN, Prof. Dr. Mustafa, **Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

İslâm Ansiklopedisi, c. 2-3-4, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.

İZ, Mahir, **Tasavvuf**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995.

KABAKÇI, Kadir, **Kaynak Hadis Kitaplarına Göre Kudsî Hadisler**, Kültür Basın Yayın Birliği, İstanbul.

KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı, C.1-3**, İstanbul 1973.

KABAKLI, Ahmet, **Yunus Emre**,Toker Yayınları, İstanbul 1975.

KADRİ, Kilisli, **"Kilis" Târihi**, Bürhâneddin Matbaası, İstanbul 1932.

KARA, Mustafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları,

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, **Türk Şiir Sanatı**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, Ankara 1980.

KARADAĞ, Doç. Dr. Metin, **Türk Halk Şiiri**, Akademi Yayınları, Balıkesir 1996.

KARAHAN, Abdülkadir, **Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1988.

KAVAKÇI, Prof. Dr. Y. Ziya, **İslâm Araştırmalarında Usûl**, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991.

KIRKKILIÇ, Doç. Dr. Ahmet, **Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf**, Timaş Yayınları, İstanbul 1996.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara 1970.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, **Tekke Şiiri Antolojisi**, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968.

KONYALI, İbrahim Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi**, İstanbul 1968.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekamülüne Umûmî Bir Bakış**, YTM, I-II-III, 1933.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, 3. baskı, Ankara 11972.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul 1935.

KUDRET, Cevdet, **Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

LEVEND, Agah Sırrı, **Dîvan Edebiyatı**, İstanbul 1943.

LEVEND, Agah Sırrı, **Edebiyat Târihi Dersleri**, İstanbul 1935.

MEVLEVİ TÂHİR, **Edebiyat Lügatı**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.

Mezhepler ve Tarikatlar Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1987.

NÂCİ, Muallim, **Lügat-ı Nâcî**, Asır Matbaası, İstanbul 1318 [=1900]

ONAY, Ahmet Talat, **Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nevileri**, İstanbul 1928.

ÖZKAZANCIGİL, Hasan Hüseyin, **Kur'an Kelimeleri Sözlüğü**, Birleşik Yayınları, Ankara.

ÖZÖN, Mustafa Nihat, **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, İnkılalp ve Aka Yayınları, İstanbul 1973.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf,** Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar,** Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.

PEKOLCAY, Dr. Neclâ- ERAYDIN Selçuk, **İslâmî Türk Edebiyatı,** İrfan Yayınevi, İstanbul 1976.

SÂMİ, Şemseddin, **Kâmus-ı Türkî,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, **Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1996.

TANPINAR, Prof. Dr. Ahmet Hamdi, **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,** Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1988.

TANYU, Prof. Dr. Hikmet, **Türklerin Dînî Tarihçesi,** Türk Kültür Yayını, İstanbul 1978.

TOPALOĞLU, Bekir-KARAMAN Hayreddin, **Arapça-Türkçe Yeni KÂMUS,** Ahmet Said Matbaası, İstanbul 11977.

Türk Atasözleri ve Deyimleri I-II, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

Türk Dili Dergisi, Halk Şiiri Özel Sayısı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1985.

UÇMAN, Abdullah, **Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

ULUDAĞ, Prof. Dr. Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,** Mârifet Yayınları, İstanbul 1995.

Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

YILMAZ, Doç. Dr. Kâmil, **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Farikatlar,** Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.

YILMAZ, Mehmet, **Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük),** Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

DİVAN'IN "A" NÜSHASININ FOTOKOPİSİ

فرد

تمام اولدی دیوان شاه پیرم — افندم عفو قیل سهو قصورم

در کلام حضرت شمس تبریزی

چه احمق بود آن مجنون که عاشق گشت بر لیلی — منم آن شمس تبریزی که عاشق گشته ام بر خود
شدم از خود تهی آیینهٔ روی خدا گشتم — ز خود خود را نظر کردم ندیدم جز خدا از خود

نظیرهٔ حضرت خواجهٔ عبدالله سرمست

چه ابله بود آن فرهاد که شیرین جان کرد بر باد — مرا از صدق در عشقش که جانم تازه جان میداد
شدم با قلب مجلا در جمال حضرت مولا — چو جانم باز گشت مرآتگه داشت بآن جمال یاد

در نعت حضرت شاه

خضر نوش ایتمیه سرمستک الندن طولو جام — نیجه بولوردی اوجاوید حیات ابدی

در وصف حضرت خواجهٔ سرمست

محرم سر الهی باغ وحدت بلبلی — پیشوای اهل تقوی علم دینک اکملی
غوث اعظم قطب عالم اولیالر سروری — حضرت شاه خواجهٔ عبدالله سرمست ولی

اوقوندقجه دیوان حضرت سرمستک ای رحمی — دیدم تاریخی غرق اولدی جهان فیض الهی یه

زمرزا

بمرزا جان جانان دهلوی شد واصل عرفان — بفیض الله محمد جان سرمست آمده مسرور
ازین جام مصفی احمد حمدی پیر ملا — می سرمست نوشیده علی عباکف شده مبرور
الهی رحم کن بر من که قطمیر ایشانم — بحق سید آدم بحق خالد مغفور

خالد مغفور
قدس سره

شیخ حصن عبدالله
تازه پای حضرتلرینک تاریخ
وفاتی ۲۴ ربیع الآخر سنه ۱۲۹۸

روضه ۱۲ مارت سنه ۱۲۹۷
خمس کیجه‌سی ساعت ایکی بحق
اراده لرنده جوار حقه واصل

سنه‌سی خمس کیجه‌سی ساعت ایکی بحق
اراده لرنده جوار رحمته واصل اولمشدر

دیوان شریفی کتبه الحقیر الفقیر المستغرق بذنوب الکثیر المحتاج بمغفرة ربه الکریم سلیمان حکیم غفر الله له .

غزل مرست تخمیس فاکی

طعنه صوفی عجبا بزمی انعامده‌ی — نقل می نشیه‌ی ساقی پر کامده‌ی
هله رندانه وار انظاری آنک جامده‌ی — جام طاهر آندی آتر میه می حلفامده‌ی
می جام طاهر تا مهر می آشامده‌ی

لیو فنود بنیاریه بر ملدی عرفانه وصول — ایتمدی مسلک مردانه خرابات قبول
آلدی ساغری طوغز و تندی خمخانه یول — بندنی پیر خرابات تزل طوتمدی اول
نه انک صوفی ایمیه اوچمدی ایامده‌ی

عقل قاصر ایدی خرد خنده اسرار مزه — نظری حقدی همان ظاهر اطوار ایمزه
وجیسوه ثقلت آنک سوزلری افطار ایمزه — یوری ساقی کیده‌لم ایکی سر کار ایمزه
که ایتمه اوده آدمی آدی نامده‌ی

سمتار منزل جانانه کیتمک ایچه — قبه درگاه همایونه یتمکی ایچه
حال شوریده‌مک اذکارنی ایتمکی ایچه — اوصودن واری جز ساقی ایشتمکی ایچه
دعوتنا ایتمه صبحی جام شامده‌ی

خور جلوه سوزه جانم بلا هجری کیجه‌ی — غم دیر زلف جانم بلا هجری کیجه‌ی
مرکم ذکر وصالم بلا هجری کیجه‌ی — یار ایدی خواب خیالم بلا هجری کیجه‌ی
اویقوم آلدی وارایسه بر کوزی رؤیامده‌ی

آلدی کوکلم اونی انوار جمالنده‌یم — قاطدی عشقک اطاعه زوالنده‌یم
کلمز آینه‌ی ادراکه مثالنده‌یم — صنعتن اقلیم خیالیمه خیالنده‌یم
صنعتن بر کیجه جمک عالم رؤیامده‌ی

سودیکم صانه بلا سنده کریزان سوز — دیدم غولر خورلیجه احزان سوز
آتشی عشقی جکر سوزانی سوزان سوز — سوسه اول دلبرن جانه عزیزان سوز
پخته ازواحلولر میلانه خامده‌ی

فکرمز قاطدی خاکی عدم و هستم ایچوند — اویله دوشدم آیاغه ساغر دردستم ایچوند
ترک می ایلدیم واعظ پیوستم ایچوند — قسمم وار سودم ساقی مستم ایچوند
آند ایچه اولسم ایاغمی جم جامده‌ی

ثم

فرد

تمام اولدی دیوان شاه پیرم | افندم عفو قیل سهو قصورم

در کلام حضرت شمس تبریزی

چه احمق بود آن مجنون که عاشق گشت بر لیلی | منم آن شمس تبریزی که عاشق گشته ام بر خود
شدم از خود تهی آیینهٔ روی خدا گشتم | ز خود خود را نظر کردم ندیدم جز خدا از خود

نظیرهٔ حضرت خواجه عبدالله سرمست

چه ابله بود آن فرهاد که شیرین جان کرد بر باد | مرا از صدق در عشقش که جانم تازه جان میداد
شدم با قلب مجلا در جمال حضرت مولا | چو جانم باز گشت مرآتکه داشت بآن جمال یاد

در نعت حضرت شاه

خضر نوشین ایتمسه سرمستک السنه طولو جام | نیجه بولوردی اوجاوید حیات ابدی

در وصف حضرت خواجه سرمست

محرم سر الهی باغ وحدت بلبلی | پیشوای اهل تقوی علم دینک اکملی
غوث اعظم قطب عالم اولیالر سروری | حضرت شاه خواجه عبدالله سرمست ولی

اوقوندقجه دیوان حضرت سرمستک ای رحمی | دیدم تاریخی غرق اولدی جهان فیض الهی یه

زمرزا

بمرزا جان جانان دهلوی شد واصل عرفان | بفیض الله محمد جان سرمست آمده مسرور
ازین جام مصفی احمد حمدی پیر ملا | می سرمست نوشیده علی عباکف شده مبرور
الهی رحم کن بر من که قطمیر ایشانم | بحق سید آدم بحق خالد مغفور

خالد مغفور
قدس سره

شیخ حسن عبدالله
تازه پری حضرتلرینک تاریخ
وفاتی ۲۴ ربیع الآخر ۱۲۹۸

رمضان ۱۲ مارت ۱۲۹۷
خمس کیجه‌سی ساعت ایکی بجه
اراده لرنده جوار حقه واصل

سنه‌سی خمیس کیجه‌سی ساعت ایکی بجه
اراده لرنده جوار رحمته واصل اولمشدر

دیوان شریفی کتبه الحقیر الفقیر المستغرق بذنوب الکثیر المحتاج بمغفرة ربه الکریم سلیمان حکیم غفر الله له .

چونکه بنده ناچیزی دری اهل عبا یوز — غیرتکشی اولاد علی آل رضا یوز
زعمکجه ولی سز صلحا بز سفها یوز — اللهی بیلورکیم سفها در صلحا یوز

علم عملیک مذهب دینده بزه بللی
قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

هردم دم بر دوشک ایله لاشه کیدیسک — نفسکجه اولان مصلحتی خوشجه سیزیسک
گفتاره کلونسه هم اوقور همده یازارسین — قرآن احادیث ایله چوق حیله دوزرسین
بو راه شریعت دیرک یولدن آزارسین — والحاصلی چارشوی مزاورده بازارسین

هم زاهدی حاجی خوجه هم عللی
قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

وجهنده کورر اهل صفا یارمک الحق — انوار عیان چونکه هو الرب هو الحق
رؤیاده دخی کورمز آنی سن کبی احمق — تسبیح ایله سجاده ده ویرد ایتمکی بق حق
یا دری ایله اوراقه باقوب قیلمغی لاقلق — قوللقمی صانورسین بونی قالق هی اوکی یاللی

قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

ویرمز کدری سرخه بدجای شبکلر — چرخ اوزره قمر سیرینه عوعاوی کوپکلر
آلتون کموشی جمعی دخی یاغلی یمکلر — بللوری کبی بالدیری فنجانی کوپکلر
تا منکر حق ایتدی سزی کیتدی امکلر — چونکه حقدی حسدی بی دین ایدوب سزی تمللی

قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

درویشه یارین خوف وخطر یوق دخی اکدار — مردان الهی یوزینه سجده لری وار
وجهنده بوکون ایلمیان حضرتی اقرار — اولمزمی یارین ایشلری هب آه ایله هپ زار
شیطانی لعین اولدی ایدن آدمی انکار — علمی عملیک بونجه بیلک اولدیمی درکار

سرمست سوزونی اکلامدک هی قره طاغلی
قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

م

آغلمه دیر حشره قدر مؤمنی حی میت — ماتمی شاه شهیدانه ایله اهل بیت
نیدوکلهه ایلدی خزنیله جوانه تیت — آه هیهات دیدی واه لقل لیت

کورمیدیم یقیلیدیم بویله خبات آرالی

کیم ایدی بلمدیلر اهل عبایی آلی — نه دیک بونلری بکزتمه یوق امثالی
ایته قربان اولدلر ایت آکوب یالی — بیلدرک نیله دیلر نولدیلر آخر حالی

لعنت بربرینه قیلدی زهی کبرالی

بویله ملعون ایدکورمدی کونک کوزی — لایق یاد دکل مجلسه اسمی سوزی
کوفه نک اویوز ایتی دوموزی شام بزی — کیم ایچون عجوزه کیده ظلم سوزی

هاشمی لیت خدا زاده لره زورالی

لعنتی قیلدی خدا ظالمه بونلر اظلم — قوله احوالی او ایتدرک ۱۴ اعلم
برایچم صویی روا کورمدی جمله الئم — آل اولاد رسوله نه بلایی اتلم

آل قانیله قضا قیلدی قزل خضرالی

غرق خون ایلیلیم ملک عراق و شامی — لعنت اول سلطنت ملکه صبح و شامی
آلمیه اولمز قوری دعوا ایله انتقامی — مرد ایسه ک ترک ایده کور جاه جلال و کامی

تا که خوشنود اوله پیغمبر و دارالی

بر امامین که مسندلری مستثنادر — مرتضی بابالری جدلری مصطفی در
نه نسی خیر النسا آنه لری زهرادر — طوپ چوکانلری جنت ایله طوبادر

خالصی بنده لری کون مکانه آرالی

چقیماز جبل عزته هر طپوغی قیللی — نیلرم قدرتی اوز عموسی مثللی
یارین کوریرز حالکی ای پشت عمللی — محشرده سکا یوز یله لیلی یوز علللی
ای زاهد دستاری بیوک طرفه صقاللی — مردانی خدایی نه بیلور هر دیبی یللی

قم قم جبلی کیت ایشیکه هی تره للی

ای اهل غرض آکله بزی بز فقرا یوز — سر دفتری جمهور دراویش خدا یوز

ترسم ای صوفی که از این میکده محروم شوی
که بفردوسی روی با زنو صنوم شوی

جرعه‌ای که از این باده بما بخشند
کز همه علم که دانسته موهوم شوی

پرگله ای ساقی ما طی کنم پرگله
سنگ بر ناهد سیمین بر مه موم شوی

که تو مقبول بر پیر خرابات شدی
چه شود گر همه مخلوق تو مذموم شوی

بگذر از شیخی و ره رو سوی مستی بیا
خواهی از نظری مست و مرحوم شوی

جرعه دادی که یک کشتی شرابم کردی
برف بودم نظری همه آبم کردی

کم ز افلاک نبود طالع زیبای هستی
که بیک غمزه ز دی طرفه خرابم کردی

هیچ صد داد خدا بردم از غمزه نیفتم
هم چو قطره دو کز دوری بخوابم کردی

مه که باشم که ترا بنده کنم عرض کنم
لطف بر عفت بیه بنده حسابم کردی

شرم از ماه باد که هم چو به تو پادشاه بازی
حمله آور چو مه بیشه عقابم کردی

حیف ناشسته دهن آرد از این نام خجل
زین چه خجالت که چه خونه کبابم کردی

کی می نیستم هم ره ما و نه خودی
تشنه و تنها آبی ملرابم کردی

خط آمد خال سیاه کردی ای پیری چه خوبه
دی ز بهر مژه‌های شیخ و شبابم کردی

هر دم ای مست تو سرمست خمارم داری
چه عجب مست که در عهد عذابم کردی

هوای قلندری مخرم کو نی غلامی
وقتی که به بلای جهان زهرای

سیه ویرمی صانون مملکت کسرای
کو نه پای خونه جهان نعل قیاس صحرای

یاد ایدو به خاطر واله کبرای

قیدی بو حادثه افطار عقوبا برباد
او بحدی که به فساد بو بنگ کیمی خاد

کیز ترسای بر دیده اولوردی اصدا
بلسه ردی اولم چو بو حرآل اولاد

بلسمانه دیرلی بو طوتوب غزالی

هستی ناموسی بر قلندری بزیدی فرشی
عالمی منفالی بو نسانه کون وجوده قرشی

خانه‌ای نیکیم نامز قوردی ترابشی
نظام ایلو آخر طاریقدی عماد عرشی

حکدی ملعون ابد اولسنه طغرالی

بوی ساقی بوی می هم بوی مستی کوکریش
چون خرابات اهل کهنه مزاج اتحاد بنی

نفسنی بخشی کوردی طاسه آتوه باده می
قوندی آچدی یا قیشوری اوده برآوده می

جنت جوقیلاده دقیقه‌دی زبلیم اوتیلیک
آلهوی دشت خطایی بختی ساده می

بنی صندور طوتاده وامیکی صندور طوتام
طوقاتور بلدلی بوردی آزاده می

جامی حسنی نمازه نیتم وارده کیدم
نیه وکلسنه می اوخرقه سجاده می

[1] اغلاتی اعیانا زماندهنده جرابه سیاه می ایچوبه
صوفی ویرآباده کیدن هم جرابه آباده می

ویره‌یم کاشکی اولیدم اوصیحا دم ایچوبه
تیکوردی بنانه هاندن بیرده اجساده می

بلاردم نشئه‌یی اکرامی کیتا بوکونه لیلی
یعنی سرمستی یا تازه بادی زاده می

هیچکلی قصوریکی کیم کوردی ترسالنمدی
جانبوزاده قیوب یعنی خلیسا النمدی

ای بت نوکرنه اهبلد سلطانه النمسوه
کیم کوردی طاهر سلطانه بیرالنمدی

روح قدسی خال هندو زلف ایچی قیسی ایدوب
بوبی زاهد بکلدوی هاله هلیبا النمدی

دامن عصمت بناهی مریم عنصرده چوبه
طفل دل کوردی بنا مرزنه کویا النمدی

قاف استغنای ناز کده کزه سیمرغلر
نشه لندی بردخی قافکده عنقا النمدی

کیم قالوبه فتنه هنکده اهتدای بری
بیرده سوز النمدی کوکلده غوغا النمدی

چوبه کوردی روباده زلفک صحره مزیده کوکر
یا بنم تک اولدخی مستی شیدا النمدی

کر تو محمود شدی صبری کهه آیاز سی
یعنی دوره طوتر مریم شدی اعجاز سی

از پی قافله پیر و خرابات بدو
بر اشیدی چوری یا تک دهی باز سی

پیر میخانه همیه بنی بیاده میکفت
نازه بکنه بنیازی که بیاده ناز سی

صحت شیخ و دو بسیه میده آسایه
مشکل آنست که صحبت با یاز سی

کر نه ذکری تو ازیه نفخه سرمست شدی
عقل یاور نکنه دخیم آه [illegible] سی

[1] [illegible]
اغلاتی اعیانا زماندهنده جرابه سیاه می ایچوبه
جرابه آباده کیدن حیدر آباده می

طانشده اولدی نظامه جوهر پرچم اوی
دولو الماسلی یاقوته اوده‌می یانم اوی

اختیار جزئیمز اولدی کبوتر کوزیمز
اوچورر قوشکه هوا یکسیده انغانم اوی

ماهنا یکرنشی هدوسرا طوغمه اکیه
چشم حسادی باقار کورقیله تابانم اوی

بیلدیرم فنا طبالیده مسافر کبیه
جانه جانانه ایله صمودده ایمانم اوی

کوستبک طبعی ابوجهل خبیثه نه وا
برقی آلتنده کوره منزل رضانم اوی

غنکبوتک اوی بوجهلی قلاید بوهکلی
لهزه‌هاک ایسه اولسون سنده‌ده سلطانم اوی

یار نفارنی بهر وقت سرورنی لهمانه
می سرسته مرتضا دوره ایقانم اوی

طیانک جوینه دل قصدلی دشنامده‌می
طیانوری اوده الحاج ایله ابراهیمده‌می

یاقمده جامه دولی عاشق معشوقه‌ک
برسوزی واردی لهمانه اولد انجامده‌می

ره عشقکده سنک عاجز دیانه قلان
اکب اشتر اولور شیرنی آهیامده‌می

قهری لطفنه کوکل دایکشنک ایتدک
شمدی منکر میسه انعام ایله اکرامده‌می

قیلر مولاطی سوسنک بوری دل لاف کشاف
اوقوری لهجه آدیک ایوبایله خاصده‌می

ایتمز نابزکی زوسه فکرنی آنک شمدی
سودیکک خوابده عریانمی عجیب جامده‌می

نشئه بوحسنی ایله عاطلی سرمست قیلان
طاغیه صیقمانه ایدی شمدی چیقار دامده‌می

بردم اولمز وصلتک تا تا یار ایتمز بنی
جوهر بنی بنده آلوب تا یار دار ایتمز بنی

بوقوری سوداده در کوکلم خونه عشقده
دعوای بیمنی قلسم شرمسار ایتمز بنی

فاش قیلمز عیبمی بیر منانه ای مرصبا
بوکنک کر یمیایم کم عیار ایتمز بنی

طوبلدم طاشمی کریبانی کرچه دلبرم
دامن ناز دراز ایتمز غبار ایتمز بنی

بلبلای اولمه دیه بوغالا همت کر بیلور
کلستانک دیکیه هم کلشنه ایتمز بنی

بیرد طوتمز بنی کر نازه بیروای یاره
لطف یلنت کوریسه بیشمار ایتمز بنی

بوخیالاتکی سودای صاحبکه کوریسم
آخری بر سابکن دار دیار ایتمز بنی

کندی کندمه فنا جوبه هر جندی صیقم عالم
عشقه صیقسم بوبلا هم برقرار ایتمز بنی

تا ای زلفیک چهره‌ی چرخ طولانی باشم
طبع صبا یا لرک یوز صفی باغی صنمک
وصفی نا - دوزخی و اعظلر اتمیه کوره‌سه

هلاکنا شهردی فصول الیه اجرا ایتی
سهره آنلر دیه آلیک آنلر نه سنده لذتی
بلکه شیلر یاز وصلت نه ناری فرقتی

بکر مضمونه اوزره خالص عهد ایدب برقاچ غزل
سهره صنا یا میر صنکدن آلویسه ارخصتی

تا غنچه کوردی قدیکی چوله سروی بالانمدی
ماهلار دمشانه اقبال صفا سهر کلاه دمه
دوشمیدی یا خود خیال اول بت کلبوستم نی
برنجه دمله لقدم لوکده عرضحال ایدم
ای صبا یا لرک کتاب حسنی آچمه یتمز
ماجرای آرزو - تا آدم هوا ایله

طاغده کوردی زلفکی سنبلار آرالانمدی
کوه‌لر یالنمدی صحراده لاله لانمدی
بیقیدی سرو امیدی کرلونا صنا لانمدی
آه کیم اعیاندن بر لحظه تنها لانمدی
عمر لجدی بو دیده کیمسه ملالنمدی
روز آخر کلدی بو فتوالر امضالنمدی

ای بت نوری بونلر عشوه لر زله سنلر
غیری طاشلاندی دلیلک سرمشق خالنمدی

بیچه‌ی شانه طلسم زلفکی فریادم آلی
صاشدم یا محرم اول وقتکه وصلت ایتدی
یا ایلرک سنده یا قوبه آینه ده کوردم بنی
سنی شهر سهایله تا بوتکلدیسه بو کلیسه
بیکده کلوبسم آیا کلیک خرامان سنی
طوده مزکوره سوده کوریسه کلی یار سنی
شرطی بزایله دیه یار عزم طواف کویک
صبا نی تصویر ایده مز صورتکی اتمیه ایدم

سطاوردم قومر فریادم آلی یادم آلی
اوصادم قاطیه اول هالیده بنیادم آلی
خاطرم طوتکه قرار اول حجی بربادم آلی
کندی باشنه دیکه طاشنی فرهادم آلی
عشره ده الده دکل اول دم صیادم آلی
هاصلی عقلنی خانه ایده معتادم آلی
بلکه اوزکه دکل بولده طوتهه دادم آلی
نقشکی آنجه آلوب بزدل استادم آلی

دوشه قالقه کلدی بو سرمسته می لعل لبلک
طوبلشوب دوکلرک چونه مرده ایجادم آلی

تیدلر صرو مکای حسنی شیخ و شابه کبی
دونده ریز باشی عالمدی دوبله کبی

هر نه حال ایسه ده المنت للعشق دیدک
چرک نازنی اینبقیده کل آیه کبی

ستم لطفیده فرد اعشاقی نولور
سنی برجی بنی پاینده ایچون ایله کبی

بر چشمانه کلیوز اوکلر سنی کل رخ ایدر
لهم اولا اتمسه بنی بر پیرانی بیتابه کبی

فکر زلفک ایدرک عالم دنیا اولدی سوزم
طولاشیر حاصلی سودا زده لر خوابه کبی

مردم دیده لرم چیقسه خیالک آیاره
بیتیرلر ناقه نی بادیه اعرابه کبی

وصلتی لهجه کبی لهجه وصلی نور
ماه اندام بجالمسه کتیه اسبابه کبی

دور دوراندن عاشقی کوز یاشی چکه آتشیه
قابلیشور بر بریه آتشی کرداب کبی

کلاور البته کوزل عاشقه معشوقه استمی
بزی مرحمت کلاسه باده می ناب کبی

حسرتی حسنات تابه بجمال اتمسه بنی
شویله دستور باقوبا کوریم لهلال اتمسه بنی

سروی بویلو لهجی شیرین سوزی کوزل یوزی کوزل
کوز خیالکله خیالات چوق خیال اتمسه بنی

تا اودمدن کیم دماغم الدی بو کل خلق
حالیا بلبل بی پر و بال اتمسه بنی

خانه زنجیر سنی چاهه شهه لیلک
لیلک سنجیده نه موم اتمسه زبال اتمسه بنی

اول نه دلبر که کمندی زلفه یوز بیه کبی
دوستا اتمسه قوسمسه لهمانا پامال اتمسه بنی

چشمانه ایچره آبی خال ایله هم صحبتنه
کل جمال اتمسه بنی خاری ملال اتمسه بنی

آشیانی قاف استفاده عنقا ایکه
شمدی بر دلبر اسیر دام خال اتمسه بنی

یوز زبان خالصی آچمسه ایدم سوسه کبی
کوستروب داغی درونه لال اتمسه بنی

سروی بویک کوستریر عالمده طرفه عادتی
بوکدی بر نازلی سلیه طوغلدی سنجه قامتی

ای عروسی خانه کردونه زیبا فزا کوزل
شابه شیخ ایتدکده هم تابنا ایتدک شیخوخیتی

درسی عشقه ایچره مدرسلک قیلوب غزل بوکوده
دوندر بر خاک خطک کندی اوزنه شرحیتی

مردم چشمک دخی بر لشفه اخراتنه قلوب
قولاری تا دانه ایدوب هم قولاتیدی ساده لر

جانه ویرردی خاطر جمعیت ایچوندهی دل
بیک پریشانه قیلدی حاصل زلفک اول جمعیتی

ایستدم بر گوزه کوره داغ ولمده داغمی
صافی ایلوبم تا بلم سیم چور ولمی صباغمی

کز ندک بر برقوبما شدم چوره چوزه چراغ
دستی عجز ایله شکسته ایلدم آیاغمی

خاک ایلوب ای بت بو کلک وار امیدم کلدم
لعل زوارک چکه سنده یلا طوراغمی

وایلمک لطف اولاده چوره خاک چرکده اولور
کیمی چوزنده ده بو سوزده باطلی یاغمی

عالم خلوتده کیم دیلر لهجی آنکی
کیم آچرسنده سوا وارمی قراوده آغمی

وکله اجتماعده اولاده بلمز اسدی نفسی اولاده
عالم انسانیت فرقتمی وصلت چاغمی

دم بودم مجلسی بو مجلسی اولیه نرمستاولدکه تا
باکه هدنه خلاک ایسه دوزچمی نفت یاغمی

دیده دمی بو بوبادی غوصه طاهری
داوی اغزنه بدی سیئه ناطاهری

یومشادر آه اینم سنی برکوره ای بت
انسانه ایو کلو علم الله اری

دوشمده قالقده بولده مروت تشور
دکلمزمی بیرمز نعره عونا طاهری

ماه کنعانه دوشرسه نوله چاهی طبعه
چشم انصاف ایو کل میاهده چاهی طاهری

چاه نخشبه کا ماهکوکل ویردی اولیم
کوزمدی چاه طبالیده اولاده ماهی طاهری

آتدور زلفی طوتاده بنی بیه بیلوم
کیمه چنکیده طوغری سر اطاهری

طاقتمدک بنت عنب لنتبه آنجه دوبدک
بلکه اسیرمستاولم خلوتنه کچه یاهری

کزمی ایاغی خیال داغ یاغمی
قوردوندی بو سودای خامله دماغمی

کچوردی عمر عمری کی اصولده کیم
بلمزدی نرده هوشکه باشم ایاغمی

ای مه لقای عشقله تا بولدم قاطشم
فکر ایلدم اما بلیم صول صاغمی

قاموسه تحیرده مقام خیرته قانی
وارمی بیلور اوصحاده عجب طوراغمی

لطفک دیدی قوبلمز ای بهسنک ایچوره
نامحرم ایاقده دیدی برکدی قوبلمز

قوقلدی قرنکی زده بو زنه روامی
سویلر صونام سکا بوردی بیاغمی

کندنه عجب کوردی روا اکمکی هاهد
نامحرم اولاده قوقمسه آغزله دوداغمی

ایستدم اولم بلبل مستنه کل روی
بکلدی بلیمی بو سوزله قیردی ایاغمی

شاهد زلف سیاهک دل آچدی
کعبه حسنه دیل ایتدی کمراهدی

سرخاک حجر الاسودی اول یوزه بیلور
کیمه اول یوزه هدم الی والله هدی

بخت یاور بیلدیم ایتدی نه آچوختنی
وحشی غزالدر ایله طوله دی چاچدی

کلشنه کتسه خرابه ایلدی زر دیسه اونی
اوده بلدی کیم ایمسه شنلکی دیدی

پریشان حاکه دوشرکیه دیدم ای ماه بنی
آلمایک نخشی اولور بویله بیمار آچدی

قوچه افشا ایده مزدانه دوبله آچدم
آه واهی زهلور زاندل خواهدی

کل قول اول بر دره کیم بهکی یاباک اولسه
بویله هرستکز بنده یه بیل شاهدی

اخشی زلف فاتنی تیفنده می آغده می
ایلیاله بویله بنی صانی ایده می طاغده می

ای صبا نزهی فاتنه اویارم قنده
عجبا نزده کزر طاغده می باغده می

وعده ایله قیلمسه ایدی خسته نی کویه سنه
بیلکم اول وحشی غزال باغده می آغده می

قوقدم کلدی بنی دزده دوشردی بنده
شمدی بر یاد قوجه باغده می دل داغده می

کوزیاشی ایله بنی یاد ایتدی دیدی طاغده ایله
اعتبارک بلرم آغده می طاغده می

باده خالصنی بلبل شیدا قویوب
صلینی بزدم آنک باغده می داغده می

دل مرغی قناد ایدی هوالندی صاولشدی
هوای فنا کوردی فنالندی صاولشدی

بر طالع بر طاشه قونوب طوریدی کلدی
دنیزمی بر قوشی غفلتالندی صاولشدی

صالدی قفسنه طاغی دزه هم بری دیکری
خودنما ایدی ماسوالندی صاولشدی

تا آشیانی قاقدی بکلوب کوزه قانده نی
کولنه ریاطیندن آلندی صاولشدی

یوز بیک نامی وار ایدی طوطی محمد دی
بر شعبده قاطدی بر آلندی صاولشدی

هر نفس خلوکبسه عیدنه ایدی
ترک ایدی دنیایی وانالندی صاولشدی

تیسه بیلدی مرکدی وارنی وامی
عجزم برایدی وبه لطفی خدالندی صاولشدی

طوتشدی سر الهی بیلدی دوا کلسو
افسونه اوقودی بلدی صالندی صاولشدی

کرمی سرونه تحمل اولمز کردونک
تولندی عبالندی قبالندی صاولشدی

بر قوقوسی قالمشدی اودک کاملک
بیسته نصیب ایدی صفالندی صاولشدی

حیف کم قوقلدی زلام حماقت زده لر
یجه بلکده تمام عشرة قومیاز سه آنک
بو ناشمنی دیر بوقوجه نوطسه هاتمسه

ای خلق یا سمنی سنبل نویسته سنی
دعوتدا بیدم کلنداره صبحی هاتمسه آنی
نیزه یم الده دخل جهود سودم ایشتدنی

مدرسه خانقاه اهلینه کلیت باغلاو ایکه
پیر مغانه پیر سنجابه دوبله شدیر دیو سرمسته دینی

اولدی العلم صورو بنه لر علم جاهلم عالمی
ایستمه رازه دونم ای عالم کرایسته سه
ایستمم مفهوم اولدی سنک صوداجهرک کلی
اکلسه جهم شکسته کرکم طوتمز اثلم
شاد اولوری لقرا کونه کوره کوره لر
اوقولدم نوردم اخدم خره دونمه طالعم
بر غرض تخته اکراه ایتمه کزدوی خلق
التفات ذاتک کستاخ ایدوبه بنده کلی

پر حیله اونیاره شاید بسیز رهک صالمی
پیدا ایدیه رهک صفحه فنا اوزره نمونه آلمی
صاقدم سندن شکایتمه سرمانی الباطلی
کوز صفای ناخدای ظالم ایمه ظالمی
آفتابه طلسکدن ال ورنه اقبالمی
مصحف فنا چنکدن آچیلسه فالمی
کرهلنمشدر دیو نیزه کرهنه شالمی
ای ولی النعم آرتیرمه قیل و قالمی

قصیده المای خالص عمزاده نوخواه اولهماف
حشم کتی بو دهاده کوره سنوندا الهمالمی

بو لاقوبه سودکنی آتشه یار عالیسه می
یا عشقدن کوکوبه خواه اولوبه خاکه دوشم
زلف سودای خط خال خیالنده ایکه
آنلر البته بنم صبر و قرارم قاطنی
ریخ سودای صاحبی صاحبم آغوشدی بو دلک
حسنی عشقم ایله همشهری دکلمه مشکل
جلوه جبه لیلای زمانم سنسن
لبنه حدنه کیروبه آه منی کوریه ایسم

بو لسانک باشی تاوه اولدی ناری کیده می
حشره دک کرهنه مزامده نواری کیده می
کوزدیلم خواب بدلک سودا اولماری کیده می
بنسز آنک هجیا جیرق قراری کیده می
بر هوا بولیه کیده قاری بخاری کیده می
باشده فلک بر لسانک کوزده غباری کیده می
کرهشبنه دیده لر صدفه نجم شماری کیده می
بالخی ظلمه کری نور اولسه ده ناری کیده می

نشه ای نیم نکاهلک سرمستی مهلیه
باده کوثره صالمنه خماری کیده می

یار کرده سفر یاد بیلمز سوداسی کلمز
یقیناً بو عشقم اوزی اولدی خراب سنبز
وعده بیله دوترم سانکه بلا دونیزا بیلمز
یار اندوه غمی فرقتی مشکل مشکل
باغ وصلنی دلکلمز ایدی جهد و قرار
قویتوردیم آغزایدی صباحی بوزاسنده
عجب اول یار سفر کرده نه حالده مشدی
دلکنارنی کوزل صاندی ایز آچدم کوزی

بو خزانک عجبا فصل بهاری کلمزی
بو خرابه بنه معماری عماری کلمزی
یوک اولوب بو نوم بو نشه باری کلمزی
غمکساری مگر اندیشه باری کلمزی
داغ هجرنی عجب صبر و قراری کلمزی
دل بیمار یه برگونه اول قاری کلمزی
کندی عالم قیاسی اولمده غاری کلمزی
بکدم کوزلیم بای کناری کلمزی

یا بای سری کوزلی واله سرمستاری
وایدیه بیضا که اوزنکه سر شماری کلمزی

صباح طاهر آیدی آتا میسهی کلفامده
صبحی صباح طاسه آتا میسهی آشامده
بندنی بیرخرابا تمزلک اطوتمدی اول
نه اشک صوفی ایمسه اویماری ایاجده
یوری ساقی کیده لم اسکی شری ایمزه
کنده ایتمه اوده آدمی آدی نامیده
اوصوره واری خر ساقی ایشتدکی اصحی
دعوتا ایتمسه صبحی صباشنی شامده
یار ایدی خواب خیالم بلا هجری کیجه
اولقوم آلدی وارایسه بر سوزی ضیامده
صینمازاقلم خیالیم خیالی نیده یم
صینمز بر کیجه جهت عالم رؤیامده
سره اول دلبر کیجه جهه عزیزانی سوره
پنجه ارواح اولوصیلی آنک خامده

قسمم واره سویم ساقی سرمستم ایچوره
آنده ایچ اولسم اینانمازی جم جامده

آرزولر خانه سنه کلمیه آلهسته سنی
آقسه عشقیک ایله یانمه دولاه خسته سنی
طالماده کندیه کلمده کلمی لی آزه دم
قره ده دوزده دکزده یوخوشی اینیشته سنی
بریلر ایله صبا رسلک نزله حسنک کوزه
صانغ اولوریم اوده یم جسته جو یا جسته سنی
تند خو وحشی غزالم سنی صید ایلکه
تا نفسی وار بیلیرم صلاح الم دبسته سنی
فکر زلفکله ایلیلیک یعنی خیاله ایدی تم
لحظه بیلیم ایدیه بر قیل ایله بسته سنی

بختیار اولدیغی اولدیکی یاری کوردم
کوردیکی کوردم اولدی عاشقه یاری قالدی

طالعی بنه خدا بخت عوالیمی دیکه
دوست یاسیکه صایلمقه دمادی قالدی

شعلهٔ ماهی محبت قیلان ماه تنی
عجبا اول اینجه کتهٔ یاره عذاری قالدی

غرهٔ طوفانه چونم که تنده کزه هم
عقل یاره اولسه براوزکه غباری قالدی

ره عشقکه تلف اولسه شهیدی خالصی
احتیاجی کیلی یاشمق مزاری قالدی

آچی قلدک عمری ای عالم شیرین سنی
تاتلی کام ایتمزی دوران بهیکی یاریه سنی

حیرتای عبارهٔ الدکه مزیا سمیه تهه اولیقوده
اوخشامقه ایتمکول بیلیم ندم نازیه سنی

شربت لعل لبیک قویمز اوروج زاهدلری
تری دونه کوردکه عقلی عیه صابریه سنی

فتنه لر صالدی نظاهلک شهره غوغا لر قودی
آتشی شهره بوراقدک کوریشم سریه سنی

سودمک سودک قبول ایتمک بنی ترک ایلمک
نیشلیم شاشدم الکده ای شر شوریه سنی

کلی قوتیاره کز قاشیوده سیر نظر بسه بقا
یک کوزل قاشدی دوده کوره کسوهٔ زیبه سنی

بولدنم تک کرکسی خالصی دوزلاشدی زلفکه
ایشته بهکتیم سیلاشله قودم یاریه سنی

سنی کوردکوره‌ی دیده لرم مردمکی
اولیقو کوزمز کوره یاریکیچه سهمکی

شریه آواره سرکشته خاک و خیطاکم
بیلیکم کوزم ندر آه سنی کوزمکی

بیلورم سوزلری باد هوایه ویره‌م
کیدیه اولمز سه هوا باد هوایه اکی

لب دیامی اوپمز زمزم کوثر بیلمز
بلمیانه بادهٔ لعل لبکی ام محکی

کل تناقل له باشکه بنی حرف ایلمه کیم
غم و دردی الیمیک خاصی بقا چوره کمکی

صیغهٔ اقلیم خیالیم خیالک طاشنم
آیده‌م ای خنم البته سنی سوم مکی

لذت حور جنانی بولمز سوزده اوکم
دوزه‌مز کاذبه صافیکه عقیقی امکی

بنزطری بلبل دل سهمکی برکل کی طابه
آرادی کرچکه مابهمکی سمکی

قلقل فاتحهٔ فیض لب سرمستی
سجده درکاهه مزاین نیم کلمکی

صلا کیمانی

اسیاریم

یری گلمی یوشت دلی سوزم اول قچو زلفی
بیلورم مکرکلی ای نفس بوزه سیه دوزه نی

طوغری کل طوغری اولتوزه طوغری اویوطوغری اولیاید
افغانم بو بلا سوز سوموسی گلمیچ قیلیزه نجه

گلدی کل رندخرابات ایچه هم صحبت ایسه لر
آنجی سوزمی طوتیوره بندن اوچاغر قزه نی

ایسته مز الده می جانم بلکوزه بو درویشی
صول طرفده کوره ونوبه جانب صاغه گزه نی

یار سنه طاشلر یایم بی کوره صوفی قوری
طعنه ایدیسه بری وار بلمدی یازی یازه نی

چقمیوره صوفی مصرده نه بیلوار طوز سنی
بیلوره اول کم بیرلکه کیمسه اولیوله آزه نی

بزم مرسته لیچه محتسب آفسز گیردی
حمد لله کوره ویه بلمدی باده سوزه نی

شمع رخ جمالک شبی غم چراغی
سنسز قره کونمک اولدی خیالک آغی

قالمدی چوبه کل می بر دوده دوشدی سیل
تعریفی اولدی مشکل بیرده یوره طوراغی

سنسز ندم جهانی کوزنده جمله فانی
ترک ایتدم انس و جانی بر ستانه سیر باغی

جانه منتظر سلامه اکلامزمی بانی نامه
یازمازمی سرضامه دیرتمزمه دوداغی

درد دلم دوای شوطاغدن لهوای
کیچشدی ساچرای یاکیتدی قالدی داغی

ای وار خانمانم درد دیکه دوشدی جانم
کم بخشی کیمانم کیدی چو وصل چاغی

بهه یازدم عرضحال بلکم ندن مثال
بو بنوکه یار و بال اولویسم ایچوبه آغی

اول شاهسوار عالم چوبه کوردی بی مجالم
دیکیلی مثالم بو بهیره قوره آغی

کوسه ایتدم اول خطابا بلدم ندن جوابی
قوبدم خیال خوابی طوبلادم آغی باغی

قالمدی کاروبایم چوبه مدد اوجایم
سرمسته روی یایم بلکم چو صولی صاغی

بو اقوبه سه کسدو بلک بو دل نازی قالدی
نه دیسم تازه مز اوطسه کوکل آزی قالدی

کیدی دلبر دله دردل غم جانم صاغدی
بر بلا شور نه برنه عشقه سازی قالدی

صدقه باشک ایچوبه کل کلمکل صالمی کوره
وعده لطفکه دل عمرده وازی قالدی

دوجیسنکه اولوبه صاحبی نازلهوا
یانده کزمده بر بیرده قزازی قالدی

برنشست جانم به باده پیاله
ای نخوری هوای تا چند جای زید
ای منطقی به دیده عمرت گذشته ضایع
مفتی تمام گرفته لاید فنا صامد نیاید
ذکر حکیم ما ذلفت بر اعتقاد دشمن
منقول اجیاد گفت کوی قانونه

گفت زهد چه خواهی گفتا که سوز ناله
وی مقری کسائی با فتنه و اماکن
فکر تا بقول شاعر خاطر سوی مقاله
قاضی بفکر مانده لایه بیچ شد اقاله
گوید که نو حوادث بر دهد که حواله
ذکر فقیه نادانه در شرکت کفاله

مهر ایه آمد ندانم سرمست جام عشقم
مطرب بزد نوائی ساقی بده پیاله

بر غلام خانه نوز پیشوا مزد علی
گرچه بولد بر خط غم نیز ایاب راه
لافتا الا علی لا سیف الا ذوالفقار
بر نجیب خانه ایک جاکری ادنا هیون
بالله اهل غرض شاه علی یا بالسون
یا محابا حضرت شاه هدی چرا هیچه
کیچی حلاهل فخر من جلیسک و زلم تکنه
انجم افلاک عقبه نفس خکسه هسا
ای کرای کشادی وجوده طلسمی تمند الاوی
قلزم بحر حقیقت وارث علم نبی
روضه دار السلام قبله شاه اهل عشق
طفلت بال خنابه حضرت الیا بزم
چهره بر لوحه نقشه استاد ازل
ملک دل نیمایه کیتدی قیضا طلاردوام

ره روانز بیزه بزدیه ره نما مزد علی
بر خلف اعدای اشیر خدا مزد علی
عرصه چرخ زمین دم چها مزد علی
خاجیه جانه برده بلا مزد علی
پرده کوزه ایه و آنده پادشا مزد علی
تکیه شاه ایتدک بلادیه نون حا مزد علی
دفتر شاه میولدیه اهل اتا مزد علی
چرخ دلده مهتاب راه آرا مزد علی
لهم بنیضاده ظاهر لهم مهای مزد علی
شهریار ملک دین مصطفی مزد علی
یا نجوندکم دمادم سجده جا مزد علی
چشم اندر لهم ایونه آشنا مزد علی
یعنی حضرتی حیدر یکم حرف لها مزد علی
دمبدم بیدا ایچوره مشکل کشا مزد علی

قیلدی سرمست اولاقرزند لطائفلارنی
صورتم آندر دلده جواب کوثر شفا مزد علی

یه ساقی بوگونه هرسته آنده هوقجه قابه یمه
نده سویلر یوغونه یومری کخنده اینجه ده اینجه

نه نازلی سیه کوزدم جانم کتهه تهه اینجه دینجه
هی کلدی ره قومیان بر دیکه کلهه اینجه دینجه
خریدلغم صوفیه ایچه فیض طاهه هیکلک
بطا هدوم قیلیه سوی ظهه سیه اینجه دینجه
سراد ایتسک نوز نبت العنبه خلوتی سویه
هوبا غنک کتهه نی کزلی سیه اینجه دینجه
آزدوندی مدعی ایچه کسنکه هیک بنده زه نازنه
هوبریه بر طوبا بر کتهه زه اینجه دینجه

دی بیرنه صفاخه فیض آلوب یعنی ظهه یه
عجب بولمازی هرسته ایده فهه اینجه دینجه

کوییم کوییم نی بوحسرته نارم نوله
هجرده اخزونه وصالکده نیار نارم نوله
بوخجه بیلیا بهه قیوه بر یاصدیغه یاتمهه اکه
شمدی نده بیلمی نده وحشت آنارم نوله
بوبرقه وصلده بوفرقت افطارم نوله
کوکوره کوره یاره خاشنده نی
دیدم اخزونه اولوب قرقنجه یارم نوله
سینه چکیم نی تاحشره بازار ایلسم
عرق دیدارکده بیانا صبلی دیدارم نوله
سجده ریزم کیم آطا نیجونه نی بوقلار
عمری دعوا فصلنی قالخوب وفا کارم نوله
ماجرا قاضی الحاجاته قالسونی زدیک
دوکیجه الری دمانم بوی زلف کل جنک
خیالنی سودا ندر یاشک تاتارم نوله

کوز آچوبه ایزکلی بولده باز ارم کله
منتظر دخاکیا چشم آنارم کله
صوریر دهر بولده سیل سرشک حسرتم
قاتلی بولسه بالجدم اول سوکلی یارم کله
هر نیجوبه ایلسم آنده بطا سهدی بطا
ایشلیم تاکه جسد ده جانه بیزارم کله
اولکوله آلمشدم جرحم سیاهلده سنک
کوزلرم جوبه کوزلری مانانی اهرارم کله
سهه بزه کلک یقینم اولسه کلک شوقدنه
هر زمان ایسه نیه بر اوزکه باز ارم کله
قیلنو الله ایاقلر وسمولو قاشلر ایچه
بری بهی ظالم بری ای شهیده کارم کله

ناخی کامی عمری قلدی خاصی عشقک هفاده
قاطدی بهیچ طاقتم ای یار ناچارم کله

آخر قوی ماده آتاز پیر مغان بنده
پیه نه کوزی والده نجی پیه بو

کیچ کوری باشنده زطوری آلتن کیره
دقتله کوزنه کوره زخطا ایچره خط بو

آچ کوزنی باده ایله ساقی هماندویر
آچیلسه کوزی خوخم اودر یوکسه آزار بو

عشقکله صاطه قوله الوبه کراتیکم
انجه تبلیغ یاقیشور انجه مکر بو

اهل طی صوفیده تفتیشه نه حاجت
بیرمسته بیار مسته قاقا مستکر بو

جامده بنت عنب چیقدی زه خرخر بو
صحبت مجلسی برنوراسیه آنده کا اثر بو

هوبر ساعت دنیاده نه الیسه ایشلدیم
یعنی چوبه باد کلجه عمر چو سیلاب آخر بو

یا اخی الطافیکه ساقی بری تیز تیز زه باده
کوزه یاشی انجه بلکز باده دکلدر خونه جکر بو

تورلانیک کیفنی منکر سنی فردا قوماز
بر اشیک بلمشیدر یا نهنی انکر خر بو

بنده پیر مغانم بسطا طائیه یاقیشور
میوه لا اغاج طاشکی بیرمسته ثمر بو

دیر بلنم دوزاغی رحمی انجه دیه انجه
اویارلک وار بلین برکلمی انجه دیه انجه

بری کهربا زلفی اکرکی چوقاز یاپه طوبه
آره طاره خم اندز خمی انجه دیه انجه

اولور خیطی بیاضی خیط اسود دیه تمیز اشا
نه امساک صوم ایچوبه زمی انجه دیه انجه

چالنیر دی باشمه عقلمی بری مسانه فکری
دکلسه وار اینه برمی انجه دیه انجه

چیقاماز دار دهانه یار دیه انجوکی سوزلر
کوتاوم نظر چوبه دلدم کلمی انجه دیه انجه

کوزی فنائیه جمال عشقی سیر ایتمیه دیه لیکیه
قوماز باقدرمیه وار براخی انجه دیه انجه

بلی پیر مغانه فاتحه تیدی زنی کهر مستر
دیدی بیرمسته اسراری دخی انجه دیه انجه

آلور بوی آلسه بو شیرینه دهنده انجه دیه انجه
غزال عاطی عشقی خنده انجه دیه انجه

بزاری کهر خصوا کهر لوزنه زوز سلطانه
کلور زوق عدم زاری کنده انجه دیه انجه

آلور غواصی بحری مشرب صنوی هویه
دلر دوزی لسانی ناعنده انجه دیه انجه

بولور لعل بدخشانه عالم طاه عرفانده
حقیقی دلده قوز نقشی بیندنه انجه دیه انجه

نیده جمال سنده مروتمی وار
عاشق بر مستلکه شفقتمی وار

بلبل شوریده کی نیجمتی وار
ای کوزه لم بنده کی حرمتی وار

برخوری سوز و ریز بطا اولسونه یا لاله
بر لیله تسلیده کیدن بر نه ماله

نازاکوزل یاندم ایکنده اماله
اولکونا کوردم بنی عالم بیماله

نه ده ای قاتل ظالم بیزیمی کهردم ایدیلک خونه
اولکولمانه پاره سی باغرم اولالده بهه سطا مفتونه

که سهیلاره دوندک اولتم بهه دخی برمخونه
آقاره دوچکمک یاتی اولوب نیل فراته جیحونه

بنم آه و افغانم چیقار آسمانه کهکونه
مرادم بودر سندن عدولرا اولسونه محزونه

بری ظالم سطا نولدی مرادک اونره دوندرلک
محبتله یانانه تحکم کروب آرا سوندور دولک

یقوب جسم ضعیفمی دلی جاندن کلوندرلک
بنی فانه غلادور دائم عدولرم اولکوندور دولک

ایضاً

سنک ایدکهدک جوره تحمل ایدیه آدم
صباتا اولدقجه اولدیلر الاهایدم عادم

بنم دردم دوا بنزر الاهی یاوایدم
سحر وقتی سماوات چیقار بلبل کبی نادم

ایضاً

جرانه شاهیانه اولدی کلزبطا بو صیلا
ایدوب هجرتنه بو یرلرده قرار اولمای اولا

دوشوب صحرالره مجنونه کبی چاغیرام لیلا
صدوقیل چاره نز قالدم اماناللاماناللا

ایضاً

بیچاره غالصت حالا عجب بیچاره دیاره
دوکلکونه یاتی بلبل کبی کل اشونه کهسب

اکریم دیو صورسک ایشیک نه ایتمکه سبب
کمکونه و نه بنی زار زبونه ایدیه بو دلبر کهسب

بنم آه و افغانم چیقار آسمانه کهکونه
مرادم بودر سندن عدولرا اولسونه محزونه

ماتم کهلدی غالمه باده یه وقت سحر بو
سهه ساعت دنیا بلبلک تیز جرکی بو

کل وقتی فوتنه ایتمه بلبلک وقتی غنیمت
هوه عمری بلبلک عمری کبی عمری کسدر بو

فردا غمیه امروز ایو کل یرطرف ایو
باکم کسدری ویرسه پرجام کسدر بو

تدلر فرقتك اندیشه‌سی وصلت دمی
راحت لیلی کوررمی غم ایامی قلان

عشق اولا کعبه‌نی پشت قیلر زمزم مینی
مرکبن ظلم قیلوب جهلنی احرام قلان

نشئه‌ئی دیده‌لرك زهدمی تردامی ایدن
علت خشك تر روغنی بادام قلان

باده کیفز صارلمشلرکی یارینی صاره
بویله سرمست ایله میقاتنی اتمام قلان

بن سکا یوز کره دیردم کچر بو بازاردن
دوقسور البت سکا برکون نظر اغیاردن

کوز ایدردم میل چکوب چشم هر جادولری
قورتر ایامم سنی بن زمرهٔ سحاردن

فصل کرم سرد اقلیم جنون عشقده
قورقرم قورقك جزویرسم اوقورقاردن

قهری لطفی برلدی اول خوش مقدس مشربان
بلمدی چون کوردی اهل وادی نوری ناردن

خانقاهی مسجده جمع اولدی یاران کچدیلر
کچمدی پیر اولدی سرمست خانهٔ خماردن

مشکل ایمش مشکل اولور یار امان
اعاشق اولوب پیری سوه نوجوان

سینه‌سنه چکمده تیر کمان
بویله اولور آلمغه یاره نشان

بر قوری سوز ویر بکا اولسون یلان
بویله تسلیده کزك بر زمان

نازنی کوزل یاندم الکدن امان
اول کونی کوردم سنی حالم یمان

ای ایناغی کل بدنی یاسمین
قوقلامه‌دن قالمدی بنده بیین

چهره‌سی کل کسوه‌لری آتشین
بن نیارم کندویه باقسم سرین

بر قوری سوز ویر بکا اولسون یلان
بویله تسلیده کزك بر زمان

ایضاً

عقلم آلوب قویدی بنی اوصنم
چکمکه یوق طاقتم امانیدم

یاشمه طاشلاری دوشوردم کیدم
آه نولایدی سنی هیچ کورمسم

ایضاً

آیریلقین قیلدی بنی پایمال
ای کوزه‌لم صاغلقم اولدی محال

کیمدن حالمی ایتسك سؤال
یوقسه‌نم چون سکا کلمز ملال

ایضاً

ای نجاتی زاده قربانک اولام
انجمن کزلیانه ایدم

کلدی فادا آچدم کتاب حسنکه
بیک خجالتله دیدم بربوسه ویر

بحر عشقه جلوه سه ای کوه ناز
قونیوم کیدی جسیم یه خبر

بوز تیله سطاد و ستار اولم
یا هلال العید اهلاً و صبا

ای سروری خالک افلیقا کوزل
هو ماء الفلک مثلک بتوف

اقتدنا مذهب الاشراقیون
لهذه جنابه عدمه فادخلوف

قال الهلال ثناء بالالوف الجفوف
شهرتی احبابی فی فخی الجفوف

فی السخ کاه الاعادی نائحوف
فی یم قهرک جنود مغرقوف

جئت سهلاً یا فطور الصائموف
هنتر الیسوه مدی ملکی هر ناکوف

آذیه سودای خالص آذیه
قول نفس بالهوی صباتیزیوه

قاچدی خوابم بو کیجه کاه فرح کلدی مدد
کرئ خنده آیسنده چقوب حکم ترمدد

غم اندیشه صاچی فرح افزای یوزی
قلاده عاقل دل الحظه نی بو اثر مدد

قرص خاوره نیزلک ای بت کوزم نورینه آلوب
نجسه بدر کونه ضیا آلیغی نور بدر مدد

کعبه حسنک خالک جراسود بیلورم
کیجه دی بو سودای بیاضه ولدی کر مدد

قور تیلوری نقد تیزاولدی صفای کیوتر
فکر نور آوری نیچه بو شاه بر مدد

کیرسوه الهی غصه بارایه ما بینزه
کوزه مشکی نیچه سه یاندیر آه شرر مدد

دانه خال قاره شدیردی قره جمله مزی
ایکی اوچ قبضه دنیوز اولسه اخراج برمدد

قدیک بویی دلیوب یار صبا ایشدیرمزنی
بو زاده اولدی اوزوه کمدی قضا قدر مدد

یا نصیب اولدی آیقلاره پای هرسته دوشوب
امر عکسی بندیه چاره عجب نوره زیدت

ولی قیدی نی ای عاقل دشنام قلاف
عقل صبر ایلی سبقتده نکو نام قلاف

لهوه یا زاده ایله دوشمه اولدی پیر و منافق
اولدی آغاز قولک کاری انجام قلاف

ظلم زلفک اولدی قلبه تیشه دی یوزک
نزده قادی کوره ای صاحبی ایتام قلاف

کلدی بیک صبا سویله دلارا خبر یه
آغ اولمازمی کتور بیک اکا سودا خبر یه

احی بلدیریم بلسه نی راحت اوکلی
ویرا کلفی کی تبیب شیدا خبر یه

کتور بیک بزه اول زلف شب آیا خبر یه
بند لاتب استیده یا تمسه بوی خطا خبر یه

خیمه سوه سیر تماشا یه کوزل باشی ایچون
ویرسون عاطر بو نشور تماشا خبر یه

بلکم دوشمیدی خیالمی صحیح
کاه کاه کوریم اولور بو عمی سیا خبر یه

خیالی خاصلم اول یاره هوا کوزیاشیدی
اوکله دوبا ویردی بیطا بادله دیا خبر یه

راز عشقمی هوا ایچی یه آچمز ایدم
بر کی سنده استمسه خیالمی سیوا خبر یه

آل اذاری باشیکه زلفک نمایانه اولسون
اخاطری جمعی احبالر پریشانه اولسون

کرسک اولسم کوزل سیرنه کلمز خاطرم
حسن کاهم بابلی جاه زنخدانه اولسون

نخل تازه قدیکی کورمدم کلزاره کوزل
نخل بو نوبه اکر سوه کلزاره ویرانه اولسون

طشره حقسک عالمک نافستیدر دوشه
صاقلو حسنک حقیقی خانکنکر رقیبانه اولسون

ذوق آلمی طاهر اولدر حسنی نی کوردکده جون
صوفی کوریسه طاهر اولور خونه خائر قربانه اولسون

قز نی کیم کوردی عاشق اولمدی آدم دکل
صوریتا آدم اسه خونه کوکر حیوانه اولسون

عشق اولدر حسنک ایچون سخیانه لرسیت ایچون
تا نفس وار استرم کیونا خزانه اولسون

یا سعید الیه یا مطر العیون
ما امر ذی الفتح مثلک کاف ونون

یا زاول نجم کبی وقتک سعید
لا تمنا بالاهل الا بطه البطون

یا سرو الیه یا عجه السرو
تشنه وار انز تو بسز یا تابه نون

نسه دکل سیلک بنده سیدسک بقا
بنده در عالم ولی لا یشعرون

کوریم بر کونه نی جانم کیدر
لهکذا فی کسب قانون الخنون

وصلتک یا قدری نی دیدم دیدی
فرقتی ولو ووصلتی فی العیون

افتاب اوغارنه یا ریه دیدی
فی العشا الولاک مما یفرون

جونه بر لیانم دیدم یارم دیدی
ایتو فی السیر اثرا لما شقون

فی الملا بیچ شرائی بالحبیب
ایدم سیزمز آنی هذ ذو خون

سوه‌کم سوه‌ندن یاری بلند صوبیوله
بلکیله جزی عشقمی اعلام قیلاله

بنده‌یوز سیدن برسه کوزم نوری سنی
نیک نامیله قایرسه بنی بدنامی قیلاله

فرد بانه‌کوکی خاصی رواج بیرسه

اولور اولکوله بلنوکیم که خوبه‌آشامی قیلاله

طوبلایوب کاکلنی بکدیه اکرام قیلاله
نجیتی دیوانه‌کلمی خام قیلاله

زیر دامنده قیوب دانهٔ زلف و خالی
دانه‌ذوقیله دلکوشه‌مدی دام قیلاله

زاهد نور زایلو طاهه تیور رام اولدی
بلکم ای بت نه ایروا بنی رام قیلاله

بکدیه عشوه بلاسنده عمرلر کچدی
ویره تریاقنی لهم زهرنی دیجام قیلاله

نه سودای صحیح کهرتلی برقاره کونم
کرچه کهرکوکی انجه دیلی بایرام قیلاله

توبنی راه بلادرد مکرم سطا خاصی
لطفنی قهری قیلاله قهرنی انعام قیلاله

کیدیه حسنه دلیل اولدی کوزل کهمده لعوی
کرچه باچ کاه حرام باده‌ی طعام قیلاله

چکی اکبر یوزنی ای کوی مکرم کیدیه
بویله‌در لیک بنده جاهلی انام قیلاله

رند سرمستی با عابد زاهد دمی
سبقی لطفی بوده عالمی سرسام قیلاله

کوکلمه سیه تخرده بالهام قیلاله
دیدی الهام قیلاله بنی سرسام قیلاله

آجیاله حال پریشانمز اولسه کیم اولور
نه اولدی آجیاله کیم بنی دردام قیلاله

اوشامازاب خیالم راه عشقده بیدم
نیجه‌یوز چاه مژه‌لیکی بهر کام قیلاله

سر زلفی کوزل باغلادی ناکسلر انجوله
ابتدا خطوه‌سزی ایدوب ناکام قیلاله

هر زمان اولسنی سوه سنکله یوقسه
چیقه غالیک بلنه کافری اسلام قیلاله

کف زلفیکه طولاکمه‌یای انفای عقول
جرم اطرافنه نامحرمی اعدام قیلاله

محرم اولماز حرمی خاصیکه نامحرمه
قیله‌تهه سلم اولی طاغیده اشمام قیلاله

انف بنی حرمیه کوزیکه طاغی کیب

کیتمدی تسبیحه کیاده و سرمسته دخی
اولمدیه باشنی تسخیر حبی جام قیلاله

غوری سنسز کچر اول غوری عمر دن صباحم
آتشی دوزخه بن نور ضیا دیرم

نولدی صبا یلی کیدر سبک کوز وصلک نوری کیچه
منی کوستردی ای شمسی چیقسه قیامم

یاقیشور کچه سطح هنر کیاه سبک اما
بن سبز اوجیم دیه سبک سبز دلبای کیامم

نه قدر انجو اوزدن اولسه جنبه راه کوزل
ظلمم اولدی که اولسه سمده بو یوله قیامم

شربت سرمست بنی قویدی شرابا شوقک
ترشحی روی رقیبک له بوستی آیامم

خیز ازیه کوشه خوشی تا بیرهوشی رویم
چشم تاریک و اسوده کچی موسه رویم

فکر دانای خمینه کرد صاحبانه عمارت
زیه عماری بخرابات فراموشی رویم

بعد ازیه بار حوادث نتوانیم کشید
چو حباب باد بیست خانه بر دوشی رویم

نقشی بر آب کشیدم بتوز افغان جنون
نقشی بر آب کشیم از همه دیکر سه رویم

اینه زاهدت که منزل شود از دور بدید
چشم پوشم و زبانه بسته و خاموشه رویم

زهره هیاکیدن اول خطای صد خطاست
بنده شاه شویم حلقه دیکر سه رویم

مصلحت بی سر و پای شده افتاده کدما
رند سرمست قلندر شده بر دوشی رویم

کچرم اغیار نست درد عشقی یار دن
چوندن طبیب عشق اولمزدن درد چوق بیمار دن

دل اسیر خالک آولمشکه خیال ناکلک
بو قدر ایدوب وایم کچوب انکار دن اقرار دن

می ایچوب محبوب سویسک زاهدا طاعت دیو
بلمک اول کیفی صویسک بلور خمار دن

رو بیمار ایتیم در درکاه شاهه باهه کوب
قول اولمزدن چم کرم مأمول ایدر خطار دن

ساغر سری لبیک سرمست نایه وا ایدوب
لاادبالی اولشم کچدم لبیای عار دن

بنی دیوانه عجب زلف کمهیای قیلار
رخ صافنده کا یا خال سویدای قیلار

چشم حیرت زده مردم استعدادم
سده قدیکه بر داره کیم ابرای قیلار

طوغمزدن صبحی ازل کیرمدن هم لیلای ابد
کیجه کوندوز سه ایدن صبحمی شامی قیلار

پریشانه حالمی سندن سطح عرصه ایلسم
کیم اولور دفتر عشاقی سرانجامی قیلار

دیکله کل کیم ماضی مستقبلی حال ایلرم
سن قیاسی ایتمه سکا ترکیب اعلال ایلرم

چون تصور ایلدک هر دمده تصدیقاتکی
اوزکه بر منطق ایله شمدی سنی لال ایلرم

بر خیال ایله جلال ایتدک بکا ای بی شعور
اول جلالیکی سنک حکمتله پامال ایلرم

پک دراز آچمه دری زلفک دلارا آگاه اول
بو مطول درسده چوق قیل چوق قال ایلرم

عندلیب جانه ایچون هم کرکسی ایدان ایچون
حکمت العین ایله بر اوزکه پر و بال ایلرم

کرچه بویکدن حریر ایسه‌ک دوشرسه اهلنه
اول ایپکدن بویکه قیمتلی بر شال ایلرم

والضحی اولسه نقابی روی واللیل ندر
بو جلالنی پرده‌سی لطفنه خوش دال ایلرم

چون ظهور ایلر حجابی نوری ظلمت اوزکه در
سرکه پندار یکی ویرسک سکا بال ایلرم

کم عیاری آیغی سرمست ایدر حالم دیدی
قلب قلبی نار عشقی یار ایله قال ایلرم

ای جان فدا ارض و سما و آته ایرم هم
بیک روح فدا امریکه بیک باشی قورم هم ١

کیم ویردی ایسه جان اوغریکه جان بولدی حیاتی
اول جانه ایروب حی ایدر اولدی کرم هم ٢

ای پادشه ارض و سما حاکم سنکدر
فرمانبرک انسی و ملک اهل حرم هم ٣

قطمیر چو اصحاب کهف قلمدیلر دور
قطمیریکه قطمیر منم کلب دیرم هم ٤

کر آیریلغک امری بکا مطلق اولورسه
یانرده قرار ایلیوبن قنده دورم هم ٥

چون داغ هجرکله جکرم داغلیه جقسک
صون جامکه طاغ آلتنه سرمست کیرم هم ٦

نذرم اولسونکه دیکربار چو یاری کوره‌یم
شیشه عاری قروب باده ایله جم دیره‌یم

قالمدی قورمادیغم بر اویونم رامک ایچون
سنده وارسه بر اویون سویله سنکچون قوره‌یم

تیر عشقکده یورولمز بو قدر قوشدی کوکل
چقاروب طاغلره صاغلر ایله بازی یوره‌یم

بویله‌می قاعده‌لر عاشق معشوقلره
اهلی یوق شمدی بو مشکلری کمدن صوره‌یم

بینمزده اوزادی مسئله آه و امان
طوپله سن زلفکی بن دفتری شعری دوره‌یم

عاشقه جور جفا اوله معشوقه صفا
سویله بو مسئله ده حشره قدر می طوره‌یم

عودتک خانه سرمسته رواکورمدیلر
امر ایدرسک یوزومی پایکه جانا سوره‌یم

نن اولسه جدا سندن ایا شاهم افندم
چون داغ هجرله جکرم داغلیه جقسک

جان خسته قیله قوللوغیکه قلب دیرم
صون جامکه داغ آلتنه سرمست کیرم

٨ ٩

غزل شاه سرمست قدس سره

ای جانه فدا ارض و سما و آته ایرم هم
بیک روح فدا امریکه بیک باشی قورم هم

١ کیم ویردی ایسه جان اوغرینه جان بولدی حیاتی
اول جانه ایروب حی ایدر اولدی کرم هم

٢ اول قبله حاجات قشی جان بنمدی
هم سجده کهم اوروقیامینه طورم هم

٣ ای حضرت دریای کرم ایلمه سلجوقی
٤ یوینده جان تشنه بناس دلده ورم هم

٥ قطمیر چو اصحاب قلمدیلر دوری
قطمیریکه قطمیر منم کلب دیرم هم

٦ کر آیریلغک امری بکا مطلق اولورسه
یانرده قرار ایلیوبن قنده طورم هم

٧ ای پادشه ارض و سما حاکم سنکدر
فرمانبرک انسی و ملک اهل حرم هم

جهدم اولسه ذکر آیینه ده سیر و جمال
قصدم اولشدی دیکلنسه بقام ای گل یوزیکز
یاد لعل لبیکز فکری نی یاخت ایدوب
قوری قالدیغز عجب خاری یولده کوزه لم
عشقدن حسنیکز ایدکشمکشی جزه سوز
وار اوکوب یاقدی بنی آتشه کفری زلفیکز
بوقدر جور جفا عاشقی بیزار ایتمز

کچدی آهم ایله سویلدی پرده دایم
کندی مه قانم اولور شمدی کوزمده خنجرم
یوز رکلم آتشنه آتشلر اولدی قایم
صبحده دامانه ذرا زیر ذوشمه عایم
بولمز انجامی قویسون سنی له قایم
ایتجیلدن سنی ده صاغ ایلسه زنایم
کچرم سنده بلیسک بهسط خیالی یایم

الیه ایاقه ایدرلک کلدی دیکر هرست

دستکیرم بهر میخانه ریحانی وایم

بلی خادم حری حضرت شاه قاسم
سنی شیر یهه ایله ما بنجه طاغی قوردی
قیامدی اول ضحی ماه وکم رام وکر
حسنه اکوب ظلمت زلفنه اسیر اولدی آنی
شکلی نونده هجی ایله والیل یاز انی
نفسی فرعونده ایدی ذوقنی کلیم
جمالک صالاندی اول مصر وجوده ضلالت
باعث بلسنی دیه آنی کیردی ذوقیه کلیل
باکدی لطف وآنک کوشه مرقوف وکل
ایده جوجیم ایکی شوه ایتسه روا
خاکساریز ایشکز کوردم یوزلری
ای بنم سینه ی ظهور سری کلی یایم
زلفقاریله اولدی شیر کسوبه خایف
ای عبادات ویرد جم سکوده حد ظاهر

ولی تر دامه پاک ایتمدی ظاهی قاسم
کلمدن عالم بوبخت سیاهی قاسم
زیری زاده ایدی هر انجمی ماهی قاسم
کشور حسنه مشکل واره الهی قاسم
اولدی شوری عجب اول فخره کواهی قاسم
طلسمی محکم اولوب صقدار ماهی قاسم
کوتا جهاده اندی همانه منصب و خواهی قاسم
ظلمت زلفیکه امید شاهی قاسم
حضر ایکوب دوشدی هو ظلماته سیاهی قاسم
بدهجه زنه کلطفی کلاهی قاسم
خاقنه ایشه دست کتاهی قاسم
اثر ایتمز بسط طاعتی دلبه آهی قاسم
حضرت شاهیکه ای شاه پناهی قاسم
بسط صاحب آخر دلخواهی قاسم

زکوزل بی سرو یا صوبه ایتدی اولسه
بر قلندر کبی سرمست کلاهی قاسم

جانه جانان آفت جانه اولدی کل
صاوم

آفت جانه جانه جانان اولدی کل

یاری تنها بولدم کز لیجه براولمشت ایدم
عقل باشنده صوره‌م بهر بقا برصحبت ایدم

آجی طاتلی سخنم قابلدی ای دلکه بیدم
یار دوروسه اونه کلسه اطاشرت ایدم

صاییلوب شعر الفاظ تنم اولدی خیال
حجره کوشی دلارایه وارد بیعزلت ایدم

مردم دیده‌لرم دومدی کیدیشه بولنیه
بوکیدیشلر کوره سیه بویولی برآفت ایدم

سنی بولمه ایچون ای طبع دلجیای زمان
چه زنانه نخوانده چوق خلوت ایدم

بروه داماننه یارك اولدیشه بخشم آلی
دوشوب ایاغه جانه و دل ایله خدمت ایدم

دیسیم ویردی بکا کولمه ویرمه کریه بقا
حسنك اولسه‌یی بویله‌جه برجنت ایدم

قطع امید ایده بلسده سنی ترك ایده‌م
ایشته عالم بکا معلوم دیم منت ایدم

بویله سرمست خراب ایدی کوزك بروه‌نی
ترك ایده‌ك دیدیم اوزلم غربت ایدم

تیر قوسیه نظا لیکه نشانه جانه ودلم
قوه‌الده کلنی تحمل اولمم اجلم

ناوك بدی قمشده اتیه صندیردی بنی
تیغ قانونی اعصابدم تنك تلم

هست دنیا بر طیاری طیاره ای یار بکا
طاجیاده ظلم اودر دینه کلمز خیلم

اولیوم آلسوده بنی ای منکری بیخاه قیب
ایشته خانمده بوکون حیاتلسوده اولی کلمز ملم

ساقی لطف ایله الکلمه سهایچه صونه بکا
عشقده کوریسنی طوتمز اولور طوتانه الم

شبه‌لنك بویه الکلمه تقابول تیه
اکدیه طوغری جنه برنی کوریلمز املم

دیه‌ه دنیایه ویرده عشقی اوچون بولدم آکوب
صوره عشقده ایدر آیه دیه صلم

عشقی سرمست قضای قدری طاتمکه کلم
چو کلای خرابانه بره قوروطه تمام

بنی تشخیص ایده‌مك اولمسه آه نه‌دم
تا زلفکده طوتمسه اولمه جانه آنجه بدایم

غلبه‌لنك اوده سنی عاشق بیدبنده
دوچیسنکده همانه برقیه ایدیه یانه‌دم

چوبه غبار اولدی تنم قالدی کریبا تنده
چکدیك تقلبی بویله ده آغ بارم

مملکتی عقل ویران اولدی کل
قالمدی هیچ نیجی ایمان اولدی کل
قلدیغمز سود زیان اولدی کل
عمری کبی عمر روان اولدی کل
عشقم ایله حسنی عیان اولدی کل
تیز هله تیز بخت جوان اولدی کل
کل هله کل اوزکه زمان اولدی کل
باق هله باق کفری ایمان اولدی کل

جان جهان آفت جان اولدی کل
آفت جان جان جهان اولدی کل

تیز یا پیلوب تیز جه خراب اولدی باق
وارلغمز غنی تراب اولدی باق
حاصلمز بویله سراب اولدی باق
چکدیمز یاندی کباب اولدی باق
کوزلریمز خم تراب اولدی باق
تازه طوغوب شیخ و شباب اولدی باق
کل هله کل اوزکه زمان اولدی کل
باق هله باق کفری ایمان اولدی کل

جان جهان آفت جان اولدی کل
آفت جان جان جهان اولدی کل

ناسی دیمه چون اکا نسناسیدر
دلبرینک عهدینی اول ناسیدر
سویلمه سوز قلبی آنک قاسیدر
کرچه خیال ایسه کوکل پاسیدر
کل بزه باق اودلی سوداسیدر
سودیکمز جمله نک اعلاسیدر

وله ایضاً

هر بوسیدکیدم آنی کوزلدم
هر یول ایچون ایزلر اولوب ایزلدم
سازلنوب سوزلنوب صیزلدم
عاجز اولوب آخری اوازلدم
مفلس اولوب حاصلی یاوزلدم
طور هله طور عالمی خوش قازلدم

وله ایضاً

ایشیدیمز جمله هوا اولدی ها
نیک و بدی خیلی فنا اولدی ها
هیچکلمز یاره وفا اولدی ها
کل نیاغی جلوه نما اولدی ها
بلبل دل نغمه سرا اولدی ها
عاشق سرمست بقا اولدی ها
کل هله کل اوزکه زمان اولدی کل
باق هله باق کفری ایمان اولدی کل

[illegible]

هر نه اولسه سودادن خالی دکل سرمستلکک
آنده طامولنمسه اولکیم بونده طامولنمامسه

کچدی زمان اوزکه زمان اولدی کل
عمری کبی عمری روان اولدی کل

آتشکه کوز یاشمز قالمدی
صویرینه دم جریان اولدی کل

دانهٔ خالک کچمی مرغ جان
ایشته بو بغداد ویران اولدی کل

هیچمی بنم حالمه رحم ایلمک
حالمی کورمدی یمان اولدی کل

ای سهی قد سهم جکر روزمه
قدی فلک سنجو کمان اولدی کل

صوم سوا چونکه هلال قاشک
مسئله‌سی شک کمان اولدی کل

سنسز ایا صبحی قیامت بکا
شام غریبان جهان اولدی کل

لعل لبک ایرمدی سرمسته دون
زیر فلک بیت الخزان اولدی کل

ای که دادی در شریعت مند عالی مقام
یک دو نکته هست دارم از تو مأمول سؤال

کر وجود بست میکردم بصحرای وجود
بس وجود حق کجا دارد در آن صحرا مجال

در وجود مطلق حق است غیر اوست هیچ
بس کن شرک خفی کوتاه کن این قیل و قال

خالصی از اخلاصی کوید هر دم این نکته بدل
لیس غیر الحق فی الکون سوی رسم الخیال

شاهه

شاهه بلمم نیلسون بو عرض حال عرض حال
سویله کم نولسون سکا بندن مآل عرضحال

دردی وار اما ندر مقصودی وار دکلماز
مردم سودازده قنده مثال عرضحال

قویمه‌مق ال دردیمه مقصودک ایسه قورقارم
کیم سنی تصدیع ایده بو قیل و قال عرضحال

استرم معشوقدن رأفت والا عشقدن
التفات حسنک مشکل وصال عرضحال

آه کیم اویله خفاقان طوتدی دردکله بنی
نطقه طاقت بنده یوق سنده سؤال عرضحال

ای بت اولمک خاک اولوب بتمک یولکده اویله‌می
غایتی سرمستلک اولسه قالمز مجال عرضحال

جلوه‌لنسه عارضی ضیا بخش اقتدای
قامتک قدرتک قوی قویسونه قیامتدر سنا
نشئه‌لنسونه کوزلرک سحر الزام ایتسون
کلشنه ضیا ورد سیرنه دیک معنا کوزیه
ای خطوطی روی حسنک والضحی واللیل سنه
صوری لباسنی لوزایسه انا ظلنا دیه دم اور
آه ایاغی ایله جمالیه تزیا قضای عشقده
دهر جبر صورتا ماه خزانه اول بر جفا

مذهب ایچره کندوکه بنده امام اعظم اول
کعبه حسنک سجودنه دوشونده محرم اول
غمزه‌دن بحاثی هر فتنه جانا ملازم اول
بیلک زبانیله تکلم ایله اما ابکم اول
زلف تارمایله کنج طلسم محکم اول
آدم اولمازسه ولی کل بابدی ایله آدم اول
گاه طور بزم چراغی اول گاه دور جام جم اول
هم صفا بخشه دوردیچره بزم خرم اول

سر خیال روحی برسم سنا مرهمانه اول
تیغ قاچره کلی صفیه مرهمانه نوازشه اول

نه کوزلدر بکلوبدای شوخ جمالنک دورمک
بشقه بر حالت قوتیسه بنی دورانه کوردم
سوسیدم بنی بکلسه بیلور صیدی بنی
کونلکونه ویردی سنا سلطنت حسن وفور
کل بو بازاری صوغوتمه مشتریم قز فتنی
فحل دهالیوردا بنت عنب طایدی سنا

نه‌دی خالصدی
چهره جمالک کیدوب نازایله دوداقلر بورمک

صورتم اول دلبری کیم آیمی یالقولنما سنه
وحشتلنسه چشم فتانه دخی برخوبه اولور
ارض بیضا تخم روحانی دیه جسمک وطن
صوکی جلوک بیتر بوابه رویم دوکله بر
کوره ماهه طوطیه خواهد دهانک ای پری
باغ حسنک شفتالونسه کوزللتسه سنک

صاحبی سنبلنما سه کسوبی بشولنما سنه
سوردیکنه کوزک یالقوی آقولنما سنه
کیسه بر ماک اولماسه هاسلاکه طاپولنما سنه
دهله اشکم ایده دریای عمولنما سنه
کیم دوزی سویله غلط دندانک ایچولنما سنه
زینت یولتسه هما سیه آلو بالولنما سنه

بنی یوسف تمدی طاتلی زبانم اوکه یل
یا جماد کبی بنی بهر باغرم صکده دوکه یل

جانلدی یانلدی کوردکده رقیب منکر
دوده سنکله بنی برکده کچردی سوکه یل

عمر دمکچدی خیالکله زفالدی بلم
بنی برلدم دها جوده یاتمده جانم کوکه یل

بر نیاز ایدی والحاصل حسنه بنی بیل
طوغرو سوزه سویله یم زاکه یل زبوکه یل

کلده باده باشک ایچوبه جوده سوزم ایشته بنی
طوغری بویله کچلسه یاشده ایاغه کوره یل

کلمکدی بکا کلدک عجب کرکیه ایتدک
پژمرده ایدی خانهٔ درویشی شه ایتدک

قد دردی بنی سرزنش منکر عشقم
بویله کسیلمش بو درویشی اوزکه فنه ایتدک

چنکسرو فلها دله دیر شهرت شیرینه
سنه عاشقی چنکسرو ایله پرکرن ایتدک

بر نوع غرض ایدی کوزم کوردی جمالک
بر آنی کونلکه تمام قاچیره کوره ایتدک

افشاملکی برکوره کوریم قهر یکی برکوره
بر دمده بنی جمالی لطف و محبه ایتدک

میخانه کوزلی صاتانی مردمکیده
تیز چشم حرامیه یکی راه زنه ایتدک

تر دامن ایدیه عابدی زاهدلری سنه
فی الجمله بری ایشته بو مستی سنه ایتدک

دیوانه برکونی بنی مجنونه دوده ایتدک
آی کوره بو قدی بلدیه آنی بوکوره ایتدک

کچدی کونومز بویله غم درد والمله
اندیه بری کیم کوملکمی زلف کوره ایتدک

مشاقه دمی رنکم ایدیه اول کف دیالی
افشایه حنا رنکی دیو خونه دوکوره ایتدک

کنعان سنه سراییلی چشم خونه ایتدک
کیز لاسیم اسرایی به بلا دیمز دم

سنه عاشقی برشاه کبا سودی اوده ایتدک
درویسه ایدی سلیمه دیریلیه حسنه زلاته

درویسه حقیقه زنکنه حنا یو نجوبه ایتدک
برتنده ایکی جانه کچوز کلم بونی کوردی

بهر سنجی بنی بهر بلاسم غیه بون ایتدک
سرمستی میکنده هم کرنی نو
چوبه کرنه نو هم نوی شمدی کرن ایتدک

عشقکله بنی آه قورو برادوده ایتدک
باز ایله کوز شمکده ندا دکسوده ایتدک

انصاف کیوره ایلیم یا سیدیم کل
کوره عاشقی دیوانه بنی بسنوده ایتدک

مقطع

ایام خی بیضی هوسیله کچورم — عرآتی کر وقتی هب فایه کوره ایدک
قوبیدم کمی بنی باکه کیدم بیوله طوغری — هر بولدی عشقکله طولو فرمصون ایدک
سودای صحبت هرکسنه برکونه بلا دیر — هم کیبه حسنکه آنی یهمون ایدک
لیعقوب کوزی لایه اولدی سیر وجمالنه — هب آجی کدا کوزلری سیر صمون ایدک
خونخوار کوزی مردمکی چشم فرنکی — دعوازی فصل ایتمیی قومسون ایدک

میخانه‌ی بزم ازلی نام ونشانی
بیچون ایدی کیفیت سرمست حمومه ایدک

ای کل کوزه‌ی سهکلاری دکلمه ایدک — اغیار یله کولدک بقا سهه سوز ظهار ایدک
بزدردی بنی حومه خز لایفهم صوفی — ناجنس ایله کل انجمن دهمه ایدک
ضیا اونی بیت حزنده صفنوردم — سهخانه ضیامده بیت الحزنه ایدک
بزنجیر قوقی بلبلکلم ای کل کلشنه — وقتیله بنمله بوکلی زارشنه ایدک
قایمده دونر عکسی رخ خاور مهرک — ای شمس عجب دیرکه قمردنه تکلن ایدک
ویرانه قلان برج ستم دوری قمری — وی جان قمر بویله کتهه دنمی تنه ایدک
کور دوکده بنی دردلی ایله دشمنه دوستم — احوال پریشانه آغلر کولتنه ایدک

کور دومدی سنی دوندی حرم کعبه‌ده زاهد
سرمست بوکونه خیر اولسه دیری وطنه ایدک

بنی شاشوردی کیمی برطرفدن الاکه بلیک — کرچه وار اینجه صاحب هم دخی وار اینجه بلیک
سرخاک خطکی عقل ایله تعریف ایده هم — بعضی برخط خوبه نکته آچیسه نه بلیک
متحیر قیلان عقل بشری صورتده — آنده اونکه بنجه معنالری وار دیکوزه بلیک
سری یاسمی کهمانه بنده بیلورسم سنده — آده بولدکوکی هر طرفه هیالله البلیک

زری زنوریکی دیروب اکده طوتاسیک زاری
بیدل جانکله بله اولسه بلورسیک لعل لبلیک

آکه اول سودای زلفکده سواد اعظم اول — خاک قبرکده اونوتمه کل ما سوای اعلم اول
قاب قوسیه قاشکده فکر بکه تیر طوتا — رخ مقصودک شکاینده قضای مبرم اول

اوزنده سر مسئله وار نهانی بلرغم آنی
کیف ایسه دمی باده کوکنا یزلک

سنکله ماجرانز تا محشر سرمیسوه دیرسک
یوزدن کوستر بنا حشره بو دعوی طوریسوه دیرسک

نه دیرانز فنلک سوملک سودن بنی بوسه
بریلک کوستر بنی دشت تحیر بو سوه دیرسک

صاحبیت کوکبه حسنک یولنی طوتوب جم ایدر
جمالوب جمالیوب بنی اول زلف ایله رهبر سوه دیرسک

صایلسک قوبنوب کرسک نوردیکیچه دیاده
نهفته باشدوست اصلا اوسوه دیرسک

بو ایکی خانقاه سجده سرمتی فاسه ایتمه
آنی منجانه لرده صاقلکیچه کوسوه دیرسک

رهبادر دل ایدصایر و تنه خون کتوردک
ای خوشا کوستردیا تنزه رخی کلکون کتوردک

نیجه بیلدکوزه لم خسته سیم کوزلری بیلک
بر تصادف ایدی صحت قانون کتوردک

دردم ایچره بنی صاقلدوا زولر ایکه
بنی کوردم بکا لقمان فلاطون کتوردک

آخر بهانت عشقم بنی مسرور ایتدک
کیمیا یه خواب خیالیراو خاتون کتوردک

کیسه لر سیر سوه ای دل دیرایدم بسودیکمی
دیمزدک آدمی اماکه دیلک شرفی کتوردک

قوتلو بختمی سنک رحمتکه نمی بوکوف
بر بیوردیشی اوزنه خانه نه قارون کتوردک

می کیفیتی سیر ایتمکم حمد سنکله
توبه قردم بنی کوردم می کلکونی کتوردک

بلدم نده فالور آخری قایم کیدرک
بسه بیتری اولدم آه اوبایی سوه رک

هر نیم وار سه فدا ایلسم اولمازمی سطا
کوک اولمازسا بر نسنه سوز اولسونه کرک

خاطرتزم ای یار اغاسه صاحبمی
بنی ام ایتدیمی کچری زمانم دی یه رک

پیر وفانی دیو به طاتیوزک قلاوز ریخ
کل سوداوستنه بم یاغزیم شکرک

اغلدیردی بنی دردالی کیجه کوزنه
نصیبی اولدی بطا جم ایدی کلدی شکرک

بر کیجه وحشی غزالم بوردی نری سنی
بر کلتوریدیمی ناه بر کلدرک که آکدرک

عشرتی صحبتک استردی هر مستفید
نائل اولدم هنوز بلیمی سمدی کوردرک

نوحه‌لریم احوالی من یاره‌می دیر سیلک
بیلک چاره‌می وار دردیم بیچاره‌می دیر سیلک

خاک اولسم اوکل وارمی کلاور جورینه اما
بو دردی مزاره بنان چاره‌می دیر سیلک

بو کیمسه‌نکی ایچی سماوانده مکان
جمالک کرانه باره آواره‌می دیر سیلک

قاشه جانوب اغیار یکا قهریله باقدی
یوقلاردی شهری سهه اغیاره‌می دیر سیلک

جانشری جبرانه ایچره قصمان عشقنو جسنی
جانیه سوتیه آلیجو خریداره‌می دیر سیلک

سرمستی حضرت ساقی عالی
صقدیسه آنی وارده دیاره‌می دیر سیلک

سهه جمالیکه باقوب آینه ده حیران اولوک
یانیم کوزمو کوره سهه سکا قربانه اولوک

دیدیکیم وجه جمالک ایتسک آنی قربانه ایدک
یعنی عالم خلقنه سهه فتنه دورانه اولوک

کیم صیدیم کوبیکیه هیچ کوره میدیم روبکی
شمدی کوره‌سک جمالی کافر سهه اهل ایمانه اولوک

اکلاندم دیزدک خیالیم صقدیقجه بنی
صاقلانورسک که خیالمده دخی بربانه اولوک

حسرتی وصلکدن آلمشدم صوامنا بیلیم
ایشه باکیده صودکل بر آتش سوزانه اولوک

بیلک دیلیه صاچوب دل جانه خزانه قوقتک
بلبل شوریده کبی کل خندانه اولوک

قانده بندک قانده سهه تقدیره وارمی چاره‌لر
بزیم تک عاشق اولسک سهه‌ی جانانه اولوک

هر زمان ایسه‌نی سرمشک ایتمشک قبول
کیم روا کوردی سکا دوتم دلیبه دوشمانه اولوک

وعده‌لر قلدک بلالر چکدک سوینه‌دل بنی
ایتلیکک جور جفادن عاقبت پشیمانه اولوک

وارنجه عاشقدک ای دلبرم خاطرکی
ای عجب کیدک کیم یاکیم اجوبه خندانه اولوک

حکم دنیا ایلیکوریم یوزونه یارمزک
تندرم اولسونکه وریم هم نی وار وارمزک

کهتانده نی خار طوتار سهه اوکوزک
زخمدار اولدکی خاری بوکدار مزک

کیم لودنکز لوبه آتشی وار قارمزک
عقدی حل ایتمده وار عقده‌سی زنارمزک

زلفی ایله ایارک نیجه مشکلدر آچر
بوزده اذ کاینه اولدی سماریزک

طاقدری یوزنیه زلفی اولدی آه سحر
که زبانه اولمده دوده سودی همانه کارمزک

کیم وبه عمری آنقلاده اولوریم اسیر

مری افزونی کوندن چکمز بولمانا ایشیه
اوقیوم دفترنی دیر بینه اما قاریشیه

مسجد مدرسه‌دن کیچ کیریم بنده دیری
بنده‌یم طوتمدی سوز صوفی ریایه آلیشیه

طویله کل سهنی اولدوکه بکا یار رفیق
بویله صقالنی اولور بولده کیندنده برصایه

عقلدن کنزی اولدی نه بلیک مرزا ایشنی
اوتور اولده اکرسه قویدلر چقدیه

عشقکز وادی عاشقه کیمدر آیاکنده دیکم
کوستور طفلی جنیدن چقاروب ایشته آشی

بولده ناهدلری کوردم ذوقلر دنه دوکمه
یاتدیه قاقمه‌یدیکم نه قیلیه وار نه چقیه

دوکمه قالقمه‌ده کل بولده برسرمسته یاقیلیه
الی ایاغی قیلمش طوره‌مانه یاشی یاقیلیه

چقمه‌ینه صحراده شیدای آیریلیه
طوتمه‌ینه طاغی طاشی وای وای آیریلیه

حال دلمه اکلاتمیه برمونس بولمانه
براونکه بلا عاشقه تنهای آیریلیه

مقصود اریدن عالمده بایله اولمه
اولمانه سه بقه عالمی لهای لهای آیریلیه

هر دوده جهانه وارد اما فرقه بولمه
بلای لهه بلالندی بلای آیریلیه

یارم بنی بوحالایله قویدی سفر ایتدی
اتمزمی بنی لهم سنی رسوای آیریلیه

سودا ده صالدی بنی سودای آیریلیه
اولمانمی عجب یانده پروای آیریلیه

فرقت کوردیه آیریلغر ایلدی افغان
بولدی یوزی ویلای واویلای آیریلیه

بوردی غمه لهای لهای بوکدی بلجی
ایشته کلجک ظلیله فردای آیریلیه

انصاف ایله باق خالصه کیتمک نه رایتدی
یغمالدی کهروانی یغمای آیریلیه

بنی تاخی آب فرقت بله قاندر دل بویاندر دل
بیتربر آیریلیه آتش اوصاندر دل صیاندر دل

امیدی وصلتک خامی طمع بشکز بلوبسه‌ده
نولور بزده باقسک بوکجه یاندر دل صولاندر دل

صمد تسبیحی قلدی صنم چون فتنه احسنک
میان شیخ زناری اینماندر دل قوتماندر دل

دیدم ای مفتیم چون دیر عشقه قوی اشک آغوره
اشک صوفیدی بریله بوشماندر دل قشماندر دل

بنه پیر و مغانک فتنه سیله نیلدک ساقی
دیر صوفی سرمسته یماندر دل بولماندر دل

منکری لعنت کیلاسی خرابات مسلک
هاجزی مور دلقز کرم جناب جانز

صاقنوب کوزلر کرآیلاندی پرتاو قوزوسوز
نه قبابی کوتوزز عرش قدر اوسوزوسوز

بویله سرمست می غنی حراسکده حلال
هیچ وه دمادم قاتیلور کوزیاشی لطوزوسوز

باغ طوتاریمی دلم یاره دی یارم صارماز
صایسه زلفیه صارار الصدر اما آرامان

جیدایده تیز نظا هیلدکزوب طاغ وطاشی
نی بوردر دلی الوبرده آدم یارامان

کوکلومک آتشی چشم تره خاک غبار
لوم ایده منکر الور لیلک مقابل طوراماز

درد دلدن دلی اولماز مؤثر یارک
ولی بیدر دلره اولسوده دردم صوراماز

قیره قاز یاره بلا سیله دلم آه منکر
نظری غیره بلا اوزکه بلای آرامان

طوروشیوب زلف پریشانی هماره شام وسحر
دست شیدای آطاشانه دکلاطاماز

حاصلی وارلی سرمست مقصر طوراماز
طاغیده دوشمنه دوستکی زاهد ویراماز

حیف ساقی قیل یاغیله منوز جام محز
سهرکی ساقی اولوب غمو کچه ایام محز

غالب وقت امانه کل بوزلو ساقی الده می
آخری عمره یتشسوده بویله روز شام محز

کیف دریاک کیف حاجت قوریاز ای ساقی نولور
می ایله نوره علی نور ختم اولدی انجام محز

ورلکماده ساقی امانه الوقت سیف قاطعی
لکمشکله باری کیتسوده بر نفس الامحز

قانه ایچ جانه ایچ سلسبیل خوشه خوشه جکر
کلسه ویرمز خزینی بو خوده آشنا محز

عادت اولماز نفسی باقی که ساقی خوبه سیلک
عالم فانیده میدان غزی بوده اکرام محز

اولمده خاک اولمسه صکره ندامتلر بزم
بویله ساقی بویله سرمست بویله صیلی طامحز

بزل جانه ایدیکم قادری بذل ناموسی
بهه کچه کونلردم چکمکده شمدی افسوسی

کوره وفا ارمیسنی بویله وفاسز جهتدی
شمدی بهه دوست فنا دلخوده اولدم مأیوسی

یاره لر آهیدی دوداقه بوردی جکرده سوزیله
اولسه بویاره می آجماز دی بکا کسلیه موسی

بویله بر ظالمی عجب ایلدیمی دقیانوسی
منی هانکه ایلمشدی بیلوری دیوسی

مستانه چیره کمی کهای اولکای کمی ایتمز
ساقی چیره اولدی باده یا شوبوکسا دهه
قربانه اولدی عالم سطا بوخلوکه ساقی
ای چیکیلیب بر قطره کوره سطا بدا حرف
وی بیر خرابات کوزم جانم افندم
بزمستی حضرت اولدی شاه علی یونه

عاصیلره سونه سرمایه کفتار ایتمز دکلمز
ایاغنه اوپم ازجه کرسطا ایتمز دکلمز
کرچک بوجرابه خمرکه خمایتمز دکلمز
عالم دوجرابه اندک اسرایتمز دکلمز
دوتسنز او باشکم در دیوایتمز دکلمز
اسرار عوالم دخی افشا ایتمز دکلمز

سرمستدک شاه کیم آنجه سطا مخصوص
لطفنک لطفیه شامل آنی ایتمز دکلمز

شمدی عالم برطرف بز برطرف بر بانیونه
اونیار تمکنیه بزلر ابنای زمانه
ای که بر سلطانه شاهلک قوللنمه دیو قلانه
عالم عقباده کی ملکی بقالی بلمه کیمز
دل اونه تمال ال هیکیلک جمله قضا منلو بیه
بر یوتی وار نزده در یوز بیک یوتی وار نزده در

کوره آلوانی تهه ایچره بنده کانی جانیونه
بز غلدم شاهیونه هم جاکر سلطانیونه
سز قولو قوللنقسنه بز قولی احسانیونه
بز ایچوبه بر بقادر کیم بز آنده فانیونه
ای عقلنه صاحب بز اولیوزلک حیرانیونه
قاچ یوتلک قربانیسنز بز بر یوتلک قربانیونه

کلف ایماندن اکرچه اوته دوشدی ایلمز
باخز جانلر کیمک سرمست هر کز دانیونه

طوغری کعبه حسنیکه بر یولده یونو صونه
سهه ایشتمکی بزم نعره مستانه مزی
کندی دایمی طاهون بستده یا قدک
کاکده عشقه یولنه کونو کوندن بیدتر

کونو مزی کیجه مز یا کیجه مزی کونو صونه
الهی در دلک ایچره شاه اولدی اونو صونه
لطفه بکره دوشونالیم یا دی اونو صونه
بر کونم صورمه که سهه نخشی بلیوبه دونو صونه

شمدی آلوده بو سرمستی کوروب طمه ایتمه
باده دوردیلر بزلر یومشدی خونو صونه

دوکیجه بو بزمیدی یار منکله بونو دمونه
لطفت باد لطفوا ایتکنده قوجه
دوشدک ایاغنه اما کیلیوب دل اونو صونه
روز نوروزکی تازه تر اولدی کونو صونه

سومه کوزل سنده کی تا جان اولور
دلبر ایچون کونده یوز بیک قان اولور

عشقکله دوش خواه ناخواه اولدم آه
سکا کتان ای یوزی ماه اولدم آه
حاصلی سودای سیاه اولدم آه
نی کبی پر آهله واه اولدم آه
پاره لدم پاره تباه اولدم آه
دعوی عشاقه گواه اولدم آه
صانمه کوزل سومی آسان اولور
بسمله سی تیغ خون افشان اولور

ایضاً

کیتدی نیم وار سکا قالدی نم
آنی دخی سویله ویرم ای صنم
سکا پرستش قلان آنجق بنم
سندن اولان فائده چشمم ده نم
صاغ سن اول بن سنک ایچون یانم
صانمه بو کوز سنده ایکن اوصلنم

وله ایضاً

قانلی کلین شمدی آکارمی بنی
پاره لرم آزدی طوپارمی بنی
یعنی آرار کزلی صورارمی بنی
یوقسه قیوب غیری سورمی بنی
یانمسه ایکن برده یقارمی بنی
صکره یاقوب شمعه آرارمی بنی

وله ایضاً

بن چوزه رم یاره می بن باغلرم
آنی خیالمده کزر آغلرم
جانمی قودی خالصی چشم ترم
ای کوزه لم خونی پری پیکرم
وی باشمک دردی اجل پسترم
سنک ایچون الده دونر خنجرم
صانمه کوزل سومی آسان اولور
بسمله سی تیغ خون افشان اولور

سومه کوزل سنده کی تا جان اولور
دلبر ایچون کونده یوز بیک قان اولور

بو نور بصر شعله دیداریکه دکمز
کور اولسون اوکوزلرکه نوریکه یاناریکه دکمز
فردا یه صالار وار ایسه بر شبهه لی علمی
ای جهل مرکب بو کون انکاریکه دکمز
انکار ایله اقراری کوزل بریره صغمز
اقراری اکر وار ایسه انکاریکه دکمز

فانی کورمزمیسک . بنلکی ویرمزمیسک
دکله بزی خرمیسک بودمی سوزمزمیسک

باقیه ایرمزمیسک مجلسه کیرمزمیسک
ساقی امان می کتور بیغش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور

آغلیوکلمزسه کز جانه ایله بلمزسه کز
حیف سزه هم بزه کربزی بولمزسه کز

اولمدن اولمزسه کز بورادو هیچ اولمزسه کز
ساقی امان می کتور بی غش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور

اهل صفایی صفا اهلی بیلور بی ریا
عاشق معشوقه ایسک ویردک اولور قل کفی

عین جفاده صفا بولدک ایسه کل بکا
ساقی امان می کتور بیغش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
میله مغنی کتور

آتش عشقه قزینه ایزله اویارک ایزینه
زره نوله کیم طوته چشمه خوار کوزینه

کاه ندر بل اوزینه کیم طوته دریا یوزینه
ساقی امان می کتور بیغش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور

شاه نقشبندیم بنده سرهندیم
آلیغی سرمستایدر اویله جهان رندیم

جانله خرسندیم غیری دکل کندیم
ساقی امان می کتور بیغش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور

کورسه بنی دیده سی کریان اولور
بویله کوزل سومده عنوان اولور
قلبزانک سوکیسی پالان اولور
صانمه کوزل سومی آسان اولور

آدم آکا باقمده حیران اولور
لیک سونلر آنی مردان اولور
عاشق اولان دوستنه قربان اولور
بسمله سی تیغ خون افشان اولور

[illegible] اولدی بلمدی حالکز اما کیم پریشان مزاج
کیف زلفی نرده ایمان نوری نرده یا بشر

لیک سن عاشق میسک اول حسن ایچون شیدا میسک | قاف استغناده یوقسه طالب عنقا میسک
حضرتی آشفته یرزای جانان میسک | اول سکا مولای یوقسه سن اکا مولا میسک

حد یکی بلمک کرک سن عاشق سوا میسک
نرده دوکمه نرده پستان نرده بل نرده کمر

دائم اغلرسک کوکل کل آه اغله آه کل | راه عشقه ایچره بودر ایشته سکا خیر السبل
چوق آرادک بولمدک دون سنده ایسه سنده بول | یورمه الله سورسک بنده کی کل ای کوکل

ایشته مجلس ایشته ساقی ایشته سرمست ایشته مل
قورقمه بسم الله دی بلکل خدادن خیر و شر

سینه ده کی کتور آهله واوی کتور | نعرهٔ یا حی کتور چال الیکی شی کتور
جام جمی اولمسه ایشته کندی قوی کتور | ساقی امان می کتور بینش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور لا کیتر

سینه ده کیلر قنی ساقی میلر قنی | خسرو کیلر قنی هایله هیلر قنی
عابد اشیا کجا عاشق شیلر قنی | ساقی امان می کتور بینش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
چنک دف نی کتور لا نعرهٔ یا حی کیتر

قوی کوزمک مقبلی ماضی مستقبلی | حاله کتور کل ملی تا اونه جان بلبلی
فرصتی فوت ایلمه دم غنیمتدر بلی | ساقی امان می کتور بی غش بی شی کتور

کچدی عمرم نوح ایسه
طورمه مغنی کتور لا ایشته کندی قوی کیتر

اصلکی کل یاد قیل ملک دلی آباد قیل | اول یوزه فریاد قیل روحکی آزاد قیل
چنک دف نی ایله دون بکا امداد قیل | ساقی امان می کتور بینش بی شی کتور

ایضاً

امر فاصبر عالمی بالاده بولدی رنجه می
یوقسه هوده ایدر زبونه شیره فرادونه
زوده دنیا لاشه اونه بزبه بولمه هوس
اولکویک طینتده قویمان بوشاد رونه
سعد نحسدن کچوب سیران ایدن فوق العلا
ای خوبه اولمان مردکیم یادنده یاد رونه
بایش سنک حوادث مغیاد شیشه تهه
واه نه غفلتکیم طیانمز کهه عماد رونه
نیدوکه عالم بلوه رونه بلوه رهم بلیه کیه
جانلره جهلی ایچرنه انقیاد رونه
هر کسک جانیوی باناه جهان بلمز بونی
کیم رواجی ایچره دیه کساد رونه
دلبرم حماصده اما نیدم ای کلخنی
چشم دلبر بنسکیه صالمسه رماد رونه

نقد صورتنه عالمی اولدی قچه کیم خالصی دیم
قالیه کسدی سر بسر جانه نقاد رونه

یارک ستمی باده نه کلمزمی کلور
عشاقه ستم داده نه کلمزمی کلور
میدانه چقار خنجر خونخواری ایچه
افتاده می برباده نه کلمزمی کلور
المنة للمشتری بیه عاشقه ایسه
معشوقی جلاده نه کلمزمی کلور
صیاد اولوب هر وقت دکل جانیت کزه
جانه قوشلری صیاده نه کلمزمی کلور

دلبر حسنه اولسه ده ایدی طاغی او
شیره غم فرهاده نه کلمزمی کلور

آه کیم کلمز بکا کوی فلاندن کچه
ای صبا اغلتمه کلجک نی هر بر سحر
باتم اغلتدک بنم ای نالهای بی اثر
بوکیجم دونکی کیجه سدن دردک ایسه بتر

قوی باتم بر لحظه باری یاتکه آتوه تیر
نرده یارک نرده سنه نرده صبا نرده خبر

ای آتشه چشم ترمده صوی سنک یادم سنک
طوره اولو آتوه بکلسه کوزمک یادم سنک
مردم دیدم سنک مرخوبه سنک یادم سنک
یانه افشای درونی تازه بای زادم سنک

کورمک ایستر سنه فلاطی نه دلی آدم سنک
نرده خالی نرده جانک نرده یر نرده قمر

طفل دل سنده بکا بر قلدک امتزاج
دردمی ارتیر دیکه لغی که قلسه علاج
یار وصلندن ثمرلر قالسه بیلاده آج
اولمیه جانم بونده یوقده دردم دونده قاج

کز باد دیده دوشن آه دیگر فغانی بدنمد
گرد بادی دیده‌ام باد دکل آه تمند

نوبت لیلی عذرا ایله دوران بنمد
نوبت وامق مجنون ایله دوران بنمد

گلشن وصلنه گیرمکلک سعی ایلمد مکله
بدل هجری نوله وصلی جان تمند

اغلدی کوردی بیمار هلاک دیگر کونی یارم
اغلاکور دیکلک ای یارنم نخشی کونمد

کلدی بادی کرم بیلا دلدا طرفندن
نرکسی سنبلی ریحان کلی یاسمنمد

ایستیم سیر جهان باغنی که سنسز بلا زندان
آلمی درد و غمی دوست که سیر همنمد

وطنه اقبال عندم خانه غیبتی نره قاصه
بهه سنکله کیدیم تا آط ملکی یمنمد

کوکلومدن آتلنی چشم تر سرمست لکمله
کیتمه غار ایدرم هم کچه محکه وطنمد

زینتی کوردم طوغدیر کون غربدن ساعت بودر
فتنه دوران اولور عالمده آفت بودر

کریمشدی کوزلرم بویله علامتدر کوکون
ظاهر اولمشدر قیامت قوبمند طامت بودر

اول کیندی کسوه لر کوستو میکیوه سوره سور
بیلمدی عشاق ماتم کوستوبن قامت بودر

صالیور کولر کزر پروای وارمی ظالمک
کیم بنا کیم طوغیشور ظالمده اجراآت بودر

ایکنه لوصندوق قور صالنز وجود خالصی
یوقنکی حسنده عشاق ایچون عادت بودر

ای غروری عالم نابود یاد روزگار
وی شرور آغاز انجامی نژاد روزگار

ای قضا واز وفا دار کرده اشقیا
وی جفا جوی ستمکاری سماد روزگار

اوصلولر مجنون اولور دیوانه زنجیره قرار
قرام اولنده وقده بیاضندن سواد روزگار

کرفیاک اقبام هوسفلی نژاد سیر قیل
کوزنه مظهردن ظهور ایدر فساد روزگار

هکلریم بغضی وار هر بلیه شفقتی
آکلدشلار می صانلزک صافی الفؤاد روزگار

آزتیرز جور فساد تیه آل جیده
اوفتاد قجر دمبدم ایله زیادی روزگار

نزده باطل نزده حق آکلاره تجاهلده کلور
اهل حقه اوکره دیر کلفتی عنادی روزگار

حرمی انفاسی سفیدین زغم هو دیده
نه ایدوبدر کندودن کندویه عناد روزگار

بیلیک تواضعله دل اهلنه آلدانمز اهل هوا
چون عباد الله دوشمانده عباد روزگار

باعث دکلدر کل بیلن جهانده کیم کورور
اعتبار ایتمکی قوی بر بیلن کلدر کل
عکسی زلف یارده عالم طوریدی برقرار
کسب امیدی خلقدن کوچیه بوردی ظاهردن
کسب نقد عشق قیل کرمفلسی بی نوا ایسه
کنج ایچه بدخوی نفسه چاره قیل مشهور دور
بو خیالاتی سرابی صوصانوب کلمیشسور
عالم غفلت طباعت زهد وصلاح اهلنه دی
لانه مرغ کوکل اولماز سه تاری برچی
خانقاهی مسجده کیتر اوچقماز یولده
تیغ دوروبی بوراده ملازمتی ویکلار
ای خوشه اول پیر خرابات جنابه جانکم
کوز آچوب ایزلرکی ای شاه ایلهاک بکدم

هر فصل برغزی کل بیلن آدمی ایجاد اولور
ناخی دنیا جیفه برفهم ایلیه ارشاد اولور
بوزولور کله دوزولور کله شاد اولور ناشاد اولور
ایشته هر ما فوقی مادونه شداد اولور
مالی ایلر کوماکلی آلچقدر خلانه زاد اولور
کلمه دار اولدقجه مالک سنی یک مزداد اولور
قوشدیه حاصلدی تیز آهلهه فریاد اولور
عشقله بوقیسلر دیه کیم آخر انداد اولور
آری آری اولور اما شری بیر بنیاد اولور
ایشته راه حقیقه اهل کیده استاد اولور
حضرت پیر و مغانه اولسه بر امداد اولور
برکلیز بنده سی دائم دولتدار اولور
نعل بندک باشم اوزره تاج کیقباد اولور

ابر لطفک قطره بحثی آخری کلدر اولسه
پاک اولور سرمست اولور محمور اولور برباد اولور

شرح کیلم قلدی جدا برجانه تندم روزکار
کرد فصل یاره بدله دوشدی کدورتلر کوکلمه
کوندوزم شمدی خیالیله کیجم دوشله کچر
فاسه قلدی رازی کونه یاتی جیکر آچیسی
ای پسر اولسه بشر کوسه ملائکدن سنی
مردم دیدم مزاری نور چشمک دی اودم
خاک کوی دلبرم برقیسه خوشدر کلمسه

آه کیم اول کوندسی آیردی بنده روزکار
واه کیم ایرمز سنه وصلی جانه تندم روزکار
کاهی آلدی عجب بنده می هندن روزکار
یار وصلنده دونوب یاخود قتندن روزکار
نیلدی لکاردی ماردی بوقندن روزکار
بر بلالی کوندی اول کونلری قتندن روزکار
برطرفدن آب آتشه برطرفدن روزکار

برک نالک آسا کریبان چاک اولوب یولده دوشر
کلمه سرمست سنه یاغی چمندن روزکار

حیاتده و مماتده [illegible] حیاتنده

حیاتده و مماتده جمله سیه قیلسه فنا حیاتنه
لیسه منده بر بوط و برمز بدن بر قیلی
غیره حاکمی شریعده هر قیلی قوفا یاره
بر قوط عقلی صاحبی بری عشقت بنده سی
صالح طالح منافق مؤمن هاوی دیلک
اولسه هم صحبتی بر مرشد دریا دلک
آلی اولمز بیلک بیلی عبادت قیلسه جمله عالمله
ای خوشا اول مرشدک برکه طوتانسه دامنه
قربیدا قربیجت بیسه دیلنی عناد
قربیدا ظاهر کوزلر بلمز آنی یاد اوغل
اهل اسیدر نا اهلی سودا عقل اهلی یاد ایدر

طالب حیاتنده دیرسک یانا کیریلمه اولور
یار ایچون طالب بولور دیرسک کولر خندانه اولور
قیل اوقونسه نفسنه تأویل برکه دانه اولور
بری دنیا اهلنه عاقل بری نادانه اولور
بلمزین بزکیم اندن آخری یالانه اولور
غوره دریای فراقه اولسه بنه عقلانه اولور
خود نجود جمله شیطانه مردود اولور شیطانه اولور
مرد اولور اسمی آنک عالمده سلطانه اولور
مکدلی روی حبشلی مکدلی سودانه اولور
قربیا ظاهر بولمیه چوق قابل کتمانه اولور
بر حکمدن بر جرمی چوق مشتدن سلمانه اولور

کوزنوز شریفه اعتقادی ظاهری
باطنی شرعه منافقلکی دوشمانه اولور

کوکلم الده حیقار دیه قرهقاوه هیالار
اولدم آتشه رخ آتهدی دلبر دلسی
جوابنی کوزدن آلور یعنی مرام ایتسه اوشوق
بر لرم دیده لرم عقلنی باشنده می قور
هستلیه یحوید بهنی هیالدیردم اوماهی زلفه
عرض حوهر حادث کلنیه بلمز ایسه لک

طالب حیاتنده دیرسک یانا کیریلمه اولور
یار ایچون طالب بولور دیرسک کولر خندانه اولور
قیل اوقونسه نفسنه تأویل برکه دانه اولور
بری دنیا اهلنه عاقل بری نادانه اولور
بلمزین بزکیم اندن آخری یالانه اولور
غوره دریای فراقه اولسه بنه عقلانه اولور
خود نجود جمله شیطانه مردود اولور شیطانه اولور
مرد اولور اسمی آنک عالمده سلطانه اولور
مکدلی روی حبشلی مکدلی سودانه اولور
قربیا ظاهر بولمیه چوق قابل کتمانه اولور
بر حکمدن بر جرمی چوق مشتدن سلمانه اولور

صبا حزب پرده طور دیه کبا پرده یاهی هیالار
نغمام آتشده کلهای نعلی لی هاهی هیالار
کلهای فقری قیار هم کلهای شاهی هیالار
نوک ژکانو تا کلفری صاهی هیالار
صبقیه الهای سورسک سنی یا الهای هیالار
سنی یاز قدر اولور بو بهره اخوه هیالار

جهه کی دخترنه اولدی چوق مسته قربه
کوندوزیه هیالمز ایسه کیجه سوه هی هیالار

بادی فیض محبتله خرابه آباد اولور
ایستدم بدنام اولدم عالمده لیکه قورقدم
مرد ایسه لک کلم نام قیل یوز حیف نامی مردوده

برکه یشله کرچه آخر کرچه باد آباد اولور
اول بکا برقاچ زمانه نفسکده خوشجا اولور
کلم دوشوبه هر مجلسی نامرد ایچن یاد اولور

کیم آرا فیض ایدر جانانم سلور — بو بو جاز حضرتک جانی مسجا سنده در
ای نشانه لی نشانی بو طعنه جهد ایلیه — آل خجل دیوانه در شاهلک کنیاسنده در

ایشته بو مخانه ایشته دیری ایشته بوط
ایشته اهل ایشته می سرمست ماوا سنده در

بهای ظالم تمان اول اهل بیت مصطفی نکدر — بو دیکه عهد علی المرتضی نک در
دیدی اول جد اعلای امانت اهل بیتم هما — خیانت بری شیطانه مخلد نار مکانکدر
فصل قیدک نیوتده یانانه کمی سیوندر دل — جرانی یقدی ظلمک لفت اله شانکدر
اودم دوراند بدبختک مرادنی ادا ایدلک — یره باتسیدی دوراند دیلسیدی خدانکدر
خلق برقطره آبک ویرمدک مظلوم ظالم ایدلک — دوامی اهل بیته بو مخالف روزه کدر

حط یاتی دوبان عاشقه اولور سرمست دوشر بیهوشه اولور
اوسرمستلک بو بیهوشلکه محب خاندانکدر

واه صحبت فکرنده عمرم کچدی جانانم یتر — بو پریشانلکه بقا ویردی سلطانم یتر
کرچه استعداد یوقه بنده یوزلک فکرنده یم — عفوی قیل ویرمه صحبت فکری جانانم یتر
کرت موبه دولاشدی تازه ایمانم الی — ای غیاث سانه یتر کی کلنه ایمانم یتر
مردم چشمم نشانه ایتدکده خاک عاضلک — پرده لر چشمی آندن تیزجه عصیانم یتر
خواب خرکوشی کرانمی روانم طوتمده — داد داد ایتدم دیدم بو جانه حرانم یتر
صاقدم باری امانانک کتابیدایدم — خواب وارم صاحب مهر سلیمانم یتر

چونه جمالی مست وار یه کلی سرمستم تیز
مائلی روم اولدی عالم بقا سودانم یتر

اوبلر مجنونکه بیلک عاقل بقا چراه اولور — چونکه بو شوری جونه آندن بقا احسانه اولور
برجکه دارانه عالمده فتو تلو دیو — اول جکیم آتشه عشقلک ایله بو یانه اولور
صه سلوانه کچه اولکیم عیسی قوم استخ — عقل ویرانی معانه عشقله عمرانه اولور
جانه ویرو بو جانه آلمده دیرمز صیدانه جنون — عاقلانه بد دلانه آنجه غلام عیانه اولور
هستی خیبرده فکری خود پسندیدر یهود — فاتح خیبر کرک یرلقی مسلمانه اولور

زاهد اولور رندسنی کوریسه چور رندان
کورکده سنی جمدی دیوانه لك ایدر

کلدی اوکونزل شهر مزه ولور صالدی
کورقوجه قرید دخی مستانه لك ایدر

فانوسی خیالده پنار کچه وجمالك
چوبه بکا پری قزلری پروانه لك ایدر

یاندم کوزه لم صبر ایده مم واز کله بلکم
عقلم اویده شمدی پری خانه لك ایدر

لیلای زمانم کیدرك آرتدی جنونم
کوکسمده دستار سرم لانه لك ایدر

اولدور دونی کرچکونزل شمدی بو شکل
لطفقدرنی بلکزله جانانه لك ایدر

حسرتله قودی خالصی دوتی سفر ایتدی
او وصلتی بو فرقته افسانه لك . ایدر مبارك

نکهتی باد صبا زلف سمنسا ده آلور
یاد کر کلدی عنبر سارده آلور

سرکوینی طواف ایتسه کچر یا نیچون
بو کلالاتی صبا جمله بخارا ده آلور

سنبل نرکسی ریحانه کلای کل بیاغی
بشقه در اول کل باور قوقی دلارا ده آلور

یار سنکیله دل ایسه عاشق آلهه دل اولور
شوری شوقنی بو طرز ایله خارا ده آلور

نرده قالدی جزی لیلای خیالی عزا
ایسته یه اول جزی وامق شیدا ده آلور

عزم ایدر کوی دلارا ایسه شبنم کوکل
ماهده مشعل یا ماه سرا ده آلور

فکر مرکز ایکه کیدوی الیه جانانه
ماه غمده دلیلك ماه فرحزا ده آلور

وادی عشقی مقدمده محبت یولیدر
نور نار اولسه ده آنیت سینا ده آلور

قیدی آلهه طوته صانه اولمسه کل باغی
دلیمز لهوه آلور اما قره سودا ده آلور

دیر حسرتله بو احمدی می خانه لی جان
شمدی لهب باده پرست تشنه کبا ده آلور

کلخنی حمام دلبر جمی سودانی در
یوز قراسیله آتسه تأثیر آیا سنده در

رام ایدر تسخیر نفکی وجام سودم آتشم
یوقسه یا صمت خانه چه عقل وارسنده در

شیانه زاغ دعوت قویلیم عنقا نی
التفاتی قاف عنقا عالم اسما سنده در

پادشاه حسندن دیوزه قالمه ذالمتی
خار آتسه خانه لهذ وتماشا سنده در

لطفی مدد ای لطف بی علت پناهی عارفان
سندن اوزکه آغی یوقه الاکه قرا سنده در

[مستزاد]

آینه‌ایست که سرمست ببازار برآمد
آن جان جهانست
صد بار فرو رفت دگر بار برآمد
تا هست جهانست

خورشید در آیینهٔ مه کرده نگاهی
آن نور بدیدست
در دور قمر آن مه انوار برآمد
بنگر که عیانست

سردار شد و هم سر و دستار بینداخت
در پای حریفان
رندی که چو منصور بر این دار برآمد
سردار جهانست

در کوی خرابات جهان چون گذری کرد
آن شاهد سرمست
فریاد ز خمخانهٔ خمار برآمد
کن کوی مغانست

در آیینه بنمود جمال وجه جانانی
دیدم بدیده
در بتکده چون آن بت عیار برآمد
خاتم مگر آنست

عالم همه مستند ز یک خم شرابی
ما نیز چنانم
اندک نشد آن باده و بسیار برآمد
ساقیش فلانست

آن گفتهٔ مستانهٔ سید که شنیدی
از ذوق بخوانش
نقدست که از مخزن اسرار برآمد
آن گنج روانست

ز اشیا

ز اشیا در بحق کردن کسی لاشیء شی را دید
ز اهل خانهٔ صورت بجست و راه معنی گیر
گریبان چاک دامن در میان با خنده میگیرد
مترسی از باد سردی زاهدی در گلشن بلبل
بیا گر طینت پاکی بیا ای طالب یاری
پیم گیر و مبادا دست و میگیر دامانم

جز از بوم گیر آن قصه‌های قصر و کی را دید
بصحرای سلامت رفت آهوهای هی را دید
کسی چون نیستان از دل اسرار نی را دید
ز غیرت جوش زد رندی بهار بیدار وی را دید
اگر من او نباشم لیک چشم روی وی را دید
که جان جان کند آمد تا بی فرخنده پی را دید

جفا امروز خوشتر از وفای دهر سرمستی
فرو بگذشت شیرین عالم تلخی می را دید

حسنک چیقوب عالمده بر دانه‌لک ایلر
چشمک دخی زاهدلره میخانه‌لک ایلر

بونه آقیسه بونه باقیسه بوقاشی کوزنه
بونه سوزولمه
چرانه اولریم خلقتکه خالق باری
سبحانک یارب

بونه رویسه بونه دوریسه بونه نزاکت
صدی نظافت
فتبارک الله زهی احسن صورت
قلدی کرامت

بو سنده قوقانه بشقه قوقو ای کل خالص
یوقه بر چیچکده .
هم ژاله دکل کل یوزوکه دیر دیکلت
خارق عادت .

ای ویرن آیرلغی وصلدن افزون حالت
صف ار واحده سن قبلهٔ جانم اولدک
کیتمه دیرنکده بولنمه کیر اوه دکله بنی
سن بنده قباحت آرامه بن دیرم بن

فصل وصلکده سنی کورمیه کلمز طاقت
کور دوکم سنده ملاحت بو میدار سکی ملاحت
فتنه لر یاتکه یاته قوپمه یه تا قاقمه قیامت
سومکده سنی سومه قدر وارمی قباحت

هوس یاران ایله دل انجمن ایتمشدی عجب
کلدی سودای صبحک دیدی بو عقله سلامت

آتش دل را همین آتش عذاران آشناست
ای که کویی الف قد دال قد تا بد سزا
آشنای ما می سه ساله لعل ساقی هم
کاه صحبت در میان انجمن هوشیار باش
بی تنعم خلق را در کرد کردن مشکلست
دامن صحرای وحشت بزم را حتکاه ماست
الحذر ای تیز پرست ار قرب جانان آشناست
پردهٔ چشم نمی آید بهم در روز شب

آشنای کرسنه در قرن بانان آشناست
چون نبینی با کمان تیر شتابان آشناست
صوفی بینش را سنکی زکوهان آشناست
با سخن جای محبت قاضی عوانان آشناست
هر کجا اکلست او را دوست دشمن آشناست
قیس در دست جنون از خود بخونان آشناست
دمبدم با غمزهٔ جان تیغ عریان آشناست
آن قدر دار انتظار ماه رویان آشناست

قیل و قال از هوشیاران معیشت نشنوید
معنی سرمست را پیر مغانان آشناست

من لی وان لمثلی ان یراحمهم
ثم الصلاة علی المختار سیدنا

علی المعاند لم ألف بهم کدراء
محمد خیر من اوفی ومن نذراء

غرق آب غیر کرد سرشک بدنمرا
کفتم که میکوید سخن بی خبرانرا
هیچست هر هیچکه هیچست که هیچس
با بیدق تا چیز ز سطرنج خیالی
تحسین کژ در سیفته کژ شد شب تاریک

در کردن خردیدن در عدنمرا
خود کفتم و بشنیدیم کفت شدنمرا
بود این و آن و تو نشان و بدنمرا
در حیرتم این فیل دمانی زدنمرا
بر سنک اسیاه موری پایسن دیدنمرا

سرمستم و از نیشاه بتحقیق چو خود آور
از روی چمنهای معانی چیدنمرا .

کوی معشوقه دوشرسه یولک ای باد صبا
زلف شبوسی تیر حالمه شاهد اوبیلور
عشق حالی کوتور ساز مغیلان اوزره
رعشه دار ایدی عناصر الاتی آه دلم
وادی رمد آتشیم که جیب سلمی
خاطرم دوندی سکا بنده قلندر سرمست

ایلمه حال پریشانمی ها یاد صبا
طاغدرسک طوقنوب زلف غم آزاد صبا
طوت بنمله بو اصول اوزره یومی باد صبا
جام لبریزینی دوکسون قویره باد صبا
ایردی دون ویربکا بو مژده دلشاد صبا
ایلسنده بو کهن جایده برآد صبا

یه سنده نه حال وار کوزه لم اما که قیافت
عالمده آفت .
سامری دیسم کوزلریکه بابلی انجور
هاروتله ماروت
چوق نازلی کوزل کوردی کوزم کورمدی سنه تر
ای حیرت عالم
کوسترمه تیر قیامتکی بویله یرشله
ای قدی طوبا

انسانمی دیرک یوقسه ملک بو نه علامت
یا پری طلعت
اول اوچلره اوستاد دینور سنده که حالت
سحری صراحت
بو نازیله بو عشوه لرک هپ یکی عادت
وی عالمه حیرت .
چوقمی کوزه لم قوپسه بزه شمدی قیامت
کلمز سکا طاقت

موبیکه عیان کرد نهان خانه کلاهی | بیداری چرا میکند آن شوری شر مرا

سرمست کنم رطل دهم گفت که گفتم
مشهور جهانیکه کند دست کرم را

نظر بر روی جانان باعث جمعیت دلها | پریشانی عالم از پریشانی کاکلها
نمیدانم چها ریزد دهانی ماکه می آید | دمادم ناز سازی بی جهت آواز قلقلها
نشان پادشاهان صورداران بی باکند | نه من در سینه دارم نقش نعل پای دلدلها
درین وحشت سرا ینبوع آبی شوره و عذبم | ز اشک حسرتم ز آبی دهن از ذوق گل ملها
چه خیزد از خدیها گوش هوش را دهانم نه | ز صحن گلشنی اسرار بشنو بانگ بلبلها
بیاض حسن لاهوتی معرا از خط و خالت | اگر دیدی نه دیدی دانه های خال فلفلها

ز سرمستی مجازی ناخوشیهای دماغت خواست
وگرنه خوش فکر از یک گلستان خار گل گلها

ما لذت العیش الا صحبت الفقراء | هم السلاطین والسادات والامراء
فاصحبهم وتأدب فی مجالسهم | وخل حظک مهما قدموک وراء
واستغنم الوقت واحضر دائما معهم | واعلم بأن الرضا یختص من خضراء
ولازم الصمت الا ان سئلت فقل | لا علم عندی وکن بالجهل مستتراء
وحط رأسک واستغفر بلا سبب | وقم علی قدم الانصاف معتذراء
وراقب الشیخ فی احواله فعسی | یرای علیک من استحثاثه اثراء
وقدم الحمد وانهض عند خدمته | عساه یرضی وحاذر ان تکن ضجراء
وقل عبیدکم اولی بصفحتکم | فتسامحوا وخذوا بالرفق یا امراء
اهد التصوف من اوصافهم طرفا | حسن التألف منهم راقنی نظراء
هم بالتفضل اولحاء هو سمتهم | فلا تخف درکا منهم ولا ضرراء
ففی رضاه رضی المولی وطاعته | یرضی علیک فکن من ترکها حذراء
قوم کرام السجایا حیث ما جلسو | یبقی المکان علی آثارهم عطراء
منی اراهم وانی لی برؤیتهم | او تسمع الاذن منی عنهم خبراء

کوردی سرمست تمام عجز ایله حاصل سنی
ایلدی بنده عفوان تسلیم میخانه سکا

بردارم از سر هستی نه لماده قدمرا
تا سیر کنم عالم اطلاق عدمرا

تا چند در سر خانهٔ ویرانه بخوابم
برخیزم و بندم ز سر خیمت خودمرا

ای بلبل قدسی تو کجا بودی بفرما
یادم بدان صحبت گلزار قدمرا

می ده که ز خود میشوم باخبر آیم
با قصر آن آمده تا بازی شدمرا

آن هر دل آن فاتن بهر بعد ز قتلم
بر نقش قدم میزند آن تیغ دودمرا

یا روی عرفان تو دیوانه نیابی
آید دل بجز آن سر دهم بهر سوخته دمرا

کهنه قمی امروزی برطرف افتاد
از سلفت حسن فرستاده قمرا

نقشی همه بر دفت از کلک ولیکن
نامی تو بهر وقت آمده بشکست قلمرا

بی بنده کیکه دولت سرمست بیانید
در بزم خم خانهٔ آن حضرت جمرا

ای قیس لیلا مجنون تولی یاما
دوانی بامن عذرا مفتون تولی یاما

محمود ایازرا گفتم باو نازرا
در شاهد بازرا مشغون تولی یاما

کی شمع پروانه در بزم دلبرانه
ای عاشق جانانه مقرون تولی یاما

کل فیت تاراجی یفعل الادی یفعل حجی
ای بلبل مزاجی محزون تولی یاما

پر کن بسو باده چون کنی خمر باده
ای خرقهٔ زهاده مرهون تولی یاما

فی العشق مقاماتا اولده غرامات
یا اهل ملاماتا مطعون تولی یاما

سرمست خراباتم اینست کرامتم
ای زاهد فرزانم مفتون تولی یاما

هر کس که نظر میکند آن سیم برمرا
از خون کلو میدهد آبی تبرمرا

در شعلهٔ آمد حسن فرو رفتم و گفتم
بادوست که باشد که رساند خبرمرا

عشقیست که در قوهٔ داشت برآدم
ز آوازهٔ آمد گشت شکست کمرمرا

می ده که ز آلایش دنیا چه توان گفت
باداست که افسانه چه دور قمرمرا

[٠] محمود: سلطان محمود غزنوی ...
ایاز: سلطان محمود دل دوزی ...
مثنوی مرغوبه که ایاز قصه سرحیت ایدیسه
دهان یاده قصیدنت اکهلا شیدر

DOKUMANTASYON MERKEZI

دیوان شریف سلطان الموحدین قطب العارفین
وغوث اعظم حضرت شاه خواجه عبدالله
سرمست خالص ولی کلیسی
رضی الله تعالی عنه

بسم الله الرحمن الرحیم

ساقیا بر دم تغافل اوزکه هم غمدر بکا
بارگاه فقرده بر بار محکم در بکا

ساقیا می ویرکه بو بار گرانی قالدیرم
فقرله بو بار بیقمق شوکت جمدر بکا

ساقیا خوش سن بیلورسک حال دهر فرصتی
عمر نوحی حشمت اسکندر دمدر بکا

ساقیا عمری شتاب ایلر مقابل بالمثل
ایلمک بلمک سکا بر امر اعظم در بکا

ساقیا صون جام شوقندن شو خد خاوری
چون دریغ ایتمک شو روحی جسمه ماتمدر بکا

ساقیا اسب عراقی تذخوی خونریز در
آفتاب اوزره گتور چون جسم شبنم در بکا

ساقیا درویشلک ملکی عجایب ملک ایمش
کشف قیل بو جامده اول ملک مبهم در بکا

ساقیا خیبر کشاسین حیدر کرار سین
کزلی ایمانم سکا بو سهو سجده در بکا

ساقیا سرمست خمار خانهٔ بزم ازل
دونکی سرمست در سکا اول عین آدم در بکا

ویرمدن صوفی عجب هم این هم آنن سکا
بی ادب دعوت قیلوب چون کوستور ریانن سکا

جهلدن وصلک دیلر اما حیا سزلق ایدر
قلمدن وارین فدا هم ویرمدن جانن سکا

باقمادک اطرافکه ای جهل خر جهل فروش
علم عرفان ایله آچمش خوجه دکانن سکا

شکر کم باهمت پیر و خرابات ای دلم
دختر رزکم حلال ایتمش بو کون فانن سکا